MAGYAR
REGÉNYIRÓK
KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti
MIKSZÁTH KÁLMÁN

19

KEMÉNY ZS.

ZORD IDŐ

MAGYAR REGÉNYIRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkesztette és bevezetésekkel ellátta

MIKSZÁTH KÁLMÁN

19. KÖTET

ZORD IDŐ

Irta

BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMOND

I.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1911

ZORD IDŐ

REGÉNY HÁROM RÉSZBEN

IRTA

BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMOND

ELSŐ KÖTET

TULL ÖDÖN RAJZAIVAL

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1911

Franklin-Társulat nyomdája.

I.

Dobokamegye hegyesebb vidékein még találunk 1541-ben néhány várra. Egyik sem tartozik ugyan az erősségek sorába, de mindeniknek van valami joga: merészen hordani homlokát, büszkén tekinteni körül.

Azon bérczkönyökön félig romban, félig kiépítve áll a híres kastély, melynek szöglettermében a kúnokon nyert győzelem után Szent László megpihent. Ha a vándor a reggeli harangszóra botjához nyúlt s a völgybe leszállott, már szemébe tünik kormos falával, csonka tornyával a másik vár, melyet a tatárjáráskor gyújtottak meg. Azóta századok folytak le. Sok keresztelés, sok temetés történt, a bölcső ringott, a kripta ajtaja kinyílt, a koporsók száma emelte a család becsét, a virító arák sora a családfa ágait, a harczias férfiak kardja a családi levéltár donatióit, megjobbítva néha magát az ősi czímert is. De mind e változások érintetlenül hagyják a vár alakját. Falán rajta van a füst, padlózatán a vér, tört ormú tornyán a sza-

kálas moh. Csak emlékül maradt fönn. Azért nem hordják el köveit; azért van lakosa: baglya, vércséje, várnagya. Az alkony hűsében ruganyosabbak az izmok, könnyebb a vándorbot s nem csoda, ha az utas ajkairól most zsongva, majd csengve egy-egy dallam lebben el. De csitt! Hadd énekeljen zöld ágak közt a madár. Miért döbbentené meg őt a felvonó híddal ellátott kapú mellett a kerék és a pallos, melynek élén a hunyó nap végsugara csillog? Ha tetszik, rászáll a veszélyes küllőkre, s onnan zengi víg dalait. Azonban vándorunk sompolyogva megy, s csak lopva tekint a bírói hatalom jelvényeire. Zokul hat rá, hogy a várkastély még újdonatúj, cserepei még vörösek, falai még fehérek. A család, mely benne lakik, bizonyosan most emelkedett föl, talán csak tegnap nyerte a pallosjogot, s az új szita — a közmondás szerint — falon függ, megbecsülik, használják. Legalább kaszatömlöcze nincs; mert az már kiment divatból! Hogyan lett nagygyá e főúr? Hazáját védelmezte-e a közelebbi polgárháborúk alatt a pártosok és az idegen ellen? vagy szomszédjait rabolta meg és sarczot vetett a környékre? Annyi kétségtelen, hogy híres férfiú s lakása építője nevéért már nevezetes, mielőtt külön története lenne, dicsőségből és bűnből. Haladjunk tovább és gyorsan, gondolja a vándor, a lég már hűvös, a hold világít, haladjunk! . . . A fák kisérteti árnyakat vetnek, a távol közelnek látszik, a közel a beleszőtt homálylyal meg van toldva, a szem mértéke csal, a sápadt holdfény nagyítja a

E vár egy megszüntetett szerzet kolostorából készült.

meredeket, s a vak sötétség befedi az ormos fagyökeret és éles követ. Az égen fellegek úsznak, elfátyolozva a holdat, megezüstözve általa, szétfosztva a szelektől, s megint összezsufolva. Mindig zavarosabb a láthatár. Már a késő éjt sejtetik a csillagképletek s a kimerült, elfáradt vándor lassú lépései. Szerencséjére egy kanyarulatnál egész ablaksorból özönlik a gyertyavilág elébe. Még csak néhány száz lépést kell tennie, s megint híres várhoz érkezik. Ha kürtjébe fú, bár az idő éjfél felé jár, tüstént bebocsátják, legyen zarándok vagy lovag, úr vagy pór. Barátságos tanya ez, pótolja a vendéglőt az idegennek, a családot az ismerősnek. Régen a beteget a háziasszony orvosolta, most a búst a háziúr kupái derítik föl, az üldözöttet a nemesi telek joga és a jóakarat védi.

E vár egy megszüntetett szerzet kolostorából készült. A czellák termekké tágultak; de a refectorium épen elégségesnek találtatott, hogy palotává — étteremmé — legyen. Itt gyakran pendül meg a sarkantyú zajos zene és szelid lant mellett; bár történnék ritkán! Eljárják biz' a lassú lengyelt s a friss magyart; öregje az elsőt, ifja a másik jobbikat. Részemről nem vagyok ellensége a mulatságnak, s a krónikákban olvastam, hogy a régi kolostor kápolnája azon módon maradt, mint volt, s abba buzgón elmegy imádkozni Pista bácsi, Dani bácsi, Dora és Dorka; szóval az egész család. A kegyességben tehát úgy nincs hiány, mint a víg életben. De az a baj, hogy mindig karcsúbbak az asztagok s a papoktól maradt nagy hordókból sok

kong. Pista bácsi ezt néha észreveszi, s mondja: Dani öcsém, szegényedünk! Látom, Pista bácsi, feleli ekkor Dani, de csak egyszer élünk a világon s ha szakadni találna, majd segít rajtunk Werbőczi urambátyám. Igaz, Dani öcsém, jegyzi meg erre Pista, a mi urunkbátyánk nagy úr. Temérdek nagy úr! egészíti ki Dani. A frater* után legnagyobb úr: vitatja az öregebb testvér. Legfölebb Petrowics, a temesi gróf versenyezhet vele: figyelmezteti Pista bácsit az öcs. Török Bálintot nincs is miért említsük, szól most fitymálva Pista bácsi. Az a Török Bálint, végzi a dicsekvést Dani, a mi urunkbátyánknak, a híres Werbőczy Istvánnak mindig csak a hátát látja. Meg kell adni, hogy Török uram alig kujakomnyi úr a mi hatalmas rokonunkhoz képest. — Nincs különben, szeretett öcsém, igyunk tehát egyet, a mi urunkbátyánkért! — Bölcs ajánlat, Pista bátya, igyunk!

Ily megnyugtató okoskodások a vendéglátás élveire még fogékonyabbá tevék a jámbor öregeket. Volt serlegök elég s akadt minden nagyobb serleghez ember. A tiszttartó nem szerette a dolgok menetelét, a kulcsár sem. Az ily cselédeknek gyakran megtücskösödik a fejök, s kivált ha régi szolgák, szeretnek zsémbelni, mintha a magokéból fogyna. Morfondírozó arczuk egy-egy gondolatot költött hol Pista bácsi, hol pedig Dani bácsi agyában.

— Leányod, Dani öcsém, Sarlós Boldogasszony napján tizenhatodik évét tölti be.

* Martinuzzi.

— Igenis, Pista bátyám, még pedig délután három órakor.

— Maholnap fejkötő alá növi ki magát.

— Aligha nem

— Sokan máris nagy leánynak tartják Dorát.

— Tapasztalhatod ezt, Pista bácsi, vendégeink szerelmes tekintetéből.

— Meglehet, hogy még a jövő nagyböjtön férjhez kell adnunk.

— Miért ne, Pista bácsi! ha az Isten ő szent felsége is úgy akarja.

— De attól tartok, hogy ha idejekorán nem ügyelünk, kevés hozománya lesz.

— Már arra biz' én is gondoltam, Pista bátyám.

— Igaz, Dora szép leány . . .

— Szép és jó, — vágott közbe Dani bácsi, apai büszkeségtől áthatva.

— De a nehéz selyem rokolya és a nagyanyjáról maradt klárizs, meg gránát mellé nem ártana egy kevés pengő pénz és lábasmarha. A vagyon a mai világban még a kendőzésnél is inkább növeli a menyasszonyok szépségét.

— Mit kendőzés, mit vagyon? Kövesse meg magát, Pista bácsi! Az én Dorám az egész megyében a legszebb hajadon. Minden ujjára akad gazdag kérő, ha zsákból varratok is neki ruhát.

— Nem a megyében, az egész országban legdelibb leány a mi Doránk, — hajlított be Pista bácsi.

— A szépség valódi kapitális, — jegyzé meg az apa.

— Roppant kapitális, — tódítá a nagybátya,

— Meghiszem ám! — hümmögött hegykén az apa.

— Ürítsünk tehát poharat a mi kedves Doránk egészségére.

— A legrégibb czelnaiból, — javítá az indítványt Dani bácsi.

Ittak.

— Ne feledkezzünk el a vén Dorkáról se, ki Dorát előbb szoptatta, aztán varrni, hurkolni, himezni tanította, — szólt kedélyesen Pista bácsi. Ittak.

— Nekem megint van egy gondolatom. Nem sejdíti-e bátyám?

— Eb legyek, ha igen.

— Tehát én a mondó vagyok, hogy egy kanál bort mégis csak megérdemel Barnabás diák, a ki a mi gyönyörű Doránkat a betűírásra és az olvasás mesterségére tanítá.

Ekkor Pista bácsi haragosan kirugta maga alól a széket. — Mit fecseg, öcsémuram. Majd bizony a czudar Barnabás diákért fogom én a bort torkomba tölteni! A kiért iszom, azt gondolatomban megsüvegelem. Szőkefalvi Deák István a szemétről szedett embereket nem élteti.

— Hát urambátyám, mivel különb nálamnál, hogy oly fönn hordja az orrát? — puffogott Dani bácsi.

— Mivel különb, he? Kegyelmed öt teljes évvel fiatalabb, mint én s még sem köszönném meg, ha a csürhe Barnabás diákért csigert is innék.

Jusson eszébe a mi nagy rokonunk Werbőczi István s rázzon le magáról minden póriasságot.

— De hát nem nemes ember-e, nem a szent korona tagja-e nemzetes és vitézlő Barnabás diák? kérdem; feleljen urambátyám.

— De hát nem nótázták-e meg árulásért az atyját? kérdem; feleljen uramöcsém.

— Hát hibás-e ő azért, hogy atyja bűnt követett el, na? — agyarkodék Dani bácsi.

— Hol van a jószága? Másnak adományozták, he!

— Hát a szegényért az ördög se igyék-e? Mit?

— Hát miért mereszti Dorára szemét Barnabás diák, ha atyja nótát kapott és maga koldusbotot, no?

— Talán Dorkát érti? urambátyám!

— Tüzes mennykőt! Dorát értem, a te leányodat!

— S csakugyan mereszti? — hökkent meg Dani bácsi.

— Mikor köntöse suhog Dorának, már akkora szemet nyit, mint egy tárt kapu.

— Hogy folyjon ki a szeme a czudarnak! No várj, Barnabás diák, majd úgy megforgatlak én sarkadon, ha az ajtón beléptél, hogy többé soha sem fogod kitalálni: hátul van-e az orrod vagy elől?

— Ketten forgatjuk meg őt, kedves öcsém; — sivalkodott Pista bácsi.

Komor csend állott be s a kupák érintetlenül álltak az asztalon, mintha le volnának szegezve.

Dani bácsi már többé nem tűrheté a hallgatag és méla társaságot, mely néhány régi széken és ősképen kívül csak magából és testvéréből állott. — Min töröd a fejedet, édes bátyám? — szólt szeliden.

— A világ aljasságán, drága öcsém! S hát te?

— Azon, hogy mikor lesz a második özönvíz, — sóhajta Dani bácsi.

— Emlékezzél a szivárványra, öcsém! és inkább törd a fejedet a nagy világégésen, — igazítá Dani bácsit rendre Pista bácsi.

— El kell ismernem, hogy kegyelmed valódi bölcs, — szólt az öcs nyájasan.

— Miután, szeretett vérem, bölcsnek mondál, az én elmémben is egy gondolat villant meg.

— Hadd halljam, bátya.

— Ürítsünk, még pedig körömig serleget — az istentelen pogányok börtönéből szerencsésen kiszabadult Elemérért.

— A kit a mi rokonunk, a nagy Werbőczi váltott ki, — folytatá hévvel Dani bácsi.

— De a te sürgető figyelmeztetéseidre, öcsém! — szólt dicsérőleg Pista bácsi.

— De te írtad meg a kérőleveleket minden három évben egyszer, — hárítá az öcs magáról tovább a dicséretet.

— De te küldötted el gyorspostával a nagy Werbőczihez, a mi rokonunkhoz.

— De bátyám adta a postapénzt.

— Hogyne, mikor azzal csak keresztyéni kötelességet teljesítettem.

— De nekem használt bátyám vele, mert Elemér az én leányomat tanítja cziterára és énekre.

— Hát Dora nem az én gyermekem is?

— Bátyám csak csak második atyja; én vagyok az első és igazi, — tiltakozék Dani bácsi.

— Nem szeret-e ő engemet, szintúgy, mint téged?

— Azt, bátyám, nem tagadhatom.

— No, hát igyunk Elemérért!

— Tegnap ment el; hozza Isten még holnap vissza!

Ittak.

Midőn e párbeszéd történt, a vendéglátásról híres vár meg látszott becsületéről feledkezni.

Még délután eltávozott az utolsó vendég s azóta a kapu előtt senki sem fútt kürtjébe.

A nap leszálla s az egész világ bácsijaihoz még egy árva utas sem tévedt.

Végre a vacsorát fölhozták, megették, Dora s Dorka aludni mentek s még sem hangzék a kürtszó.

Ekkor gondolta ki Dani bácsi, mint fürgébb eszű ember, hogy az útra néző ablakokat fényesen világítsák ki, mert úgy az idegen, vélvén, hogy országos lakoma van, okvetlenül be fog hajtatni.

De néha a legjobb tervek sorsa is a meghiúsulás.

Ott ült a két öreg a nagy refectoriumban a hosszú asztalnál. Kezdetben, mint láttuk, vitatkozának eleget, de midőn Elemér iránt is kifejezték baráti indulatjokat, nem volt többé, a miért szívök

megcsordúljon s lelkes és lelkesítő szavak szálljanak ajkaikra.

Deák István karszékébe hátrahuzódott, mintha arczát el akarná takarni a gyalázat elől, mely a híres várat érte.

Deák Dániel pedig forgatta szemeit, mintha várná, hogy most már a falból lép ki egy vendég s véget vet az egyhangú óráknak.

— Min gondolkodik, öcsém, — kérdé részvevőleg Pista bácsi.

— Hát biz' én nem bánnám, ha őseink képei kilépnének a rámából s velünk poharat ürítenének.

— Én pedig nem bánnám, ha a megholt szerzetesek lelkei fölszállanának sírjaikból s látogatásunkra jönnének, hogy velünk vacsoráljanak. Kettő mellém ülne, kettő uramöcsém mellé, a többiek a többi üres székekre s a kik helyet nem kapnának, hátunk mögé állanának s onnan nyújtanák kezeiket a tálak felé. Készíttethetnénk még nekik vacsorát s ők eljöhetnének, mert közel van már éjfél.

— Uram őrizz! az még sem volna jó, — válaszola Dani bácsi elhalványodva.

Pista bácsi látván, hogy kedves öcscsének nyugtalanságot okozott, vétségét helyre akará hozni.

— Gondoltam valamit, — szólt kevés szünet után.

— No hát mit? — tudakolá mohón a testvér.

— Tegyük vendéggé a várnagyot s ültessük az asztal fejére. Úgy hárman leszünk.

— Igaz biz' a, — kiáltott föl Dani bácsi.

Tüstént elhozatták a várnagyot, ki ezer mente-

getések közt foglalá el a számára szánt díszhelyet, de alig ült le, midőn megharsant a kürt.

— Nosza, fusson s tüstént hozza ide azon tisztelt urat, a ki oly soká várakozik künn! — rivalgá Pista bácsi.

— És szépen kérjen bocsánatot a késedelemért, — adá utasításul Dani bácsi.

Homályosan említettük, hogy a reggeli harangozástól késő éjig, hány nevezetes vár előtt haladna el egy ügyes gyalogló s nem lehetetlen, hogy azt meg is tevé valaki és most a várnagytól kísérve a refectorium ajtója előtt áll.

Csakugyan köhécselés hallatszik. A két testvér arra függeszti szemét és egy különösen poros, különösen kopott alak belép.

— Kurta nemes lehet — súgja Pista bácsi.

— Talán csak szabadalmazott puskás a királyi uradalmakból — jegyzé meg Dani bácsi. De e csekélylő észrevétel nem gátolá a két testvért, hogy a székről fölkelve az idegen elébe ne induljanak.

— Nagyságos, tekintetes, nemzetes, vitézlő jeles és körültekintő uraim, minden rendű, rangú és állapotú hazafiak, részint kik tagjai a szent koronának, részint kik valami szabadíték és mentesség által az ország védelmére kötelezve vagytok, az al-vajda ő kegyességének és méltóságának parancsából, hozzájárulván a tanácsurak megegyezése és rendelete is, ezennel hirdetem és adom tudtul nektek, föntartva a föntartandókat, hogy Ferdinandus német császár hadai szorongatják Buda várát, melyben a királyi özvegy ő felsége, a királyi cse-

csemő ő felsége, ennek magas gyámjai és országunk kormányzói s maga a szent korona és a jelvények együtt vannak iszonyú veszélynek kitéve. Ragadjatok tehát fegyvert egyenként és egyetemben s a veletek ezennel közlendő nyilt levélben kitűzött napra szigorú büntetés terhe alatt haladéktalanul jelenjetek meg a mezei és insurgens hadak generálisának — kit az Isten győzelemre segéljen — sarmasági táborába, hogy onnan fölkerekedve Buda megmentésére siessetek. Másként nem cselekvendők . . . Nagyságos, tekintetes, nemzetes, vitézlő, jeles és körültekintő uraim! a szövetség és eskü által közvédelemre egyesült három nemzet nevében kérlek és intelek rangjaitokhoz s állapotaitokhoz méltó kíséret összegyűjtésére és oly fegyverekkel ellátására, melyek a közmustrákon hibátlanoknak találtatnának, élelemről a sarmasági táborig magatok gondoskodván, költségről pedig a törvények értelmében, azontúl is . . . Nagyságos, tekintetes, nemzetes, vitézlő, jeles és körültekintő uraim! Véres karddal jöttem volna közétekbe, ha Fernandus német császárnak regimentjei átlépték volna országunk határait, de miután Budavár mintegy a mi hazánknak is városa, Magyarország mintegy a mi országunknak része s a mennyiben Ferdinandus hatalma alá nincs erőszakkal hajtva, a mi királyunknak hódol, kérlek, tekintsétek e pálczát, melyet magasan tartok kezemben, véres kardnak. Vésztüzeket gyújtottam volna halmainkon, hogy tömegestül talpra keljetek, ha Ferdinandus német császárnak regimentjei vérét ontották volna Erdély

lakosainak, de miután Magyarországnak ezer sebből omló vére a mi vérünk apadása is, kérlek, uraim! tekintsétek lelkesítő szavaimat a halmokon meggyújtott tűz világolásának s elszakadva feleségeitektől és édes magatokéitól, siessetek a segítségért esdő haza oltalmára, hogy vele együtt megvédjétek hazátokat és nemzetünk becsületét. Úgy legyen! Egyébiránt én valósággal Kolozsvári Sándor gyorsposta és helyettes hírnök vagyok, mit megbízó pecsétes levelem, melyet a fölkelési rendelettel együtt ezennel a várnagy ő kegyelmével közleni sietek, minden kétségen kívülivé fog tenni.

A gyorsposta a refectorium küszöbétől hármat lépve, gyertyaegyenes állásban, erős, de a fáradság és por miatt rikácsoló hangon mondotta el betanult szónoklatát s miután az okiratokat a várnagynak átadá és hivatalos szerepe véget ért, bókra görbíté magát s vagy kimerülésből, vagy tiszteletből hajlottan maradt.

Dani bácsi serleggel jött hozzá, ellenben Pista bácsi karon ragadta, hogy székhez vezesse.

A két öreg arczán a kellemetlen meglepetés jele világosan mutatkozott ugyan, de azért mégsem feledék a háziúr kötelességeit.

— Igyék, atyafi!

— Üljön le kend!

— Ne oda, ide az asztal mellé.

— Csak ne mentegetőzzék. Foglaljon helyet.

A gyorsposta ivott, tenyerével megtörlé bajuszát s leült.

— Hozzatok sültet ő kegyelmének — kiáltá Pista bácsi.

— Jól megabrakolják a gyorsposta uram lovát — harsogtatá Dani bácsi.

— Azt nem abrakolhatják meg, nemzetes uram! — szólt most a vendég.

— Miért nem? — kérdé sértett méltósággal az öregebb testvér.

— Mert, követem alásan, nincs lovam.

— S mégis gyorsposta! — hüledezett Pista bácsi, s gúnyolódott Dani bácsi.

— A hol tegnap háltam, pártütők és czinkosok laknak. Kereken megtagadták tőlem a lovat. Eleget rimánkodtam a magam, eleget fenyegetőztem a király és ország nevében, de nem használt.

— Nótára kellene szedni a gonoszokat, — vélé Dani bácsi.

— Az mégis igen súlyos büntetés volna, — jegyezte meg csillapítólag Pista bácsi.

— Ne búsuljon, atyafi, holnapra lesz friss lova — szól a várnagy.

— Mit használ, kedves felebarátom, — válaszolá a vendég stoicus nyugalommal, mit használ minden postaló és gyorsposta, ha a tekintetes rendeknek nincs kedvök a Pest mögül kilépni, hogy Budát megmentsék. Kívülem is nyargal elég hírnök szekeren, nyeregben, gyalog: de nyomukban sehol sem látok insurrectiót. Egyik azt mondja, hogy az alvajda pecsétes levele semmit sem ér, mert a fölkelést nálunk csak az országgyűlésnek van joga megrendelni. A másik a részletes és por-

talis insurrectiót nem bánná ugyan, de a személyes és általános ellen protestál. A harmadik úgy vélekedik, hogy a váradi békepontok szerint Ferdinandus a királyunk. Miért űznők hát el Buda mellől? A negyedik abban bizik, hogy Izabella királynét majd kirántja a bajból a szultán, még pedig a mi buzgóságunk nélkül is. Az ötödik hitelesen tudja, hogy Török Bálint és a frater rég elűzték Buda mellől a németeket, s most az alvajda és tanácsurak csak azért ütnek lármát, mert fervorjokat akarják kitüntetni. A hatodik az aratás közelgését, a hetedik a tavalyi szűk termést és a pénz szűkét hozza fel, s higyék el tekintetes és nemzetes uraim, hogy több hírnök nyargal fölszólítással az országban, mint a hány nemes úr fog a fölszólításra fölkelni. Teremtuccse! követem alásan! — jobban czélt érne az alvajda s több katonát kapna a főgenerális, ha minket gyorspostákat küldenének a sarmasági táborba. Talán veszedelmet sem állanánk ki többet; mert utaztomban engem tizen is fenyegettek börtönnel és bitóval, noha armalisom van, s csak oly nemes ember vagyok, mint akárki. Hány gyorsposta dicsekedhetik ezzel?

— Siralmas időket élünk! — sóhajta Pista bácsi.

— Elfajult a magyar! — sopánkodik Dani bácsi.

— Nagyapám korában a magyar név említésére magoktól is ledőltek a falak. Nagyapám Hunyadi János banderiumához tartozott, — szólt a várnagy.

— Apám korában sem állottunk alább. Apám a

fekete seregben szolgált, — hozá föl falatozás közben a gyorsposta.

— Hát a mi őseink milyen vitéz dolgokat műveltek! Megmutathatnám a krónikákból.

— Meg donationalisokból — toldá meg ismét Pista bácsi.

— A Deákok...

— És a Werbőcziek...

— Kikkel szoros atyafiságban vagyunk...

— Nem is említve Werbőczi Istvánt...

— Ki törvénykönyvet írt...

— És mint nádor az ország főkapitánya volt...

— S a németet és törököt egyaránt megverte volna...

— Ha közülök akármelyik be mert volna az országba rontani...

— Fölszámlálhatatlan...

— Számos és emlékezetes nagy dolgokat műveltek, — végezte be Dani bácsi szerencsésen a közerővel rögtönzött hosszú phrasist.

— De hiszen! ha a többi vár is ilyen volna, mint ez, ha a többi urak is oly velős, csontos fajták és oly magyar szívűek volnának, mint nemzetes és vitézlő uraimék, akkor a sarmasági tábort még megemlegetné Ferdinandus, — szólt beszínlő hangon a gyorsposta.

Pista bácsi Dani széles vállára, domború mellére, kerek barna arczára, hosszú szürke szakállára tekintett és föllelkesült; Dani bácsi ugyanakkor Pista nyúlánk, de izmos termetére, széles homlo-

kára, vállait elborító fehér üstökére veté szemeit, s bátyja jeles voltán szintén fölbuzdult.

— Majd kiteszünk mi magunkért!

— Dejsz! nem maradunk mi hátra!

— Ember kell a gátra s te az vagy Dani öcsém.

— Te vagy a tagból szakadt ember, Pista bátyám.

— Nem is félnék én egy officzirtől.

— Magam sem, Pista bátyám.

— Szaladt előlem már turbános és bugyogós akárhány.

— Előlem nehéz vasas is

— Fogtam agát és lajtnandot.

— Én meg fénrikét vágtam le.

— Nem voltunk mi, Dani öcsém, soha pribék, gyáva emberek.

— Megállottuk mi a sarat, Pista bátyám.

— Most sem tágítnánk egykönnyen.

— Isten úgy segéljen! Pista bátyám, nem tágítnánk.

— Csak rajta, öcsém.

— Csak rajta, bátyám!

— Menjünk!

— Induljunk egyenesen Budavár alá.

Az öregek tüstént fölkeltek a székről, hogy megkeressék és kiköszörültessék rozsdás kardjaikat.

A gyorsposta pedig használta az alkalmat a visszavonulásra, mert igen el volt fáradva s az igért lovon még hajnalhasadáskor távozni akart.

Midőn a testvérek magokra maradtak, mint a heves gerjedélyekkor szokás, fontolgatóbb alakot váltának, s majdnem búskomoly hangulat szállt kedélyökbe.

A hadi borostyánnak árnyéka is volt, mely most sötéten játszott halántékaikon, s a kor redőit az aggodaloméval is szaporítá.

— Mi történik Dorával, ha mi elmegyünk? — szólt Pista bácsi.

— Ügyelni fog rá Dorka, — válaszolt az apa. — De az más kérdés, hogy ki tartja gazdaságunkat rendben?

— A csűr és gabonás mellé valahogy kapunk embert; azonban, öcsém, azt már nem szeretném, ha oly féltett kincsre, mint a mi leányunk, csak a vaksi Dorka vigyázna.

— Dorka az én szelid és okos Dorámnak még vakon is jó őrje fogna lenni; azonban, bátyám, nem óhajtanám, hogy a csűrt és gabnást oly ficzkó venné át, a ki keveset hord beléjök és sokat szeretne belőlök kivinni.

— Akármit beszél kegyelmed, én Dorát féltem.

— Akármit papol bátyámuram, én a gazdaságot — viszonzá Dani bácsi.

— Nekem Dorka ellen van kifogásom.

— Nekem a tiszttartó ellen.

— A tiszttartó helyét, ha épen kend orrol reá, pótolhatná a várnagy.

— Dorka helyét, ha urambátyám apprehendál a jámbor asszonyra, pótolhatná a várnagy.

— Mi történik Dorával, ha mi elmegyünk?

— Miattam! — szólt vállvonva Pista bácsi.

— Miattam! — szólt vállvonva Dani bácsi hasonló vállvonással.

— Tehát indulhatunk.

— Induljunk még holnap reggel.

A várnagy nem látszott elégültnek a kettős szereppel, melylyel a testvérek közös bizodalma megtisztelé.

— Kérem alásan nagyuraimat, hallgassanak ki, mielőtt aludni mennének! hátha így jobb gondolattal hálnak, mint a milyennel most le akarnak feküdni.

— No! szóljon hát.

— Adja elő gondolatját.

— Tálalja föl tervét...

— Hadd ízleljük: főtt-e, vagy nyers?

— Jelenthetem alásan, hogy maholnap belejtek a hetvenharmadik évbe. Lábinaim még nem roskadoznak ugyan és szemem néha a magasban is meg tudja a héját a pacsirtát különböztetni, de az egyik szántóföldtől a másikig futkosást már nem győzném többé, s a gazdálkodással járó sok praktika fenekére tekinteni a régi szemeimmel sem voltam képes. Kinevetne a világ, ha egyszerre egy terhes és sok törődéssel járó gazdaságot vennék át, s e nevetésből a felerész nagyuraimékra hárulna, mert ha igaz, hogy a cselédet uráért becsülik, azt sem lehet tagadni, hogy az urát cseléde után itélik meg. Vén szolgájokat tehát ne terheljék kegyelmetek olyannal, a mihez nem ért. Hagyják tisztességben meghalni.

— A mi várnagyunknak igaza van — szólt Pista bácsi.

— Alkalmazzuk hát csak Dora mellé, s keressünk más gazdasági felügyelőt.

— Megköszönöm e bizodalmat, de szintén nem fogadhatom el. Kegyelmetek tapasztalhatták, hogy oly várat én is jól meg tudok védelmezni, melyet senki ostromolni nem akar. De a szép Dora kisasszonyt, kinek arczán és nyulánk termetén annyi szem megakad, én a végvárakhoz hasonlítom, melyeknek oltalmazását a legügyesebb kapitányokra bízzák, s mégis gyakran megtörténik, hogy bevétetnek.

— Nem megmondám, Dani öcsém, hogy Dorát kell távollétünk alatt félteni. A várnagy is velem tart.

— Úgy van. Dorát hagyják kegyelmetek veszendőbe, meg a gazdaságot.

— Lám, a várnagy csak úgy tart Pista bátyámmal, mint velem.

— De miért is akarnak nagyuraimék Buda alá menni? Nemde, hogy segítsék Werbőczi ő nagyságát, aztán a temesi grófot, meg Török Bálintot és a fratert a németek megverésében?

— Világosan azért — szólt egyszerre a két testvér.

— Igen ám! — de ott a bökkenő, válaszolá a várnagy, — hogy Deák István uram ő kegyelme Buda falai körül frissen levághatna egy-két németet, mert erős karja van, azonban Budáig el nem érkezik, mivel lábköszvénye miatt nem üli meg a

lovat. Ellenben Deák Dániel uram ő kegyelme elég frissen vágtatna Buda elébe, mert ép lábszárakkal áldotta meg az Isten, s a lovaglásban akármelyik portyázóval versenyez; de fájdalom! a csúz miatt ujjai bogosak és merevek. Következésképen Budavárnál farkasszemet fog ugyan a németekkel váltani, de teremtuccse, egyet se vág le közülök. Elteltek már a dicső napok, nagyuraimék! midőn kegyelmeteknek táborba kellett menni! Másokon van most a sor.

Pista bácsi hüledezve nézett Danira: — Csakugyan akkora kézbogaid vannak, öcsém, mint egy galambtojás.

Dani bácsi csodálkozva veté szemét Pistára. — Csakugyan kedves bátyám, úgy begöngyölgeted lábaidat, mintha pünkösd helyett karácson volna.

— Talán, van valami abban, a mit várnagyunk mond.

— Biz' Isten! ha rád nézek, kezdem hinni.

— Én meg, ha rád nézek.

A testvérek megint egymást méregették, s kedvök serkent, magok sem tudják miért, mint két kos összetűzni.

— Egy gondolatom van, — kiáltá ekkor vészhárítóként a várnagy.

— Hadd halljuk! — dörmögték elébe könyökölten Pista és Dani bácsi.

— Küldjék a sarmasági táborba Elemért.

Iszonyú hatást okozott e javaslat.

Pista bácsi köszvényes lábával nagyokat toppanta, öcscse pedig összeszorítá csúzos kezét mintha kardot akarna forgatni.

— Kegyelmed furcsa ficzkó!

— A mi várnagyunknak bolondos ötletei vannak.

— Tudja-e kend, mi a talizmán? — kérdé Pista bácsi.

— Olyan kő, mely betegségeket gyógyít — felelé higgadtan a várnagy.

— Én egy talizmánért sem küldeném a sarmasági táborba Elemért.

— S tudja-e, mi a bölcsek szürke pora? — tudakolá még peczkesebben Dani bácsi.

— Olyan por, mely aranyat csinál.

— Én e várból szürke porért sem engedném ki Elemért.

— De hát miért őrizik úgy, nagyuraimék, Elemér úrfit?

— Maga mindent elfeled, várnagy uram!

— Maga semmire sem emlékszik.

— Hát nem tudja-e, hogy a mi nagy rokonunk Werbőczi három évig szüntelen ki akarta váltani Elemért?

— S hogy három év mulva akkora sommán váltotta ki, mint a generálisokat szokás!

— Hogy ideiglenesen nálunk lakik ugyan, de valósággal Werbőczihez tartozik.

— S hogy úgy van a mi kezeink közt, mint a hitre bizott depositum...

— Melyet ha elvesztenénk...

— Vagy elidegenítenénk...

— Ellopnánk...

— Vagy megsemmisítnénk...

— Akkor, — kiáltá Pista bácsi, — megérdemelnők, hogy nemességünktől megfoszszanak.

— S hogy — rivalt közbe Dani bácsi — vasra verjenek.

— Tömlöczba zárjanak.

— Bárddal vágják le nyakunkat.

— Vagy ló farkára kössenek.

— Vagy kerékbe törjenek. Érti-e kend?

— Nem tudtam, nagyuraimék, bizony nem tudtam, hogy ilyen drága portéka Elemér úrfi, — mentegetőzék a várnagy.

— S ha nem is tartana hozzá jogot a mi nagy rokonunk Werbőczi István, még akkor sem bocsátanók el.

— Mert ki tanítaná danolni, lantolni Dorát!

— Ki beszélne nekünk annyi szép történetet!

— Ki örvendene úgy velünk!

— Ki tudná úgy feledtetni bánatainkat.

— Megifjodunk az ő társaságában.

— Csupa gyermekekké leszünk.

— És nemcsak önzésből történik, hogy visszatartóztatjuk Elemért.

— Biz' Isten! nemcsak önzésből — támogatá öcsce szavait Pista bácsi.

— A derék fiu zsenge korától kezdve mindig rabságban szenvedett.

— És érczből, kőből volna annak a szive, a ki alkalmat nyujtana, hogy török fogságból már most németbe kerüljön.

— De, nagyuraim, ha Elemér vitézkedik, ő fog másokat el s nem megfordítva — szólt a várnagy.

— Ugyan mit hadonáz kend?

— Csupa fonákságokat mond.

— Hát nem volt-e híres lovag a gallusok királya, Franciscus primus és mégis elfogta őt Carolus, a német császár?

— Hát nem volt-e vitéz a nagy Hunyadi János, s mégis Drakula rabja lett?

— Mondjunk-e több példát kendnek?

— Fáraszszuk-e még magunkat?

— Nem szükséges, nemzetes uraim! mert már más ötletem van, mely talán inkább megnyeri tetszésöket. Küldjék a háborúba Barnabás diákot.

A testvérek egymás szeme közé tekintettek.

— Hejh! ha elmenne! — sajogatá Pista bácsi.

— S ha ott maradna! — tevé hozzá Dani bácsi.

— Még se haljon meg. Ládd, öcsém, a vén Dorka búsulna érette! S te is sokalnál akkora fatumot egy kis szemtelenség miatt.

— Nem is úgy értettem. Miattam sokáig éljen, de tőlünk távol.

— Ugy van? Csak hogyan küldjük el? Szégyelni fogná zsoldban menni, mert atyja nagy úr volt.

— Alig hiszem, hisz most is könyörületből a minoriták tartják — említé a várnagy.

— Barnabás diák, — mondá Pista bácsi, — Dora oktatásáért sem akart jó szónál egyebet elfogadni.

— S a gőgös és bukott urak inkább veszik el a koldusfalatot a kunyhóból, mint a dús ajándékot a gazdag szomszéd várából. Ezt magam is tapasz-

taltam. De Barnabás diáknak úgy magyaráznám meg a dolgot, hogy a zsoldért kegyelmeteket tartaná maga iránt hálára kötelezetteknek.

— Mily okosan gondol ki mindent a mi derék várnagyunk! — szólt elragadtatással Dani bácsi.

— Csak hajtsa aztán akként végre! — sopánkodott vágy és kételkedés közt hányatva Pista úr.

— Remélem, czélt fogunk érni, föltéve, hogy Dorka asszony nem mozdít meg unokaöcscse visszatartásáért minden követ.

— De, várnagy koma! Dorka megmozdít ám minden követ.

— S néhányat a megmozdított kövekből fejünkre is dobhat.

— Már az sajnos volna, nagyuraimék.

— Sajnos ám!

— De Dorka mérges, mint a vipera.

— És öcscsét úgy szereti, mint párját a gerlicze — hozá föl Pista bácsi.

— Magam is azt tapasztaltam — szólt a várnagy. — Azonban itt csak ez a kérdés! vajon Barnabás diák hasonló mértékben kedveli-e nagynénjét?

— Ördögöt! — kiálta Dani bácsi.

— Barnabás egy lelket sem tud igazán szeretni.

— De annál többet gyűlöl.

— Annál többre irigykedik.

— Annál többet szeretne egy kanál vizben is megfojtani — egészíté ki Dani bácsi a sötét jellemrajzot.

— Épen ez szolgál, nagyuraim! hasznunkra,

mert miután Barnabás diák Dorka asszonynyal, ki őt anyjaként táplálta, nevelte, oltalmazta, s a ki utolsó filléreit is számára zsugorgatja, csak ímmel-ámmal bánik: könnyen elképzelhetem, hogy búcsúvétel nélkül is el tudna tőle távozni, ha érdekei javasolnák.

— De azt nem javasolják, várnagy koma!

— Már hogy ne? Adjunk mi a diáknak sok pénzt, bizony lemond a búcsúzásról! — szólt a várnagy.

— Hát hol van a pénz?

— Az én zsebem üres.

— Még a szekrényem fiókja is.

— Lábáról adtuk el az új árpát.

— S a pórszászok már több méhkast vettek meg tőlünk, mint a hányat a kertben látok. Tegnap számláltam össze.

— Igaza van Dániel nagyuramnak a kasokra, István nagyuramnak az árpára s mind a két nagyuramnak a pénz teljes hiányára nézve, — szólt a várnagy. — De, — tevé hozzá — Ábrahámnak, a deési fegyverkovácsnak és Dávid mesternek, a kolozsvári ötvösnek annál több pénze van.

— Az a pénz nem a miénk.

— A mi másé, nem Tamásé.

— A szükség törvényt ront, nagyuraimék. Becsülöm én a családi emlékeket, s ha az ember rájok tekint, úgyszólva az ősökkel társalog. A rozsdától rágott kard daliás időkről regél szép történeteket, s fájlalja a mai napot, mely őt a hüvelyben élés szégyenének adja át, hol pedig a párt-

villongások számára köszörültetvén ki, a haza ellenségeinek kezébe szolgáltatja. A nagyuraimék régi fegyverei a hosszú téli estéken sokszor beszélgetnek velem országunk sülyedéséről. Az egyik Szent-Imrén, a másik Kenyérmezőn volt, a harmadik Nándorfehérvár ostromát és Hunyadi halálát látta. Nagyatyám is ottan volt, közel Capistránhoz. Legyen áldás porain! Sírköve nincs. Közvitéz volt, s az olyannak koporsója helyét csak az Isten szeme figyeli meg, hogy a föltámadáskor semmi íze, csontja veszendőbe ne menjen. Nem vagyok én érzéketlen — folytatá a várnagy — Deák István ő kegyelme apróbb ezüst serlegei iránt sem, melyekből nagyuraimék régóta nem isznak, de a melyeket, mint pohárnok, boldogult Istvánné asszonyom menyegzőjén tettem először ez asztalra, hol most ülünk. Szegény asszony, mind a három gyermekét eltemette s aztán sietve utánok ment!.. Süveget emelek én a nagy ezüst tálnak is, mely az almárium fenekén évek óta csendesen nyugszik, de Dora kisasszony születésekor tündöklött s esküvőjére akartuk ismét kitisztíttatni. Jámbor, kegyes lakótársaink a falon függő vagy szekrényben őrzött családi kincsek, s mint a bornak ereje, úgy növekedik hatásuk az idővel. Egy-egy bűnt elfeledünk körülök, s egy-egy jó szándék megfogamzik bennünk általok. S mégis az volna tanácsom, ne ellenezzék nagyuraim, hogy a fegyvereket Ábrahámnál, az ötvösműveket pedig Dávid mesternél zálogba vessem. Mi tán soha ki nem váltjuk e zálogokat, de a kölcsönzött pénzzel Barnabás diá-

kot Budavár és Izabella királyné védelmére útnak indíthatjuk.

Dani bácsi törölgette könnyeit.

Pista bácsi azt hitte, gyászravatal előtt áll, s komolyan nézett a refoctorium falán egy kis repedésre. Jól ügyelt, látja-e még, s nem szerette volna, ha a nedv befátyolozná szemeit, hogy többé ne láthassa. E borút nagy szégyennek tekintené... s mégis megtörtént.

— Szegény fegyvereim! — tört ki keserves bánattal.

— Hát az én nagy ezüst tálam nem szegény-e? — gáncsoskodék, hogy keblén könnyítsen, Dani bácsi.

— Nem fog fegyvereimmel kímélve bánni a deési Ábrahám!

— Az én kardjaimat pedig, mert markolatjok csak meg van futtatva, bitangoknak alkuszsza el, kik rablanak vele a helyett, hogy harczoljanak.

— Kedves néhai feleségem megfordul koporsójában, midőn az ezüst poharak, melyek menyegzőjén körben jártak, Dávid mester irgalmatlan kezébe fognak jutni, — sóhajtá Pista bácsi,

— Az én nőm szelleme majd kijön a várkápolnából éjente, s fenyegető ujjával az üres almárium felé mutat, honnan a mi kedves Doránk ezüst tálát elcsentük. De nem is kell, hogy kijőjön. Magam előtt látom most is, s bánatos szemei háborgatják lelkemet, mint a hold a tengert.

Oly bús volt Dani bácsi, hogy Pista úrnak kellett a fölvidításhoz fogni.

— Hát asszony lett-e kend öcsém? Megérem még, hogy pityeregni kezd.

— Elhiszem, hogy kegyelmedtől kitelik a sírás is, — válaszolta sértett büszkeséggel az öcs.

— Nem adtam még annak jelét. A mit vesztek, megnyeri a haza. Miért bánkodnám hát?

— Ne volna csak a mi rokonunk, a nagy Werbőczi veszedelemben, aligha küldeném ilyen áron Barnabás diákot Budavár alá, — szólt Dani bácsi.

— Várnagy koma, csak azt mondom, minél előbb eltakarítsa innen az én fegyvereimet és serlegeimet. Gyávaság volna tőlünk, öcsém, a közveszély alatt magunkra gondolni.

— Mit varrja, urambátyám, galléromra az önzést? Ha kend, várnagy, titokban Barnabás diákkal mindent jól elintéz, azt a szép paripát kapja ajándékul, melynek testvérét tegnapelőtt Elemérnek adám.

— Hejh, várnagy! megemlékezzék, hogy ha Dorka unokaöcscse távozását nem veszi huszonnégy óráig észre, akkor a kend tomporájára övezem ezt a drága kardot, melyet Kőszeg előtt Elemér kiszabadításáért ajánlottam a goromba agának, de el nem fogadta. Mondom, a kendé lesz e díszes kard, — szólt erős hangnyomattal Pista bácsi.

— Bizzák csak rám a dolgot, nagyuraimék, mindent jól elintézek.

— Mi pedig menjünk már aludni.

— Aludjunk, ha tudunk, — zárta be a vitát Dani bácsi.

Reggel a két öreg kerülni látszott egymást és a családot.

Máskor Dani bácsi, kilépve ágyából, pongyolát ölt, a még fekvő Pista bácsi hálószobája ajtóján bedugja fejét s mosolyogva kérdé: — Hogy aludtunk, urambátyám? — s azzal távozik.

Pista bácsi pedig a szíves tudakolás után rögtön öltözéshez fog, s mihelyt kész és még dolmányát is nyakig begombolta, öcscséhez siet, kopogtat, benyit, s a nélkül hogy a karszékbe leülne, kérdi: — Mit álmodott Dora? nem beteg-e Dorka?

Aztán együtt a folyosóról nézegetik az udvart, a távolabb eső csűrt, a ködös hegyeket, az eget.

Dorka ilyenkor szokott a kamarából visszajönni, s elbeszéli nagyuraiméknak a várban történt nevezetesebb dolgokat, és különösen, hogy melyik vendég ébredt föl, melyik szunnyad még.

E közben a kérő és panaszló jobbágyok, nemkülönben a tiszttartó is közelítnek a tornáczhoz, elkezdődik a gazdasági ügyek intézése, s tart, míg a refectorium jól ki van szellőztetve, s Pista bácsi egyenesen oda indul; de öcscse, kinek vállaira nagyobb terűvel nehezül a háztartás gondja, megnézi a mosolygó Dorát, s elbámul, hogy még szebb, mint a mult perczben. Dorkától szintén tudakozódik a reggeli felől, s kielégítőnek találván a nyert értesítéseket, vendégeit keresi föl s a refectoriumba vezeti, hol már Elemér a legérdekesebb vitát folytatja Pista bácsival.

Így volt ez máskor.

De most a napi rend, a jámbor szokások és kölcsönös szívesség feledésbe mentek.

Dani bácsi nem dugta be a fejét Pista bácsi ajtóján, Pista bácsi nem kopogtatott a Danién, Dorka a kamarából visszajőve, üres folyosóra talált s a jobbágyok hasztalan várakoztak.

Hevesen sütött a nap, noha csak május vége volt, midőn az idősb testvér rászánta magát, hogy az ifjabbikat meglátogassa, s mivelhogy az ifjabb is hasonló eltökéléssel ment ki szobájából, találkoztak a folyosón, s némán fordíták lépéseiket az étterem felé, hol a nagy asztalon csak két teríték állott; mert Dora és Dorka már reggeliztek.

Pista bácsi menten az almáriumra néz, és szemét lába követé; arra húzódott Dani bácsi is. Tudták, hogy még ott van minden, de azért félve tekintenek az apró serlegek helyére. Dani bácsi kezébe fogja az ezüst tálat s libegteti, mintha súlyát mérné, mintha nem tudná, hogy nehéz, s nem is találja már annak. Örömmel hordozta volna egész óráig a tenyerén. Bátyjaura jól megszámlálta az ezüst poharakat, mintha most akarná kipuhatolni, hányan vannak. Közben mindketten lopvást pillantottak az ajtóra, nehogy valaki véletlenül benyisson.

— Nem fösvénységből válunk mi meg ezektől oly nehezen, — dörmögé Pista bácsi.

— Ellenségeink sem mondanak zsugoriaknak, — suttogá halkan, de mintegy válaszul Dani bácsi.

Alig hallá már ezt az idősebb testvér, mert a refectoriumból távozóban volt.

Dani úr sem nézett a teríték felé, nem a hideg sültekre s az izletes lepényre. Feledve étvágyát, elballagott, a merre Pista bácsi, s nem tudva, hogy és miért! hát egyszerre a fegyvertárban vannak. Kisded szoba volt, téglapadlazattal, karikás ablaküveggel, pókhálós falakkal és négy nagy almáriummal.

— Ezek mennek Deésre...

— Meg ezek, urambátyám! — szólt Dani úr föltartott mutatóújjal.

— S nekünk marad...

— Az üres almárium.

— S néhány rossz vas, — egészíté ki Pista bácsi.

— És Dorka, — tevé még hozzá ráadásul Dani bácsi.

— Úgy van. Dorka könnye...

— S Dorka átka.

— Szegény vén asszony! minő aggodalommal jött reggel hozzám, félvén, hogy beteg vagyok.

— És mint mosolygott, mint örvendett, midőn látta, hogy nekem nincs bajom.

— Soha szívesebb nem volt irántunk, — szólt Pista bácsi.

— S nem vette-e kegyelmed észre, hogy fogyott, összébb esett és sokkal gyöngébb, mint tegnap volt?

— Arcza is fehérebb, — jegyzé meg Pista bácsi.

— Csak úgy függ az életen, mint fán a sárga levél.

— S mi az őszi szelek vagyunk!

— Magam is attól tartok urambátyám, hogy Dorkát a föld porába vetjük le.

— Megszakad a szíve Barnabás diák távozásán.

— Nem is leszek én itt, midőn hírét fogja venni.

— Kend, öcsém, itt hagyna engem, hogy egyedül legyek tanú, egyedül szenvedjek? Lám, mint válik vízzé a vér!

— Ne nevezzen kegyelmed rossz testvérnek. Minek czélozgat a vízzé vált vérre? Hát mondtam-e, hogy kegyelmed ne menjen el akkor hazunnan? Távozzunk együtt.

— Hát azzal segítünk-e Dorkán? He?

— De micsoda szavakkal mondjuk meg, hogy mi szöktettük el tőle Barnabás diákot?

— Igaz, hogy bizony meg kell ily esetben latolni a szavakat.

— Meg ám, Pista bátya. Csak gondoljunk arra, ha valaki tőlünk elszöktetné Elemért, lecsendesíthetne-e minket még az aranyszájú szent János nyelvével is.

— Úgysegéljen! Nem kommendálnám, hogy papolni elémbe álljon.

— S ha például Dorka tenné?

— Ne fecsegj ily badar dolgot! Minek bántanók a szegény Dorkát gondolatunkban is!

— Igaza van, urambátyám! Ej, be szeretném kitalálni a balzsamot, melylyel Dorka fájdalmát enyhítni lehetne.

— Öcsém uram! épen erről villant meg valami az eszemben.

— Szóljon hát kegyelmed.

— A kertünk alatt van a szerzetesek egykori jószágigazgatójának romba dőlt háza.

— Két ablaka még ép, s pinczéje nincs megrepedve.

— S kertjében néhány vén gyümölcsfa máig is terem.

— És az óriási almafa sötét árnyéka alól szakítja a mi Doránk a legszebb kékviolát és császárszakállt.

— A diófát pedig a falu gyermekei szüntelen fosztogatják, s mégis marad rajta szedni való.

— Mentát, ökörnyelvet és ezerjófüvet onnan gyűjt Boriska asszony a betegek számára.

— A sövény körül egy betöltött kút helyét találták meg tavaly, s rebesgetik, hogy ott volna elásva a templomosok kincse.

— Szóval, nem megvetendő az a régi telek — mondá Pista bácsi.

— S épen azért gondolám, uramöcsém, hogy a romot építtessük föl és legyen szakasztott olyan, a minő hajdan volt. Mert a hol a szerzet gazdasági igazgatója lakott, ott mindig kényelmesen férhet meg Dorka és Barnabás. Addig, míg a háború véget ér, talán kipallérozódik a diák, nem néz oly illetlenül Dorára, s nem irigyli a rókától is a prémet, az ökörtől is a szarvat és minden becsületes embertől a jó hírt és nevet. Aztán, uramöcsém, ha már életét érettünk koczkáztatja Buda alatt,

legyünk itthon türelemmel és engedékenységgel iránta.

— Nem bánom, Pista bátya!

— Az volna tehát nézetem, hogy helyreállítva ajándékozzuk Dorkának a kert alatti fundust. Akkor aztán vigasztalásul mondhatjuk neki, hogy Barnabásnak van már hajléka és nevet majd hoz magával a harczból.

— Fején találta kegyelmed a szeget, — válaszolá derült arczczal Dani bácsi. — De mivel fizetjük a kőmívest? — jutott tüstént eszébe és elszontyolodott.

— Majd ád az Isten rá módot, s eddig sem történt Deák Istvánon és Deák Dánielen semmi kudarcz.

— Nem ám, urambátyám! S még ma küldjük a kőmíves után, hogy ősz fordultával minden rendben legyen.

— Nagy kő esett le a lelkemről, — szólt billegetve fejét Pista bácsi.

— Magam is megkönnyültem s csaknem repülni tudnék, mint a madár.

— Már én még sem repülnék — sóhajta most Pista bácsi, — mert a földhöz húzza lábaimat nem a köszvény, hanem az a fegyvertár. Mintha a tégla mágnes volna, ej! de nehezen tudok innen mozdulni.

— Szegény fegyverek!

— A jámbor, becsületes fegyverek!

— Csak lenne valamelyiken bár egy lehellet a szégyenből, bár egy rozsda a bűnből!

— De mind hűn szolgálták őseinket.

— És szerencsét hoztak reánk.

Pista bácsi kinyitotta az almárium ajtaját.

Dani bácsi szomorúan nézett bele.

Áradozott keblök s elmerültek a nézésbe, visszaemlékezésbe, bánatba.

— Találják ki, atyuskáim, hogy kit láttam? — csendült meg egy édes és zengő hang.

Dora rontott a fegyvertárba, kipirult arczczal, hamis nefelejcs-szemmel, dévajon, szeliden, annyi vonzó bájjal, annyi gyermeteg hévvel... egy már fölserdült leányka, a növendék és hajadon vegyes igényeivel és varázsával, a két kor elválasztó vonalán egyaránt emlékeztetve a gyermekre, ki bábjait öltözteti, s a pártás szűzre, ki a hódításért és menyegzőért kendőzik.

— Hát még sem sejtik? Találják ki már, atyuskáim, kit láttam?... Hát elmentem a kertbe, — folytatá Dora választ sem várva.

— Azt látjuk, kis selló.

— Még most is harmatos a papucsod.

— Pedig a nedv könnyen megárthat.

— Mondta azt Dorka néni is. De a pallón túl nincsenek az ösvények kitisztítva.

— S oda mentél?

— Onnan elmentem a kis ajtóhoz. Hátra húztam a reteszt.

— A reteszt?

— Azt, kedves Dani atyus, s leszállottam a völgybe.

— Egyedül?

— Nem volt senki velem. Aztán fölmásztam a hegyre, s az élén mentem egészen addig, tudja, Pista atyus, a hol magánosan áll egy óriási tölgy.

— Tudom, kis selma! félórára van az ide.

— Lenéztem a vidékre s úgy tetszett, mintha a sötét tekintetű erdő, a virágos völgy, a csevegő patak, melynek tükrére a part vadrózsái még egy levelet sem hullattak, fönn a kék ég boltozata alatt lebegő sas, a fűben a kis tücsök, a széles láthatár, a kígyózó ösvény és a Gorbó felé repülő vadgalambok mind azt mondanák, hogy csak nézzem őket, mindig nézzem.

— S elandalodtál?

— De figyeltem is. S hát egyszerre távol, igen távol a hegyormon, mintha lovast látnék.

— S erre tartott?

— Biz' erre!

— Vendégünk! — szólt derülten Dani bácsi.

Dora incselgőn rázta fejét. — Alig hiszem, mert a hogy a távolból kivehetém, lova almás-szürkének látszik.

— No, az hát Elemér, — kiáltá Dani bácsi.

— Nem lehet más, — erősíté Pista bácsi.

— A derék fiú előbb jött el, mint igérte.

— Csak nálunk találja ő legjobban magát.

— Megjárjuk, ha nincs számára reggeli.

— Hogyne volna, hisz atyusék sem reggeliztek még.

— Nem-e? — kérdezte Dani úr.

— Hogy történhetett? — csodálkozék Pista bácsi. — No, duplán fogjuk utánpótolni.

Az öregek gyorsan vezettették magokat Dora által a folyosóra s oly nyugtalanul várták Elemért, mintha édes fiok volna hosszas vándorútból megérkezendő.

*

De Dorka szobájába zárkozott.

Szive erősebben vert minden perczre, mely a kalandor ifjút közelebb hozza az eddig boldog vár lakóihoz.

— Oh, hogy azon óra, melyben ő először lépett küszöbünkre, megváltathatnék életemmel, s a semmiségbe térne vissza, — sóhajta az agg nő és sárga redős arczára keserű könnyek hullottak. — Nincs semmi kétségem többé, hogy Dora halálosan beleszeretett. Hiában őrködtem! hiában kisértem kora gyanuval gyakori együttlétöket; hiában távoztattam minden alkalmat... a szív a szívvel hamar érintkezik, s a szem titkos nyelve egy percz alatt egész történeteket beszél el, miket mi, fölvigyázók, nem tudunk érteni. Átkozott legyen a lant és ének! Hisz velök jött e boldog lakba az álmezbe öltözött szerencsétlenség, mely nevét és természetét még megtagadja, de majd be fogja vallani. S ime az öregek a folyosón tárt karokkal várják az ifjut, ki bűvöletének erejével fejökre fogja rázni ez ősi épület íveit, hogy romjaiba temessen mindnyájunkat. Szegény Deák István, szegény Deák Dániel! A könnyek savával fogják befaló kenyeröket áztatni. Mit rabol el tőlök Elemér? A leány szemérmét-e, vagy a családi büszkeséget? Bukott

és meggyalázott családhoz tartozom én is. Tudom, mit tesz lealáztatni s kigúnyoltatni. Hosszú életemen át csak itt találtam még szivességre, s midőn körülünk annyi rossz ember lakik, e várra lássam-e az Isten kezét nehezedni? Szóljak-e nekik?...

Nevető öröm, hangos üdvözletek szakíták meg Dorka gondolatait.

Elemér lépett a tornáczra.

Tombolt Pista bácsi és Dani bácsi a kedves ifjú hazaérkezésén.

II.

A történetben, melyet elbeszélünk, Elemér és Barnabás diák jelentékeny szerepet játszanak. Nem lesz tehát felesleges olvasóimnak az egyik multjából annyit közleni, a mennyit Pista és Dani bácsi tudnak, a másikéból pedig, a mennyit Dorka nem titkolt el.

A dobokamegyei Deákok nemcsak Werbőczi, a híres rokon kedvéért, hanem belső meggyőződésből is Zápolya pártján állottak, s több táborozásban vettek részt; mert nem volt Pista bácsi lába mindig köszvényes s Dani bácsi keze mindig bogos.

Harczias hajlamuk legmagasabb fokra 1532-ben hágott, midőn Szulejmán császárt a mohácsi térről Kőszeg faláig kisérték, bár az ozmánok ellen nagy gyűlölettel viseltettek.

Ha minden török oly vitézül küzdött volna, mint a két Deák, akkor Jurisics alkalmasint kapitulál — legalább ezt hitte nemcsak a nagyuraimék várnagya,

hanem számos jóismerős; — azonban másként történt. Jurisics nem adta föl Kőszeget, s a nagy Szulejmán szeptember 27-én megszüntetve az ostromot, másnap még virradat előtt fölszedte sátrát, s dúlva, pörzsölve fordult Stájerország felé

Dani bácsi szerencsés volt, mert még a vár körülvétele előtt Budára küldetett, hogy száz portyázóval az Esztergom vívását megszüntető Grittihez csatlakozzék.

De bezzeg Pista bácsinak mindig nézni kellett az égő falvakat és a tatárok, szerecsenek fosztogatásait.

Álmában is tüzet, reszkető aggokat és patakban folyó vért látott.

Végre az előcsapatok a stájer hegyekbe mélyen elmerültek, a sereg zöme is átlépte Szulejmánnal hazánk határát s Pista bácsi szabadabban kezdett lélegzeni, mert a pusztító vihar idegen vidékekre vonult, s mert ő is visszatérhetett néhány magyar huszárral János király seregéhez. Fel is fogadta, hogy egy són, egy kenyéren soha sem fog harczolni a törökkel. Lelkiismeretét égette a sok hamu és üszök; pedig ő soha sem vetett kanóczot az eszterhára, soha sem fojtott a füstbe jajgató árvákat. De tették mások, s ő együtt járt e másokkal, kik pogányok és fosztogatók voltak. A mint visszautaztában a nagy ármádia utócsapatának derekával is találkozott, szíve egészen megkönnyült. — Istennek hála! már nem fognak éjenként a falvak házainak fedelei vezérszövétnekül szolgálni; nem kell az utczákon óva vezetni lovainkat, hogy a legyil-

kolt csecsemők és aggok holttesteire ne tapossanak: Isten hála! megmenekedtünk «a dúló és perzselő» dandártól, mely a nyert zsákmány ötödéért űzi rémítő hivatását.

E gondolat Pista bácsi arczáról letörölte a gond és aggodalom sötét színét.

Vidáman, majdnem negédesen ügetett huszárai élén.

De íme, alig ezer lépésre, előtte tűzbe borul egy helység.

A lég csendes volt, a szél nem jött a pusztítás segítségére, még a por sem mozdult meg, még az avar sem ingott, mindenik ház külön lángolt, s a füst karcsú oszlopokban szállt föl a hideg, könnyű és tiszta láthatárra.

Bősz ellentéte volt a szép őszi nap nyugalmának a vad zaja, mely a szerencsétlen faluból tört ki.

Megint «dúlók és perzselők!» sóhajtott Pista bácsi és szitkozódtak huszárai.

A legénységnek kedve csattant, minden török frigy és véduralom ellenére a világhódító szultán martalóczait a préda mellől szétugrasztani, s nem igen vevék számításba, hogy a kifosztott, a legyilkolt község Izabella királyné csecsemője helyett Ferdinándot uralja. Pista bácsi fölbuzduló természete mellett is bírt annyi belátással, hogy — a közmondás szerint — ne vessen a kútba oly követ, melyet aztán senki sem tud kiemelni.

Mellékútra téríté tehát katonáit, a zsákmány alá ejtett helységet ki akarván kerülni.

Haladtak is a horpadásos és csavargó hegyi

ösvényen, de az egy dombról egészen visszagörbedt a falu tulsó végéhez.

E dombról Pista bácsi a következő jelenetnek volt tanúja.

Csinos alakú és ernyős tornáczú faház égett; a fedél gerendái a padlózatra kezdettek hullani, helyenként betörve azt.

A tornácz lépcsője előtt tisztes aggastyán fuldokolt vérében. Mellette két deli férfiú harczolt, már lankadtan és sebekkel terhelve. Nem a vívók kardja, de biztos helyről irányzott tegez vesszeje ölte meg az egyiket. A másik férfiú alig tizennégy éves gyermeket látott most maga és az elhullott rokon mellett küzdeni. Ijedten lökte hátra baljával e — mint sejteni lehet — reá nézve mindennél drágább alakot, s míg ezt tevé, rést talált a martalócz a halálos döfésre. Bálványként állott a tornáczon s a vérfagylaló történetnek lebűvölt, mozdulatlan, élőhalott tanuja volt egy éltes nő, fehér merev arczczal, fehér, megbomlott fürtökkel. Midőn pedig a martalóczok a három halott testénél erőtlenül, de hős lélekkel küzdő gyermekre tevék kezöket, a bálvány éledni kezdett, kiterjeszté karját, s hirtelen megfordulva, egy fülcsendítő sikoltással az égő ajtónak rohant, eltünt a füstfelleg- és lángözönben. Senki sem látta többé.

A borzasztó jelenet oly gyorsan be volt fejezve, hogy Pista bácsi ki sem ámult, midőn már a törökök a fogoly gyermeket az utczán hurczolták.

Most «megálljt» kiálta ingerült huszárainak. — A ki életét szereti, ne merjen moczczanni.

Akarta is, nem is a legénység a parancs megtartását. Szerették Pista bácsit, tudták, mi a katona törvénye; de dühösek voltak a pogányokra és sajnálták a falu népét. A törökök figyelmét sem kerülte ki e hangulat, a mi okon el sem mulasztták a mieinkkel farkasszemet nézni. Ha sokáig tart így, még kitör a zivatar. Ennélfogva Pista bácsi, a mit száz szóval volt szokás eligazítani, egygyel kivánta. Tüszőjéből kivett ötven aranyat, s előmutatván, — adjátok ide ezért a rabgyereket — szólt teljes bizalommal, ajánlatának sikere felől.

De nagy álmélkodására hallá, hogy száz aranyon alul a martalóczok nem alkusznak.

Vontatva nyúlt tüszőjéhez, attól tartván, nehogy hiányozzék abban a szükséges öszlet; azonban örömmel tapasztalá, hogy egy pár arany még fölül is marad.

Míg a díjt számlálta, messzünnön dörgé valaki: — Dzsemil aga maga veszi át tőletek a rabot száz aranyon.

Pista bácsi ráismert a dörgő hangú egyénben a vitéz agára, kinek oldala mellett harczolt Kőszeg falainál, s kit csak imént a dombról látott a martalóczok rablása korlátozásán működni.

— Nemes aga! kegyelmed jó szivéről sok dicséretet hallottam minden nyomon. Kérem, hagyja nálam az árva fiút.

— Nekem tetszik a gyermek, — válaszolta röviden és tört magyarsággal a török.

— Vegye nagylelkűsége fejében e pisztolyt tőlem.

Pista bácsi ritka szépségű pisztolyt adott az agának.

— Fogadja barátságom jeléül kegyelmed az én kedvelt fegyveremet. De a gyermek nálam marad.

Az aga még szebb, még drágább pisztolyt nyujtott Deák Istvánnak.

— Nem elég, hogy a hatalmas császár «duló és perzselő» csapatai kiirtották az egész családot? hát még e gyermek is rabbá legyen?

— Hasonlóan bántak az én családommal is Török Bálint portyázói, — válaszolta Dzsemil. — Kegyelmed pedig ügyeljen huszáraira, mert különben legott összekoczczannak a hatalmas padisah seregeivel.

Pista bácsi látta, hogy nincs veszteni való idő, s katonáihoz akart menni; de útját kezdék a martalóczok állani, szidalmazva őt kutya gyaurnak és fenyegetve.

Az agán volt most a rend fentartásának sora.

Dzsemil a legvakmerőbb martalócz fejéhez úgy csapta az ajándékba nyert pisztolyt, hogy szédülten bukott földre.

Hökkenve vonultak vissza a többiek, Dzsemil pedig Pista bácsit a háborgó huszárokig kisérte.

— Oly fiatal és oly bátor voltam, mint rabom, midőn Török Bálint fogságba ejtett, — szólt most az aga. — Keserű a rabság kenyere, ha tiszta buzából sütik is. A szörbet nem izlik és a rózsaolaj elveszti szagát, midőn lábunkon csörög a bilincs. A madárdal sem szól szivünkhöz, mihelyt tudjuk, hogy hazánk egéről csak a felhők repülnek börtö-

nünkig. Bajnok atyám Karamániából jött a Szávához, midőn Török Bálint a várat, hová küldeténk, mély béke idején földúlta. Engem rabbá tőn. Jól ismerem, magyar urak! hogy néz ki tömlöczötök. Egyébiránt ha kegyelmed majd pénzhez jut, s annyi váltságot fizet e gyermekért, a mennyit érettem vett föl Török Bálint, számolhat, hogy szabadon fogom bocsátani, föltéve, hogy a fogságban nem kap jobb nevelést, mint én Török Bálintnál.

Dzsemil rabszolgája Elemér volt...

Barnabás diák története titokszerűebb s talán borzasztóbb is. Dorkának iszony villámlik sötét szeméből, s arczát minden vércsepp odahagyja, ha valaki csak távolról is czéloz bizonyos évekre, bizonyos körülményekre, s bizonyos névre. Midőn pedig Sylvester napja közelg s a marczona tél hóval födi a mezőt, jéggel a patakokat, megindulnak a vénasszony könnyei, s arczának barázdáin sűrűn omlanak le. Minél nagyobb a hideg, minél felhőtlenebb az ég, csikorgóbb a szánút, nyugodtabb a természet tündöklőbb a csillagok fénye, tünderibb a hold világa, hallgatabb az éj, ünnepíebb és szebb a korány: Dorka keblében annál erősebb vihar küzd, annál aléltabb és bánatosabb arczczal lép ki hálókamrájából a gyűlölt újév elébe. Ezt a napot nem állhatja. Ez a nap őt néha leveri és ágyba szegzi. Dani bácsi rég megjegyezte, hogy az öregség szembetűnőbb jelei mindig Sylvester éjén mutatkoznak Dorkánál. Ősz fürtei tömegestől akkor mutatkoztak, sovány, fehér arcza akkor váltott sárgaviasz színt, csengő hangja akkor kapott

rezgést, derzka ismeretlen terhek alatt akkor hajlott meg végkép, kezében a kulcscsomó azóta csörömpöl, és Sylvester éjén kezdődött Dorka mellén az a lidérczynomás is, mely álmából rövid időközökkel fölébreszti s alkalmasint a vízkór előhirnöke. Pista bácsi a karácsoni ünnepek körül már kezdi figyelmeztetni a családot és cselédeket, hogy hagyjanak békét Dorkának, ne bosszantsák őt, ne háborgassák szobájában, vegyék el tőle a kamara kulcsát, igazítsanak helyette minden dolgot. Majd rendbe jön úgyis a kedve és egészsége, s akkor kipótolja, a mit mulasztott.

Miért vannak a vén asszony életében válságos napok? E kérdésre egész pontossággal sem Pista, sem Dani bácsi nem felelhetnek.

A mit tudnak, ebből áll: Mielőtt nagy rokonuk Werbőczi István a szokásos törvényeket összegyüjtötte, rendezte és a kinövésektől megtisztította volna, sokkal zavarosabban folytak az ügyek, sokkal több önkény történt, mint azután. Még a királyi udvar birái sem figyelték jól meg az eljárási formák természetét, s néha úgy mondattak törvényt a vádlottakra, s úgy hajtották végre az itéletet, hogy az egész ország füle megcsendült bele, s vidékről-vidékre bizonyos nyugtalanság terjedt az ember fejének és vagyonának biztossága iránt. Az is előfordult, hogy a hatalmas úr vagy hadvezér, kivált ha az uralkodó gyönge volt, önkényesen hozott itéletet a királyi udvar birájának hatósága alá tartozó ügyekben is, s a mi hiba el volt követve, később jóvá sem lehetett tenni.

Isten tudja, mi része volt e visszaéléseknek azon homályos történetben, mely Barnabás diák atyját, mint honárulót, életétől és birtokaitól megfosztotta.

Pista sokat hallott a kivégzett úr gazdagsága felől.

Dani bácsi azt rebesgette, hogy Barnabás diák talán a Héderváryakkal is rokon. Mások ily magas összeköttetésünek nem képzelhették a szegény diákot; de kétségbe sem vonták előkelő származását. Azután arról sem volt meghasonló vélemény, hogy a kivégzett honáruló uradalmaiba előbb erőszakkal ült be a testvéröcs, s utóbb Ulászlótól új adományozást nyert.

Barnabás diák anyja a lakodalom után hat héttel őrülten vitetett férje holttestétől Dorkához, ki neki nénje és fiatal, de gyermektelen özvegy volt. Majdnem kilencz hó telt el, midőn a tébolyodott nő örökre behunyta szemét, s csecsemője először látta a világosságot.

Dorka a koporsó és a bölcső közt állva, fölemelt három ujjal esküvé az Atya, Fiu és Szentlélek nevére, hogy utolsó fillérét is rákölti, és nem fog addig nyugodni, míg a csecsemő vagyonát, s az apa becsületét vissza nem szerzi. Bár ne esküdött volna! Pöre lőn elég, pénze is elfogyott; de az új adományozást megsemmisíteni és a honárulási bűn mocskát letöröltetni nem tudta. Az egyikben a bitor öcs hatalmas befolyása, a másikban egy nagy név varázsa gátlá. Dorka koldusbottal vette nyakába a világot, s Barnabás diák pennás ember

lévén, itt-ott szerzett magának és mellékesen nagynénjének is kenyeret, könyörületből vagy munka után. Jobb sors csak akkor derült rájok, mikor Dorka a Deák István és Dániel úr vendégszerető várába telepedett le, s midőn kevéssel utóbb Barnabás a szomszéd kolostorban állandó foglalatosságra talált, s hogy több hányatásnak kitéve ne legyen, az egyházi életre akarta magát végkép szánni.

A múltból vett ennyi értesítés mellett ismét fölvehetjük történetünk fonalát.

*

Junius első napjainak egyike derülten virradt meg. A hajnal aranysugáraival az égen, gyémánt harmatcsöppjeivel a füvön, bimbóikból most fakadt rózsáival a kertben, s dalos madaraival a zöld lombok között oly bűbájos volt, hogy alig lehetett szépségeit élvezve, emlékezni az átvirrasztott éjre, s a lélek, mely a csüggedést, mint nehéz bilincset, hurczolta magával a hajnalszürkületig a friss, a balzsamos, a mosolygó tavaszreggelen egyszerre visszanyerte erélyét, tevékenységét mára, hitét a holnap iránt, hitét a gondviselésben.

Elemér eloltotta gyertyáját.

Forró homlokáról a hűvös szellő lecsalta a sötét merengés árnyait. Szemei és arczvonásai megint eleven, negédes, kalandori kifejezést nyertek. Ajkaira ismét megjött a mosoly, mely az örömet üdvözlé, a veszélyt megveté, s annyi gyöngéd és szilaj érzést

fejezett ki, a mennyi csak egy merész, fogékony, mindent szeretettel átölelni, és magától büszkén eltaszítni egyaránt kész kedélyben támadhatott.

Pista és Dani bácsi, kik a reggeli harangozáskor találkoztak vele a tornáczon, a vár számos vendégei, kik csaknem éjfélig voltak víg szeszélyeinek bámulói, oly kellemes társalgónak találták őt, mint eddig soha. Pedig Elemér, egymás közt szólva, a török rabságból kiszabadulása óta a múlt éjjel érzé először, mi a bánat, mi a küzdés, mi a lemondás, mi a képzelet fellegvára romjaiban, mi a szív ízekre szakítva, mi a szerelem-remény, mi a dicsvágy, azt szentesítő magasabb érdek nélkül. Szerencsés a fiatal kor, mely a benyomásokat a mily gyorsan veszi át, oly hamar veti tovább.

Dorka nem volt fiatal.

Nála sem aludt ki a mécs egész virradtig.

Az orgonafa, mely az ő és a Dora szomszéd szobájának ablaka közt terjeszté ki ágait, a múlt éjjel érdekes vendéget fogadott galyai közé. Egy csalogány érkezett a holdsugártól vezetve oda. Nem tudom, hol hagyta és miért hagyta el párját? De kis kebele tele volt bánattal és dallal, s minthogy szívtitkainak elregélésében semmi illem vagy világi tekintet nem korlátolá, az egész kert meghallotta féltékenységének, csalódásainak és növekedő szerelmének történetét. Dora szóról-szóra újra elálmodá, a mit a madártól hallott; melle a szűzlepel alatt nyugtalanabbúl emelkedett, ajkára édes mosoly, szempilláira reszkető könny lopódzott, s midőn fölébredett, nem birta elhatározni: vánkosain szőjje-e

tovább álmait, vagy nyilt szemekkel a kert rózsalugasaiban?

Ellenben Dorka a csevegő madárnak tulajdonította, hogy folyvást körüle ólálkodott a lázas aléltság mákonyával az álom; de midőn a behunyt szemhéjak a halál testvérének jótékony érintéseit várnák, visszarezzent, tova tünt az. Hasztalan oltá el Dorka a mécset, újra meg újra meg kellett gyujtania. A vén asszony ágyában hánykolódva, s a karszéken virrasztva, a lármás madarat vádolta vörös szeméért, még összébb fonnyadt, még színetlenebb arczáért. Pedig a csalogány nélkül is ébren töltötte volna az éjet, s csak annyiszor sóhajtották volna vékony, vászonfejér ajkai: — Szegény Dora, Oh, miért nem pótolhatom nála az anya helyét! Miért tart bohó nénikének! Miért fog holnap vagy holnapután vigasztalásom oly kevéssé hatni reá, mint tanácsom tegnap, vagy tegnapelőtt! Boldogtalan percz volt az, midőn az idegen közénk jött lantjával és kalandor szivével!

Dorka restelte a hajnal kora jöttét is.

Miért nem hosszú az éjtszaka, ha álma nincs? Miért nem feledi magát a földön addig, míg elménk a kedvelt arczoktól elszokik, míg a sötétségben hiába keressük és meg nem szoríthatjuk kezét annak, kit szeretének, hogy midőn végre fölvirrad, már nem is tudjuk, hányan voltunk s hány nincs többé közöttünk?

A vén asszony a szokottnál későbben lépett ki szobájából. A mint a kamrába ment, hogy a szakácsnak a szükségeseket kiadja, keze közt a kulcsok

hangosabban reszkettek, és zörejökben valami megdöbbentő, valami óva intő volt... legalább ő úgy hitte. Le is tevé az áruló érczeket egy hombárra. Nézte, de nem látta a sok lisztet, tojást és szalonnát, a mit a szakács fürgén magához vett. Akart volna még többet időzni a kamrában, de nem talált rá okot, s midőn a tornáczhoz visszaérkezett, hol már Pista és Dani bácsi a tiszttel és jobbágyokkal komoly dolgokról vitáztak, boldog volt, hogy most az egyszer senki sem állott vele szóba, s hogy észre sem vették, midőn a lépcsőn saját köntösébe megbotlott.

*

— Vajjon miért akar ma Dorka Óváriékhoz menni? — kérdé ebéd után Pista bácsi.

— Hát valóban akar? — tudakolta Dani bácsi.

— S öcsémuram nem hallá?

— Nekem nem jelentette.

— Hozzám fordult az engedelemért.

— Eh! s nem mondott kegyelmednek semmit szándéka felől?

— Úgy vélem, öcsémuramnak beszélte el.

— Igen nagy tévedésben van kegyelmed.

— Ej!

— Ej! hát min jártatja Dorka eszét? — pattant föl Dani bácsi.

— Házunkkal nincs barátságban Óvári uram.

— S a mi rokonunk, a nagy Werbőczi István ellen mindig torzsalkodott.

— Felesége meg azt mondta Doráról, hogy nincs elég ügyelet alatt.

— Ki ne volna ügyelet alatt? Óvári uram felesége Batthyányi Orbán úrfira kacsintgat.

— Azt mi nem tudjuk, kedves öcsém!

— Nem is rágalmazok én senkit; de az Óváriak Majláth czinkosai.

— Hazafiságukról magam sem dicsérem.

— Gritti elrabolt ékszereiből építtették az orrunk elébe a várat, a hol most laknak.

— Nincs az a mi orrunk előtt, öcsém. Egész mérföldre fekszik tőlünk.

— Minek töri hát roncsolt testét oly hosszas úton Dorka?

— Ne bizgasd, öcsém, nem tesz ő semmit helyes ok nélkül.

— Az igaz, Dorka jámbor, becsületes asszony.

— Tiszta színarany.

— Hej! valami bántja őt most.

— Én is szomorúnak találom. De mi baja lehet?

— Tudja, kegyelmed, némelyikünkön nehéz malomkőként fekszik az élet.

— S terhe némileg csak az oly víg kedély által könnyül, minő a derék Elemérünké.

— De hová is tünt e fiú közülünk?

— Vendégeinket tartja szép szóval. Már az igaz, mi nem is tudnánk Elemér nélkül lenni.

— Úgy hozzászoktunk.

— Csak ne parancsolná hamar magához a mi rokonunk, Werbőczi István.

— Remélem örökre nálunk feledte őt, — végzé a társalgást Dani bácsi.

Ez optimismus annyira tetszett Pista bácsinak, hogy nevettében majd kicsordult a könny szeméből.

*

Azalatt Dorka fölnyitá szekrényét s egy aranyat, nyolcz tallért és néhány denárt számlált össze.

Volt néhány halpénzvékony ezüstdarabja is, Zsigmond császár képével s olvashatatlan betűkkel.

Külön rongyba takarva talált még két zechinára, mely Törökországból vándorolhatott hozzánk Gritti rövid kormányzósága alatt.

Ennyiből állott vagyona s kevésnek hivé azt bizonyos tervnek, melyet elméjében forgat, létesítésére.

Most keze reszketni kezdett.

A mit akart, az ő szíve szerint, szentségtörés volt.

A mit akart, azzal félszázados emlék vesztené el zománczát, a kegyeletet s értékére nézve vásári árúvá sülyedne, melyet karátra venni, pontosan megbecsleni és kifizetni a kalmár dolga.

Elkövesse-e Dorka, saját kedélye ellen, az iszonyú merényt?

Megkisérlé, de ujjai vagy erőtlenek voltak, midőn a selyemzsinórt illeték; vagy pedig a jegygyűrűt, — mely a vén asszony keblében úgy el volt rejtve, mint a koporsóban a halott, kit egykor elragadtatással nevezett férjének, — látatlan kéz védte, míg lehetett, az idegen szemek elől.

Dorka csóválta fejét.

— Majd az úton... majd, ha a kocsin leszek... majd Óvári uram ő kegyelme előtt... midőn a tallérokat zörgeti... majd akkor kiveszem én a gyűrűt. Igaz, gondolá megint Dorka, szegény Barnabás számára nem lesz aztán semmi elzálogosítani valóm. Ha valaha az élet utain találkozni fogna a szerencsével, melyet nevéről sem ismer, s ha mondaná az neki: egy marék pénz árán bevezetlek a világba, hogy tanulj remélni, szeretni, megbocsátani, — oh, Istenem! hol van akkor az a marék pénz? Jegygyűrűmmel eltünt örökre! De minek is lépjen Barnabás valaha a világba? Lehet-e a megvetéssel szeretni, a kétségbeeséssel remélni, a gyűlölettel megbocsátani? A ki már őt a világba küldené, csak a bűnbe taszítaná. Maradjon ő az egyház védszárnya alatt. Ha valahá szerzetessé lehet, ha a kolostori magány egy-egy emlékkel egy bánatot, egy bosszútervet kiolt kebléből; ha a bőjt, ima, szeges öv és a fenyőhasábokból rakott ágyvánkos összetöri jellemét, hogy újra alkossa: akkor boldogabb lesz, mint eddig volt, mert kibékül az Istennel! Úgy van, nekem most csak Dorától kell a veszélyt eltávolítanom; Barnabás jó kezekbe került. Őt nem féltem. Jegygyűrűm árán Elemér fegyvert vásárolhat magának. Lovat nagyuraimtól kapott s az útiköltségre kijut az én készpénzemből.

Dorka a magyar aranyat, a zechinát, a tallérokat, Zsigmond császár apró pénzeit és a dénárokat még egyszer összeszámítván, úgy találta, hogy ennyi kincscsel könnyen lehet Budára és Werbőczi

Istvánhoz érkezni. Csak ki kell az alkalmat lesni a várba surranásra. Azt majd eligazítja az idegen, a ki Dora szívébe is oly könnyen tudott lopódzni.

III.

A férfi szobája keveset bizonyít jelleméről s belélete történetét is ritkán árulja el.

De a nőt megitélheted abból, a mit lakása küszöbén belül látsz. Miként arczát a tükör, minden tárgy, melyet maga köré vont, hűn másolja le kedélyét.

A czella, hol Dora alszik, egykor talán oly édesen látta szenderegni a lemondó szerzetest, mintha a szigornak, melyet ez háromféle esküvel fogadott, csak kéje volna és semmi terhe. S viszont, hányszor nem voltak a néma falak a kötelesség elleni titkos harcz és a végzettel elégületlen szív kitöréseinek tanúi! Erény és gyöngeség fölváltva kerestek menedéket e keskeny, e mély ablakú, hűvös és homályos szobában.

A mióta Dora lakása lett, derültebbé vált a nélkül, hogy szent komolyságából veszített volna. Az ablakba virágedények költöztek, a falon koszorúzva függ a lant, de a térdelő zsámolyán ott van az imakönyv, és az ágy felett az érczfeszület. Kis asztal és hímzőráma van helyezve azon fülkébe, melyet a könnyű, átlátszó és hófehér függönynyel el lehet zárni, s mely az ablakfal szélességeig terjed. Oly sugáralak, minő a Doráé, kényelmesen

foglalhat helyet az asztal előtti széken, s munka, gyermekvágyak és a serdült leány álmodozása közt úgy töltheti el a gyors órákat, hogy külön szobában vélheti magát, míg Dorka a függönyön túl rakosgat, tisztogat és zsémbel a komornára.

Dorka szereti a rendet, s növendékénél is mindent saját helyére tesz le; de mikor a vén aszszony eltávozott, Dora szelesen, könnyelműen egy kevés változtatáshoz fog, s míg egyet ide, mást oda mozdít, a széparányosság és nemes ízlés varázsa terül el mindenüvé, keresetlenül hódít mindenütt, s csak a gyakorlott szem veszi észre az eszközöket, melyekkel az összhangzás érzéke öntudatlanul érte el czélját. Dora alig volna képes számot adni arról is, hogy a bútorzatban a választékosság micsoda neme s a rendezés mily módjai takarják be sűrű fátyollal a szűkölködés jeleit, még pedig a nélkül, hogy a keresettség és fényűzés kétes benyomását költenék föl barátnőiben, kik néha meglátogatják, mint szokás, az ócsárlási vágyat magokkal hozva. Dora nem részesült az anyai nevelés szerencséjében. A fölügyelet hiánya nála egy-egy gyermeteg ötlet, egy-egy helytelen, de bájos sajátság által észrevehető, s Pista bácsi és Dani bácsi többször hallák már, hogy leányuk kiképzésére elég gondot nem fordítottak. De ha a háztűznéző Dora szobájába be találna lépni, a szűziesség, szemérem s az ártatlan kedély igézetével találkoznék, s eszébe sem jutna, hogy rég a sírban porlik az a vigyázó szem, s az égbe szállt az a szerető lélek, kit a leánygyermekeknél

sem az apa, sem a legtökéletesebb idegen nő nem tud, még a leghűbb őrködéssel is, pótolni.

Dora szobáját jól fedezett s alig észrevehető falajtó választá el a Dorkáétól.

Ez nappal többnyire csukva, éjjelenként pedig, ha csak a vén asszony kivételes szeszélye nem jön közbe, mindig nyitva van.

*

Azon nap estéjén, midőn Óváriéktól hazatért, Dorka igen fáradtnak mondá magát, s a szokottnál sokkal korábban feküdt le.

Dorának kellett a vacsorakészítésnél a felügyelőnőt, s az asztalnál a háziasszonyt képviselni. S minthogy történetesen feleséges és leányos vendégek, még pedig az úri rendből, érkeztek, Pista bácsi köszvényes lábaira kitelhetően szűk és kényelmetlen csizmát huzatott, Dani bácsi majdnem úgy begombolta mentéjét, mint urabátyja, s mindketten, ha nem is új, de eléggé sujtásos ruhában, és ha nem is komoran, de eléggé összeszedetten vacsoráltak. A serleg lassabban ürült ugyan, azonban a társalgás mindig friss folyamatban volt; mert a háziúr kötelessége Pista bácsinál az alkalmatlan helyzetbe jutott láb keserű tiltakozásait elnémítani, s ugyan e kötelesség Dani bácsit érzéketlenné tevé még azon ujságvágy iránt is: vajon Óvári miről beszélt Dorkával és Óváriné mivel kivánt árnyékot vetni Dorára? Elemér az asztal végén szintén iparkodott környezetét, a mennyire csak lehet, mulat-

tatni; de arczvonalain a szomorúság sajátságos játéka vegyült a szeszélylyel, s hangjában és modorán, midőn enyelgett is, volt valami megindító, majdnem csüggesztő. Dora figyelmét nem kerülte ki az ifjú magaviselete, s azon magyarázhatatlan hatásnál fogva, melyet a kedély gyakorol a kedélyre, a kedves leány mindig nyájasabb lett barátnőihez, alázatosabb a nénék, meg a vén urak iránt, s talán többet is beszélt, mint hajadon fővel — az akkori nézetek szerint — illendő volt; de minden jó kedvének, minden mosolyainak ellenére, keblében méla érzések támadtak, hasonlók az őszi levélhullás és az őszi szél halk zúgása miatt keletkezett hangulatunkhoz, mely a helyett, hogy sötét képekkel népesítené meg lelkünket, az enyészet, hervadás és halál szelid ábrándjait szövi örömeink közé, a helyett, hogy bánat volna, inkább csak határozatlan vágy a bánat után.

A vacsora, bár elég későn, de a nők kedvéért a szokottnál korábban végződött.

Pista és Dani bácsi most az egyszer meg valának e változással elégedve, s Dora, miután még a vendégek kényelmére vonatkozó intézkedések körül is a szükséges ellenőrködést végzé, kifáradtan tért, a komorna kiséretében, a hálószobába.

Mindjárt beléptekor szemébe kellett ötlenie, hogy a Dorkához vezető ajtó csukva van.

Gyöngén érinti kezével a kilincset, de eredmény nélkül.

A zár elő volt tolva.

— Talán rosszul lett Dorka néni? — kérdi a

komornától. — Mikor vacsorára mentem, még nyitva volt az ajtó, és a néni egy kereveten igen csendesen szendergett.

— De később én a kisasszony szobájában találtam a térdelő előtt.

— Dorka néni, Dorka néni! nem beteg-e? — tudakolá aggódva Dora, a kulcslyukra téve ajkait.

— Csak pihenni akarok, kedvesem! Feküdjél le és aludjál te is.

A komorna hamar végzé kötelességét, s az ágy hófehér vánkosain a gyönyörű leány ébenfekete gazdag fürtei, csipkék közül félig kiemelkedett arczéle, a takaró által nem egészen befedett mellének kerek, ingerdús és tökélyes formái, meg a könyökig szabadon hagyott s csábító szépségű kar és mesésen parányi kéz, együtt oly szép képet rajzolhattak volna elémbe, hogy annak hű másolatával akkor sem ajándékozhatnám meg az olvasót, ha szavak helyett színekkel tudnék, és pedig művészileg, ecsetelni.

Dora nem húnyta még be egészen szempilláit, midőn úgy rémlett, hogy egy ajtó halk nyikorgását hallja.

— Dorka néni csakugyan beteg, — e gondolat elűzte a leány félszenderét.

Később a falajtón át suttogást vélt hallani.

Már ismét a kulcslyukon akart átszólani, hogy a néne állapotáról bizonyosságot nyerjen, midőn leírhatatlan csodálkozására Elemér hangját vélte a suttogásban fölismerni.

Dorka sokkal szigorúabban tartotta magát bizo-

nyos illemi szabályokhoz, hogysem Elemért nappal is másként fogadta volna magánál, mint megbízások végett, vagy ha az öreg uraktól volt hozzá küldve. Különben sem látszott, legalább Dora nézete szerint, a néne elég előzékenységgel, sőt — ha a gyöngédségre a kíméletlenség vádja alkalmazható volna — elég elnézéssel viseltetni e derék ifjú iránt.

Mit jelenthet tehát a szokatlan látogatás e szokatlan időben.

Elütötte a tizenegyet, s a suttogás néhány percz óta tart.

— Istenem! talán Pista atyus beteg; szent ég! talán hirtelen valami baj érte édes atyámat! Ily gondolat elég volt arra, hogy Dora fölemelkedjék ágyából, s már feledve mindent, Dorkához akart átkiáltani, midőn Elemér ajkáról halkan, de érthetőleg hallá nevét.

Dora szíve erre oly erősen kezdett verni, mintha az ablak előtt az orgonafára, hol a csalogány tegnap dalolt, most a villám sujtott volna le.

Csakhamar Dorka elfojtott zokogásának töredékei érkeztek alig sejthető alakban a leány ágyáig. Aztán valószínűleg egy szekrény zára nyilt föl lassan s a másik perczben — a mennyire kivehető volt — Elemér és Dorka a folyosóra mentek. — Idő telt bele, míg a vén asszony visszatért, hogy sóhajok közt feküdjék nyoszolyájába.

Bármennyire fölizgatták a történtek a leány idegzetét, a fiatal évek és egészség megkívánták a pihenés adóját. Éjfél után nemsokára eljött az

álom, s a leány szemei a hajnalsugarakkal egyszerre nyiltak meg.

Fölébredéskor elfogulva érzé szívét, mintha egy rossz sejtelem, vagy egy nyugtalan visszaemlékezés szorítaná azt összébb és mindig összébb.

Zavartan tünedeztek föl elméjében az éj rejtélyes történetei, s mikor épen külön akarta választani az álmot és valót, a kertben halk, de tisztán kivehető ének zendült meg.

Dora Elemér hangjára ismert.

Az ifjú nem lehetett messze a vár azon szögletétől, hol az orgonafa vendégein kívül csak Dora, Dorka és Dani meg Pista bácsi régi fegyverei laktak.

A rövid dal tartalma ez volt:

«Csendesen folyj, kedves csermely! a liget
Füzei közt könnyű habod miért siet?
Még felköltöd, ha az ágat, mely lehajlik, ringatod,
A fűben a csacska tücsköt, fészkében a madarat,
S lassan érintsd, kérve kérlek, medred alján a követ,
Majd zajoddal ott a bérczen a visszhangot fölvered.
Minő zsivaj, minő lárma! Csendesen
Folyj medredben, hadd aludjék kedvesem.

Harmat ragyog a virágon. Csak most ne
Lopódzék egy gyáva könnycsepp szemembe!
A mit érzek, rejtse tőle s a mit érez, tőlem el,
Áthatatlan fátyolával szemen, arczon minden jel.
Vándorbotom nehéz volna, s nekünk nehéz az élet,
Hogyha tudná, mint imádom, és ha tudnám, hogy szeret.
Ezt a szót mi ki nem ejtők!... Csendesen
Kedves csermely, hadd aludjék kedvesem!«

Dora, midőn az ének megszünt, az ágy vánkosába temette arczát.

Mintha egy láthatatlan kéz nyúlt volna szivéhez, hogy kiszakítsa ezt kebléből, a boldogsággal együtt!

Számára a bűvészet egész világot épített föl és döntött ugyanazon perczben rommá.

A gyermekből rögtön leány lett, s a leányból szerencsétlen hölgy.

Érzé, hogy szeret, s hogy szerelme külön vált a reménytől, mielőtt még vele találkozott volna. Miként kapcsolatos annyi kin és kéj? nem tudta sejteni.

Könyei megindultak s elfojtott zokogása erősebben tört ki.

*

Elemér még egy röpke tekintetet vetett az ablakra, melynek függönye le volt eresztve, s azzal a kertből oly gyorsan távozott, mintha üldöznék, mintha nyomában volna a megbánás, hogy az első tétovát fölhasználva, örökre visszatartóztassa kitűzött czéljától.

Az udvaron Dorka várt reá.

A vén asszony ősz fürteit főkötővel sem takarta. Pongyola öltözéke, a virrasztás miatt még inkább elhalványult vonalai, a sovány összeesett test, a vékony kék ajak, a sietség és szorongatás által majdnem eszelősségig bizarr mozdulatok, a reszkető kéz és áll, a cserszínű hólyagos szemek szögleteiből az arczredők közé szivárgó nedv, mely talán a részvét könycseppje volt, de a hűvös reggeli lég miatt is támadhatott: mindez együtt oly hatást

tett Elemérre, mintha a keresztúton boszorkány lépett volna elébe, hogy áldásával átkot, vagy átkával áldást kössön a hosszú, a kétes kimenetelű vándorúthoz, melyet a végzet akaratánál fogva most meg kell kezdenie.

A szegény agg nő figyelmét sem kerülhette ki e kellemetlen benyomás.

— Dorka néni, — szólt Elemér, — a pénzt, melyet kegyelmed adott, kölcsönnek fogom tekinteni, és százszor vetem koczkára életemet, csakhogy hamar visszafizethessem.

— Elemér, Elemér! — sopánkodék a nő, — nincs semmi bizodalmad irántam. Te azon is kételkedel, hogy Dora boldogságáért tanácsoltam távozásodat.

— Dorát megérdemelni lehetetlen, de kezét bírni, ha enyém volna . . .

— Akkor is lehetetlen, Elemér! A Deák-család tekintélyesebbjeink közé tartozik, s rokonságban áll azzal a nagy úrral, kinek te pénzen megváltott szolgája vagy. István és Dániel ő kegyelmök szeretetét háládatlansággal fizetnéd-e vissza? Évekig munkáltak megszabadításodon, s te azért akarsz várukban lenni, hogy legdrágább kincsöktől megfoszd? Gyújtsd inkább rájok az épületet!

— Ibrahim, a szultán barátja, az ozmán birodalom kormányának első embere, és a hadseregek fővezére, rabgyermek volt, szegény görög szülőktől származott. Tudom én ezt. Hallottam azt is, hogy Athinai Simonnak atyja Batthyány jobbágya, míg ő országnagy és főrangú családba házasodott.

De, Dorka néni, milliók közül csak egyet emel a végzet ily csodálatosan.

— Könnyebb egy leány fejét elkábítani, mint nagy emberré lenni; ezt én is hiszem. De lásd, Elemér! István és Dániel nagyuraimék a te egyetlen jótevőid.

— Igaz, igaz, Dorka néni! — szólt az ifjú.

A lóakolhoz értek, s Elemér nyergelni kezdé az ajándékba kapott ménát.

— Dorka néni! úgy-e kegyelmed nem fog engem Doránál leszólani?

— Koporsóm szélén állok, de még senki sem vádolt álnoksággal.

Elemér szorosabbra vonta a nyeregszíjakat. — Dorka néni! ha kérők jönnek a házhoz, mondani fogja-e: ez az ifjú gazdag, deli és régi család ivadéka! Mondja-e: Dora, a te édes apád s nagybátyád vén, beteges, s ha behúnyják szemöket, ki fog rólad gondoskodni?

Dorka megdöbbent és hallgatott.

Az ifjú pedig ismét a jászolhoz köté lovát.

— Kegyelmed, — szólt az istálló küszöbén, — úgy-e azt a mesét sem regéli el, hogy Budán, vagy az operenczián túl valahol szép arát vezettem oltárhoz? Vannak szelid, holdas éjtszakák, midőn az egész természet reszket a kéj és boldogság mámorától; midőn a virágos tavasz illatának legbódítóbb részeit adja át a szellőnek, hogy maga a lélekzés legyen idegeink csábítója, s midőn a madárdal beszéddé válik és az álmodó szívet az élvezet titkairól világosítja föl. Ilyenkor az elteme-

tett szerelem sírhantjai is egyszerre a vágyak virágágyaivá válnak; akkora termékenyítő ereje van az érzékiség langy-meleg légkörének. Talán csak perczekig tart a bűvölet; de határozhat az élet sorsáról. Dorka néni mindig Dora mellett van, s mondani fogja-e valaha neki: Elemér könnyelmű, ma szeret, holnap feled?

— Soha sem! — zokogá a vén asszony, egyaránt félvén, hogy igen sokat igér, s hogy ha nem igér mindent, Elemér megmásítja szándékát és nem távozik.

— Néném! — mondá most az ifjú, az akolból kivezetve paripáját, — a várnagytól hallottam, hogy Barnabás diák volna kegyelmed bálványa, fogadott fia, kényeztetett beczéje. Igaz-e?

— Miért kérded, fiam?

— Kegyelmed, mint hallom, minden asszonynál többet szenvedett, s így vallásosabb is. Tudni akarom tehát, kivánja-e, hogy tegye az Isten Barnabás diákot százszor szerencsétlenebbé, mint engemet, ha igéretét néném valaha megszegné?

Dorka nyárlevélként reszketett.

— Mit válaszol, néném?

Dorka az ifjú határozott tekintetére veté könyes szemeit.

— Legyen, mint te mondád! — rebegte alélt, elfojtott hangon.

Elemér a kengyelbe tevé fél lábát, s kezét a nyeregkápára.

— Én, — szólt ekkor, — jó uraimék előtt nem

akarnék hitvány szökevényként tűnni föl. Értesíteni fogom tehát őket Budára menetelem felől.

— Csak négy vagy öt napig ne! — esdeklett Dorka.

— Nem nyargalnának utánam, ha ma vennék is levelemet, de, Isten őrizzen, hogy kegyelmed akaratját megszegjem.

Gyorsan a nyeregbe veté magát.

— Az ég áraszsza malasztját Dorka nénémre! — mondá most Elemér. — Kegyelmednek sokat köszönök. Nem mertem volna hinni, hogy Dora szeret; nem mertem volna remélleni, hogy még a világon oly helyzetet foglalhassak el, mely biztosíthassa számomra az imádott leány kezét! Néném mindkettőről felvilágosított. Köszönet ezért a szerelem és dicsvágy nevében!

Elemér sarkantyút adott lovának, s egy pillanatra a várkapu leeresztett dobogója előtt volt, s a várnagy időt sem vehetett megkérdeni: ifjú úr, mikor jön vissza?

Dorka tőrszúrást érzett szivében e búcsúvétel minden szavára.

A szegény nő nagy veszélyt akart a háztól elhárítani, s most rémülten hallotta, hogy a veszély csekély volt; de az ő segítségével aligha nem fog utóbb óriássá nőni. Tehát ő födözte föl Dora szerelmét az ifjúnak! Ő buzdítá a bátortalant a leány kezéért küzdésre, s midőn el akart szakítani egy erősnek vélt viszonyt, akkor szilárdítá meg. Jóltevőit keserűségtől törekedett megóvni, s beavatkozása fog a családnak, melyet életénél is

inkább szeret, igazi keserűséget okozni. Föláldozta testvére gyermekének, az ő fogadott fiának, utolsó filléreit; föláldozta az egyetlen ereklyét, a néhai, a mindig siratott férj jegygyűrűjét, s miért? . . . hogy egy kalandornak alkalmat szerezzen Dora kezéhez közelebb jutni, s a Deák-nemzetség büszkeségén mélyebb és mélyebb sebeket ejteni!

Elemér nyilatkozata ily gondolatokat ébresztett a vén asszonyban.

Sejtelmes félelem környékezte, s mintha a földbe gyökereztek volna lábai, alig tudott tovább mozdulni a helyről, honnan Elemér elvágtatott.

*

Míg künn ez történt, azon leeresztett függönyű ablakon belül, melyen a vándor ifjú tekintete egy órával előbb annyi éddel és fájdalommal csüggött, a jámbor Dorka, ha benyit, szintén elég alkalmat talált volna aggodalmakra, bánatra s talán önvádra is.

Dora, midőn kisírta könnyeit, midőn az ágyvánkosok közül fölemelte arczát, mindjárt magára ölté reggeli pongyoláját, óva hárította félre az ablak leplét, s szemeivel az ér mellett, a kis pallón, a kert távolabbi részein, a hegyek magaslatain, a fellegek közt, a hol csak a madár jár s a képzelet, keresett valakit, kiről bizonyos volt, hogy nem fogja többé meglátni. Halottainkkal is így vagyunk. Tudjuk, hogy kétségtelenül megszűntek élni. Látjuk a koporsó bezárását, hallottuk a temetési éneket,

ismerjük a friss hantot, mely alatt nyugszanak, s mégis a gyászmenetből visszatérve, a mely fájdalom feledékenységével nyitunk a szobába, hol annyiszor találkoztunk velök, s megdöbbenünk, hogy miért nincsenek most ott, miért nem ülnek a karszékben, nem nyujtanak kezet nekünk, nem mosolyganak felénk.

— Csakugyan elment Elemér! — sóhajtá a leány.

Mellén összefogta kezét, gondolkodott, mintha az élet legmélyebb titkaiból akarna talányokat lehüvelyezni.

Rendre eszébe jutott minden czélzás, a mit időközönként Dorkától hallott, s a minek akkor elég értelme nem volt, most mély jelentésűvé vált.

— Elemér soha sem fog visszajönni! — rebegék ajkai.

Ekkor érzésein győzedelmeskedve, szempilláiról letörlé az utolsó könnyet, egy ezüst-kapcsos imakönyvet nyitott ki, s hosszasan imádkozott.

De megint kételyek támadtak keblében; elméjét megint talányok ostromolták.

Dorkához sietett. Nyitva találta az ajtót, üresen a szobát.

— Ezt így képzeltem! — mondá magában.

A fegyvertár előtt elhaladva, csigalépcsőn szállott le a kertbe, hogy rövidebb úton érhessen az épület másik szárnyához, hol Elemér szobája volt.

A nap már elég magasra emelkedett, s bizonyosan a vendégek közül már többen fölébredtek. De ez eszébe sem jutott Dorának. Elemér ajtója

elébe lép, s kezét a kilincshez nyujtja. Ekkor remény, a szemérem, a női félénkség alakjában siet hozzá, s rezzenti őt vissza.

— Hátha nem ment el! — e gondolat Dorát megfosztá erejétől.

Az akkori nevelés szerint a házvezetés kötelességeihez gyermekkorában kezdett a leány szokni, s Dora az Elemér szobájában, mikor ez távol volt, ablakokat igazíttatott ki, butorokat rendezett, súroltatott és Dorkával együtt mindenről intézkedett, a mi a csínra és kényelemre tartozik. E gazdaasszonyi tiszt, úgy hiszem, egy leányt sem tesz bátrabbá, mint a minő különben volna.

Ő ismerte Elemér szállását, a nélkül, hogy ott valaha együtt találkoztak volna.

S ha most mégis Elemér benn lenne.

Az hihetetlen!

Azonban reszkető kézzel nyitá ki az ajtót.

A lant az üres szobában volt, s azon kevés könyv is, mely az ifjú minden kincsét tevé.

Dora egy ismeretlen betűkkel írt nagy kötetet nyitott föl, s az öröm sikoltása tört ki ajkain.

Három elszáradt ibolya volt a könyvben, s most nem találta ott.

Hogy miért őrizte Elemér a tavasznak még a hó alól szakított első zsengéit, azt Dora a mult napokban nem értette; de hogy miért vitte el magával, oh! ezt ma már tökéletesen tudta.

— Az én ajándékom! — sóhajtá a bú fellegei közül is ragyogó tekintettel.

Pista bácsi, ki a tornáczon a gazdasági ügyeket

bevégezte, tudván, hogy a nők hosszasan öltözködnek, időt vett magának egy száradni kezdő, de igen ritka szépségű baraczkfa megnézésére. Fejét nógatva sajnálkozik a haldokló növényen, s talán ajkán zsémb is csuszszant ki a hanyag cselédekre. Mikor épen rossz kedvének javában volt, meglátta az Elemér szobájából kilépő Dorát, s ujjával magához inté.

— Hát te mit kerestél ott?

— Elemér elutazott, — szólt Dora szokott őszinteségével.

— Mit? — riadt föl az öreg úr, botjával ütögetve a köveket. — Megint elbarangol. Alig pihent meg nálunk, s újra nyakába vette a világot. Hüm! már látom, hogy unja magát közöttünk. Fiatal czimborákra akadt, s miatta a két öreg ásíthat ebben a bagolyfészekben, a mennyit tetszik. Nem oda Buda, Elemér öcsém! — puffogott Pista bácsi, — más táncz is van, mint a melyre kegyelmed a nótát fújja. Meglásd, leányom, Dora, kifogok én ezen a kóbor ficzkón kapni. Még ma titkos parancsot adok a várnagynak, hogy midőn legközelebb Elemér útra készül, várja be szépen, míg a kapu előtt van, s akkor hirtelen vonassa föl a dobogót. He-he! majd kaczagunk azután a várnagy humorán és Elemér fogságán. Ha pedig a mi lantos barátunk ismét útra akar kerekedni, az udvari kovácsnak majd fülébe súgja Dorka, hogy nyilazza jól meg a ló lábát. Beszélek én erről Dorkával, ha! ha! ha!

Az öregnek nevettében könny csordult ki sze-

méből, s e miatt nem vehette észre, hogy Dora pilláin is csillog valami.

— De nehogy eláruld tervemet, leányom! — szólt ujjával fenyegetőzve az öreg. — Mert Elemér félreérthetné a tréfát, ha tudná, hogy tőlünk kerül. Azt hinné, hogy erőszakoskodunk. Zsarnoknak képzelhetne, kik jogunkkal és helyzetével visszaélünk. Pedig mi szeretjük őt. S eszünkbe sem jut, hogy szolgánk... de nem is a miénk. Nagy rokonunk, Werbőczi István sok pénzen váltotta magához.

Pista bácsi nevetve távozott.

— Szüleim szolgának tartják őt! Minden úgy van, a hogy képzeltem. De Pista atyus nem folyt be eltávolítására. S vajon édes apám vett-e abban részt? Mit gyaníthattak? Istenem, hisz én is csak most gyanítom szivünk egész titkát! Erőt, erőt, mennyei atyám!

Dora komor, összeszedett tekintettel ért szobájába.

Az ablakmélyedésben foglalt helyet, s mintha templomban volna, meghajlott fővel ült, ajkait majdnem észrevétlenül mozgatá, arcza perczenként fehérebb lett, s vonásai a merengés fátyolán át mindig bágyadtabbak, szebbek, átszellemültebbek valának.

Dani bácsi jött nagy zajjal.

Sarka után erősebben csapódott be az ajtó, mint máskor.

— Az átkozott garabonczás diák! Alig penget el egy nótát a mi hajlékunkban, s tüstént idegenekhez megy lantolni. Hát micsoda ez a vár, hogy

nyargalva fut ki belőle, mintha sülyedéstől féltené? Megrepedt-e alapja, roskadnak-e falai, vagy párkányáról a halálmadár visít-e álmaink közé? Mi nem tetszik Elemér úrfinak a mi becsületes házunknál? Talán nem is tudod, Dora, hogy megint elment.

— Tudom, édes atyám, — szólt a leány, nyugodtan emelve föl szemeit.

— Tudom, tudom. Nem kell azt így mondani, leányom. Vagy te, vagy Dorka a hibás. Nem jártatok eléggé kedvében. Dorka bizonyosan gyöngédtelenül bánik vele, te pedig keveset tanulsz tőle. Ha a háznál nem becsüljük eléggé, ne csodáljuk, ha idegen helyen keresi, a mi nálunk hiányzik. Még a vendégszeretetre nézve is rossz hírbe jövünk. Majd azt fogja mondani a mi rokonunknak, a nagy Werbőczinek, hogy Deákék gőgösek, lenézők. Ne mondd előttem, Dora, egyszer se mondd, Elemért szolgának. Affélével ne mentsd magad. Szolga! Mit szolga? Nem prédikálta-e a mult karácsoni ünnepeken a kolozsvári tisztelendő úr, hogy Aesopus és Empedocles szolgák voltak ugyan, de megértek tíz urat. Jelen voltál te is. Hallhattad. Én azt mondom, Elemér megér tizenegy urat.

Dani bácsi atyai intéseit és dorgálásait végezve, sarkon fordult, s mint rendesen, midőn kedvetlent kénytelen mondani, választ sem várva, gyorsan távozott.

Bezzeg nem volt gyors a Dorka bejövetele!

Nem halaszthatta tovább, különben lappangása

felötlenék, s ez az ok, a miért most végre megjelent.

— Hova küldötted Elemért? — kérdé Dora, hideg, kimért, fölindulás nélküli hangon.

— Ő akart, szívem, menni... de hallgass erről, gyöngyalakom, ez titok!... Az Istenért, ne mondd meg senkinek!... Ő akart menni Budavár védelmezésére és a haza szolgálatára.

— Olyan vén asszony s egy fiatal leány előtt hazud! — szólt Dora csodálkozással csapva össze kezét. — Bocsánat, néném, — tevé rögtön hozzá, látva a mély hatást, melyet kiméletlen bánása az öregre gyakorolt. — Ne haragudjál illetlen szavaim miatt. Én a világgal ismeretlen vagyok; de talán rövidebb idő alatt, mint képzelnéd, meg fogom érteni a rúgókat, melyek a férfiak cselekedeteit vezetik, s melyek a mi akaratunkat kormányozzák. Szeretném tudni, édes Dorka, hogy micsoda nézeted van Elemér sorsa felől? A mult őszszel még török rabságban szenvedett. Gyermekkora óta az inség kenyerét ette. Egész családját valami nagy és vérengző háború alatt Pista atyus szemeláttára irtották ki. Apjának, testvéreinek, nagyatyjának más királya volt, mint nekünk... ugyanazon király, ki, a mint hallám, a mi királynénktól el akarja Budavárát foglalni. Elemér ellenünk nem harczolhat, azt jól tudom. De hát miért akar az ő atyja, nagyapja és testvérei királya ellen harczolni? Ha távozni kivánt tőlünk, s erre lehetett elég oka, miért ment épen a táborba? Miért nem várta valahová megvonulva azt az órát, midőn szabadon mehetett

volna Werbőczi bátyánkhoz, a ki az ő ura, a ki iránt kötelességei vannak?

A vén Dorka ilyen kérdéseket nem várt a gyermek Dorától, s nem is lehetett a felelettel hamar kész.

De szemei merőn és tudakolón függöttek rajta s kénytelen volt válaszra gondolni.

— Szívem! — mondá végtére, sokkal igazabban, mintsem eléggé óvatosan, — szívem, Dora! Elemérnek ki kell magát tüntetni, hogy neve legyen!

— Neve! — ismétlé a leány, gondolkodó arczczal, — neve?

— Igen, Dora, neki hírre, névre van szüksége. Becsültetni akar, tekintetet kíván magának szerezni.

— Hogy nyájas, előzékeny, szíves, nemes érzésű, hogy retteg a bűntől, szereti az erényt: azért, úgy-e, nem becsülnék őt? Elemér, ha korona volna is a fején, alázattal hajlanék meg az oltár, a vén ember és a szenvedő előtt. Ő ha az országút porában egy elalélt nyomorékra találna, tüstént leszakítaná királyi palástjának bársonyát, hogy bekösse a vérző sebet; de úgy-e, se a felsőbb dolgok iránti tisztelet, se a könyörület nem szerez valóságos hírt és nevet? Úgy-e, a kinek név kell, az a halál torkába megy? S ezért volt Elemérnek szüksége Budavár alá sietni?

— Istenem! te most mindent oly különös színben látsz! — sóhajtá Dorka, koczkás kék kendőjével szorgalmasan törülgetve szemeit.

— S végtére is, mi az a név? Szólj Dorka, ha

te jobban tudod. Talán épen ez a keleti gyöngy, melyet ujjaim közt tartok. Egy vakmerő ellopta a tengertől. De hányan maradtak a mélységben, a kik hasztalan keresték? Láttad-e kápolnánkban azt az oroszlán-vermet, hol a vadállatok Dániel kezét nyalják? Vajon hányat téptek szét azelőtt? Vajon hányat pusztítának el, míg egy csodatevőnek ismét hizelegni fognak? Dorka, mondd meg, nem oroszlán-veremből hozzák ki a nevet azok, a kiknek nincs? S Elemér csakugyan Budavár alá ment? Neked bizonyosan kell tudni. Hisz magad küldéd őt . . . De Istenem! mennyit fecsegünk mi most együtt, s azalatt vendégeink békétlenül várnak a reggelire és társaságra. Kérlek, vedd ki a ruhatartóból a búzavirágkék bársony-vállat, s azt a világos selyem rokolyát, mely, mint mondád, rajtam legszebben áll. Fürteim közé a gyöngysorokhoz virágokat tűzünk. Kellemes akarok lenni. Még eddig nem jutott eszembe, hogy nekünk is van fegyverünk, melylyel, ha jól forgatjuk, nevet szerezhetünk. Oh, az a név kiegyenlíti a születés közti különbséget is. Úgy-e, Dorka? De hisz én jó házból születtem! Bölcsőmet te ringattad, Dorka néni. Úgy-e, ez nem volt közönséges bölcső? Csak a tegnapi öltözetemet add hát ki . . . azt az egyszerűt. Istenem, mennyit fecsegtünk! Még a fejem is megfájult bele. Ne félj, Dorka, nem beszélem én el atyuséknak, hogy te küldötted Elemért Budára. Őt vissza nem hozhatnák; téged elhajtanának. Maradjon a mi titkunk a tréfa, a mely eszedbe jutott. A várban most egy szolgával kevesebb van,

mint eddig volt. Semmi baj. Nemde, te is azt hiszed, hogy Elemér szolga? Lehetett volna fejedelem, ha szépség, erő, szív és ész trón volna, melyről, mint magasságról, a kisebb helyekre alátekinthetnénk; de mit tehetünk róla, ha Elemér... szolga? Szúrj egy tőrt... csak a hajam közé, Dorka, hogy ne bomoljék szét. Neked gyönge kezed van, nem sérthetsz meg. Mindig szerettél. Tudom, zokogva sírnál, ha meghalnék. No de én egészséges vagyok... fiatal és egészséges. Úgy-e, Dorka, csak az évek vénítik az embert, s a szív tele csak akkor kezdődik, ha az idő keze az utolsó virágot már letépte arczainkról?... Szólj! Én tapasztalatlan leány vagyok, s ezentúl kell tanulnom... még a szenvedést is; de azért nyugton lehetsz, nem árullak el tégedet... S mily hamar öltöztem föl a kellemes társalgás közt. Sietek a vendégekhez. Mosolyogj, Dorka, légy nyugodt.

A leány megdöbbenésig derült arczczal távozott.

Dorka a térdelő elébe borult, s összefogott kézzel zokogott:

— Istenem! engedd, hogy még az éjjel meghaljak, ha annak, mit jó szándékból tettem, rossz következései lesznek!

VI.

Elemér a friss derült reggelen, mely fellegtelen, ragyogó napot igért, Gorbó felé vette útját. Paripája a legszaporább iramlók közé tartozott, s most

— *Sietek a vendégekhez. Mosolyogj, Dorka, légy nyugodt.*

először jött gazdájával ellenkezésbe. Máskor a mint távoztak, mind gyorsabbá vált haladásuk. Elemér szeretett hamar czélhoz jutni. A tér és idő közét, mely vágyát a teljesüléstől különválasztá, igyekezett minél keskenyebbre szorítani. Midőn hazaindult, a fecske szárnyaival kivánt a várba repülni ; midőn onnan ismét elment, a madártól vagy gondolattól kölcsönzött volna gyorsaságot, ha csak azért is, hogy azután valamivel előbb térhessen vissza azon födél alá, hol Dora élt, s hol egy egész család fogadta oly örömmel, mintha idegen helyett rég ismert barát és szeretett rokon érkeznék meg. Most, oh, most a paripáról omlott a tajték a zabla miatt. Elemér, mihelyt az öreg várnagy a kaputól elvonult, csak lépésben akart haladni. Ellenben a tüzes vérű ló, a régi szokáshoz tartva magát, midőn tágulni érezte a zablát, azon reményben, hogy urának kivételes szeszélye megszűnt, rögtön iramláshoz fogott ; de mindannyiszor fájdalommal tapasztalá nagy csalatkozását. Pedig honnan képzelhette volna a szegény pára, hogy a fontolva haladás saját érdekével is összhangzik ; hogy most már igazán messze kell utazniok, hogy aligha harap többé azon puha édes fűbe, mely a várkert lankáin oly gazdagon tenyészik, hogy aligha köszönti víg nyerítésével jászoltársait, Pista bácsi szürkéjét, és aligha csipkedi meg a másik szomszédnak, Dani bácsi pej kanczájának állát, midőn ez falánk szemtelenséggel akarja ő előle elhúzogatni az illatos szénát és a kövér vadlencsét. S ha az egyszerű fölfogású állat saját érdekeinek sejtelméig sem emelkedhetett, ki

vehetné tőle rossz néven, ha nem tudta kitalálni, hogy Elemérnek most gyakran vissza kell nézni a vár födelére, a várkert gyümölcsfáira, a várkápolna keresztjére, a kereszt utolsó csillámára, s midőn ez is eltünt, a galambra, mely a vártól repül erre felé, a bárányfelhőre, mely könnyű ezüstszín testével a vár körül röpdös, és a menyboltozat azon részére, mely alatt a vár fekszik? Hát még arra az eszmére miként juthatott volna egy közönséges ló, hogy meg kell állania, mert Elemér előbb Dora keblén, most meg a fűben egy igen szép gyöngyvirágot látott, s mert oly alakú somfa néz alá a partról, a milyen Dani bácsi kertjében van, még pedig köröskörül paddal befoglalva, hogy a csendes alkonyokon leülni, beszélgetni, álmodozni, dalolni lehessen. Mennyi ok egyesült tehát, hogy a szegény paripa emberséges szándéka mellett is megbocsáthatatlan hibákat kövessen el. Szigorúan lakolt érettök. Egy mértföldig sem haladtak, midőn reszketegséget érzett testén, lábai fáradtabbak valának, mintha igát vont volna, kétszer megbotlott, többször kapta föl a fejét, s a sarkantyú miatt finom tiszta szőrén már vér serked, mi ismét a visszahatás törvényeinél fogva szemeit lángolóbbakká, szeszélyét bokrosabbá teszi, s egy-egy szilaj nyerítés hangzik ajkairól. Ez vala azon válságos időpont, midőn a paripa súlya után itélve, melyet hátán hord, még hinni akarta ugyan, hogy gazdáját viszi Gorbó felé; de a bánásmódot szemlélve, már kétkedni kezdett, vajon nem idegen zsarnok ül-e a nyeregben, kit a hegyi út mély árkába dobni hasznos is, törvé-

nyes is volna. Tervének kivitelére a lovag ügyessége miatt kevés kilátás mutatkozott ugyan, de mikor volt. kivált az oktalan állatoknál, a szenvedély pontos számító. Szerencséjére a szegény ló, épen midőn indulatai féket akartak veszteni, sorsán valami végzetszerű könnyítést érzett. Mi okból történt az? Igazán szólva, még távolról sem gyanítá. Pedig az ok igen egyszerű vala.

Elemér költői kedélye tudniillik a változó benyomásoknak nem állhatott sokáig ellene.

Oly szép délelőtt volt, mintha a természet megmutatni vágyott volna, mennyire tud, ha akar, kellemes és igéző lenni.

Az erdő minden lakosa érezte, hogy ünnepnapja van, hogy több örömre számíthat, mint máskor, s hálából a cser tetejéről a rigó legharsányabb dalait fütyölé, a galagonya ernyője közül a vadgalamb legkedélyesebben búgott, s még a jókedvű kakuk is minden favágónak és pásztorleánynak, ha meg sem kérdé, legalább száz évet jósolt. S mily fürgén ugrik a mókus Elemér szeme előtt egyik ágról a másikra, mily furcsán torzítja föl bóbitáját a banka, mily gyorsan kopogtat a fa kérgén a harkály, s mily nagyúri megvetéssel tekint a szirtdarabról e hóbortos nép tréfáira a varjú. A hegyi ér csattogott, zúgott, s aláhullva fehér foszlányaival verdeste a mészkövet és vörös agyagot, de midőn kitombolta magát, a simább hegytéren virágos partokat áztatott, ragyogó tükréhez csalta a szitakötőt, a kék lepkét és a tarka szárnyú pillangót, s miután a nap sugaraival eleget mulatott, megint a homályos

erdőnek fordul, talán csak azért, hogy Elemérnek megmutassa a harasztot, honnan a dámvad kiugrik, s azokat a parton hagyott lábnyomokat, melyekről a vadász a szarvas közellétét gyanítaná. Elemér nem maradt érzéketlen a természet, a táj, a környezet kellemei iránt. Annyi mosolygó arcz — s minden fűszál, minden falevél vidám tekintetű volt — rendre édes mélázattá olvasztotta föl az ifju bánatát. Ha az erdőben a vörösbegy, a rónán a pacsirta énekelt, ő is fütyölt valamit a madárdal közé, most egy görög halász romanczából, melyet éjente hallott a Marmora-tengeren, majd egy régi magyar hegedűs lakodalmi danájából, majd pedig azon szerelmes versekből, melyeknek költésére, bármint tagadná, Dora tündéri termete, kis keze, piros ajka, mély tűzű szeme és igéző arczának beszédes vonásai lelkesítették.

Az erdős vidék szépségeit már gyakrabban szakították meg zöld vetések; csordától, ménesektől lepett mezők, magános házak, népes falvak. Sürgött, mozgott, pezsgett az élet mindenfelől. Munkások törülték homlokukról a verítéket, s ültek takarékos ebédhez, hangzott a kovács pőrölye a hegység szélén, deli katonák vágtattak el Elemér előtt, s az ablakok rostélya mögül csinos leánykák néztek lopvást azokra és még többet reá. Meg kell vallani, kevés harczosa volt Izabella királynénak, ki jobban ülné a lovat, mint a hogy a Dani bácsitól ajándékba kapott almásszürkét Elemér; de azután egész megyéket is föl lehetett volna kutatni, míg Elemérnél szebb daliát tudnának a mezei hadak

számára toborzani. Nyulánk, de erős alkatú ifjú volt, a legnemesebb arczéllel, nyilt, magas homlokkal, vállain lobogó aranysárga hajjal, nagy sötétkék szemekkel, és szőke, de a naptól egy kevéssé megpirított arczán különös vegyületével az erélynek s a majdnem asszonyias kellemnek. Valószínű, hogy homályos születésű apa gyermeke, de modorában és kifejezésén annyi úri és leigéző volt, s oly szépen vegyült össze a vidám és könnyelmű szeszély az önérző, bátor s negédességig kalandori jellemmel, hogy egy régibb kor lovagjait juttatta azoknak eszébe, kik regéket hallottak a keresztes vitézekről s a vándor leventék felől, kik a választott úrnő színét mellökre tűzvén, a széles világba indultak fölkeresni a veszélyt és szivök bálványának kecseit dalokban halhatatlanítani.

De ezt talán fölösleges is volt most említenem, minthogy alig hihető, hogy a leánykák, kik Elemér közeledésekor bámuló arczaikat kidugták az ablakon, muló kiváncsiságnál egyébbel kisérték volna lovagunkat, s még kevésbbé lehet föltenni, hogy a Dorát imádó Elemér merengéseit e csába szemek, e csinos alakú fők és hamis arczok oszlatták volna el könnyű fellegként.

A mi őt földerítě, összes hatása volt a gyönyörű természetnek, a derűlt napnak, a mozgalmas és mosolygó életnek.

Az elválás fájdalma állandóan zsongott kedélyében, de a tevékenység és dicsvágy érzete is fölébredt, hogy a lágy epedések közé erősebb hangokat vegyítsen. A mint nyiltabb lett a tájék, a

láthatár is, melyet elméje bekalandozott, tágabbá vált. Ha az emlékezet Dorához vonta vissza, új és büszke remények ragadták pályáján tovább. Ha a szerelem hű ecsettel rajzolta elébe a leány kedves képét, a dicsvágy merész körvonalakkal vázolá a tábort sátraival, küzdő bajnokaival, s a kiérdemelt babérokkal. S az ifju ellentétes álmai közé beincselegte magát az élet is, az új benyomások ezer apró hatásaival együtt. Alig haladt az égen a legmagasabb pontig a nap, midőn Elemér, most ábrándozva, majd élvezve a percz örömeit, egészen meg volt elégedve sorsával, s csak azt sajnálta, hogy egy vén asszony s nem ő találta ki a módot, egy idegen, s nem saját maga szerezte össze az eszközöket, melyek által a hírrel, kincscsel, a közbecsültetéssel együtt lehet, még pedig a legrövidebb idő alatt Dora, kezét megnyerni.

— Gyakran láttam, hogy a vérengző állatokat leigézi az ember szeme, és visszadöbbenti, midőn támadásra készülnének. Ilyen megbabonázható fenevad a halál is. A ki bátran elébe lép, a ki szeme közé néz, az elől hunyászkodva vonul tovább. Az élet titka a koczkáztatás mesterségéből áll.

Épen midőn Elemér ily különcz nézetet választott jeligéül, lódobogást és kardzörejt hall háta mögött.

Visszatekintett.

Egy tökéletesen felszerelt lovag közeledett hozzá.

Aczélsisak volt fején áll-lánczczal leszorítva s hátratolt arczrostélylyal. Baljában a főtől kezdve egész törzsét fedő paizs. Oldalán török szablya,

Elemér egészen meg volt elégedve sorsával.

mely a ló hátulsóbb részeit folytonosan ütögeté. Kezében hosszú lándzsa kék selyemlobogóval. Mellén oly domború vért, mintha a rák hátáról leszedett teknő szolgált volna a fegyverkovácsnak mintául. Elemér a közelgőnek jobb karján vaslemezt, méne nyakán és szügyén vékony aczélhálót vett észre. Szóval, a mindig közelebb érkező úgy nézett ki, mint a török háborúk óta egy tökéletesen fölfegyverzett magyar lovas katona szokott. De a gyakorlatlan lovaglás, a nagy iparkodás, melyet a továbbhaladás eszközlésére kifejtett, eléggé tanusították, hogy újoncz még, s hogy oly osztályból lépett a haza védelmére, hol vagy az ekevassal, vagy a sineggel, vagy az irótollal foglalkoznak.

Elemér vállán puska volt, övében rövid, kétélű vadászkés.

— Jobb hasznát vehetném a koma fegyverzetének, mint ő valaha fogja, — gondolá az ifju, s megint előfordítván arczát, tovább lovagolt.

— Tengerkék dolmánya van, sárga, göndör haja, süvegén darútoll. Ki az ördög hozta épen az én utamba, s épen ma? — ezt gondolá ugyanakkor a pánczélos férfiu.

— Szeretném tudni, hány ezer ily rossz lovas verné szét Ferdinánd seregét Budavár alól? — ötlik Elemérnek eszébe.

— Ez a kujon már holnap reggel el fogja beszélni, mily állapotban talált engem. De itt két ágra szakad az út. Talán balra tér a czudar.

Míg a jól fölfegyverzett bajnok így elmélkedett, Elemér a jobb kézre eső útnak fordult.

— Nini, ez a kalandor jobbra megy. S már most mit tegyek én? De hát vádolhat-e az a vedlett róka, az a fogatlan várnagy, ha rám ismer valaki? Én nem igértem, hogy kiszúrom a szemét annak, a kit arczomra tekint. Miattam ugyan születhetett volna vakon az egész világ, sőt némán is; de úgy segéljen! arra nem vettem föl havi díjt, s nem ittam áldomást, hogy az utasok közül egyet is vakká vagy némává tegyek. Kötötte volna ki e pontot a vén róka világos szavakkal, akkor egészen más volna. De így mit bánom én, ha a titok világosságra jön, csak én hallgassak róla.

Ezzel a pánczélos férfiu szintén jobbra fordult.

— Hihetek-e szemeimnek? — gondolta most Elemér, ki történetesen visszatekintett. — Az a nagy száj, narancssárga arczbőr, vastag orr, nyírt bajusz, kiálló pofacsont és mészárosnak való termet, a megszólamlásig hasonlítanak hozzá. Nem... nem... az lehetetlen. Honnan kapta volna a lovat? Miért öltözném pánczélba? Mit csinálna azzal a szablyával? Ej, hogy is tudok ilyen bolondságot képzelni!

Elemér többé vissza sem nézett.

— Nyelje el a föld! Úgy segéljen! Ez a Deákék lantosa! Valószínűleg nem törik ki holnapig a nyaka, s mindent el fog árulni. Bánja a manó!

Legalább tíz perczig haladtak egymástól egyenlő távolságban. Az út szélére csinos vendéglő könyökölt, oszlopos fatornáczczal, négy ablakkal, füstölgő kürtővel, hivogató tekintettel.

— Itt jól fogok lakni, s a kövér ürüczombra egy

egész kupa vérpiros bort nyelek le, — vigyorgott a pánczélos bajnok, még szélesebbre vonva száját. — De mi a hé-kő! — folytatá, — hisz az a barázdabillegető is oda megy!'

Elemér a vendéglő tornácza előtt egy darabont kezébe veté a zablaféket, hogy jártassa meg a lovat.

— A kehes, vézna várnagy, — okoskodott most a paizsos és karvasas férfiu — szerződésünkben nem kötötte ki határozottan, hogy inkább koplaljak, mintsem betérjek oly korcsmába, hol ismerős ül az asztalnál. Ha tehát a titok idő előtt kerülne nyilvánosságra, az ő leikén szárad minden felelősség. Bánom is én!

Ily gondolat közt ügetett bajnokunk a kapuhoz.

— Csakugyan a hóbortos Barnabás diák! — mondá magában a tornáczról Elemér.

— Úgy segéljen! Ez a sehonnai lantos — mormogta a nyeregből Barnabás.

V.

Ritka háznál történik, hogy a titokba a főszemély legyen leginkább beavatott. Alig képzelhetni a vendéglátó várkastélyban is más szokást. A menynyit tehát Pista bácsi hallott Barnabás diák kacsintgatásairól a szép Dora felé, annyinak, hihetőleg, Elemér is tudomására jutott. Egy érett korú férfiu hajlama a serdülő leánykák iránt csak oly nevetséges volt a XVI-ik században, mint ma, bár Barnabás születése napját Dorkán kívül senki sem mond-

hatta volna meg, arcza 40-től 45 évig engedett az ember képzelődésének szabad tért. Ezenkívül a diák semmi jogczímet nem formálhatott volna a szépség és kellem adományára. Sőt a kedélyesség nemeslevelét, s a daliás jellem armalisát sem mutathatja elő. Születése volt, de megbélyegzett; ősi vagyona volt, de elharácsolt; tudományos ismeretekkel bírt, de hóbortos agyvelőbe zárva. Ennyi hátrány mellett több mint nevetséges, mert ingerlő is lehetett az a tény, hogy szemeit Dorára merészli vetni, kivált, miután különben is már inkább tartották, bár kielégítő ok nélkül, egyházi, mint világi személynek. Elemér valószínűleg nem féltékenységből, hanem e tekintetek összes hatásánál fogva volt iránta rossz elővéleménynyel.

Mi a diákot illeti, ő talán Dorkán kívül, kit megölelni és megfojtani egyaránt szeretett volna, és Dorán kívül, kit a vadállatok buja ösztönével vágynék magának tulajdonítani, minden halandót vagy gyűlölt, vagy megvetett. Kancsal szemmel nézett az egész világra, s nem kétlé, hogy minden öröm, minden boldogság, mely más arczán ragyog, tőle van ellopva. Bizonyos nagy összeesküvést vélt maga ellen forraltatni, melyben részes, ismerősein és a hazán kívül, a véletlen, a vakeset, a szerencse, a gondviselés, s minden erő és hatás, mely a szabad akaratot korlátolja, s kívül fekszik magán az egyénen. Barnabás, ha fáradságot vett volna, mit egyébiránt fölöslegesnek tartott, gyülölsége tárgyait osztályozni, Elemért nem teszi vala hátulsó helyre, mert Doránál szerencsés vetélytársnak képzelte.

Általános gyűlölete mentségéül annyit előre is állíthatok, hogy kevély Tarquinnak kevesebb oka volt így fölkiáltani: «bár egyetlen feje volna az egész emberi nemnek, hogy egy kardcsapással vághatnám le!» Csordultig kóstolta Barnabás a keserűség, a méltatlanság ürömpoharát; de az emberek igazságtalansága és az Isten látogatásai a tisztát még tisztábbá, s csak a romlottat teszik gonoszszá.

Durva abroszszal terített fenyőasztal foglalta el a bormérő szoba közepét. Festett virágú faszékek vették körül.

Legalább tíz személyre volt terítve.

Elemér az asztal egyik szögletéhez ült, Barnabás a másikhoz, noha rajtok kívül más vendég nem volt.

A korcsmárosné, mert férje hetivásárra ment, lopott a konyhától egypár perczet, hogy a deli ifjúval trécselhessen.

A diák bagolyszemekkel meredezett a társalgókra.

Talán ez is volt oka, hogy a menyecske a fazekak és serpenyők közé hamar visszaosont s az étket konyhaszolgálójával vitette be.

Elemér közlékeny természetű levén, elhatározta, hogy a pánczélos úrral beszédbe ereszkedik.

— Alig ismertem kegyelmedre ez öltözetben.

— Miért? — kérdé durván a diák, majdnem félkaréj kenyeret tömve szájába.

— Mert előbb hittem csuklyában láthatni.

— S miért?

— Mert asszonynénjének óhajtása volt, hogy kegyelmedből egyházi személy legyen.

Ez a lurkó ki akar kémlelni, gondolá Barnabás és hallgatott.

— Ha szabad kérdeznem, — fogta föl ismét Elemér a társalgás fonalát, — merre tetszik utazni?

— S még ma visszatér-e az úrfi? — tudakolá felelet helyett a diák.

— Nem.

— Talán holnap?

— Akkor sem.

— Úgy bizonyosan holnapután.

— Az sem bizonyos, — válaszolá nevetve Elemér.— S hát a bajnok úr ma megy vissza?

— Nem.

— Talán holnap.

— Akkor sem.

— Úgy bizonyosan holnapután.

— Az sem bizonyos, — röhögött Barnabás.

— S merre veszi kegyelmed útját?

— No, majd meglátom. Alkalmasint arra, a merre a szél fúj. S hát az úrfi?

— Én is alkalmasint arra, a merre a szél fúj.

— E szerint csak én jöttem tisztába az úrfi útjáról, — szólt vigyorogva Barnabás diák.

— Nem tudnám, miért jött volna inkább, mint én a nemzetes úré felől?

— Mert előre megmondhatom, hogy merre fog az úrfi számára a szél fújni. Este Gorbóra megy és ott a várnagynénak, a ki maga is szépen hárfázik, dalol valamit azon nótákból, a melyekre holnap, midőn hazatért, Dora kisasszonyt fogja tanítani.

— Téved, barátom uram! Gorbóra betekintek ugyan, hogy egy kedvelt kardot megvásároljak, de Dora kisasszony láthatásának szerencséjével holnapra nem kecsegtethetem magamat.

— Minek az úrfinak a kard, hisz Deák uraimék várát tudtommal a tatár nem akarja ostromolni, s a tolvajok is csak ott szoktak alkalmatlankodni, a hol van harács.

— Igaz, hogy a kegyelmed zárdájában és az én uraim házánál nem tömné meg aranynyal zsebeit se a harambasa, se a nagyságos tatár khán; de azért még sem lehet csodálatosabb, ha én kardot vásárlok, mint az, hogy kegyelmed egyszerre oly pánczélos és sisakos bajnokká lett, mintha a szent sír váltságára zarándokolna.

— Nem ostromlom, Elemér úrfi, ez állítását, de engedjen meg, alig képzelhetem, hogy Dora kisasszonyt látni napokig elmulaszthassa, a kinek e gyönyörélvezet meg van engedve. Dorka néném nem szereti, ha a várban gyakran jelentkezem. A vén asszonynak tücsök bújt a fejébe. Mindig sápít, ha a kapu előtt sompolygok. S mégis gondolja, úrficskám, hogy én naponként órákat nem töltöttem el Dora kisasszony szemlélésében?

— Bátor vagyok a diák úr szavait nem tartani szentírásnak.

— Azaz kend nem hisz nekem!

— Alig tudom megfogni, hogy lelki szemein kívül mivel láthassa kegyelmed naponként Dorát.

— Saját testi szemeimmel. A kert mellett egy óriási szilfa van. Annak tetejére szoktam mászni,

s onnan, ha az ablak nyitva, kényelmesen nézhetek még a kisasszony szobájába is. Láttam őt a himzőrámánál, s állhatatosan hiszem, hogy az a bokor, mely keze által olcsó fonalból készült, az úrfi nézete szerint is többet ér az édenkert minden fáinál.

— Nagy köszönettel tartoznám a bajnoknak, ha ömledezései közé többé nem vegyítené nevemet.

— Talán nem sértem az úrfi izlését, ha Dora kisasszonyt a világ legszebb teremtményének vallom. A tudomány minden fegyverével védelmezhetem e tételt. A kisasszony alkata hibátlan arányú, s épen azért minden részletére nézve biztos tájékozási pontokat nyujt. Alapos értekezést készítettem én már erről. Ha az úrfi egyszer hozzám jönne, szivesen fölolvasnám az érdekesebb helyeket. De találkozunk-e valaha együtt? hm! . . . Dora kisasszony szemeit, orrát, száját, állgödrét, nyakának hullámvonalait, kezének hosszát és átmérőjét az úrfi is választhatta szemlélődései tárgyául; azonban minő csekély s mily ingó alapokon nyugvó kegyelmed minden ismerete az én tárgyavatottságomhoz képest.

Elemérnek arczára vér szökelt, de mérséklé magát, gondolván, hogy hóbortossal van dolga.

— Az úrfi, — folytatta a diák, az utolsó hatalmas falatot villájára szúrva, — kétségkívül bámulta Dora kisasszony gazdag hajzatát, mely sűrű palástként takarhatná őt be; de megtudja-e pontosan határozni a haj hosszát?

— Jó lesz, ha a bajnok úr félbeszakítja beszé-

dét, mert könnyen támaszthat oly félreértéseket, a melyeknek sajnos következményei lehetnek.

Barnabás a villán tartott húsdarabot lenyelte, s az ingerkedés és őszinteség különös vegyületével folytatta:

— Dora kisasszony haja öt hüvelykkel és három késfokkal ér térdhajlásán alul.

— Ez szemtelen beszéd! — kiáltá Elemér, a haragtól elkapatva.

— Kérem, csak tudományos, — válaszolt fanyar mosolylyal Barnabás. — Emlékszik, hogy a nemzetes és vitézlő Deák István úr husvét másodnapján nagy vitatkozásba keveredett tisztelt öcscseurával a miatt: melyik magasabb, Dora kisasszony-e, vagy egy más személyiség, ki akkor épen jelen volt, s a kinek neve nem érdekel minket. Ekkor István úr a refectorium ajtaján rovattal jegyezte meg azon két leánynak magasságát, a kik a czivakodás tárgyát tevék. Úgy-e ez tény? És az ajtóról suttyomban mértékét vettem Dora kisasszonynak, s a becses eredményt könyvembe igtattam. Később sikerült a kisasszony egy hajszálát Dorka néném szobájában a fésü mellett fölfedezni. Több adatra nem volt szükségem, mert minden tudományos criterium arra mutat, hogy zsákmányom a kisasszony feje lágya fölött díszlett. A tökéletes arány elve, az ajtóról vett mérték és a hajszál hosszúsága minden gyakorlott mérnököt vagy csillagászt, bár hosszas fáradság után, azon eredményre vezetett volna, melyet az úrfival közöltem. S ha valakinek kedve telik egy kopár hegylánczot meg-

mérni, a hol a fa csak silány gyalogfenyőből, a virág csak mérges aconitból, a fű csak moszatból áll, miért ne szentelhessem én időmet és szorgalmamat egy remek leány, egy bámulatot gerjesztő szépség alakjának és idomainak tanulmányozására? Ha a csillagász éjeket tölt az állatkör kémlésével, s hosszas számításokba merül a hold nagysága és a Venus távolsága felől, ne hibáztasson engem az úrfi, ha számtani ismereteimet gyakorlatibb irányra alkalmazom. Dora kisasszony az Isten kezének legalább is oly felséges műve, mint az ég legtündöklőbb csillagzata. S kegyed rossz téren áll tiltakozásaival... Sikerült mult hó 13-án Dora selyemharisnyáját, melyet csak egyszer viselt, ellopnom. Véletlenül a harisnyakötő is, melyen a friss törés látszott, birtokomba jutott. E két irányzó segítségével tegnapelőtt bevégeztem a kisasszony lába hű mását. Minő élvezet volt rátekinteni, összefogott kézzel, odaszögzett szemmel, kényelmesen, hosszasan rátekinteni. De, fájdalom, a szellemi lakoma árát koplalással kellett lefizetnem, mert a szerzetesek észrevevén, hogy a tisztázásra adott kéziratból hetek óta csak egy kezdőbetűt rajzoltam, elvonták tőlem nemcsak az ebédet, de még a vacsorát is. Engem a sors mindig üldöz. Gorombasága hétköznapi; kegyelmére csupán egyszer emlékszem. Tudja-e mi történt? . . . Honnan tudná, hisz akkor a gorbói várnagynét mulattatá danáival. Dorka néni megbetegedett, s látogatására szabadságot nyertem tőle. A vén huhu mellett kellett virrasztanom, mert mást világért sem bocsátott volna magához.

Szememre nehezült az álom. Ha a falajtó kulcslyukán csak egy sugárt lehetett volna azon gyertyafényből látni, mely mellett Dora kisasszony vetkőzött, ha nyoszolyája vánkosától lélekzése csak oly halkan átjöhetne, hogy képzelődésemmel tudnám kisérni tüdője lüktetését és emelkedő keblének hullámzását, akkor, higye Elemér úrfi, az álom soha el nem nyom vala. De így a karszékben oly mélyen aludtam, mint télen át barlangjában a medve. Midőn szemhéjaim fölpattantak, a nap Dorka néni arczredőin játszott, s úgy kiékesíté az öreg asszony képét, mint a tintafoltot a ráöntött rézpor. Ekkor jutott eszembe, hogy elfeledtem vacsorálni, s már Deák uraimék a refectoriumban a reggelit is megemészthették. Mit tegyek? Nagy léptekkel siettem az ajtóhoz, és az ebédlőbe. De sejti-e az úrfi, mit láttam ott? Dora kisasszony reggeli öltözékét, még pedig nem ruhatárban, hanem saját imádni való tagjain. Az öltözék bő volt, a kábításig bő. A kisasszony nemzetes és vitézlő Deák István uram fájó lábait kötözgeté, még pedig egészen lehajolva. Kiváncsilag néztem oda, hol Dora működött. E közben az öreg úr lába a kis székről aláhanyatlott, s a kisasszony utána nyult, hogy fölemelje, és ekkor . . . oh, Elemér úrfi, minő szerencse, ha a nyakon alul a nőruha kapcsai hirtelen fölnyilnak! Látott-e kegyed két tökéletes gránát-almát elefántcsontból kivésve, de a világ első művésze által? Elragadtatásomban térdre borultam volna, ha a vitézlő István úr kezében görcsös bot nincsen.

Elemér szilárdul el volt tökélve, hogy a diák badar fecsegéseit tűrni fogja. Azonban bármily hajlékony kedélyünk, bizonyos súly alatt megtörik. Elemér eszményi magasságban látta maga előtt Dorát, s nem csoda, ha felbőszült, midőn Barnabás mint anatomiai tárgyat tanulmányozta, vagy mint az érzékiség ingerlő eszközét kémlé, vizsgálá.

— Hallja-e, diák uram, komolyan és ünnepélyesen megtiltom Dora kisasszony nevének említését, — szólt indulattól reszkető hangon s öklével az asztalra csapva.

— Mi joggal tiltja meg, úrficskám?

— A becsületesség, a lovagias szellem, az aljasság iránti undor jogánál fogva.

— S nincs semmi közvetlenebb jogczíme?

— Van.

— És szabad kérdenem, mi az?

— Akaratom. Kedvem hozza magával nem tűrni a kegyelmed ajkán a Dora nevét. Számadásunk lesz együtt, ha még csak álmában is említi.

Barnabás majdnem bazsarózsa pirossá lett, nyírt bajuszának minden szála külön mozgott, s tömött, rövid, vastag haja emelkedett, mint a fenevad sörénye. Szürke szeme oly konok, oly baljóslatú fénynyel és éllel tartott szemlét Elemér minden tagja fölött, hogy a két versenytárs élete fölött határzó percz elérkezettnek látszott.

Elemér az önvédelem ösztönénél fogva vadászkésén nyugtatá kezét, s oly formán kisérte a diák tekintetét, mozdulatait, a hogy a vadász a támadásra kész párduczét vagy hiénáét szokta. De

Barnabás hirtelen tenyere közé szórítá fejét, s eltakarta. Ajkain tagozatlan hangok törtek ki, vegyesen hasonlítva a mormogáshoz és röfögéshez. Néhány másodpercz alatt e sajátszerű látvány véget ért. Levette ujjait pofájáról, s vértelen sárga arcza az őrjöngés tétovájával, s az érzéketlenség nyugalmával fordult Elemér felé.

— Nem rendelünk-e még egy kupa bort? Hejh, korcsmárosné, hozzon abból a vörösből!

Elemér megdöbbent e higgadtságon, e merev, benyomás nélküli közönyön.

A korcsmárosné elhozta a kért italt.

— Egészségére, asszonyom, s azon nőkre, kiket mindnyájan szerethetünk és senki sem vall magáénak!

Barnabás egy húzamban kiitta a kupát, s azután megfordítá, hogy körmére szivárogtassa az utolsó csöppet.

— Korcsmárosné, még egy kupát! Ez a mai nap nem olyan, mint a többi... Elemér úrfi! ha szorgalmasan tanulnék, mennyi idő alatt forgathatnám a kardot? Még soha sem vontam ki a hüvelyből.

— Na, arra, bajnok uram, bizony kell félév.

— A mennykőtől, midőn szele arczomat érinti, nem húnyom be szememet. Tavaly egy felbőszített bika rám rohant, fülön ragadtam, és szarvával nem öklelhetett meg. Most hat éve léptem át először a kolostor kapuján. Épen ragály uralkodott a videken, s az akkori gvardián az élet teljes megvetésével járt a betegekhez és halottakhoz. Én

mindenüvé kisértem őt, míg buzgóságának áldozatává lett. Nyomdokába más kegyes férfiú lépett, hogy két hét alatt megtalálja sírját. Temetés után a harmadik jött, hogy temetkezzék, s végre én maradtam az egyedüli betegápoló. Nem szeretem sem az élő, sem a haldokló embert, de ételt és ruhát kaptam szorgalmamért. S mármost kérdem kegyelmedtől, mennyi idő alatt tanulom meg a katonai bátorságot, mely gyanításom szerint, lényegesen különbözik a merészség többi nemeitől?

— Úgy hiszem, velünk kell e bátorságnak születni.

— Úrfi, az rám nézve igen nevezetes baleset volna.

E közben a korcsmárosné ismét Barnabás diák elé tette a kupát.

Elemér csodálatos kiváncsisággal nézett a balga vetélytársra. Szive gyökeréig akart volna tekinteni, de nem sikerült.

Most a diák megszakítva a társalgás fonalát, csöppenként szürcsölte borát.

— Egy kevéssé eczetes, nem tesz semmit. Ha kristályból innók, megtörését is észrevehetnők, de az ólomkupa mindent szépen betakar. Jól teszi! A bor színét és érzéseinket el kell leplezni. Minden kamat, melyet az élettel magunknak fizettetünk, csakis ebből került ki. Korcsmárosné! Mennyivel tartozom kendnek?

A menyecske a konyhába vonult, hogy a szolgáló segítségével elkészítse számolatát.

E közben Barnabás a szoba agyag-padlozatán

egy faágat talált. Fölvette s megtisztítván, faragni kezdte. Midőn a kérget lehántotta, a kezében maradt résznek négyszög alakot adott. Akkor beléje vágott, s a fadarabnak majdnem felét lehasítá, hogy eldobja. Mihelyt szórakozott arczczal, de munkás ujjakkal e fáradságon túlesett, a felső lapra késével mély jegyet rótt, s övébe dugta a fácskát. Elemérnek lehetetlen volt észre nem vennie, hogy vetélytársa úgynevezett rovást készített, melylyel a parasztok szokták kölcsönös tartozásaikat emlékezetben tartani.

— Talán a korcsmai kiadásokat akarja a hóbortos ember hitelre felróni — gondolá, s előre mosolygott a pörpatvarnak, mely támadni fog.

Mihelyt a korcsmárosné az ebéd és ital árát a szolgáló által beizente, Barnabás ujjával kétszer vagy háromszor megcsipkedte a leány piros arczát, s azután készpénzzel fizetett.

Ekkor, késével az üres tányért veregetve, szólt:

— Elemér úrfi, ököllel lesz-e?

Az úrfi nem is sejtve a kérdés értelmét, tudakolta:

— Mi lesz ököllel?

— A leszámolás, melyre kegyelmed czélzott.

— Vagy úgy!... Karddal.

— Ez esetben, — szólt Barnabás, — az alkalmas ideig csak rováson marad. Én, tisztelt úrfi, hogy hamar túlessünk, öklöt javaslanék.

— Hát kegyelmed nem katona? hát csak tréfából kapcsolt mellére pánczélt? hát szablyája fából van-e?

— Mind a három kérdésre pontosan megfelelek. Bizonyos okból katonává lettem; pánczélom komoly aczélból áll mellemen; kardomat csak dicsérni lehet, akár gránátkővel és türkizzel ékeskedő markolatját, akár bársonyos és bogláros hüvelyét, akár suhogó és hajlékony aczélát vegyük tekintetbe. Külsőleg tehát egészen lovag vagyok, születésemre is az; de eddig kezemben a tollat forgattam s nem a fegyvert. Ennélfogva igen hihető, hogy az úrfi, ki születés nélküli kalandor és kardatlan egyén, a Tihóról, Gorbóról vagy Szurdokról kölcsönzött goromba karddal is jó megszabdal, noha a sértő fél volt. Köszönöm szépen, de ily leszámolásra semmi kedvem. Vagy rováson marad tehát az úrfi által elkövetett bántalom, míg a megtorlás órája ütött, vagy pedig ököllel számolunk, s ekkor ketté fogom törni a rovást.

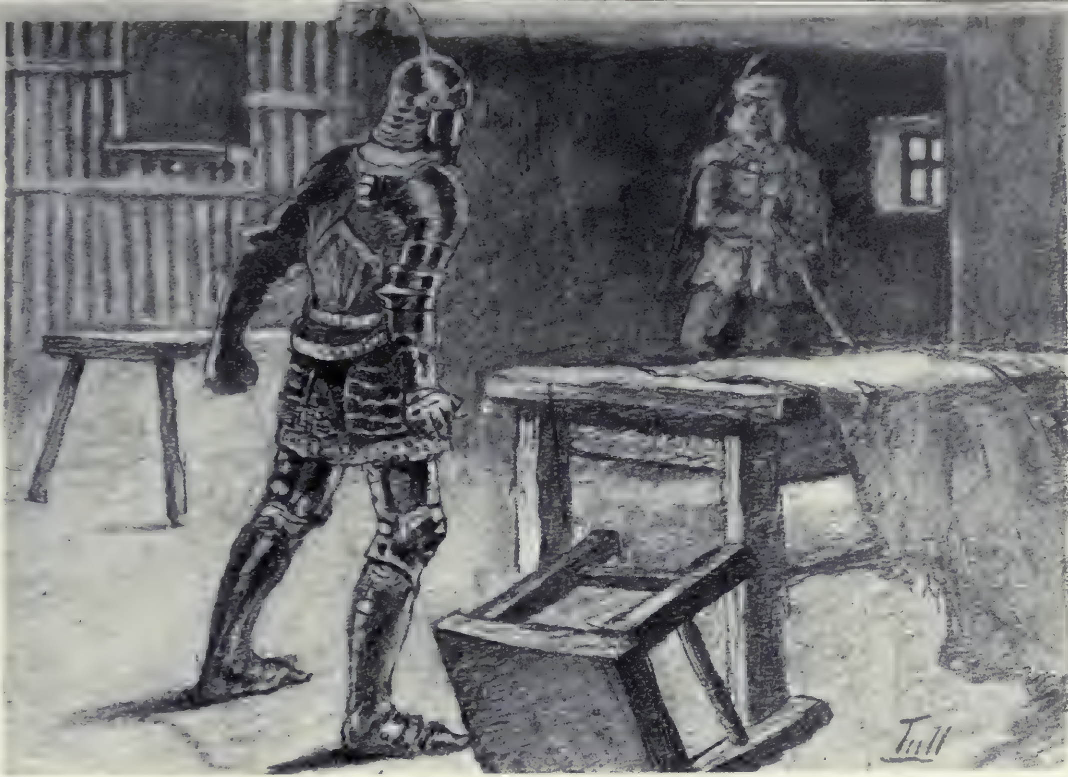
— Ha Dora kisasszony nevét említeni meri, találok én módot, hogy tüstént kényszerítsem a fegyverrel leszámolásra. Az ökölhöz semmi közöm. Nem vagyok sóvágó paraszt, mészáros, vagy . . . molnárlegény.

Az utolsó szót Elemér különös hangoztatással ejté.

Barnabás diáknak a düh és kétségbeesés miatt reszketett, rángott minden tagja.

Pillanatnyi küzdés után, melyben józan értelme tusakodott az őrjöngés és gyűlölet ellen, izmos testének egész terhével rohant Elemérre, hogy a falhoz szorítsa s összetiporja.

Az ifjú könnyű, kellemes mozdulattal siklott ki

Izmos testének egész terhével robant Elemérre.

előle, s miután látta, hogy hóbortos vetélytársa a landzsát ellökte, a szablyát nem érinti, s csak erejével akar mindent végezni, ő is visszadugta vadászkését övébe, könnyű, majdnem tánczszerű lebbenéssel hátrált mindig az asztal körül. Ajkai mosolyogtak, vonásain kedv, derű, nyugalom honolt, minek bőszítő, észvesztő hatása volt a támadóra nézve. Barnabás egészen elvesztette szeme világát, s mint a vad bivaly semmire sem figyelve, rohant ellenségére. Ily helyzetben a szerencsének nem lehetett hozzá szegődni. Az üldözés az ajtó szögletéig tartott, s ekkor Barnabás véletlen, de erős lökést érzett, lábai tántorogtak, feje az ajtó táblájához csapódott, s egész testével hanyatt zuhant a földre.

Rövid szédülés fogta el. Visszatartá sisakját, mely homlokára vörhenyes rovatot nyomott; megrázta nyakacsigáját, mely erősen roppant, s föllállott. Ugyanazon széken látta ülni Elemért, honnan üldözte s ugyanazon higgadt vérmérséklettel. Az ifjú kezében megint vadászkés volt, s vállán a puska függött.

Barnabás határozatlan mozdulatot tett előre.

— Bocsánatot kérek, — szólt most nyájasan Elemér, — a molnárlegényre czélzásért. Indulatom ragadott el, tudtam, hogy kegyelmed egyszer gyanuban volt az uradalmi malom kerékfogainak letördeléséért. Hallottam, hogy idegeire a fürészmalom zúgása is izgatólag hat. A várnagy beszélte, mily gondosan kerüli a malomköveket, hogy szemébe ne tünjenek. Az ispán többször panaszolta

a molnárlegények elszökését, kik kegyelmed folytonos öklezéseit ki nem állhatták. Szóval, minden arra mutatott, hogy a bajnok úr valami titkos okból esküdt ellensége annak, a mi a mindennapi kenyér lehetségesítésére befoly, kivévén a szántóvetőt, aratót és péket. Honnan támadt és hogy van indokolva e gyűlölet, nem is gyaníthatom. De miután magát a tényt ismertem, valódi gyöngédtelenség volt, a molnárlegényre czélzással keserű érzéseket izgatnom föl. Bocsánatot kérek könnyelműségemért. Mint győztes fél tehetem ezt ... lealáztatás nélkül.

Barnabás diák orra és szeme közt egy ponton tartotta kezét, s azután nézdelé a vérfoltokat, melyek tenyerére ragadtak.

Elemér friss vizet hozatott, hogy vetélytársa a különben sem jelentékeny daganatot borogassa.

— Kitől tanulta az úrfi az öklezést?

— E testgyakorlatban még nem volt mesterem.

— Tudja mit? Levetem a pánczélt és kézlemezt. Birkózzunk.

— Hagyjuk el, bajnok uram, elég volt már egy sütetből egy lepény.

Barnabás kivette övéből a fadarabot, s a késsel megint egy nagy rovást tett reá.

Elemérnek lehetetlen volt el nem mosolyodni.

— Rég tudom én, — szólt sötét arczczal a diák, — hogy a világ egy nagy tüskedisznó, mely, akárhol érintem, sért. De az úrfi ez utálatos állat élesebb tüskéi közé tartozik.

— Valóban, a bajnoknak eredeti nézetei vannak, — jegyzé meg Elemér.

— Én pedig úgy hiszem, hogy minden szerencsétlen és üldözött reggeltől estig az enyéimhez hasonló gondolatokon vajúdik, s álmai sem különböznek eszméitől. Azonban bízzuk tudósokra a hosszú vitát. Csak azt akartam mondani, hogy mi valószinűleg hónapokig, s talán évekig sem találkozunk egymással; de én a rovást nem fogom elveszíteni s időmet okosan használom. A kard és puska szintoly engedelmes eszköze lesz kezemnek, mint most a toll. Ért-e engem az úrfi?

— Tökéletesen, — válaszolá vidám mosolylyal Elemér.

Barnabás diák a tornácz elébe hozatta lovát, s a nyeregbe fölkapaszkodván, útnak indult.

Elemér e fenyegetéseknek nagy fontosságot nem tulajdonított ugyan, de midőn magára maradt, s a történetekre visszagondolt, a lélekvádhoz hasonló érzés kezdett keblében éledezni. Kétségkívül boszszantó volt az arczátlanság, melyet Barnabás Dorának elorzott harisnya-kötőjéről s keble ingerteljes alakzatáról beszélt; kétségkívül a szerelmes ifjú szentségtöréshez hasonló vakmerőséget láthatott egy ártatlan, szende, tiszta névnek ily mosdatlan és kaján ajkakra vételében; de másrészről nem volt-e világos, hogy Barnabás fél észszel egész tulajdonítás alá nem jöhet, s hogy szerencsétlen helyzete, szenvedései, gyűlöltetése, ha nem is elnézést, legalább szelidebb bánásmódot igényelhettek volna. Igaz, hogy ingerkedő hangon szólott Elemérhez,

de nem vegyül-e szintén némi gúny és kihívás Elemér válaszaiba is. Hihető, hogy a diák féltékenységből gyűlölte őt, azonban nem viseltetik-e iránta Elemér is elenszenvvel, mely szintén rejtélyes kútfőkből támadt? Mennyi ok a kiméletre! A könnyelműsége mellett is nemes indulatú és mély érzésű ifjú kénytelen volt arra is gondolni, hogy Barnabás nagynénjének pénzén utazik. De lehet-e hálával ezért? Ily kérdést Elemér e szerint döntött volna el különbözőleg, a mint szelleme vagy kedélye kerül fölül. Most azonban szíve által vezetve, nem tagadhatta, hogy az imádott Dora keze elnyerhetésére Dorka nyujtá neki az egyedül lehetséges módot.

— Gyöngédnek kellett volna lennem Barnabás iránt nagynénjeért, — e sóhaj emelkedett Elemér kebléből.

Később az önvád apróbb nemei a kiváncsisággal vegyülvén össze, más-más térre vitték az ifjú gondolatait. Eszébe jutott, hogy Barnabás egy titkolt, de óriási szerencsétlenség áldozatja, s közhit szerint előkelő, dúsgazdag családból származott.

— A ki annyit vesztett, jöhet-e vád alá, ha senkiben sem bízik, ha keserűségében sért, ha könynyen bántható, s ha azon, ki ellene vét, az élettől nyert sebekért is bosszút akar állni? Nem kellett volna megtámadnom a bukott, elhagyott s üldözött embert, kitől balsorsa, midőn egyéb kárt már nem okozhatott, a józan értelmet rabolta el. S vajjon hova vándorolt? Szavaiból látszik, hogy nincs szándéka a zárdába visszatérni. Elszakadt azoktól, kik

tápláltták és ruházták; attól, ki szerette, s el a hivatástól, a melyben talán boldog lehetett volna, míg a zajos élet csak rossz szenvedélyeit fogja viharosabbakká tenni. Szívemből sajnálom, hogy öklöm jelét arczán hordja. Fenyegetéseitől nem félek, de kibékülése inkább hízeleg büszkeségemnek, mintsem sértené azt. A világgyűlölő haragját minden dőre tudja följebb heviteni, míg egy fokkal is alábbszállítani a bölcsek nehéz föladatai közé tartozik. Sajnálom, hogy ellenszenvemet fékezve, kedvében nem jártam Barnabás diáknak. Vajjon merre vette útját? Legújabb divatú hadi öltözete után itélve, talán a sarmasági táborba küldötték. Nevetnem kell e hóbortos ötleten. No, az is furcsa uraság lehet, ki az én vetélytársamban katonai szellemet födözött föl. Nem adnám sokért, ha e titok birtokába juthatnék. Bohóság, hisz a sarmasági táborunkhoz az egyenes út nincs erre. De szeretnék Barnabás diákkal ismét találkozni.

Elemér e gondolatok közt Gorbóra érkezett.

VI.

Másnap a tehénpásztor kürtje még össze sem gyűjté a csordát, s a pacsirta a hajnalszürkületet üdvözlő dalt alig zengette el, midőn a pánczélos vitéz Turbuczáról, a hol meghált, kiindult. Arczán már alig látszott az öklözés nyoma, de szivében a harag és bosszu, mint a pók a falszögleten, szorgalmasan font és szőtt a legtarkább eszmékből oly

hálót, melyen a darázs könnyen áttörhet ugyan, de a légy talán fönnakadna.

Barnabás, a mint izmos és északi vérű lován tovább döczögött, meglátta a falu bikáját.

— Széles homloka és erős zömök szarva van, — gondolá. — Ha én most elébe döfhetném Elemér úrfit, legalább két ölre hajítaná föl.

Turbucza közepén egy faház épült, melynek zsindelyzete hiányzott még.

Midőn bajnokunk mellette haladott el, így elmélkedett:

— Ha e házról most a legizmosabb gerenda földre hullana és a lantost találná, könnyen tehetné nyomorékká.

Néhány öllel tovább Barnabás diák cseréppel födött és ódon alakú épületekre veté szemét.

Arczán düh és sáppadtság ült. Megállította lovát, mormogva mondá:

— Kürtőiden éjente kisértetek járjanak be, s háborítsák a földesúr és a nagyasszony álmát; a fekete kandur szőre szikrázzék s félelmében kapjon nehéznyavalyát a fölébredt csecsemő; a bagoly röpüljön az ablakrostélyra s huhogjon oly rémségesen, hogy eszét veszítse a serdülő leány, ki épen akkor szerelemről és boldogságról álmodott; a vén komondort, Kormost, mely Dorka néni ruháját tépte le, midőn alamizsnát kértünk, harapja meg a veszett farkas, s üsse agyon a család tagjai közül az, kinek testébe utoljára oltá be a dühödés mérgét, a halál legiszonyúbb nemének előérzetét.

A pánczélos bajnok elvégezvén átkát, tovább lovagolt.

A zöld vetés közül nyúl ugrott föl.

— Mi szép látvány lenne, ha a hegyke Elemér az ellenség elől még gyávábban szaladna, mint e bohó állat!

Az útszélen esett marhára szállongtak a hollók.

— Szeretném, — gondolá ekkor Barnabás diák, — igen szeretném, ha a kalandor úrfi helyettem a sarmasági táborba menne, s a többi katonákkal együtt úgy megéheznék, hogy a büzhödt húst a hollók előtt fölemésztené.

Még tovább kisérhetnők a pánczélba öltözött diák bősz eszméit, ha Zsibó határán görnyedt vén asszony nem lépett volna elébe, reszkető ajkakkal, ősz fürttel, esdő tekintettel.

— Oh, Istenem, hisz ez Dorkához hasonlít, — mormogá Barnabás, s erszényét kivonva, egy ezüstpénzt dobott az útra.

Hálálkodva emelte föl a gazdag ajándékot a vén asszony; de midőn áldással akarta kezét a lovag felé terjeszteni, már csak hátát látta.

Barnabás bátorságot vett sarkantyúja használatára, s az ügető paripa a nyeregben oly magasra dobálta őt, hogy majd az egyik, majd a másik lába elveszté a kengyelt, s kezével hol a nyeregkápát, hol a ló sörényét kellett megmarkolnia. Végre a válságos percz lejárt. A ló lassúságát, a pánczélos úr a súlyegyent visszanyerte.

— Mint fog búsúlni néném, ha értesül eltünésemről, — töprenkedik most Barnabás diák. —

Talán a sírba is viszi bánata. De miért is ragaszkodik hozzám? Anyám a karjai közt halt meg. Szemem még jól ki sem nyitottam, midőn miattam örökre behunyta szemeit. Akaratom ellen gyilkosa lettem. Ilyen kaján a sors! Akkor terheli leginkább vállunkat, midőn tudja, hogy kölönben is összeroskadnánk. Ej, vajjon miért ragaszkodik hozzám Dorka? Enni adtam neki, midőn éhezett; de ő is adott nekem, ha éheztem. Pontosan lefizettük tartozásainkat és semmi fölösleges adomány nem maradt a hála számára. Dorka szeretete végtére is ostobaság, mert nem alapul semmi tényen, nem mozgatják semmi látható rúgók. De hát okosabb-e nálánál a bagoly, mely saját rekedt hangú családját szereti a szép énekű csalogány mellőzésével? jobb ízlésű-e a banka, mely ronda atyafiságával társalkodik, a helyett, hogy a csinos vörösbegy és a finom alkatú csíz barátságát keresné? Ösztöneink vakok s Dorka szeret engem. No ugyan szépen megcsaltam szegényt? Deák uraimék kedvéért távozásommal nagy bánatot okoztam a vén asszonynak. Ezért nem tanácslom senkinek, hogy más iránt jó indulattal viseltessék. Miért szedetné rá magát? Gyűlöljön, utáljon! Ez a két indulat nem kötelez le senkit. Bánom, hogy csak egyszer is Dorára, a hitvány dalnok szeretőjére néztem. Kevés az a méreg, mely a darázs fullánkján van. A skorpió jelesebb állat.

A hóbortos Barnabás diák szemében könny csillogott, s hatalmasan kezdett fütyörészni, hogy meneküljön azon jobb érzésektől, melyeknek ma-

radványait még eddig nem tudta kebléből kiírtani.

Midőn Szamos-Udvarhelyre ért, első, a mi a szemébe tünt, az egyház új tornya volt, melyre az ács épen akkor akarta föltenni a keresztet. Ily alkalommal a népcsődületet merészségével szereti az illető egyén mulattatni, s a fiatal ács testi ügyességére hiú levén, oly hajlásokat tett, oly kétséges pontokra támasztotta lábát, oly bohóczhoz méltó bókok közt forgatta kezében az érmellékivel telt serleget, hogy a nők ijedtökben kötényök szegletét vagy tenyeröket vonták szemök elé, a gyermekek sikoltoztak, s az öreg kőmívesek is kárhoztatva mondák: — Menten nyakát töri e ficzkó, ha az imádság fönn nem tartja.

Barnabás diák feszült figyelemmel kisérte a suhancz minden mozdulatát.

— Ha a mesterlegény a lantos volna, most, midőn féllábát fölemelte, elsiklanék, orra czimpáját a kúperesz párkányához csapná, s bukfenczet vetve úgy zuhanna a földre, hogy agyveleje épen azon az éles kövön fröcscsenne szét, melyre egy kék dolmányú öreg úr a botját támasztja. Tömött sárga haját mint elundokítaná az aludt vér, szájából, melylyel engem fenyegetett s Dorát csábítgatta, mint kitörnének a szép fogak! A felcser a helyszinére érkezne, aczéltűjét bedugná a sebekbe, s tudós arczczal mondaná: hogy ez az egyén nem vízkórban, nem tüdővészben, nem hólyagos himlő következtében halt meg, de a mint a contusiók és sebek mutatják, magas helyről bukott vagy taszít-

tatott alá. Erről ő kész hivatalos nyilatkozatot is írni. A kupaktanács pedig összegyűlne a fölött tanakodni, vajjon az ismeretlen úr halála nem fog-e nagy veszélyt hozni a helységre? nem fogják-e rokonai a balesetért a templom tornyát hibáztatni és a jámbor lakosokat, kik magas tornyot mertek építtetni, nem gondolván meg, hogy még nyaka törhetik annak, ki a korcsmaasztal helyett a torony tetején iszsza le magát, ha! ha! ha!

Barnabás diák bősz hahotája a nézők örömrivalgásába vegyült, kik a létrán leszálló ácslegényt üdvözlék.

Nem volt miért tovább mulatnia Szamos-Udvarhelyen.

Szilágy-Cseh felé vette útját.

Borongó kedélyét kellemetlenül érintette egy falka sátoros czigány. A vén asszony hátán két kis poronty ült. A kiséret előtt az idősebb rajkó muzsikált, a malaczok visítottak, a serdülő leányok az út szélén czigánykereket vetettek, s az öreg dádé az üsttel, szitával, pemetével, sátorfával, bögrével s hosszú rongyos vászondarabokkal együtt a hét sovány esztendőnél nyomorultabb szürke gebén czammogott, meleg báránybőr süvegben, szakadozott zöld ködmönben és sárga foltos karmazsin nadrágban.

Ah, Barnabás ilyen társaságban is utazott már Dorkával! Régen történt, de a kiállott nyomor emléke még friss, mintha tegnapi volna.

A szemtelen had körülfogta őt, kérve, rimánkodva, s mihelyt fillért adott, gyanus mozdulatok-

kal nyomultak hozzá. Csak a lándzsa, mely kézügyben volt, okozá, hogy nem húzták le a nyeregből. Midőn közülök kibontakozott, ijesztgették lovát, hamar észrevéve, hogy azt gyarlón üli meg.

— Oh, szerencse, te ledér hölgy, ki a festett arczú és üres szívű rimaként mindennel kaczérkodol, akadj csak egyszer kezeim közé, úgy fogok kedvezéseddel visszaélni, s úgy meggyalázom nevedet, hogy szégyenpír borítja a becsület arczát, midőn hozzá közelítesz, és a szemérem kétrétű fátyolt vet szeme elé, félvén, nehogy meglásson téged! Hát csak én nem bosszulhatom meg családomat? Hát csak hozzám jár-e föl sírjából hasztalanul atyám lelke, és bátorít czél nélkül a viszatorlásra?

Barnabás e veszélyes eszméinek fonala is hamar megszakadt.

Mutós, Széplak, Solymos és Szilágy-Cseh felől több lovag szállingózik az országútra. A diák fegyverzörejt és patkócsengést hall háta mögül is. Élénkebbé vált az egész környék. Itt-ott tárogató sírt, dob perdült meg s egész huszárszázad festői csoportja tünt föl a láthatár előterén, egy dombélen.

— Hova megy? — kérdék az áthaladók.

Barnabás diák a közelebbi helységet említé.

— Honnan jön?

— Most Szamos-Udvarhelyről

— Mi járatban van?

— Kiszellőztetem magamat.

— Hogy hívják?

— Futkosinak.

— Nem ismerjük családját.

— Pedig széles családom van.

Ily furcsa társalgás közt találť rá Elemér.

Barnabás arcza elsötétült.

— Ezt a lantos kopót — gondolá, — bizonyosan Deák István és Deák Dániel uraimék azért küldték utánam, mert félnek, hogy a zsoldot zsebemre rakva, lovastul, pánczélostul elszököm. Csakugyan kedvem volna valami ilyesre, hogy őket hitvány gyanakodásaikért megbüntessem. Talán egy haramia-bandához is beszegődném, ha tudnám, hogy sokáig fognak jajveszékelni. Ni-ni! kardot övezett tomporára az átkozott lantos! Csalhatatlanul a Deákék kémje. E praktikáknak még rossz végök lesz.

Elemér, ki valóban örvendett, hogy a diákkal találkozott, szíves szavakkal és tekintettel üdvözlé.

— S nyomomra akadt az úrfi? Ez nagy ügyesség volt, miután magam sem tudtam, merre fogok csavarogni.

Annyi lenéző gúny rejlett Barnabás száraz, hideg észrevételében, hogy Elemér tegnapi szelid töltételei, melyeket reggel is megujított, tűzpróbát állottak ki.

— Uram! — szólt, magán erőt véve, — én egyenesen Budára utazom, s bár kedves meglepetésemre szolgál, hogy kegyelmedet ismét láthatom, e szerencsére nem számíthattam, miután a bajnok úr utazási czélja előttem oly ismeretlen volt, mint az enyém kegyelmed előtt.

Barnabás a csodálkozás miatt száját nyitva hagyta,

s kereste a hangokat, melyeket fogai között kibocsásson.

— Hu, hu, hát ki lesz már a Dora kisasszony udvarlója?

— Azzal nem szolgálhatok, ha csak kegyelmed vissza nem tér.

— Én? Hisz én a sarmasági táborba megyek, s onnan Budára. De mit is beszélek? — tevé hozzá Barnabás arra az ötletre jőve, hogy Elemér csak ámítja, s titkát fondorkodva kicsalta, — az úrfi sokkal nemesebb, hogysem hitelt adjon szavaimnak. Szilágy-Csehen megvasaltatom lovamat, ebédelek, s aztán visszautazom.

— Ma nem érkezhetnék haza.

— Fecskeszárnyakkal igen. Különben aligha.

— Gondolom, csak holnap délután látogathatná meg Deák nagyuraimékat?

— Ha tudniillik kedvem volna rá.

— Természetesen. S csak ez esetben kérném a bajnok urat egy szivességre.

— Engem és szívességre? — hüledezett Barnabás diák.

— Értesíteni akarom Deák Dániel uramat utazásomról, s igen lekötelezne kegyelmed, ha levelemet kézbesítené.

— Úgy-e, az apákhoz írt levélbe nem szokás egy pár szerelmes sort a kisasszonykák számára becsempészni?

— Legalább igen ritkán kerülhet elő ily eset, — válaszolta Elemér, a diák bárgyúságán mosolyogva.

— S a büszke Deákéknál, kiknél az úrfi szolgál, úgy hiszem, soha.

Ekkor Barnabás nagy hahotával kezdett kaczagni.

— A levelet nem vihetem el, úrfi, ha, ha, ha! Küldje mástól, ha, ha, ha! Én a sarmasági táborba megyek, ha, ha, ha! Az úrfi Budára, hi, hi, hi! Két bolond összetalálkozott, hajtsuk meg magunkat egymásnak, s gratuláljunk.

Ekkor Barnabás a mély tisztelet minden jelével háromszor borult a nyeregkápáig.

— No, kár volt rovást készítenem az úrfiról. Tüstént ki is vetem a zsebemből. Előkereste a fadarabot, s a porba dobta.

— Vegyünk közköltségen egy csörgő sipkát, s hordozzuk fölváltva.

— Megvallom, e kiadásra nem számítottam, — válaszolá Elemér.

— No, az úrfinak külön sipka kell, s én másutt keresek felezőt.

— De hát miért tart a bajnok mindkettőnket őrültnek?

— Tüstént megmagyarázom. Az öreg Deákok orrolták Dora kisasszony iránti vonzalmunkat, s hogy föl nem ötlő módon túladhassanak rajtunk, háborúba küldnek. Míg minket az ellenség lekaszabol, összeaprít, lánzsára szúr, buzogánynyal ver agyon, pisztolylyal, mordálylyal, karabélylyal, mozsárral, petárdával, kartácscsal, szakállas ágyúval és bombával a levegőbe röpít, ízekre lődöz, porrá tör, addig majd akad Dora kisasszonynak szemen-

szedett udvarlója, kivel a dölyfös várban senki sem szégyelheti meg magát, s a kit Dániel és István őkegyelmék hetykén fognak fiauramnak nevezni. Úrfi, ez az oka a mi katonáskodásunknak. Kikaptak rajtunk, megcsúfoltak bennünket, de azért, mint látom, büszkén, negédesen billegünk odább, mintha nem is rajtunk történt volna ily pironság.

A diák gyanakvó természete még a felhőtlen és tiszta kedélyű Elemérre sem tévesztette el hatását. Egy perczig lehetségesnek tartotta, hogy Dorka nem a maga fejéből tette, a mit tett, de józan értelme és nemes szive hamar visszautasítá e méltatlan elővéleményt.

— Volna csak az úrfi, — szólt Barnabás, arczán a bosszu és ábránd kifejezésével, — volna csak oly indulatú mint én, akkor tudnék valami czélszerűt javasolni. Menjünk vissza, raboljuk el Dorát, s midőn az erdők rengetegében többé senki sem kisérheti nyomunkat, küzdjünk meg egymással, míg valamelyikünk elhull, s az élő vegye el nőül a rableányt.

Elemér megborzadt.

Barnabás, mintha feleletet várt volna, egy hosszú perczig hallgatott, s azután folytatta.

— Kegyelmed lágy nevelést kapott, de nekem még a bölcsőm is tüskékkel volt kirakva. Míg te a henye törököknél szőnyegen heverészve pengetted a lantot s ittad a sorbetet, én házról-házra jártam az alamizsnáért, s az út szélein aludtam el, verőfényen, zivatarban; pedig apámnak várai voltak. Neked kerítőnő ez élet, ki élvekre csábít, nekem

hóhér, ki naponként keresztfára feszít. Én mielőtt a táborba mennék, bejártam azokat a helyeket, hol legtöbb igazságtalanságot szenvedtem; te ez alatt hihetőleg a mosolygó szerencse számára üdvözlő dalt készítettél. Mi közünk lehetne tehát egymáshoz? Ne vegye az úrfi komolynak javaslatomat. Barnabás diák nem ad és nem fogad el tanácsot. Szilágy-Csehen túl különválik útunk, s nem fogjuk vitatkozásainkat tovább folytathatni. Az úrfit kiűzték házokból Deák uraimék, mint az ölebet, engem mint a komondort, s ha az egyik a megszégyenítésen mosolyog, a másik pedig a fogát vicsorítja, csak saját természetét követi; legrosszabb volna, ha a két kutya bosszúságában egymást marná meg. Ezt, kedves úrfi, ne tegyük mi.

— A kegyelmed hasonlítása rám nézve kevéssé hizelgő ugyan, de a mi a kérdés lényegét illeti, az ellen semmi kifogásom.

Elemér alig birta már fékezni indulatait, midőn udvarias hangon e megjegyzést koczkáztatta.

Ha a diák hóbortosságáról nem lett volna meggyőződve, ha nem nyomná az a tudat, hogy titoktartása miatt kénytelen Barnabást valódi helyzete felől ámításban tartani, akkor hajótörést szenvedne a szelidség és kimélet, melyre magát elszánta, akkor utitársa goromba és ingerlő modorán haragra gyúlna.

Így érkeztek Szilágy-Csehbe.

A korcsmában alig volt hely, hová lovaikat kössék.

Hangyabolyként nyüzsgött az udvaron a sok kardos és tarsolyos egyén.

Egyik a táborba siet, a másik haza.

— Nincs többé tábor, — erősíték többen.

— Mi oda megyünk, minket oda küldöttek, — kiabálták szintén számosan.

Elemér, mint élénk és nyugtalan kedélyű ifjú, tudakozódni kezdett; Barnabás, mint a világra keveset hajtó férfiú, meglesve az alkalmat, egy üléséből fölkelő huszár helyét a bormérő-szobában gyorsan elfoglalta és irigykedő kitartással evett, ivott.

— Csakugyan igaznak látszik, — súgá neki a mindenről értesült Elemér, — hogy a szultán már Belgrádon van.

— Mi közöm hozzá. Legyen, a hol neki tetszik, — szólt Barnabás félvállról.

— De attól tartok, hogy a sarmasági tábornak kegyelmed hült helyét fogja találni.

— A mennykőbe! hát még erről is lehet szó? Hát én egész életemben kezdőbetüket fessek és a kolostor konyhaköltségeit jegyezgessem? Most először kaptam állapotomhoz méltó ruhát s visszaadjam-e Deák uraiméknak? Most először van ezüst tallér és arany forint zsebemben s megfoszszam-e magamat azoktól? Hombárral volt atyámnak kincse és lábatlan marhája. Koldus legyek-e örökre, csak azért, hogy Sarmaság környékén a magyar urak nem gyújtanak tábortüzet, nem feszítik ki többé a sátrakat? Az úrfi természetesen ajánlani fogja, hogy menjek haza henyélni, mert a mely tett engem árnyékba helyez, az kegyelmedet emeli! Úgy-e, takarodjam haza?

— Épen ellenkezőleg, a lovag úrnak Budára kell velem jönni.

Barnabás gyanakodó tekintetet vetett Elemérre, s már úgy rémlett előtte, mintha mégis czélszerűbb volna Dorka néni és a kolostor védszárnyai alá visszatérni.

E közben az ivószobában és az udvaron oly zaj és tolongás támadt, hogy egyik a másik szavát többé nem érthette, s a korcsmáros ijedten tekintett hol az asztalra, honnan a vendégek tünedeztek, hol az eresz felé, hol a jászol mellől a lovak kötőfékét kezdték oldozgatni.

— Jemini! mi lesz belőlem? Fele fizetés nélkül megy el? Azt gondolják, az ellenség földén vannak. Itt a sok étel! Uram Krisztus! ki fogyasztja már el? Verte volna meg az Isten a beste fiát, hogy miért nem jött egy órával később! Leölettem a tulkot, egészséges volt, csak a nyelve töve fájdult meg, s most a nyakamon marad, mintha esett marha volna. Fizessenek kendtek legalább két polturát fejenként, azután szerencsés útat kivánok. Nem adtam én csigert, hallják kendtek, s nem is kútból merítik a bort; több kell hozzá, mint vályu, veder és kútágas. Jemini! már szállingóznak ki a kapun! Hallják, atyafiak! kik nem tartoznak a mezei hadakhoz, személyenként fizessék meg a két polturát. No, hát nem világos, a mit mondok? Adjon a kezembe minden ember két polturát, aztán szerencsésen utazzék tovább.

Barnabás diák csipőire tett kezekkel hurrogott és röhögött a korcsmáros rimánkodásain.

Elemér a közbejött zavar okát, a hírnököt kereste föl.

Ez ugyanazon vékony termetű és hosszú bajuszú egyéniség, a kit a vendéglátó várban már alkalmunk volt megismerni.

Hivatalos készséggel, s majdnem a közkikiáltó magatartásával értesíté Elemért, hogy Jahja-oghli, a szemendriai basa és Ulama, a boszniai vezér, nagy haddal érkeztek Buda alá; Ferdinánd fővezére, Roggendorf, már tökéletesen elvesztette a fejét, s azt sem tudja, merre fusson. A sarmasági táborra tehát nincs többé szükség, s annyival inkább, mert Szolimán császár tengernyi erővel közelít Nándor-Fehérvárhoz, és rövidebb idő alatt mehet, ha kegyelmes szándoka az volna, Bécs kapuihoz, mintsem az erdélyi sereg, melynek még csak igen csekély része gyűlt össze, derekas haddá gyarapodhatnék.

— S most kegyelmed a táborba sietőket visszatéríteni küldetett? — kérdé Elemér.

— Nem fáradnék el ily munkában tizedrésznyire is így, mint midőn a vitézlő urakat részvételre kellett nógatnom; de most a Zsibóra, Egregyre és Drágra menetelen kívül más megbizásom nincs. Drágból betekintek a derék Deák István és Dániel nagyuraimékhoz is, mert a multkor szívesen fogadtak, s tudom, hogy a várkaput most sem csukják be az orrom előtt.

— Ez esetben, kérem, adjon át egy levelet Deák Dániel uramnak.

— Szívesen; de majd csak a jövő szombaton mehetnék hozzájok.

— Négy vagy öt nap nem okozna semmi hátramaradást. S mikor indul innen kegyelmed?

— Mihelyt abrakoltattam.

Elemér leoldá a nyeregkápáról táskáját. Egy papirdarabot göngyölgetett ki, s késével ketté vágta.

Barnabás diák találgató figyelemmel méri az ablakból a künn történteket. Arczán hol gyanu, hol fájdalom látszik. — Mindennek számára, gondolá talált a véletlen egy lényt, a ki osztozzék örömeiben, bánatában. Még a hiábavaló lantos is, ámbár a várból csak úgy távoztatták el, mint engemet, levelet akar írni. Vajjon kinek? . . . Én senkit sem értesíthetek állapotom felől. Csak egy vén banya könnyezne, ha meghalnék, s annak is a szeme nem szebb a fülesbagolyénál, s testének rútságából csak az hiányzik, hogy tolla nincs.

— Bajnok uram! — szólt a belépő Elemér, — a hírnök fel akarja Deákékat keresni, hoztam kegyelmed számára papirost, ha levelet akarna írni.

— Kinek, lantos uram, ugyan kinek? — kérdezte neheztetéssel Barnabás. — Talán Dorának? de fogad-e el az titkon kegyelmedtől vagy tőlem szerelmes leveleket? . . . Deák uraiméknak? Hisz ha azt jelentem, hogy még nem tört ki a nyakam, sajnálni fogják. Dorkának? hisz a szegény balgatag asszonyt már eddig alkalmasint értesítették a zárdából elszökésem felől s a várnagy kikötötte, hogy én ne firkáljak neki. Ha meghal szomorúságában, Deák uraimék lelkén ragad. Bánom is én.

— Hát Dorka nem tudta a bajnok távozását?

— Alig képzelem, ha valamelyik czigány nő meg nem jósolta.

— S Deákék kivánsága volt az eltitkolás?

— Ezért kaptam tőlök lovat, pénzt, pánczélt.

Elemért kellemetlenül lepte meg Barnabás fölvilágosítása. Oldhatatlan rejtélynek látszott, hogy őt Dorka, és a Dorka rokonát Deákék titkon küldötték a táborba. Tudta, hogy a vén asszony csak nagy áldozatokkal vihette ki tervét, s a Deák-család sincs oly fényes vagyoni helyzetben, mely könynyűvé tehetné egy önkéntes gazdag fölszerelését. S ha a hazafiság ösztönzé István és Dániel urat ily erőfeszítésre, mi szükség volt azt Dorkától titkolni? S ha Dorka ellenezte az unokaöcs katonáskodását, nem volt-e gyöngédtelenség őt rászedni? S nem bizonyos-e, hogy a fegyverhordásban járatlan Barnabás helyett félannyi költséggel sokkal alkalmasabb egyént lehetett vala szerezni?

E gondolatok Elemért a féltékenység örvényébe sodornák, ha szeme előtt nem állna Barnabás mindazon tulajdonokkal, melyek a szeretetreméltósághoz legkevésbbé hasonlítanak. De minthogy önhízelgés nélkül is hinnie kellett a nagy különbséget, mely őket egymástól elválasztja, fölhagyva a rejtély hüvelyezésével, néhány sorral értesíté Deák Dánielt távozása felől, bocsánatot kér tőle és István úrtól, hogy engedelmök nélkül ment a zászló alá, s megnyugtatásukra becsületszavát adá, hogy Izabella királyné jogainak védelmére semmi veszélytől visszadöbbenni nem fog, s minden törekvése Buda várába jutni, hogy Werbőczi Istvánnak, ki őt a

török rabságból kiváltá, hű szolgálatára szentelhesse egész életét.

A levelet térden írta meg s kardmarkolatának gombjával pecsételte le.

Midőn a hírnök az iratot tőle átvette, Barnabás diák a sisakot fejére tevé és a vállrojttal leszorítá.

— Ideje már, hogy induljunk, — szólt Elemérhez. — Én Székelyhíd felé veszem utamat, s ha az úrfi még nem jöhet, ott fogom beérkezését megvárni.

— S tehát a lovag csakugyan nem tér vissza?

— Szerződésemben ez van írva: «Barnabás diák uramat a sarmasági táborba küldjük, hogy alkalma legyen Buda ostrománál megkülönböztetni magát». Ebből önként következik, hogy küldőim a «magam megkülönböztetésére» vetették a súlyt, nem pedig a sarmasági táborra, s nekem magamat meg kell különböztetni, vagy a pénzt, ruhát és lovat visszaadni. Ámde a pénzből már annyit költöttem, a mennyit saját zsebemből ki nem pótolhatok; a pánczélt és lovat pedig megkedveltem. Ebből önként következik, hogy meg kell magamat különböztetni, úgy a hogy nekem tetszeni fog, miután erre nézve a szerződésben semmi kötelező utasításom nincs.

— A megkülönböztetésen vitézséget szoktak érteni.

— Ha Debreczent fölgyújtanám, azzal is megkülönböztetném magamat; ha valakit úgy gyilkolnék meg, mint valaki atyámat, az is úgy megkülönböztetne a többiektől, mint húsevő természete

a hiénát a nyúltól. Egyébiránt elfogadom a megkülönböztetés értelmezéseül a vitézséget.

Elemérnek nem tetszett a szerződés ily magyarázata, feledve tehát éhségét, szomját, sietett lova után, hogy a diáktól el ne maradjon.

Midőn úton voltak, mondá:

— Ha Jahja és Ulma basa össze is kötötték magokat Izabella királyné seregével, Roggendorf nem fog hamar tágítani, s remélem, számunkra is marad kitüntetési alkalom.

— A hol három sereg csatázik, ott könnyen kap két katona helyet a sorba állásra, s czélt, a hová golyóját irányozza.

— Számunkra csak egy sereg létezik, az Izabella királynéé, — válaszolá Elemér.

Barnabás tarsolyából pecsétes levelet vőn ki, s előbb megnézegetvén, átnyújtja a lantosnak.

— Izabella királyné nevét sehol sem találom. Olvassa el az úrfi is.

— Csak nem hiszi a lovag, hogy Deák István és Dániel uraimék a Roggendorf táborába küldötték volna?

— Hát a törökökhez?

— Önként értetik, hogy kegyelmedet azért fegyverezték föl, hogy védje a Zápolya házát, melynek ők oly hívei, mint rokonuk, a hatalmas Werbőczi István.

— Melyik pontja ez a szerződésnek? nézze meg jól az úrfi. Hol van említve a Zápolya-ház és Werbőczi? Hát nem lehet-e az embernek magát megkülönböztetni Szolimánnál, Ferdinándnál és

Zápolyánál egyaránt? Ha a várnagy föltételhez kötötte vitézségemet, miért nem közölte azt velem? miért hagyta szabad tetszésemre a választást? Hát a németeknél, hát az ozmánoknál nem harczolnak, nem ölnek, s nem lehet-e valaki nagyobb harczos, nagyobb ölő, mint mások? Ha Deák uraimék azt akarták, hogy a németet, vagy törököt s ne magyart lőjjek, miért nem tették ki a szerződésbe? Midőn valaki conventio mellett erdőmestert és vadászt fogad, azt mondja-e, hogy csak bölényt ejtsen el s nem medvét, csak szarvast s nem dámvadat, és csak rókát s nem borzot? Ki akarom magamat tüntetni, s ha e miatt könny csordul ki a két vén ember szeméből, mit bánom én? Készítettek volna okosabb szerződést.

Elemér most érzé először, hogy sokkal kevésbbé hóbortos, mint megromlott emberrel van dolga. Szédelgett, midőn rágondolt Deákék könnyelmű tettére. Erősen elhatározta, nem tágítni Barnabás mellől, s ha szellemével, erélyével, szívességével, kegyvadászatával, önlealázásával sem adhat e vad jellemnek becsületes irányt, inkább kész leend a legszélsőbb végletekre is, mintsem azon általa tisztelt háznak, mely annyi jótéteményekkel halmozá, meggyaláztatását eltűrje. Most érzé először igazán, hogy Dora kezének elnyerhetésére érdemessé teheti magát; s most sejté a merengő lélek mélabús jóslatával, hogy nem a táborzaj, nem az ágyúzörej, nem a küzdők fegyvere a legnagyobb veszély, melylyel őt végzete fenyegeti.

VII.

Dani bácsi az óriási almafa sötét árnyékában ült. Azon almafát értem, melynek tõve mellõl Dora a tavasz kezdetén a legszebb ibolyát és császárszakállt kötötte bokrétájába.

Most már melegebb napok járnak, s még az árny is hő.

A nagyuram oldalánál öreg várnagyunk görnyedt, félig nyitott szemmel.

Kőművesek bontogatták a megszüntetett szerzet jószágigazgatói lakát, hogy építéshez foghassanak, s Dani bácsi a várból még az ebédet is a fa alá hozatá, mert látni akarta, mint alakul éppé és csinos külsejűvé az a ház, melylyel Barnabás diák eltávolításáért akará Dorkát a két testvér vigasztalni.

— Csak ne ölnék meg a németek!

— Futni fog elölök, jó uram!

— De ha utána fut a golyó.

— Különb ember is halt meg a hazáért, mint Barnabás diák.

— De senki sem sírt úgy, mint a hogy Dorka őt siratná, s úgy sem átkozódott.

A várnagy mintha Dani bácsi talpra esett megjegyzésén elmélkedni akarna, egészen behunyá szemeit és lassan lógatta fejét.

Kövek rohantak le.

— Íziben foly a munka, várnagy koma!

— S nagy lármával.

— A mesteremberek meg akarják érdemeli kenyeröket.

— Ki is kapják szalonnástul, borostul.

— Csak a pénz a bökkenő!

— A pénztől magam is tartok, — sóhajtá a várnagy.

— Régen jobb idők voltak; ... de még él a híres rokon, a nagy Werbőczi István.

— Annak is van hová adja forintjait.

— Elhajtják Buda mellől, atyámfia! a németet, s a marschallus campestrisnek sátrát hatalmokba ejtvén, találnak ott drága ezüstmarhákat, margarétákat és vert aranyat.

— Ha találnának is, nemzetes uram! Török Bálint hordja el, vagy a frater Martinuzzi.

— Az igaz, hogy a nagy Werbőczi Deák-családból származván és a mi águnkkal legközelebbi vérviszonyban lévén, abhorrescálni látszik a gazdagságot. No de jó az Isten, s ha úgy akarja, Dorka asszony számára szép házacska fog itt emelkedni, és még a konok Barnabás diák is ránkor nélkül fog nevetni azon furcsa ötleten, hogy mi őt fegyverhordásra csábítottuk.

Míg Dani bácsi ezt beszélte, a domb horpaszán, honnan egy ösvény az építés alá vett ház kapuja mellett vezet a vár felé, valami mozgó feketeség tűnt fel, melyet most a sűrű faágak eltakartak, majd a verőfényesebb rés a szem elébe vont.

— Alighanem barátkalap, — szól a várnagy, ki először fordult figyelmével arra felé.

— S alighanem barátcsuklya, — mondá kényelmetlen találgatással Dani bácsi.

— Már a fehér kötelet is kivehetem.

— Valóságos minorita a szomszéd kolostorból.

— És felénk tart.

Az egyén, kiről a vitatkozás folyt, a mély völgyösvényen oly ponthoz ért, honnan a csalit és árok közül csaknem egész tomporáig kilátszott.

— Az a boldogtalan pater, — szólt megszeppenve Dani bácsi, — bizonyosan Dorka asszonyhoz megy, hogy Barnabás eltávozásáról értesítse.

— Talán csak a káplánt látogatja meg.

— A szeme sem úgy áll, — valami konokságon töri a fejét.

— Hisz a szemét, nemzetes uram, még nem lehet kivenni.

— Hiában, koma, én csak rosszat sejtek.

Dani bácsi a kapu elé sietett, utána a várnagy. A pater nagy lélekzések közt és bár lassú, de nagy léptekkel közelge.

— Ez biz' az alamizsnás.

— Tulajdon maga a híres Florián pater, ki tollkésével szenteket farag, s ha a zárda szekerére ül, alig halad két falun át, s már minden tarisznyát teletöm összekéregetett sajttal, csibével és sonkával.

— Hej! pater Florián, hova olyan gyorsan? — kiáltá Dani bácsi teli torokkal.

— Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus! Domine spectabilis, én bizony épen a kegyelmetek várába sietek.

— S nem állna meg egy szóra?

— Akár kettőre, nagy jó uram!

— Csak azt szeretném tudni: mi járatban fárad hozzánk?

— Barnabás diákot kell a néneasszony mellől haza kergetnem.

— Soha se fáradjon, pater! Jó helyt ül az, a ki rokonainál ül.

— De, kérem alásan, Barnabás diák távolléte máris sok hátramaradást okozott a kolostorban.

— Nem szorulnak tisztelendőségtek ő reá.

— Azt csak mi tudjuk, hogy igen. Miatta minden kezdőbetű hetek óta ruházatlan, vagy csak félig van felöltöztetve; pedig már legalább kétharmadának egész mundurban kellene lenni. A nagy Á, a mi a testit illeti, eléggé elláttatott ugyan czirádákkal és színezéssel, de fölötte az ékezés czímere hiányzik, pedig szarvasfőt kellett volna képeznie. A fő kész is, de, me hercle! csak az egyik szarv van meg, a másik teljesen hiányzik. Ez nem maradhat így. Szégyent hozna a kolostorunkra. Hát aztán a szegény E betű, melyre különben büszkék vagyunk, hogy járt? Felső ágát szépen borítják be a tiltott alma levelei és gyümölcsei, s csak az volna még hátra, hogy derekán csavarodjék fel a kigyó, és dugja ki arczát a lombok közül. De hát ott van-e a kigyó? A henye diák csak üres helyet tartott számára. Már most kérdem, domine spectabilis, hol tehát az eredeti bűn, az embernek természetes hajlama a rosszaságra?

— Az egész világon, pater.

— De nincs a mi kolostorunkban, s épen ez a baj. Meg is mondta a gvardián, hogy e miatt három napig tartja kenyéren és vizen Barnabás diákot.

— No már azt csak ne tegyék, tisztelendő uraimék. Jobb lesz kiegyenlíteni a dolgot, hadd maradjon Barnabás pár hétig még a nénjénél, s íme én kötelezem magamat, hogy az egész folyó éven ingyen makkoltatást engedek erdeimben a szerzet minden sertésének, s a templom szegényei számára a jövő vasárnap, minden levonás nélkül, két magyar forintot szolgáltatok át kegyelmeteknek.

— Nagyra becsüljük a vitézlő úr grátiáját, azonban nekem szoros kötelességemmé tették elöljáróim, hogy Barnabás diákot rögtön visszahozzam.

— De tud-e tisztelendőséged másfél ölet ugrani?

— Már arra nem ajánlkozom.

— Akkor hát három napig vendégem lesz. Mert nálam most igen vígkedvű urak és asszonyságok vannak, kiknek csak az a hibájok, hogy útra készülnek. Ezt megtudván, várnagyomnak utasítást adtam a dobogó tüstént fölvonására. S majd meglátom, ki tud átugrani a várárkon. Mert, úgy segéljen, különben három nap és három éjjel nálam fog danolni, tánczolni és serleget üríteni. Siessen, várnagy uram! Kísérje a tisztelendőt szerény házamba és mihelyt átlépett a hídon, tüstént vonassa föl azt.

— Induljunk, pater! — szólt a várnagy.

A jámbor szerzetes nem volt ellensége sem a dalnak, sem a bornak. Vonta is ezer incselgő kép a vár felé; de a gvardián szigorú arcza, mely most

az ő szeme előtt lebegett, komolyan inté: — Ne menj Florián a kísértet elé, mert még inkább megfenyítelek, mint a csavargó Barnabás diákot!

— Ha a spectabilis a dobogó felvonásától el nem akar állni, akkor szíves igéretei felől értesíteni fogom elöljáróimat, s Isten kegyelmével ezennel visszaballagok a kolostorba.

Dani bácsi szabadon lélekzett, mihelyt a pap neki hátat fordított.

— Most szerencsésen megmenekedtem a bajtól; de, várnagy komám, ezentúl kendnek lesz kötelessége oly elmés módot találni ki, mely a papokat a vártól és Dorkát a zárdától távol tartsa mindaddig, míg a ház felépül. Isten őrizzen attól, hogy a vén asszony fölfedezze tettünket. Ha Barnabás elmaradása nyugtalanítani fogja, kend meséljen neki czifra dolgokat. Irtózom Dorka könnyeitől, kétségbeesésétől, megőrülésétől ... és nem tudok hazudni. Legfölebb Florián pátert hitetném el ... Dorkának hiúzszemei vannak és Barnabást fiaként szereti. De menjünk már haza, mert Pista bátyám zsémbelni fog hosszas kimaradásunkért.

Dora kötött, az öreg nagybátya egy törpe zsölylyén ült. Helyzete kényelmetlen, mert köszvényes lábait jól terjegetni nem tudja, de legalább közel van unokahugához. S mennyi szemrehányást, mennyi figyelmeztetést nem kell elmondani. Hol is kezdje, és hogy?

Dora szorgalmasan kötött.

— Te most csak akkor beszélsz, mikor kérdenek.

— Pista atyus mindig kérd.

— Mert nem szeretem, hogy a szemed fáj és mégis folyvást rontod a sok varrással, hurkolással és kötéssel.

— Még több az üres időm, mint a dolgom.

— De ha a szemed fáj, foghatnál másféle munkához.

— Édes Pista atyus, nincs a szememnek baja.

— Hisz héjai vörösek.

— Bizonyosan a szél fujta meg.

— Te selma, hisz alig jársz ki a szobából.

— Bizonyosan az ablakot tartottam sokáig nyitva és bejött a friss szél.

— S mit látok? cziterádat a szögön por lepi.

— Elpattant az egyik húrja.

— Helyébe én is tudok mást feszíteni. Add ide csak az illő húrt. S hát a virágokat miért nem öntözted meg?

— Micsoda virágokat?

— Amott a cserépben.

— Dorka azt mondja, hogy féreg rág gyökerökön s azért hervadnak. Dorka értelmes asszony.

— Fürteid közé sem tüzesz félig nyilt hónapos rózsát? Pedig mostanáig soha sem mulasztottad el.

— De mind édes atyámnak, mind Pista atyusnak reggelenként hozok friss bokrétát, míg csak a kert utolsó virága nem hullatja el leveleit.

— S hát magadra miért nem gondolsz?

— Nem fontam-e gyöngyöt fürteimbe, mikor sok vendégünk volt?

— De mit használ, ha ifjak helyett többnyire öreg urakkal társalogtál.

— A fiatalokat az öröm magától fölkeresi; az éltesek számára időtöltést a háziasszony figyelme talál. Így tanította ezt nekem Pista atyus. Azután nem tánczoltam-e eleget?

— Mert mindenik úrfi erővel is elvitt volna. De mentél-e a többi nőkkel együtt lovagolni?

— Leányhoz talán nem is illik e férfias mulatság.

— S régebben miért nem vélekedtél így?

— Fiatalabb voltam. Az idő hozza a megfontolást.

— Épen azt nem szeretem, hogy mostanság igen bölcs akarsz lenni. Maholnap már nem is fogsz igazán örvendeni tudni. Hejh, csak az a rossz Elemér ne barangolna annyit! Már látom, hogy róla ragadt a víg kedv mindnyájunkra; még te sem nevetsz azóta igazán. Kész a czitera, próbáld meg rajta az új húrt.

— Eléggé összhangzik.

— Hm! Dani öcsém is hosszasan hagy magamra. Dalolj egyet, leányom.

— Melyik éneket kivánja?

— A melyet utoljára készített Elemér.

Dora elsápadt; de lélekerejét hamar összeszedte.

— Nem emlékszem jól reá, — szólt kikerülőn.

— Hisz legtöbbször énekelted.

— Azután szomorú is.

— Nem tesz semmit, leányom; mi sem vagyunk víg hangulatban. S minden szomorusága mellett az benne igen furcsa, hogy a költöző madarak beszélik el a lovag halálát. Csak az a lurkó Elemér

gondolhat ki ilyen csodálatost. Hányszor nem lantolta el hosszú barangolása alatt a szép nőknek? Képzelem, mint dicsérik őt a palotákban és a piaczokon. Nem . . . arra Elemér mégsem alázta le magát, hogy a vásáron énekeljen, mint a közönséges hegedős. Büszke, délczeg fiu. Talán nem is származott rossz családból. Pista bátyád haragszik, ha Elemér születését ócsárolják. Csak jönne haza már a kópé. Énekeld el, Dórám, a nótáját.

A leány szilaj kézzel nyult a kobozhoz, s Pista bácsinál élesebb szemű az ő szép és sápadó vonalain, a hideg elszánásban annyi égető szenvedést látott volna, hogy rettegne a húrtól, melyre ujjait teszi, és a hangtól, mely zengeni fog.

— Kezd el, Dorám, kezd el már.

A leány kebléhez szorította a kobozt, s halk, de fájdalmas hangon énekelé:

> Vándor madár, vándor madár
> Szárnyad mindenfelé eljár,
> Szemed mindenüvé teként,
> Nem láttad-e a vőlegényt? . . .

Könny csillogott Dora pilláin; lehanyatlott keze.

— Pista bácsi, elfeledtem a dal folytatását! talán majd tudni fogom. Akkor eléneklem Pista bácsi!

Dorka nyitott be. Midőn Dora a vén asszonyra veté tekintetét, az előbb könnyes szem sötéten szikrázott, s a bánatnak magát átengedett arcz és termet most szoborszerű, majdnem merev kifejezést és állást vett.

A falusi leányka leeresztett kezekkel, egyenes tartással úgy ült székén, mintha a művész véste volna oda, ábrázolván vagy a kifáradt részvétet, vagy a haragra ébredő részvétlenséget.

Dorka sanda s a zavar miatt tétovázó léptekkel ment a szekrényekhez és a polczokhoz, hol rakosgatni és keresni valója volt.

— No, hát mi ujság, jó barátom? — hangzék künn Dani bácsi harsány szava.

— Csak azt jöttem jelenteni kegyelmeteknek, nemzetes és vitézlő uraimék, s respective tudtul adni, hogy a nemesi fölkelés, mely az alvajda ő nagysága rendeleténél fogva Sarmaságra gyült, hogy dandárokká alakulván, Budát az ostrom alól fölmentse, újabban vett parancs következtében szét van oszlatva. Már kiki hazamehet családja tűzhelyéhez, s a tábori nehéz fáradozások után az édes nyugalom karjaiba vetheti magát. Szulejman császár, kinek palástja széléhez fogódzott a mi országunk, Nándor-Fehérvár körül sátoroz, a vitéz szemendriai basa és a hatalmas boszniai vezér eddig már Buda alá érkezett, s a királyné ő felségének nincs többé az erdélyi hadak segítségére szüksége.

— Úgy hiszem, — dörmögé Dani bácsi, — hogy mégsem vált volna gyalázatunkra legalább egy kanállal a magunk véréből is ontani, és Budát a királyi családdal együtt nem bizni csak a török kegyelmére. Az én fiatal koromban akadt volna elég önkéntes, ki a harczvágy miatt álomra sem hajtaná a fejét, míg Mátyás király palotája előtt

nem mutathatja meg, hogy mi az a magyar vitézség.

— Most is ment egy pár Sarmaságról Budára; de ha vajon a sok német és török közt megérkezik-e, csak a jó Isten tudhatja.

— Vegye az ég oltalma alá az ily derék magyar embert!

— Amen! — szólt az idegen rikácsoló hangja.

S ezzel a Dora szobájába léptek.

Pista bácsi a vékony termetű és hosszú bajuszú egyéniségben rögtön ráismert a hirnökre, kit néhány héttel előbb annyi vendégszeretettel fogadott.

Dora sejtelmes szive hangosan kezdett dobogni.

Dorka gerinczén hideg nyargalt át, a félelem fagya.

Most már Dani bácsinak is eszébe jut, hogy a ki Sarmaságról jön, Barnabás diákról beszélhetne valamit. Bánni kezdte, hogy a hirnököt előbb nem kérdezte ki mindenről. Egyébiránt többé nem volna nagy baj, gondolja, ha Dorka a történteket orrolni fogná; mert Barnabás sem késhetik soká a visszatéréssel.

A hirnök e közben táskájából levelet húzott ki.

— Egy lovagtól hoztam Deák Dániel nagyuram ő kegyelmének.

— No hát az nem Barnabás, ha lovagnak néz ki, — számítgatá egész hidegvérrel Dani bácsi. — Édes Dorka asszony, hozza el csak a pápaszememet!

— Nálam volna egy szemüveg, öcsém uram!... de talán kegyelmeddel külön levelezést folytatnak, — szólt nehezteléssel Pista bácsi.

— Sőt ellenkezőleg, inkább bátyám uram ír olyan leveleket, melyeket nekem el sem olvas.

— Megkövetem kendet, én nem szoktam titkolózni.

— Hát én miért rejtegetném a correspondentiákat?

Dani bácsi egész formasággal átnyújtotta a levelet Pista bácsinak, ki szintén hasonló ünnepélyességgel visszanyujtá neki.

Dorka elhozta a szemüveget.

— Itt a kegyelmed üvege, — szólt István úr.

— A kegyelmedé is kegyelmednél van, — válaszolta Dániel úr.

— Így lévén a dolog, mondá a hirnök, — ha nemzetes és vitézlő uraiméknak nincs ellenökre, tehát elolvasom én hangosan, mint illik.

Most azonban Pista bácsinak ötlött eszébe, hogy hátha a levelet Barnabás diák írta. Megszeppent tehát.

— Engem illet az elolvasási juss, mint nagyobb testvért, — szólt vészhárítólag.

— Nem a jussért, de itt a levél. Tessék, urambátyám! válaszolá Dániel úr.

Deák István jól illesztette orrára a szemüveget, feltörte a pecsétet, kibontá a kisded papirt, pattogatá ujjával, pedig beporozva sem volt, s midőn ezen előzményeken szerencsésen átesett, az aláírásra veté szemeit.

— Mi a hékő! — kiáltá, — hisz ezt Elemér írja.

Dora visszanyerte már nyugalmát, de Dorka a falnál fehérebb lett.

— Mit keres Elemér Sarmaságon? — dörgé Dani bácsi.

— Olvasd el, leányom, — szólt megindulással István úr, — olvasd el a levelet, hadd lássuk, mit tett az a háládatlan ifju.

— Csak most adj erőt, Istenem! — rebegte lelkében Dora, s bár kezében a papir ingott, mintha halk szellő mozgatná, bár szíve összeszorult, mintha a halálváz ujjai érintenék, mégis tiszta és rezgés nélküli hangon szavalta el azon néhány, de érzékeny sort, melyben Elemér búcsút vett pártfogóitól, hogy a dicsőség mezején onthassa vérét.

Dani bácsi haragosan törlé ki hüvelykével szeméből a könyet.

Pista bácsit csak az vigasztalta, hogy talán a szemüvegen át nem is lehet észrevenni, nedvesek-e ősz pillái.

— A nagy Werbőczit is említi a rossz fiu! — sohajtá hosszú szünet után az öregebbik testvér.

— És a hazát, — tevé hozzá az öcs.

— Elbúcsúzik tőled, édes Danim!

— S tőled, kedves bátyám!

— És a mi szegény Doránktól is, kit annyi szépre, jóra tanított.

— S minden ismerőseitől, kik őt szerették. S ki ne szerette volna Elemért?

— Kedvelte öcsém, a ki csak vele találkozott.

— Még a leghitványabb ember is.

— Kivéve . . . de Dorka miatt hallgatok.

Pista úr Barnabás diákra gondolt, s a hirtelen ejtett szó miatt zavar lepte arczát.

— S milyen érzékenyen búcsúzik Elemér, mintha az élettől válnék meg, mintha lelke már ajkain volna, hogy kirepüljön.

— El is vérzik ő a csatán, kedves öcsém! Rá mernék esküdni, hogy vége neki.

Dorka zokogni kezdett.

— Ne pityeregjen az asszony! — kiálta Dani bácsi, kinek szemeit megint facsarta valami.

— Nem menekszik Elemér, — folytatta mélabús elmélkedéseit István úr. — Jól ismerem vakmerőségét.

A hirnök úgy hivé, hogy neki kötelessége a közgyászban a vigasztalás hangját pengetni.

— Nemzetes és vitézlő uraimék, — szólt, — régóta tapasztalom, hogy sokkal több tér vissza a csatából, mint a hány ott marad.

— Talán csak nem czéloz kegyelmed arra, hogy Elemér gyáva volna? — kérdé ingerülten Dani bácsi.

— Isten őrizzen ekkora vakmerőségtől, — mentegetőzött a hirnök.

— Vívtam én is csatát huszár csapatommal, — szólt István úr, kedélyének alagyai hangulatát továbbszőve. — A golyó elhordotta alólam a lovat, a kartács-szögek mint a szúnyogok szüntelen körüldongottak, s katonáim jobbra-balra hulladoztak. Tudom, mi a veszély s mi a bátorság. De Elemér hősebb volt kis gyermek korában is, mint legedzettebb bajnokaink. Láttam küzdeni. Oldala mellett esett el apja, ölettek meg rendre testvérei; de ő nem tágitott, nem hátrált. Oly büszkén, oly

vakmerőn küzdött, mint a hadisten; pedig csak gyermek volt.

Dora a kéj elragadtatásával hallgatta nagybátyját. Keble emelkedett, szemei eddig idegen lelkesedéstől csillogtak, s most boldogabb volt szerencsétlenségében, mint más a kinálkozó örömök és elért vágyak közepett.

István úr a hirnök felé fordulva, folytatta:

— Kend állítja, hogy sok katona tér ép testtel vissza a csatából; de én meg azt mondom, hogy ha csak három kap sebet, már közülök egyik Elemér lesz, ha kettő marad a mezőn halva, az egyik okvetlenül Elemér. A ki őt a csatába viszi, a halál torkába dobta.

Dorka nyárfalevélként reszketett. Szeretett volna kimenni a szobából, de érzé, hogy nincs elég ereje, hogy a falhoz kellene támasztani kezét, s mégis, mielőtt a küszöbhöz érne s a kilincsre tenné ujjait, már térdre rogynék. Egy széken összezsugorodott, s csak azon igyekezett, nehogy szeme a Doráéval találkozzék.

— Eltemettük Elemért ... annyi, mintha eltemettük volna, — visszhangozá István úr eszméit Dani bácsi.

— Mintha szemem előtt volna sírgödre!

— Mintha látnám félig elsenyvedt holttestén a sebhelyeket! — erősíté Dániel úr.

— No, kedves öcsém, talán azt még sem látod, — szólt az ellentmondás ösztönétől megkapatva István bácsi.

— Bizony, bizony már ő kimult, sóhajtá mellre tett kezekkel az öcs.

— De hátha él? — fordított a dolgon István bácsi.

A hirnök megint idején látta a közbeszólást.

— Nemzetes urak! Mindnyájan tudjuk, hogy a seregnél van előcsapat, derékhad és utócsapat. Vannak csatározók, van tartalék. Vannak, kik előre küldetnek a harczba, s viszont vannak, kik a retiráiást födik. Az tehát, hogy Elemér lovag, kit közelről nincs szerencsém ismerni, saját vakmerőségének áldozatul essék, leginkább a körülményektől függ, és ennélfogva, kérem alásan, meg sem jósolható. A fővezér oly pontra állíthatja, a hol puskaropogást sem hall.

— Minő bolondság ezt csak képzelni is! — dörmögte Pista bácsi.

— Oda állítják őt, a hol legnagyobb a tűz, — jegyezte meg Dániel úr.

— S ha a podgyász mellé küldenék, onnan is elmegy oda, hol a veszély bizonyos, — szólt az öcs.

— Tudom én, — mentegetődzék a hirnök, — hogy oly előkelő lovagnak, minő Elemér úr, a fővezér is sokat elnéz; de a fegyelem ellen még sem szabad, nemzetes és vitézlő pártfogóim, ennyire véteni. A ki a podgyászhoz van rendelve, nem léphet harczolni az első sorba. Hiába, a regula csak regulának marad.

— De hát miért mondja kend Elemért lovagnak? — pattant most föl Pista bácsi, valami sejtelemtől megkapatva.

— Hát honnan van neki pénze? — kérdé Dániel úr, hasonló irányú gyanítások felé vonatva.

Dorka tűhegyen kezdett ülni.

— Pénzét, nemzetes uraim, nem volt alkalmam látni, — szabadkozott a hirnök, — de szent igaz, hogy tekintete és magatartása rendkívül úrias, s kardján a türkisz, jáspis és smaragdkő igen szép boglárokba van foglalva.

— Hallod-e ezt, öcsém, Dániel? — szólt feléje fordulva István úr.

— S hallja-e ezt kegyelmed, tisztelt urambátyám? — kérdé az öcs, hasonló csodálkozással.

— Nem te küldötted-e el titkon Elemért?

— Lelkemre állítom, hogy nem, — esküdött mellére tett jobb kézzel Dániel úr. De talán te küldötted el?

— Lelkemre mondom, hogy nem, — fogadkozék szintén mellre fektetett jobbal Deák István.

Dorka alatt tánczolt a szék, körüle forogni kezdett a fal, lebegni a bolthajtás, s minden butor hol közelebb jött hozzá, hol távozott tőle.

— Édes Dorka néni, kisérjen be engem, — szólt fölindulással Dora.

A vén asszony mozgott, de látta, hogy lábai nem birják.

A két Deák pedig elvörösödött a harag miatt.

— Ihol ni! elcsábították, ellopták tőlünk Elemért.

— Pénzzel, kincscsel idegenítették el.

— A világ csúfjává tettek minket.

— S nyakunkra vonták a nagy Werbőczi örökös haragját.

— Sírba tették becsületemet, öcsém!

— Házunk hitelét ölték meg, bátyám!

— De majd megtánczoltatom én azt a nyomorultat, a ki ekkora kudarczot kent rám.

— Kikutatom én a hitványt, ha utolsó fillérem belevesz is. Ne búsulj, bátyám, tudok én mozogni, jó a lábam.

— Te megkeresed, én megölöm. Arra jó kezem van.

— Édes atyusék! — rimánkodott Dora könynyezve, — ne lármázzanak úgy, hisz nagy kiabálásaikkal a szegény beteg Dorka nénit annyira megijesztették, hogy már lélekzeni is alig tud. Azután Elemérnél mindjárt megérkezése után magam láttam egy kis erszényt telidesteli velenczei aranyokkal. A lantos mindenütt kap ajándékot, a hol az emberek a bánatra és örömre fogékonyak. Én legalább úgy képzelem... De az Istenért! Dorka néni, jőjön a szobájába.

Késő volt már. Dorka ájultan rogyott össze. Körüle topogtak az öreg urak. Egyik kezét tartá, másik homlokát dörzsölé. Végre éledni kezdett és a hirnökre támaszkodva, az ágyig vánszorgott.

— Nem jó a hangos beszéd, mondtam neked, öcsém, Dani, — szólt István úr, midőn a falajtót betette.

— Csak urambátyám ne mutatott volna épen asszonyszemélyek előtt a gyilkolásra akkora passziót.

— Igaz biz' a! Elfeledtem, hogy szegény Dorkába csak hálni jár a lélek.

— Őszi levél ő, a szellő is leveri.

— Hát még ha . . .

— Igen, ha még . . .

A két testvér megdöbbenve tekintett egymásra.

— Hirnök uram! — szólt most Pista bácsi, a hirnök oldalához vonulva.

— Tessék, — felelt ez szokott vékony hangjával.

— Pszt! — inté Dani bácsi.

— Hirnök uram, nem látott-e útjában valahol egy . . . egy tizenhat markos lovat?

— Akárhányat, nemzetes uram.

— Pszt! — intett megint Dani bácsi.

— De rajta, egy . . . egy katonát?

— Minden esetre.

— Pszt! a falnak is füle van, — szólt Dani bácsi.

— Kinek sisakja volt és . . . — ekkor István úr kört vont kezével melle fölött.

— Vértet ért, uram!

— Csak halkabban! — súgá Dani bácsi.

— Vértet értek s karján pajzsot.

— Legalább százat láttam ilyet, — felelé a hirnök.

— Majd jobban kérdezem én, urambátyám.

S erre Dániel úr sompolygott a hegyes hangú egyén füle mellé.

— Nem találkozott-e kegyelmed olyan könnyű lovassal, a ki lovagolni nem tud s hirtelen nem mondhatná meg, jobb vagy baloldalra kell-e a kardot kötni?

— Vetődött egy pár ilyen is a sarmasági táborba.

— S közöttök ugy-e valaki katonává öltözött papnak látszott?

— Pszt! öcsém, pszt! — sziszegte most Pista bácsi, ujjával a falajtóra mutatva. — Engedd, hogy én kérdjem, mert jó ötletem van.

Ekkor a hirnöknek még el nem foglalt füléhez rukkolt.

— Ebédelt-e kegyelmed katonákkal?

— Itt-ott igen.

— Mondja meg hát nekem, hogy nézett ki az a mamlasz és otromba ficzkó, kinek legszélesebb szája, legnagyobb fogai vannak és legtöbbet evett?

— A kinézése után gondolkoznom kellene, különben pedig Keresztúri Ábrahámnak hívták.

— Az nem a mi falánk zsoldosunk.

— Pszt! meghallja a vénasszony.

— De minek beszélsz te oly nagyon?

— Urambátyám az, a ki kiabálásával mindent elront.

— E szerint, nemzetes uraim, helyesebb lenne talán a refectoriumban beszélgetni, — indítványozá a hirnök.

— Egy pohár bor mellett, úgyis a nap már hőn süt, — így szólt Dani bácsi.

— Menjünk hát, — egyezett bele az öregebb testvér.

— Sejtem én már, — súgá hátok mögül a hirnök, — hogy ki után tudakolnak vitézlő uraimék.

Pista és Dani bácsi erre rögtön visszafordították arczokat.

— Szóljon tehát.

— Nyilatkozzék gyorsan.

— Elemér úr a szilágy-csehi korcsmában egy katonának pennát nyomott a kezébe, hogy levelet írjon, talán épen ez lehet a kegyelmetek zsoldosa.

— Úgy van. Bizonyára Barnabás diák volt.

— Csitt, halkan! menjünk ki a szobából, csitt! Ily kölcsönös csillapítás közt távoztak.

A hirnök mentől többet merített a kupából, annál kevésbbé tudott fölvilágosításokat nyújtani s Deákék kénytelenek voltak puszta gyanításokkal beérni.

Nagy szomoruságukra hallák, hogy a hirnök már Zsibót, Egregyet, Drágot összebarangolta, mielőtt hozzájok jött volna. Ebből következtették, hogy Barnabás diáknak legalább három nappal előbb kellett volna hazajönni. Hol késik tehát? Nem vette-e önszántából nyakába a világot, vagy nem beszélte-e rá Elemér, hogy vele együtt Budára menjen? oly kérdések, melyeket könnyű volt föltenni, de nehéz megoldani. Az öreg urak csak azt sejtették, a mi legkeserűbb volt rájok nézve, hogy tudniillik könnyelműségökkel Dorka ellen nagy vétket követtek el s csak a vakesetnek fogják köszönni, ha hibájok világosságra nem jő s ha a következmények nem lesznek gyászosak és a lelkiismeretet terhelők.

Alig várták s most az egyszer történt ez a vendégszerető urakkal, alig várták, hogy a hirnökön

túladhassanak s azután egymásközt meghányják-vessék teendőiket.

Midőn végre magokra voltak, kezdődött a fontolgatás nehéz szerepe.

— Írjunk a mi rokonunknak, a nagy Werbőczinek, Elemér eltávozásáról.

— Minket ügyetlenséggel vádolhat; de mégis küldjünk hozzá levelet, kedves bátyám. De hát Dorkával mit tegyünk?

— Titkoljuk, a meddig csak lehet, Barnabás diák eltűnését.

— S ha megtudja, hogy öcscse nincs a zárdában?

— Akkor nekünk is megütközést kell színlelnünk, mintha ártatlanabbak volnánk a ma született gyereknél.

— Ha sima, fiatal volna arczunk, könnyebben lemoshatná egy kevés tiszta víz a tettetés mázát; de félek, úgy bemocskolja redőinket, hogy szenynyét semmiféle szappan sem viheti le többé.

— Mondasz valamit, öcsém! Azonban maradna-e fél perczig is nálunk Dorka, ha megtudná, hogy öcscsét, a kit szemevilágánál sokkal inkább őrzött, alattomos úton vezettük a halál torkába, noha tudtuk, mily jó tehetetlen, mint nem képes egyébre az öklöződésen kívül.

— Azután ha legalább a haza védelme forgott volna eszünkben!

— Az már más volna, öcsém. De mi tagadás, mi bizony csak azért küldöttük a háborúba, mert

bosszankodtunk, hogy a mi Doránk felé forgatja sanda szemét.

— Szent igaz, bátyám s pedig nem volt miért féltsük a mi szép leányunkat az ő éktelen arczától és faragatlan viseletétől.

— Itéletnapig sem hozta volna vele senki gyanuba. S most hasztalan építünk házat Dorka aszszony számára.

— Ő azt fogja mondani: készíttessetek számomra inkább koporsót.

— Szobáit hasztalan butorozzuk be!

— Ő azt fogja mondani: rendeljetek fejem alá inkább gyaluforgácsot, arczomra szemfödelet.

— S ebbül, öcsém, az következik, hogy a föld fenekéből is elő kell kerítenünk Barnabás diákot.

— Úgy van. Irunk Elemérnek levelet azon meghagyással, hogy tüstént indítsa vissza őt.

— De nem tudjuk, hová czímezzük.

— A mi nagy rokonunk levelébe csatoljuk az Elemérhez szólót is.

Ez kielégítő megoldásnak látszott. De most már új nehézség merült föl. Az akkori közlekedés még béke idején is igen hiányos volt s a háboru alatt majdnem legyőzhetetlen akadályokra talált. Erdélyben még az én gyermekkoromban sem volt szokatlan, hogy a földesúr a levéllel jobbágyát küldötte az ország egyik szélétől a másikig, még pedig gyalog. S ha ez megérkezett az illető helyre, néha egész hetekig pihent csendesen, míg választ kapott, melyet haza vigyen. Akkor még kiváncsiságunk nem a perczek, de a hetek teléséhez szabta

magát s bár mint érzés nem birt kevesebb ingerlő erővel, mint most, a távirdák korában, de kitöréseit mérséklé és megosztá a roppant időköz korlátja.

Dani bácsi szemlét tartott jobbágyai jó és rossz tulajdonai fölött.

Az egyik jól gyalogolt, de gyakran tekintett a csapszékbe. A másik szerette a vizet, de lába lőcsös volt. A ki fürge és szeles, mint a gondtalan ifjú, kihullathatta tarisznyájából a levelet; a kinek óvatosságát dícsérték, félénkségéről is hírben állott. A kinek lova volt, rossz kedvvel hagyná oda gazdaságát; a ki alá az uraság adott volna lovat, nagy kérdés, mikor tér vele vissza. Sok tanakodásra lett tehát szükség, míg Dani bácsi kiszemelte s Pista bácsi elfogadta a czélszerű egyéniséget.

Aztán meddig küldjék?

Az öregebb testvérnek Szinérváralján lakik a jó barátja; az ifjabbnak Nagy-Kállóban.

Kit tiszteljenek meg azzal, hogy a vett levelet máshoz tovább küldje s az ismét máshoz, míg kézről-kézre adatván, végre a nagy Werbőczi István tulajdon kezébe érkezik?

Hogy dőlt el e nehéz és sok tanakodásra méltó ügy, arról a krónikákban semmi adatra nem akadtam.

De bizonyos, hogy harmadnapon már a levél nemcsak meg volt írva és lepecsételve, de valósággal útnak is indult s folyvást haladott rendeltetése felé.

Mire elérkezik, Budavárában sokat nem talál úgy, a hogy kellene. Talán Mátyás király palotájába is idegenek költöztek. Talán a templomok is más hitet és imát türnek a szentek képeitől megfosztott boltíveik közt. Talán maga Werbőczi István sem lesz többé Izabella királyné szolgája, a csecsemő királyfinak gondnoka és Magyarország ügyeinek egyik fő intézője!

Ki tudja, mennyi ideig vándorolnak Pista bácsi kézvonásai?

Addig térjünk más vándorok úti kalandjainak elbeszéléséhez.

VIII.

Elemér hosszas barangolás alatt hódításokat tett Barnabás diák kegyében.

A féltékenységre — mint a diák hivé — megszünt minden ok.

Mindketten földönfutók.

A szerencse még nem találkozott egyikökkel sem, pedig már hat nap óta keresik közös úton. Ha csak egy perczig mosolyogna a távol ködéből Elemér felé, ha kaczér szemének csak egy sugarát vetné a fellegek közül a lantosra, akkor a diák talán visszaesnék régi hangulatába.

De most miért gyűlölné Elemért ezerszer inkább, mint általában az embereket.

Szelidűl Barnabás.

Puszta csárdába szállottak meg.

Elemér hosszan dőlt a zsupágyra s elaludt.

A diák fölemelte lándzsáját, mintha a pihenő mellének akarná szögezni, de hamar leereszté és megelégedett azzal, hogy nehéz talpú csizmájával mintegy véletlenül a lantos lábára lépjen.

— Ezt az embert utoljára is én fogom megölni, — mormogta néha. Elemér is meghallott valamit ebből s elmosolyodott a diák hangos gondolkodásán. Azonban rendre kimaradt Barnabás mormogása s volt idő, midőn nem egészen rosszakaratú mosolylyal beszélt utitársával.

A Hortobágy közepén a gulya bikája Elemérre rohant.

Barnabás, ki hátrább maradt, megállítá lovát s csendesen nézte a jelenetet. A szó legszigorúbb értelmében semleges maradt. Nem mutatott több rokonszenvet a támadó, mint a megtámadott fél iránt. Nem segítette a bikát az ostromnál, szívesen mosolygott az ellentállási ügyességen és őszintén elismerte, hogy Elemér nem csekély föladatot oldott meg, midőn a veszélyből menekült.

Szolnokon, közel a város kerítéséhez, két zsivány vagy csendháborító lógott a bitófán. Barnabás föveget emelt a törvény keze által kimultak előtt s azután velök szembeállva, sokáig őgyelgett torz vonásaikon. A merengés fölkölté benne a vágyat s hő képzelődése megfosztá a fát halottjaitól, hogy reá másokat akaszszon föl. S talált két áldozatot e czélra, de közöttök nem volt Elemér.

Roppant haladás a kiengesztelődés felé.

— Úrfi, — szólt Barnabás, a mint a Tisza füzesei közt utaztak s a hold világítását a badar

alakú törzsek s a rendetlen ágak körrajzai furcsánál furcsább árnyékkal hintették be, — úrfi, látott-e kegyelmed lelkeket, kik álmában jelentek meg s hiúz-szemökkel, mint a gyújtóüveggel, égetik a testen azon pontot, melyre tekintenek... nálam többnyire a homlokot? látta-e atyját a kisértet minőségében?

— Sohasem.

— Talán atyja természetes halállal mult ki?

— Megölték gyermekeivel, testvéreimmel, nejével, édesanyjával együtt. A családból csak én maradtam életben.

— Dajkája beszélte el a történetet?

— Szemtanuja valék.

— Szerencsés! Ha én szemtanuja lettem volna atyám megsüttetésének, az izzó vassal kiszúrták volna szememet. S tudja-e ki? Saját nagybátyám. Ebben egyébiránt semmi különös nincs. Én is úgy tennék unokaöcsémmel. És ha az égnek a nap valódi szeme volna s karjaim a végtelenségig terjednének, tüstént kivájnám azon nagy bambának, a mindenségnek szemeit. Haha! Hiszi ezt uramöcsém?

— Mihelyt, — válaszolá mosolygva Elemér — a nemzetes úrnak oly hosszúra nyúlnék a keze, bizonyosan az esze is hasonló arányban nőne. Ennélfogva, úgy hiszem, öntől kegyelmet nyerne a nap, habár világosságával néha alkalmatlankodott.

— Nem mondhatnám, hogy a nap sugara volna a legesküdtebb rosszakaróm. A hold, a csillagok és világtalan éj még többször bosszantanak. Midőn

az emberektől menekültem, a holtak társasága fogott körül . . . s mit nem beszéltek azok nekem! Vagy tíz kisértetnek már az arczképét tollal lefestettem. Ha visszatérünk, elhozom a zárdából s megmutatom kegyelmednek. Ugyanazon könyvben vannak, a melyre Dora kisasszony alakjáról szerzett tapasztalataimat igtattam. S tudja-e, hogy hívják e kisérteteket? Furcsa! csak kettőnek hallám a nevét, a többi oly halkan nevezte meg magát, hogy lehetetlen volt kivenni . . . Rácz István és Targovics Péter iszonyúan sápadtak. Nem csoda, hisz megcsömörlöttek atyám húsától s betegségökből még a halál sem tudta kigyógyítani. Sovány, silány kisértetek. Mindig borzadoznak az elnyelt falat utóízétől.

Elemér eleinte az őrültség bősz ötleteinek tartotta Barnabás diák beszédét, de utóbb föltámadt emlékezetében némi töredéke egy hajmeresztő büntetésnek, mely Nándor-Fehérvárott hajtatott végre.

— Édes barátom, — szólt megindulással Elemér, — uralkodjék kedélyén nappal s akkor éjente nem fognak fölkelni sírjaikból a kisértő lelkek.

— És miért ne látogatnának meg? Hadd fedezzék föl titkaikat s vázujjaikkal hadd jőjjenek, hadd vonják le az emberiség arczáról a fátyolt, hogy tekinthessek utálatos vonásaira! De a szél süvölt, lidércztánczot járnak a holdvilág rezgő szőnyegén a fák árnyai, keressünk tanyát magunknak, nincs hideg s mégis úgy tetszik, mintha fáznám. Ni, amott ablakfény csillog.

— Bojtártanya lehet.

— Kutyaugatást hallok. De mondja meg az úrfi, mondja meg Elemér barátom, mit csinálna kegyelmed azon török martalóczokkal, kik testvéreit és atyját megölték s a kik a házat nagyanyja fejére gyújtották?

— Ha az életben rájok találnék, kardot rántanék, hogy megvívjak velök.

— De én nem ölhetem meg atyám kínzóit, mert már mind meghaltak. S véres árnya mégis bosszúra ösztönöz. Uram, elvették falvaimat, váramat: de a bitorló nagybátya mag nélkül mult ki és idegen kezekre került a rablott birtok s íme a kisértet, ki atyámnak nevezi magát s a kinek képét több példányban rajzoltam már le, szüntelen arra buzdít, hogy irtsam ki e rablókat. Hol találok rájok? — kérdezém. Az egész országban, felelte. Mi a jegyök, hogy őket megismerhessem? Arczukon az öröm, szivökben a boldogság, testökön a gazdag ruha, szólt atyám.

— A sátán jelent meg kegyelmednek s csak hazudta atyja nevét. Imádkozzék, vezekeljen s nem fogja többé háborgatni.

— Dorka néni is ezt tanácsolta, de nem használt. A vén bagoly, hogy kábaságomért kikaczagjon, mondá: rajzoljam le tehát atyámat, úgy, a miként álmomban szoktam látni. Tudta, hogy anyám velem volt viselős, midőn férjét, mint az ürüt, nyárson sütötték meg s hogy ő ennek arczképét hasztalan követelte vissza a zsivány testvértől. Megégettük a honárulót képben is, volt a válasz . . .

Uram, midőn Dorka kivánságát hallám, rögtön a kolostorba mentem, s elhoztam a tollrajzot, szeme elébe tartottam. A vénasszony élesen fölsikoltott, fogai vaczogtak s egész testében úgy reszketett, mintha csontja is csupa kocsonya volna. Később azt állította, hogy a kép csak göndör nagy szakála és vastag ajkai miatt látszott atyámhoz hasonlónak, de különben egészen idegen arczú és termetű. Léha beszédek. Esküszöm reá, hogy velem a magános éjeken atyám lelke vitatkozik a bosszú eszközei felől.

A rajongás szavai s egy iszonyú történet homályos hagyományai Elemér idegeit is izgalomba hozták. A csodálatos, a szertelen vonzereje hatni kezdett az ő fiatal képzelődésére s e varázs érdeket, részvétet gerjesztett benne a szerencsétlen Barnabás diák iránt. Nem tartotta többé csak eszelős embernek, sőt valami nagyszerűt látott a boszúban s annál inkább, minél határozatlanabbak tárgyai, minél inkább tágul általános gyűlöletté.

Alig tartott néhány perczig ez ámulata, de eredményei keserűek voltak.

— Ha én bosszút akarnék állani a nagyokon, igyekezném nagygyá lenni, — szólt a pillanat hevében.

— Mondja el még egyszer, barátom! — kéré Barnabás diák, mintha nem értette volna jól.

Elemér ismételte a tett észrevételt.

— De az élet oly rövid és az előhaladás útja oly hosszú! Én már érett korú férfiú vagyok.

— Kitünővé egy szerencsés percz alatt is vál-

hatunk; hasznos emberré a fáradságos évek tesznek... De már a tanyához értünk.

— Az még egy parittyadobásnál is távolabb van. Addig folytassuk beszélgetéseinket, — szólt a diák nyugtalanúl.

Elemér már érzé, hogy a veszélyes zsarátnokról a hamvat fújta le s a szén elevenebbé lett.

— Csak arra akartam figyelmeztetni, — mondá csillapítóan, — hogy ha Athinai Simon parasztból zászlósúrrá lehetett, úgy ön, a ki valószínűleg fényes család származottja, hamar szerezhet magának állást s még régi birtokait is visszanyerheti.

— Birtok és boszú szép volna együtt! — sóhajtá Barnabás diák... — Csakugyan a tanyánál vagyunk. Hejh! Nyissatok ajtót! He, hollá, ki van benn? Szólítsátok a kutyákat! Sánta lakik-e e kunyhóban, hogy oly lassan mozog? Belőjjek az ablakon? úgy talán meghalljátok a bekéredzést. No már mozognak!... Soha sem fogom bánni, hogy az úrfival utaztam. Ne élt volna Dorka, a vén boszorkány, nem sompolyogtam volna annyit a kolostorokban... most úr lennék. Tüntessük ki magunkat, Elemér barátom; nosza, tüntessük ki!

Barnabás diák, mihelyt zilált élete számára vezéreszmét nyert, mohó, görcsös szenvedélylyel szorítá azt lelkéhez.

Szótalanabbá lőn, merengőbbé, gondolkozóbbá s midőn beszélt is, azon sarkpont körül forogtak eszméi, a melyhez bűnös reményeit köté.

Elemér figyelmét nem kerülte ki a hatás, a mit gondatlanul ejtett szavak útitársára gyakoroltak;

dė azzal vígasztalá magát, hogy végtére sem könnyű a Barnabás tulajdonaival kitünő helyzetbe jutni, s ha ez véletlenül mégis megtörténnék, a mint emelkedni fogna, tisztúlna és szélesednék előtte a láthatár; a mint a nyomor lehullana vállairól, könynyebbnek érezné az életet; a mint az emberektől tisztelve volna, feledné gyűlölni az emberiséget.

Ily szempontból Elemér magára tukmálá a buzdító szerepét.

— Uram! — szólt Barnabás, midőn már a Rákosra értek s keresték a magasabb pontokat, hogy Buda várát s az ellenség táborhelyeit láthassák, — uram, ütött az óra, melyben kitüntetésről kell gondoskodnunk. Melyik félnél keressük a hírre kapást? Ha a török a magyar ellen folytatna háborút, természetesen törökké lennék. Úgy hallom, görög rabszolgából lett Ibrahim nagyvezérré és százezreket hányathat kardélre a nagyvezér. Ezt tőle még csak rossz néven sem veszik. A némethez pártolni czélvesztett eljárás volna. Szítsunk, uram, a magyarokhoz, lopózzunk valami kitörés alkalmával a várba s ajánljuk karunkat és kardunkat Izabella királynénak!

— Nekem is az a véleményem, csak egészen más okokból.

Némán lovagoltak tovább, kiki saját eszméin borongva.

— Most nekem két kezem van, szakítá meg a hallgatást Barnabás, de a hatalom által sok kezem lesz, Bryaraeussá változom át. Emelkedjünk, Elemér úrfi! Most két szemem van, de a hatalom

Némán lovagoltak tovább, kiki saját eszméin borongva.

módot ad, hogy ezer szemmel lássak. Mind elfoglalom a szemeket, hogy számomra nézzenek. Hozzám képest vak lesz Proteus. Uram! tüntessük ki magunkat! Csak ne volnék haladott korú!... Szerelmet tud-e szerezni a hatalom? Ezt a zsákmányt, mint az aranyat és gyémántot, elrabolhatja-e a martalócz, hogy szabadon bírja? . . . Hány éves Dora? Míg mi, Elemér úrfi, nagy urak leszünk, sok lakodalom történhetik. Az emberek szaporodnak. De e házias tréfát is megzavarhatja a hatalom. Anyám, úgy látszik, velem viselős volt, midőn az úrrá lett molnárlegény atyám életét kioltá. Akkor, ha akarja, birtokába ejthette volna anyámat s a világ soha ki nem fogta volna találni, hogy a gyilkos, vagy a legyilkolt gyermeke vagyok-e? . . . Hadd legyen Dora menyasszouy, hitves, anya! Nekem hatalom kell. Ragadjuk üstökön, Elemér úrfi, a legelső körülményt, mely megengedi, hogy lábunkat az emberek nyakára tegyük és por helyett a lelket kitapossuk.

E szavak hideg borzadással tölték Barnabás útitársát. Az első indulat benyomása közt kardjára tette kezét, hogy megbüntesse a szemtelent és szörnyeteget. De Dorka rokonát gyilkolja-e meg? Azért vásárlott-e a vénasszony pénzén fegyvert? S jöhet-e szigorú számítás alá egy hóbortos? És nem fogadta-e föl magában, hogy Barnabást üldözés helyett védelmezi?

Ily tekintetek fékentarták Elemért.

— Ne feledje, hogy kegyelmednek tiltva van Dora nevét ajkára venni, szólt kimért és szigorú hangon,

— Bocsánatot kérek bűnömért, válaszolta eddig szokatlan alázattal Barnabás. Nekünk nem szabad egymással ellenkezni. Czélunk közös. Urak akarunk lenni.

Ekkor tárult szemök elébe Buda és környéke. Barnabás a távolban csonka tornyokat, dőlt bástyát, rongált falakat látott csak; de Elemér gyakorlott és éles tekintete egyebet is vőn észre. S oh az az egyéb reményeinek fellegvárát rombolta szét!

Keresztbe font karokkal nézett, nézett, míg elhomályosodtak szemei s könnycseppek gördültek arczára.

— Oh az én arany álmaim! Isten veled, dicsőség! szállj keblembe, lemondás! — rebegé hosszú mély sóhajjal.

Barnabás nyugtalanúl sürgött körűle. — Mi történt! mit lát, jó uram? szóljon! ne tartson függőben! Csak most tanultam meg kíváncsisággal lenni az élet eseményei iránt s ezen új indulat, mint tapasztalom, igen alkalmatlan természetű. Szóljon, barátom!

— A Gellérthegy tetején összerombolt táborhelyet, aljában szétszaggatott hidat látok, melynek maradványait nyaldossa, sodorja és viszi tovább a hullám. A német sereg nincs többé. Vagy semmivé tétetett, vagy maradványaival a visszavonulást kísérti meg. Szaladó csapatjai hátunk mögött lehetnek. A Nyulak szigetét a török tartja elfoglalva, hajói a Duna felső partjait ellepték. Amott Ó-Buda! Kis gyermekkoromban utczáin játszottam. Török

tárogatók hangja érkezik onnan felénk. És a hegyeken félholdas sátorok körrajzai mutatkoznak. Vége az ostromnak, vége a háborúnak!

Barnabás diák sárga arcza szederjessé lőn a düh és ijedtség miatt. — Tehát későn érkeztünk? tehát többé nincs reánk szükség? tehát nem tüntethetjük ki magunkat? Édes barátom! ne tegyen szerencsétlenné baljóslataival. Úgy-e, csak ingerelni akar? A kolostorba vonuljak-e ismét, mint ketreczébe a koncztól korbácscsal visszariasztott kuvasz? Uram, nézzen körül, hátha csalatkozott!

Nem volt szükség hosszasan vizsgálódni, mert néhány magyar katonával találkoztak, kik ezt beszélték:

— A németek a török haderő megérkezése után nem mertek nyílt csatát koczkáztatni. A Gellért tetejét védték makacs, vitéz küzdelmek közt. Ezalatt segélyt is nyertek, de elégtelent arra, hogy állásaikat hosszasan oltalmazhassák. A Gellértről és a pesti oldalról tehát tüzes ágyúzást nyitottak meg, mely a Duna jobb oldalán a Török Bálint és a temesi gróf csapatait visszahúzódásra kényszeríté. E csekély győzelem után másnap reggelre egész hajóhaduk a Gellért lába elé vonult. Mi okból történt? mily szándokot forralnak? nem lehetett tudni. Esteledék s a hajók még mozdulatlanul állottak. Késő éjjel azonban a kémek hírül hozták, hogy a németek egy rögtönzött hajóhídon a pesti partra szállanak át. A gyorsan összevont török és magyar erő megtámadta őket és soraikban iszonyú mészárlást vitt végbe. A Dunán sűrűn hömpölyög-

tek a holttestek; Pesten ezrekre ment a felkonczoltak és foglyok száma. Buda ostromának vége szakadt s a szultán féltvén seregeit a holttetemek büzhödt gőzölgéseiből támadható ragályoktól, az óbudai magaslatokra épen most költözik át.

— Mihez fogjunk már, édes barátom? — tudakolá Barnabás diák, még mindig képéből kikelten.

— Én szolgája leszek Werbőczi István uramnak, ki a fogságból drága pénzen váltott meg, — sóhajtá Elemér.

— S hát én?

— Haza megy és a szerzetesek számára kezdőbetűket rajzol.

— Száradjon el a két kezem, ha tenni fogom.

— Deák uraiméknak volt zsoldosa s illő, hogy szolgáltassa vissza a lovat és fegyvert, melynek hasznát többé nem veheti. Én is tartozom valakinek a hadi készületekért, de remélem jó uram, Werbőczi István, kegyelméből adósságom lerovását.

— Ne taszítson el az úrfi magától. Min kezdjem én az életet, ha haza megyek? Fölgyújtsam-e a kolostort vagy Deák uraimék házát? Vesztemre gondolt a két vén ember Dora miatt. S kívánja-e kegyelmed, hogy mégis haza menjek?

Elemér fölfogta az iszonyú okoskodás egész horderejét.

— Próbáljunk hát együtt szerencsét! Megválik, mit szánt számunkra a sors!

— Meghálálom e szavait, édes barátom! ámbár eddig azt hittem, hogy ha mathusálemi éveket élnék is, köszönettel senkinek sem fogok tartozhatni. Emelkedjünk együtt, Elemér úrfi! Ne taszítson el engem magától!

Elemér kezet nyújtott.

I.

A mióta Izabella királynét egész udvarostul a márványtermekből a pinczeboltokba költöztették s az öreg Roggendorf ágyúi és az éhség Buda város érdemes polgárait csak úgy tizedelték, mint a vitéz várőrséget, nem csoda, ha még az udvarmesternő is — kinek férje három versen szolgált Ferdinánd alatt s ki egy telet Madridban, egy mást pedig Nápolyban töltött — szívéből óhajtá, hogy Török Bálint, vagy ha ez szerét nem tehetné, tehát a pogány Mohamed pasa és Kazim bég verjék meg a németeket.

Tagadhatatlanúl az udvarmesternőknek szép hivatásuk van, a míg selyem, bíbor és arany közt figyelmeztethetik a deli palotahölgyeket az illem legfínomabb szertartásaira és a szolgálati hűség örve alatt kémlelhetik a királynék minden mozdulatát, titkait, vágyait.

De mit mondjunk oly állásról, melybe Roggendorf és György frater juttatá Izabella királyné háztartásának legfőbb nőhivatalnokát.

A vén német generális feledve a szépnem iránti gyöngédséget, szenvedélyesen lövette a királyi palotának még azon részét is, hol az udvarmesternő lakott s bombái és ágyúgolyói nemcsak a királyi gyermek, nemcsak az özvegy királyné, de azon érdemes úrnő életét is fenyegették, ki néhai férjével Bécsben, Madridban és Nápolyban mindig szívesen fogadta el a fiatal német bajnokokat . . . réges-régen.

A makacs bombázás miatt György frater — kit Némelyek Martinuzzinak, mások Utissenichnek hívnak s minden név alatt mogorva egyén — a pinczékbe szállítá az egész udvart és ott maga a királyné is, összehalmozott drága bútorok közt csak úgy teng, mint a ritkaságok raktárában a felügyelő nő, midőn roppant becsű tárgyakon ülve, reggeltől estig nélkülözéseire gondol.

Mert meg kell fontolnunk, mekkora baj eredhet abból, ha a német lelövi a cselédeket, kik a Dunára és a kutakhoz vízért lopóznak. Néha egy korsó víz egy életbe kerül; nem is szólva a puttonokról, melyekért együtt ott marad az ember és marha.

Sokkal olcsóbb tehát a bor.

De a szegény udvarmesterné rémülve tapasztalja, hogy valahányszor a palotahölgyek égető szomjukat egy kisded pohár borral oltják el, mindannyiszor hegyesebbé lesz nyelvök s még az sem bizonyos, hogy a fohászkodás helyett, a zord napokat könnyelmű dalokkal nem fitymálják-e?

Ámbár jól felfogva a dolgokat, valóban kevés

okuk volna ilyen szélsőségekre vetemedni, minthogy ha víz nincs, mivel főz a szakács? s ha poshadttal teszi ezt, kinek van kedve még a leveshez is?

És tüzelésre nem hordják-e el a fehércselédek nyoszolyáit is? Hány asztalláb, hány seprőnyél, hány szekrényfiók nem hiányzik s rövid időn még az udvarmesternő tiszafa-ágya is fenyegetve lesz... egy ebéd miatt.

Aztán a baromfiak elfogytak, a piaczon lóhúst árulnak s az is milyen!

S csak György frater ne volna oly kíméletlen! A minap az udvari kamarákból zsákokkal vitette ki a lisztet és tömlőkkel az olvasztott zsírt. Csak úgy kong helyök. E miatt az udvarmesternőig hatott fel a panasz.

— Az Isten szerelmeért! püspök uram, éhen akar-e minket elveszteni?

— Katonáim tegnap óta koplalnak s azokra most a királynénak több szüksége van, mint a vászoncselédekre, — válaszolá a goromba ember.

A kincstár is a frater kezében. Őrzi az aranyokat, mint a grifmadár. Azt mondja, hogy azok zsoldra kellenek.

Az ostrom óta e palotahölgyektől fölfelé senki sem kapta ki havi fizetését, s némelyiknek már a selyempapucsa is félig kifejlett a lábból.

Maga a fukar udvarmesternő is oly pénztelen, hogy midőn két rokonát, a németekkel czimborálás gyanúja miatt, György frater a vár kapuján kilökette, kénytelen volt gyémántos ékszerét nekik ajándékozni utiköltségül.

A királynét sem gyönyörködteti az ostrom.

S ha még csak páratlan metszetű sötétkék szemei, melyeket hosszú pillák árnyalnak, hogy a könnyet csillogó nagy keleti gyöngygyé gyüjtsék egybe, mielőtt a liliomfehér s mégis élet- és ingerdús arczra lepörgeni engednék; s ha még csak ajkai, melyek a visszatartóztatott fájdalom sóhaja és a kifejezésekben gazdag panaszok által egyenlően igéznek; s ha még csak naponként növekedő idegessége és az általános levertség, mely őt környezi, tennének bizonyságot arról, hogy palotája a gondok és nélkülözések tanyájává változott! De nem retteghet-e, hogy György frater váltig akadályozni fog minden békekötést Ferdinánddal; hogy Török Bálint elveri Buda alól a németeket; s hogy saját rokona, az öreg Petrovics is kényszeríteni fogja őt a trónon maradni: pedig nem nyilatkoztatta-e ki férfiúi erélylyel és asszonyi szeszélylyel, hogy inkább akar egy keresztyén király rabnője, mint a török kegyelméből Magyarország királynéja lenni?

Zord idők!

*

Végre fölvirradt augusztus huszonegyedike. A szakács a konyha ajtajába állott, s nézte a napot, mely szép haladást tett a láthatáron, s ragyogó arczával mindent látszott igérni, s pedig ő — a tapasztalt szakács — azt sejdíté, hogy megint csalni fog.

— Van is miért mosolyogni reám! Vagy tán

kapok annyi sugárt tőled, hogy melegével csak egy tojást is megsüthessek? Könnyű engem az udvarmesternő ágyfájával, vagy a kisasszonyok hímző rámájával bíztatnod; de én tapasztalt ember vagyok s imerem a veszélyeket, melyeknek most a szakácsmesterség gyakorlata ki van téve. Ámításaidra tehát én csak azt felelem, hogy ma füstölt nyelven, penészes kenyeren és kőnél keményebb sajton kívül nem lesz más ebéd, hacsak a német bombája föl nem gyújtja valamelyik polgár házát; mert akkor magam is elfoglalhatok néhány megpörkölt léczet. Annyi auctoritása mindig van a királyné első szakácsának . . . Azután miért tetteted magadat, álnok égitest, mintha semmi rossz hírt nem tudnál! Hisz! a te első sugárod fedezte fel azon jámbor csatlós holttestét, kit a fejedelmek asztalára való tokajival csábítottunk rá, hogy az éjjel a várból kiszökjék vizet meríteni. Alkalmasint kis kuktám is úgy járt, ki a hajnalszürkület előtt kiosont a zsidó-kapun, a hegyek közt keresni oly kútfőt, melyre a német nem leskelődik. Szegény poronty! még föl sem serdült, s már meg kelle halnia, egy füles kannába való víz miatt!

A szakács előkötényének szalagába dugott hüvelykkel s gondolatokba merűlten indult a megégetendő bútor keresésére.

— Pál bátya, itt vagyok. Velem jött Anna, az ifjabbik szamár és Erzsók, az ő édesanyja, s meg az én tulajdon néném, Klára. Mindenik szamaron négy vizes putton van, de Klára néném csak egyet hoz.

E veséig ható örömhírre pereszlenként fordult meg a világhírű éhség ellenére is még mindig gömbölyű Pál, a szakács.

— S nem gyilkoltak meg a németek, kedves szolgám? — kiáltá, elragadtatással szorítván tág kebelére a kis suhanczot.

— Még hajamat sem görbítették meg, Pál bátya! Becsületes, jámbor németek. Midőn történetből a korsót leejtettem, s az el is tört, láttak engem szépen a földre lapulva, azaz én láttam őket egyenes sorban Kelenföld felé menve. Sokan voltak, s mikor a lovasok is utánok jöttek, már tisztán ki lehetett venni mindenik fején a sisakot. Mihelyt pedig egy öreg ágyú kereke épen rajtam akart keresztül menni, felugrottam és a zsidó temetőbe nyargaltam. Ott egy sírkő mellé búva láttak engem, azaz én láttam őket a Gellért hegyének háta mögé czipeltetve. Legalább húsz öreg ágyú volt. A kik az ágyúk után ballagtak, folyvást mondották «szakarment», s azt értették rajta, hogy lassan halad az ágyú és virradni kezd. Hát egyszerre csak pitymallik is; de ekkor egy láb németet sem láttam a Sashegy dülőjén és a Gellérten. Így történt aztán, hogy Klára svénémhez betekintek, mondván: — Nosza; töltsék meg kendtek friss vízzel a puttonokat a felséges királyné számára.

Míg Pál mester nagyreményű tanítványának előadását hallgatta, a konyha népe ostrommal foglalta el Klára nénitől a puttonokat, s a drága víz nevezetes része már el volt harácsolva, és csak a

legszigorúbb intézkedések állíthaták vissza a megbomlott rendet.

Az ellenség hadállásának változtatása a várőrség figyelmét sem kerülte ki, s hogy az alkalmat használni tudá, néhány foglyon kívül, a katonai fedezet alatt a királyi palotába bevont friss eleség is tanusítá.

S csakhamar teljes tevékenységben látjuk Pál mestert nagyobb és kisebb rangú segédeivel együtt. E hetek óta nem tapasztalt sürgeség, s a kilátás hogy ha nem is fejedelmi, de legalább élvezhető lakomára lehet számítani, eseményszerű hatást gyakorol az egész udvari személyzetre, s különösen a nőnemre.

Előbb a leányzók és komornák kandisága ébredt föl, azután a palotahölgyeké, s a szolgálattevő tisztes matronáké. Egész csoportozat, s mind érdekesebb alakokból, fogta körül és részvétével a boszankodásig akadályozá Pált. Nézték a húsdarabokat és zöldségeket, mintha egy egészen más égalj alól hozott delicatesse-ok volnának. Bámulták a söreget és pontyot, mintha a Duna Budavártól száz mérföldre esnék. Mindeniknek saját nézete volt az elkészítés gyorsasága és ízletessége iránt, s Pál mester egész tekintélyére volt szükség, hogy kiki saját maga számára ne süsse, főzze és rántsa meg, a mire kezét rátehető.

S a mi a királyi palotában csak rendetlenség volt, valóságos zendüléssé fajult a város többi részében. Az első fuvart, mely eleséget szállított, lefoglalta a tömeg; de az első foglalókat rögtön

megtámadták a többiek. A másodkézből a harmadikba és így tovább ment át s mindig megújuló küzdelmek közt a tömött zsák, míg elszakadt, kilyukadt, s így a gyöngéknek, az éhségtől elkínzott és kisértetes alakoknak is a földön henteregve, tépelődve, dúlakodva alkalmuk lőn egy marék lisztet az utczakövekről, az utczaporból fölszedni, vagy életkoczkáztatással néhány hagyma és sárgarépa tulajdonosává lenni.

A későbbi szállítások számos fedezet alatt történtek, s ekkor már az a derék várőrség, mely a védelemben oly vitézül ontá vérét, ellenségnek tekintetett, mely a rablott és harácsolt marhákat és élelmiszereket drága áron akarja a pékek, mészárosok és zsidók kezére játszani.

Szidalmakkal halmozták el a fegyvereseket, s kövek is vegyültek az éles szavak közé.

Utóbb az a gyanu kapott lábra, hogy magában a városban is az uzsorásoknál, pékeknél és szatócsoknál van elrejtett gabona, páczolt hús, kétszersült kenyér, s csak azért nem bocsátják árúba, mert addig akarnak várni, míg a nép fele az éhhalál martalékául esvén, a másik fele kénytelen egy font eleséget egy font ezüsttel fizetni.

Épen a rég nélkülözött húsra és kenyérre vetett első tekintet, épen az éhség lecsillapíthatásának először fölvillant reménysugara vala a legalkalmasabb, hogy a gyanu által a gyűlöletet, a gyűlölet által a bosszút lángralobbantsa.

— Halál a pékekre! halál az uzsorásokra! irtsátok ki a zsidókat! — hangzék köröskörül.

A boltok bezárattak; s erre a tömeg a boltok ellen rohant.

György frater, a szerzetes, a kincstárnok, a tábornok, a szükségben egyedül segíteni tudó egyén, — míg a távolból tompán kezdettek bömbölni az ágyuk! — kénytelen volt fegyveres erővel tisztíttatni ki az utczákat.

E sötét képét az inségnek, elégületlenségnek és zavarnak hamar váltották föl a derültebbek és örömre hívók.

A marhákban és élelmiszerekben tett zsákmány nagyobb vala, mint a mennyire a legmerészebb remény is jogosíthatott volna.

Roggendorf tábora az elárult és ügyetlenül végrehajtott új hadállás miatt, utócsapatjának s élelmiszereinek jelentékeny részétől metszetett el, és a mindinkább elhangzó ágyúdörej az egybeköttetés helyreállítására tett sikertelen kísérlet hirdetője vala.

A gyéren látott tűz vidoran pattogott a pékeknél, a mészároslegények diadori ujjongással vittek ökröket a vágószék elébe, s a hanyatló nap annyi vidám arczra tekintett most, a mennyi daczost, kétségbeesett és fenyegetőzőt látott akkor, midőn pályája tetőpontjáról árasztá sugarait azon térre, honnan katonasággal kellett a népet a boltok feltörésétől és a vérengzéstől visszatartóztatni.

György frater az egész városban a szegénység közt ingyen osztatá a húst és kenyeret.

S midőn a hold megvilágítá a késő esti láthatárt, víg dalok hangzottak a máskor oly néma utczákon,

s tömör csoportozatok bámulták a királyi palota felső emeleteinek ablakaiból egyszerre fölvillanó fényt.

Nem volt ez éjnek oly biztató csillaga, mely annyi elragadtatással, hittel és áhítattal árasztotta volna el a kebleket, mint az a gyertyavilág, mely Mátyás király lakostalan márványtermeiből ismét kisugárzott.

— Vége van az ostromnak, mert a királyné a sötét boltokból felköltözött. Holnap ki lesznek tárva a várkapuk, holnap minden templomban meg fog zendülni az «Isten téged dicsérünk», s holnap e rongált falak közől és e büzhödt légből, mely hullák párájából ragályt terjeszt, a vidám és mosolygó természetbe menekedhetünk. Éljen a felszabadított Budavár! éljen a szabad Magya.-ország!

Hány torok nem kiáltá e hatalmas éljent, s hányan nem voltak arról meggyőződve, hogy hazánk és Budavára kiállotta a legfenyegetőbb veszélyt, s most már bizton tekinthet egy szerencsés, bár talán még küzdelmes jövő felé!

*

A királyné más nézetben van. Ő, ki olasz anyjától fényhez volt szoktatva, s a természettől indulatos szívet és felötlő hajlamot nyert a szép, a művészi iránt, — ő, kinek ügyéért annyi hő kebel, annyi áldozati készséggel ontá vérét, pazarlá vagyonát, — ő, a szellemes, széles olvasottságú és

ritka szépségű királyné, megdöbben, midőn jelentették, hogy a sötét, a komor és egészségtelen boltok közől minden veszély nélkül felköltözhetik Európa egyik legékesebb palotájába.

— Szegény gyermekem! — e sóhajjal viszonzá az örömhírt.

Környezete soká töré fejét, hogy értelmezhesse azon elragadtatást, mely ily visszás szavakat használ, és a fájdalom kifejezését a kellemes meglepetések jelzésére fordítja.

A márványoszlopok, az óriási rézszobrok, a széles lépcsőzet gyönyörű faragványai, a mozaik padlózat, az előcsarnok tánczoló, nevető istennői, kiket művészi ecset varázsolt a falra, a vert művű ajtófelek, a titánok s amazonok harczaival, Diana és Venus versenyző diadalaival; — minden, a mivel Izabella szeme találkozott, a megdöbbenés s majdnem ijedelem árnyaival borítá el e bűbájos nő arczát, mely, a mint a nagybecsű és a képzelődést megragadó tárgyak száma szaporodott, folyvást élesebb kinyomatot nyert, s a belső termekben már remegéssé alakult át.

— Hagyjatok magamra! — szólt a királyné, s visszavonuló kísérete látta, hogy kimerülten rogyott a karszékre.

— Riposo io bramo, e non lo trovo in trono! (nyugalmat óhajtok s nem találom a trónon) — sóhajtá, két kezével eltakarva arczát és sűrűn omló könnyeit.

— Oh! miért kényszerítetek a véres bibor hordozására! Ti nem tudjátok, hogy fejemet a korona

nagyon nyomja! Ti nevettek, ha mondom, hogy keresztyén nő vagyok!

*

A késő éj irtózatos harcz tanuja volt. Roggendorf haditanácsa elhatározá, hogy a tábor, mihelyt besötétül, négy osztályban Pestre költözködik: elsőben az ágyúk, melyeknek megmentését Ferdinánd király Roggendorf lelkére kötötte, s a magyar hadak; aztán a cseh és német lovasság, harmadik és negyedik sorban pedig a gyalog zászlóaljak.

Midőn az ágyúk és a magyarok már túl voltak, néhány szökevény Budára szaladt, hírül hozni a tábor továbbkelését. Muhamed basa is idején értesült a szándékról, s a cseh és német lovasságnak átszállítása után a budai őrség a török sereggel együtt megrohanták az ágyúk nélkül maradt német gyalogságot. A kik ellenállottak, felmészároltattak; a kik futásban kerestek menedéket, többnyire a Dunába ölettek.

Roggendorf, a vén gyermek, sátorában várta a halált, megsebesítve, s e szavakat mormola: — Ő Felsége tönkretevé becsületemet, testemet, életemet! — Néhány híve őt naszádra vitte, mások is szerencsésen hajóra kaptak az éjfél után támadt szörnyű zivatarban.

De György frater felgyújtotta a Mátyás király csűrei mellett — a mai halászvárosban — a szénakazlakat, szövetnekűl Kazim bég naszádosainak, kik több hajót elsülyesztettek; néhány, köztök Roggendorfé, Komáromba menekült.

Másnap hajnalban a hadak Pestre szállíttattak, melynek őrsége, úgyszintén Roggendorf és Perényi összes lovassága, a boltok kifosztása után megszaladt vagy felkonczoltatott.

Az éji és reggeli ütközetben levágattak és Dunába fulladtak száma tizenhatezerre rugott, míg a foglyoké alig haladta meg a nyolczszázat.

II.

— Felséges asszonyom! — jelenté Turgovics Miklós, a budai bíró, ki Izabella királyné kegyeltjei közé tartozott, — Muhamed basa a Gellérthegy délkeleti lejtőjén fogott állást, ugyanazon módon, mint a tegnapi csata előtt Roggendorf. A jobb szárny Pestet tartja elfoglalva, a bal a hegyeken át majdnem a zsidó temetőig szállott alá. Ha városunk kapui nem volnának tárva, azt kellene gyanítni, hogy csak ellenséget cseréltünk, s új ostromra van kilátásunk.

— Új ostromra? — kérdé Izabella, ajkain finom, de fájó gúnynyal. — Kegyelmed rózsaszín világításban látja a helyzetet. Ostrom nincs ellenszegülés nélkül . . . S van-e még más vígasztaló híre számunkra?

— Kémeim Tolna és Paks közt látták a török császár hajóit.

— Országunk, azaz kincstárnokunk kémei, kétségkívül jól ismerik a Duna medrét, s reméljük, a hatalmas padisah egy hajója sem fog zátonyra jutni, — szólt a királyné.

— Ez esetben már holnapután számolhatnak városunk polgárai arra a rendkívüli szerencsére, melyben tizenöt évvel előbb részesültek, — jegyzé meg Turgovics.

— A szerencse most még bővebb mértékben áraszthatja a kellemes meglepetéseket önökre. 1526-ban, szeptember 11-én Szolimán császár a Herkules, Apollo és Diana rézszobrait vitette Budáról Stambulba; most talán élő szobrokra is lehet szüksége, kiknek csak szívök volt érczből, midőn a váradi békekötés megsemmisítésével a polgári háború lángját fölszították. S mit gondol ön, Turgovics uram, vajon a Boldogságos Szűz templomának nem adna-e új díszt a kereszt helyébe kitűzendő félhold? s vajon Buda hölgyei erkölcsiségökre nézve nem nyernének-e új biztosítékot a magasan bekerített és jól védelmezett háremek által? Ön buzgó katholikus és két fiatal leány atyja, méltó tehát, hogy e fontos javításokról előre gondolkozzék.

— Felséged — szólt Turgovics — a legfeketébb éj színébe mártott ecsettel rajzolja a bekövetkező eseményeket. Csekély erőm mértéke szerint én is kivántam hatni a háború eltávolítására, s e miatt üldöz is György frater, a váradi püspök ő nagysága. De noha a négy darabra vágott Atádi uram terveibe is, felséged parancsolatából némileg beavatva voltam; mégsem képzelhetem, hogy a török császár mostani és 1526-iki Budára jövetele közt bármi hasonlatosság legyen. Akkor Szolimán mint

hódító érkezett Budára; most mint felséged szövetségese és védője jön.

— Térdre borulva kérem a Boldogságos Szűzet s egyedül igaz hitem minden szentjeit és vértanúit, hogy közbenjárásaik s imáik által mentsenek meg ezen utált védelemtől! — rebegé Izabella áthatva... Turgovics! — folytatá kegyes és tudakoló kifejezéssel arczán — Turgovics! a nagy idők képesek nagy elszánásokig fokozni még az ingadozók kedélyét is. Nem érez-e valamit azon lelkesedésből, mely által a közönséges halandó egyszerre hőssé, és majdnem félistenné magasúl?

— Felséges asszonyom, én csak Buda város bírája vagyok. Forgottam ugyan háborúkban, de a közvitézekkel mindig együtt haladtam előre, vagy vonultam vissza. Úgy látszik, több hivatásom van a törvény szellemi pallosával, mint a katona szablyájával harczolni.

— Jól tudjuk, Turgovics, hogy kegyelmed nem ugrott volna le Nándorfehérvár tornyából azért, hogy a törököt is magával vonja. Jól tudjuk, kegyelmed tétovázása volt egyik oka Atádi összeesküvese meghiúsulásának. De a bátorság több nemét ismerjük. Például, udvarmesternőm, ki nem szereti, ha szemtől-szemben dicsérem, gyakran hagy engem magamra, pedig az ily elnézés miatt György frater, az én börtön- vagyis palotaőröm háromheti bőjttel és az ahhoz szükséges imákkal fenyegette. Nem egy neme-e a bátorságnak, ha udvarmesternőm, mint kegyelmed láthatja, épen most távozik a teremből?

Felséges asszonyom, én csak Buda város birája vagyok.

A szegény vénasszony, ki kötelességénél és kiváncsiságánál fogva a nagy terem hátterében állott, a királyné e czélzatára meglehetős zavar közt osont ki.

— Turgovics uram! — szólt ekkor Izabella, — kegyelmed tökéletesen ismeri a magyar és török tábor mai elhelyezését. Nem találhatna-e módot, hogy gyermekemmel atyámhoz, a lengyel királyhoz távozhassam? E merész terv kivitele által engem a lealáztatástól, fiamat beláthatatlan veszélyektől, s az országot tán a polgárháború dühöngésétől mentené meg. A siker önt, az egyszerű polgárt, ha nem is herczegi rangra, de herczegi vagyon birtokosává emelné.

A budai biró mérlegelni látszott az ingert, melyet a kincs nyújt, s a veszélyt, mely egy koczkáztató lépés eredménye lehet.

— A vár eléggé körül van ugyan fogva, de rést mégis találhatni, a min egy nő kiférhessen, ha az egyszersmind nem a királyné. Azonban így is talán sikerülne. Csakhogy, felséges asszonyom! e szerencsésen megoldott föladat sokkal szerencsétlenebb eredményű volna, mintha árulás- vagy vigyázatlanságból meghiusul. Szolimán épen azért, mert uratlanúl maradt az ország, magáénak tekintené azt, s Ferdinánd nem adná vissza sem felséged hozományát, sem a Zápolya-család birtokát, mert ezt az ország átengedéseért igérte meg. Az én csekély vagyonom Budán feldúlatnék, s a herczegi ellátás, mely Krakkóban várna rám, hihetőleg abból a díjból állana, melyből a rossz tanácsadó-

kat szokták kifizetni, ha az elkövetett tényből csak a bűn üti ki magát, s nem a hasznos is.

Izabella érzé, hogy Turgovicsnak igaza van. Kitérőleg válaszolt tehát.

— Egyik áruló alattvalóm azt terjeszti Stambulban, hogy fiam nem az enyém, a másik, hogy nem a férjemé, a harmadik, hogy leány. Tanácsosaim a trónt nem a jogért védik, mert arról a váradi békében lemondtak, hanem mert uralkodni szeretnek. Gyermekemet féltem, Turgovics! s rémes alakban lép lelkem elébe a jövő. Egyébiránt nem fogok Budáról távozni, de jóslom nektek, hogy a töröknek lesztek szolgái és mostantól egy hétre már kevés fog közöttetek találtatni, ki ne veszítette volna el önbecsülését. Jegyezd föl augusztus 24-ikét; ekkor monda felőled is véleményt Izabella királyné.

A szolgálattevő kamarás, Török Bálint megbizásából jelenté, hogy Perényi hadának maradványa Eger felé tartva, a királyné csapatai által szétveretett, hogy Roggendorf, a német fővezér, Csallóközben meghalálozott, s hogy Szolimán császár hajóhada már Paksnál van és óriás táborának előcsapatai Székes-Fehérvárt érintik.

Mennyi örömhir fellegzi be Izabella arczát.

Turgovics, a mint szapora léptekkel halad a palota lépcsőzetén, Bornemiszába ütközik.

— Jaj nekünk tizenhármunknak, — kiáltá ez, hóbortos hévvel rángatva a városbiró ezüst mentegombjait. — Jaj nekünk tizenhármunknak, kik a királyné parancsolatából a Boldogasszony czintermén át a kis kapun . . .

— Pszt! ne lármázzon! — szólt Turgovics sápadozva.

— A kis kapun akartuk bebocsátani Roggendorf generálist, — kiáltá még emeltebb hangon Bornemisza.

— Az Istenért fogja meg a száját!

— Miért fognám meg? Jaj nekünk...

— Ereszszen legalább szabadon, — huzalkodék Turgovics, hogy menekülhessen.

— Jaj nekünk! — rikoltá egészen kivörösödött arczczal és szürke szakállára hulló könnyekkel — oh! jaj nekünk tizenhármaknak, kik a királyné parancsolatára és kegyelmed tanácsára...

Itt Turgovics tenyerével szorítá le Bornemisza száját.

— Szerencsétlen ember, nem látja-e, hogy az őrök már közelgenek! Hogy merészel a királyi palotában ordítozni?

— Ordítok én a templomban is, ordítunk tizenhárman, míg szájpadlásunkra nem ragad a nyelvünk. Mi csak azt cselekedtük, a mit kegyelmed tanácsolt, s tehetünk-e, hogy megváltozott szándékát velünk nem tudatá?

— Mit piszkálja föl Bornemisza uram azokat a régi dolgokat? Meglakolt már érte Atádin kívül Korcsolyás Péter és Bor Tamás. Adjon hálát, hogy nem lett semmi baja.

— Nekem semmi bajom? Hát mi történhetik még rajtam? Jaj nekünk tizenhármunknak, s a tizennegyediknek is, a kit Turgovics Miklósnak hívnak... Ereszszen, hogy menjek a királynéhoz... ereszszen.

Most Turgovics ragadá meg Bornemisza karját.

— Atyámfia, — szólt félig kérlelő, félig parancsoló hangon, — kend budai polgár és nekem engedelmességgel tartozik. Parancsolom tehát, beszéljen halkabban, s beszélje értelmesen el a baját, hogy akár magam segíthessek rajta, akár pedig ő felségének jelenthessem föl.

— Hát Turgovics uramnak épen semmi baja nincs?

— De hát mi bajom volna?

Bornemisza derekát előre hajtva, kezét csipőjére szegezve, torz vigyorgással mondá: — Van-e Turgovicsnak aranymedenczéje, ezüsttányéra, bogláros diszkardja, nehéz selyme, drága atlacza, vertművű billikoma, skofiumos nyeregtakarója, s nyereg alá való deli ménje? Menjen haza, s nézze meg; mert Bornemiszának már nincs. Van-e Turgovicsnak föl nem tört zárú pénzes ládája, mert Bornemiszának reggel óta nincs. Van-e Turgovicsnak fölserdült leánya, kit a pap áldása mellett akart férjhez adni? Menjen haza, nézze meg; mert Bornemiszának már nincs többé. Jaj a tizenhármaknak, kik Budavárát, királynéjok parancsából ezelőtt öt héttel Ferdinánd kezére akarták játszani. Ütött a bosszú rettenetes órája. S van-e még Turgovicsnak szeplőtlen életű jámbor neje? Ránduljon haza, nézze meg; mert Bornemiszának, ha jól emlékszem, már nincs. Oh ez irtózatos, irtózatos!

— Ember, megőrültél-e? vagy az éhgyomorra hörpintett bor vette el eszedet? — kérdé a budai

bíró, kétkedve a hallottakon s mégis rettegve, hogy igaz lehet.

— Micsoda bor? A tizenháromnak borseprője sincs. S vizsgáld meg te is hordóidat, Buda városnak okos és körültekintő főbírája.

Turgovics félrelökve Bornemiszát, kettőzött lépéssel méregette a palota udvarát, de midőn már a hídhoz ért, mely a körülsánczolt és erődítményekkel ellátott királyi lakot a belváros többi részétől elválasztja, találkozik az öreg Podmaniczky Jánossal.

— Kegyelmednek, mint Buda első hivatalnokának részletesen kell tudni azokat az okokat, melyek miatt a Roggendorffal szőtt összeesküvés ügyét ismét fölmelegíteni szükség vala. Kérem, világosítson föl engemet.

Podmaniczky e szavára hüledezve, sápadozva kérdé Turgovics:

— Hát csakugyan igaz volna, hogy Bornemisza háza földúlatott?

— Előttem hurczolá el a katonaság a megkötözött Sziri Imrét; láttam a Müller Godofréd uram boltjának teljes kiüríttetését, hallottam, hogy Bornemiszát is nagy szerencsétlenség érte, s csak azon csodálkoztam, hogy kegyelmed, ki szintén némi gyanúval terheltetett . . .

— Rágalom volt, nagyságos uram! — szólt közbe növekedő nyugtalansággal Turgovics.

— Igen csodálkoztam, — folytatá Podmaniczky, — hogy kegyelmed is, ki, mint mondja, bűnrészességgel rágalmaztatik, kezet nyújthatott az üldözés művéhez.

— Én kezet? Száradjon el jobban, ha csak sejtelmem is volt a történendőkről.

— Lám, lám! s pedig városbíró.

— Ugyan ki kérdezi most a városbírót a város ügyeiről? Intézkednek nagyságtok vérünkről és pénzünkről úgy, a mint kedvök tartja. Hanem hisz nagyságod a királyné ő felsége titkos tanácsosa, minisztere, s így bizonyosan tudhatja a magasabb politika érdekeit és irányait. Remélem tehát, nem veszi tolakodásnak, ha alázatosan kérdeni bátorkodom, hogy micsoda okok bírták a titkos tanácsot épen a jelen körülmények közt, midőn egyetértésre, és kölcsönös kiméletre volna szükség, oly gyűlöletes szabályokat, minőket nagyságod szavai gyaníttatnak?

— Bah, bah! hogyan lehet valaki oly tapasztalatlan, hogy titkos tanácsról beszéljen nálunk! A titkos tanács, drága barátom! legalább egy órával később szokta megtudni a királyné akaratját, mint az utczagyerekek, és a királyné egy órával későbbre, mint a titkos tanács. Zivataros időket élünk, jó atyámfia, s az embernek gyakrabban kell meggyőződést változtatni, mint ruháját, ha azt akarja, hogy megázás miatt egészsége ne szenvedjen. S kegyelmed, Turgovics uram, micsoda ruhát akar most magának szabatni? Török szoknyát-e, vagy feszes német kabátot? Én szőrruhát ajánlanék.

— Mit méltóztatik nagyságod a szőrruha alatt érteni?

— Valóságos barátöltözéket, s ezt három okból

ajánlanám kegyelmednek. Először, mert a mi uralkodónk, György frater is olyant hord; másodszor, mert a szőrruha a bűnbánás jelmezének is tekintik; s mert egy világi úr, ha érzi a sáfrányillatot, még aránylag legkönnyebben szökhetik el szőrruhában remetének, vagy kolduló barátnak öltözve... Egyébiránt ajánlom magamat kegyelmed tapasztalt jóindulatába, sietnem kell, ő felsége parancsolni méltóztatik velem. Szerencsés utat, jámbor remetém!

— Remete... és szerencsés út! tehát csakugyan veszve vagyok. Szent Isten! Bornemiszának igaza lehet, házam földúlatott, földönfutó koldussá lettem.

Turgovics háza a Szentháromság-téren feküdt, nem messze a királyi palotától. Pár perczbe került tehát, hogy rémítő szorongatásaitól meneküljön. Az épület csak azon sebeket hordá, melyeket Roggendorf ágyúi ejtettek rajta, s neje és egyik leánya épen az ablakból tekintettek ki.

— Tehát csak kötekedett velem az a gúnyos Podmaniczky! — sóhajta egészen megkönnyült kebellel. Az övével átellenben feküdt Bornemisza laka, melyet sok nép vett körül. Mégis nem olyan tiszta a helyzetem, mint az első tekintet mutatta. Bornemisza vagyonát alkalmasint földulták. Ha! a nép is beszéli!... hm! e szót hallám: hazaáruló. Valaki nevemet is említi. Gyalázatos uralkodók! Majd számolok veletek! Ime! nőm s gyermekem egyszerre visszavonultak az ablakból, mintha kellemetlenűl érintettek volna. Szétoszlattatom e csürhe

népet. Menjenek vissza a pőrölyhöz, a sütőkemenczéhez és kaptafához. Nem rájok bízták az ország dolgait.

Turgovics sokáig tartá átölelve feleségét és leányát, kik szintén föl voltak indulva.

— Mi lesz belőlünk! a nép háládatlan, ismerőseink idegenkednek tőlünk, jön a török: ezt a panaszt, ezeket az aggodalmakat emlegették különböző változatokban a nő és a leány.

Turgovics éles elméjű, sok tapasztalású, de hajlékony jellemű férfiú volt. Hazáját szerette vértanuskodási vágy nélkül. Családjához ragaszkodott; házi és hivatalos kötelességeit teljesítette. Nem irigylé mások boldogságát; de nem mulasztá el — a mennyire aljasság nélkül lehetett — saját érdekeit előtérbe tolni. Kedélyes ember volt, mély érzések nélkül, s takarékosságát csak azok nevezték fukarságnak, kik őt rendkívül gazdagnak vélték, bár minden alapos ok nélkül.

— Atyám! sokan távoztak már el a városból.

— Elég balul tették, leányom!

— Lippainé is elment, a mi szomszédunk, — jegyzé meg a nő.

— Meg Stemmer uram mind a hat leányával, — hozá föl Turgovics növendék, de kecses és sokat igérő magzata.

— E könnyelműségök veszélybe ejtheti őket, kedves leányom. Villongós időkben legtanácsosabb szép csendesen otthon ülni.

— De hátha hozzánk jön a rabló török. Ellenségeid kincses Turgovicsnak neveznek, s gondold

meg, hogy neked nőd és fölserdült leányod van, — mondá Turgovicsné.

— Kecses és még mindig szép nőm van — válaszolta a férj — s leányom is meg tudná babonázni még a szultán kisebbik fiát is, ha azt bábjaival együtt a háremben nem feledték volna. De aggodalmaid eloszlatására meg kell említenem, hogy a török nem mint ellenség, de mint szövetséges jön. Aztán nem is a városban, hanem künn a táborban fog tartózkodni; mígnem rövid pihenés után Bécsnek indul.

— De ki fogja megtiltani, hogy a várba föl ne tévedjen?

— A katonai fegyelem, kedves nőm!

— S tudod-e, atyuskám! bizonyosan, hogy egy sem tekint be sem az ablakunkon, sem az ajtónkon. Én talán elájulnék, ha egyet is látnék, kivált a szerecsenek és a kutyafejű tatárok közül.

— Tudja Isten, miért, de én iszonyodom a közelebbi napoktól, — szólt a nő. — Minket gyanuba vettek, s az árulkodók száma sohasem volt nagyobb, mint most. Hát csakugyan nem lehet attól tartani, hogy a hitetlen, a rabló és száz feleségű pogányok várkapuinkon belül jöhessenek? Nem vezetheti-e be őket egy alávaló és áruló ember, a ki kegyelmet vagy zsoldot remél.

— Emberi számítás szerint, kedvesem, attól épen semmit sem lehet tartani.

Még nem végződött be a vita, midőn a városszolga levelet hoz.

— Ki küldi?

— A kincstárnok ő nagysága, — válaszolta a távozó cseléd.

Turgovics vére szívére tódult, s palástolhatlan nyugtalansággal törte fel a pecsétet.

A mint olvasott, arcza sápadtabb lőn, utóbb szemei elvérmesedtek, keze reszketett, s a levelet a földre ejté.

— Koldusok vagyunk! — szólt halk és töredezett hangon, s a karszékbe dőlve, kezeivel arczát eltakarta.

A levél tartama a következő volt:

«Városbíró uram!

Rendeljük, hogy holnap reggel pontban nyolcz órakor az egész városi magistratussal induljon a legyőzhetetlen török császár elébe, s egyenlő, de mérsékelt léptekkel haladva mindig előre, midőn a főtáborhoz érkezik, a magistratussal együtt a lovakról leszállva, gyalog és fedetlen fővel menjenek a magas sátorig, mely kegyelmes védelmezőnknek, a fővezérnek, kit Isten soká tartson meg, külön jegygyel, három lófarkas zászlóval és aranyból vert félholddal ellátott fényes sátora. Itt földig borulva esedezzenek, hogy engedtessék meg kegyelmednek a fölszabadított Budaváros nevében a világhódító császár palástjának szegélyét megcsókolni. Secus non facturi.

Minthogy pedig a török nemzetnél szokásban van, hogy az esdeklők a nagyságos basák s a szultán ő felsége szine elébe csak illő ajándékok bemutatásával járulhatnak: miután az igazság hozza magával, hogy azok, kik az ellenséggel tartott

titkos egybeköttetéseik által a törököt nyakunkra hozták, egyszersmind magok viseljék a sarczot, melyet a szerencsétlen városnak leginkább hűtlenségök miatt kell fizetnie; ennélfogva, a nélkül, hogy kegyelmedet legtávolabbról is gyanúba venni akarnám, csupán csak atyafiságos indulatból és keresztyéni szeretetből javaslom, miként ne terheltessék saját vagyonából tízezer tallért délután öt órakor ő felsége pénztárába, mint önkéntes ajándékot, pontosan beszolgáltatni. Secus non facturus. Ki egyébiránt maradtam Kegyelmednek, jó uram, stb. lekötelezett szolgája a szegény György frater.»

Turgovics leánya, ki csak a fájdalmat érezé ki e jelenetből, szenvedélyesen karolta át atyját, hogy könnyeit könnyével vegyítse, azonban Turgovicsné, bár szerető nő, de szintoly, vagy talán nagyobb mértékben gazdasszony is lévén, az irat után nyujtá kezét, hogy a családját fenyegető veszély terjedelméről értesülhessen.

A férj indulatosan ragadta meg neje karját, s életében most először volt iránta gyöngédtelen.

— Rögtön ide add e levelet, — mondá szokatlan ingerültségggel, majdnem dühhel.

A nő csodálkozásában nem bírt szóhoz, gondolathoz jutni. Gépileg engedelmeskedett. Mereven, mozdulatlanul várta be, míg férje darabokra szakítá a kincstárnok sorait, s hogy még inkább megsemmisíthesse, elhamvasztá.

— Jer, leányom, — szólt az anya szelid, nyugodt hangon, s a még mindig zokogót kivezeté a szobából.

Rendkívüli változáson kellett átesni Turgovicsnak, hogy eszébe sem jutott nejét követni és kiengesztelni.

A helyett elméje a következő tekinteteket mérlegelé: Tízezer tallér a többi adósságaimhoz toldva, talán még egészen nem nyelné el vagyonomat; de azért tönkre jutok okvetlenül, mert uzsorásokhoz kell folyamodnom, még pedig többekhez, hogy a nagy összeg ne vezesse őket az indok fürkészéséhez. Húsz éve egy pintlivel jöttem ide a végvidékről, midőn atyámat a törökök kirabolták s megölték. S most hogy állok? Megvan még a pintlim, de hozzá feleségem, leányom és egy csecsemő járul. Ezek nem árverezhető tárgyak. Utoljára is csak hivatalomtól függ családom elélhetése. De hát hivatalom mitől függ? Ha tovább nem terjed az a hír, melyre Bornemisza és Podmaniczky czélzottak, s melyről a nép, mint gyanítom, ma már hangosabban suttog. Ez Martinuzzi műve, s figyelmeztetés arra, hogy a tízezer tallérral siessek. Gyűlölöm e papot és a törököt, de ha a kósza hír a basák fülébe hatna, a vezérletem alatt megjelent magistratus szemeláttára fölakasztanának... A haza saját kezével ássa sírját, s úgy hiszem, Izabella királynénak van igaza, midőn Szolimántól jobban fél, mint Ferdinándtól. De betöltheti-e az én kicsiny és sovány testem azon mély és tág üreget, melybe egy ország vágy lázas sietséggel temetkezni? Bizonyára nem... A budai főbíró teljesíti a mit parancsolnak, azért is, mert csekély helyzetében nem illeti őt meg a dacz, s azért is,

mert családját ruházni, táplálni kell. Ah! voltak nekem szebb álmaim az emberi s honfiui hivatás felől, mint a minőt az életgondokkal kialkuvás eltűrhet!... Hiú ábránd! Szolimán segítségére jött országunknak, illő tehát, hogy az ország fővárosa tisztelkedjék nála. Ez tény. S ki szónokolhat más a város nevében, mint annak első hivatalnoka. És az én vagyok. Szónoklok hát, s a mi őszinteségemből hiányzik, kipótolja a tízezer tallér. S ha megcsókolom György frater kezét és Szolimán lába porát, és ha nem háríthatom el a veszélyt, melyet nem én idéztem elő, s ha kedvem nincs eljátszott rokonszenvek vértanujául ajánlkozni: vádolhatnak-e azok, kik Catónál kevesebb erkölcsi szigorral és Aristidesnél kevesebb igazságérzettel bírnak? Bizonyára nem... Megyek előbb nőmet megnyugtatni, s azután a zsidókkal alkudni és a magistratust lóra ültetni.

*

A György frater által kitűzött idő előtt már a Turgovicsra vetett harács kifizettetett, s a kellő perczben a teljes számú városi küldöttség a bíró vezetése alatt fényes ruhában, de aggódó, komo arczczal indult a padisah elébe.

A budai tisztes polgárok, kik Ferdinánd ellen vitézül küzdöttek, s kik szivökből örvendettek, midőn a legnagyobb veszély pillanatában a törököktől segély érkezett; most már sokalni kezdték a szultán jóakaratát s midőn a székesfehérvári kapun

az egész elöljáróság eltávozott, hosszú sorban kisérte a nép, szerencsét kivánva nékik, kivánva fölindulással, könnyek közt, s azon elborult, sejtelmektől terhelt hangulattal, mely legkevésbbé sem tett volna kedvező benyomást a felszabadítóknál a megszabadítottak iránt.

A küldöttség hamarabb érkezett vissza, mint gondolni lehetett, de hiányzott közülök egy ... a városbiró.

Őt visszatartóztatták. Miért? Senki sem mondhatta meg. E hír nagy rémületet okozott.

Lehettek neki ellenségei, azonban tevékenysége, belátása és részrehajlatlan igazságszolgáltatása oly tulajdonok voltak, melyek Budán és mindenütt a világon nagy tekintélyt s nem csekély ragaszkodást szoktak a hivatalnokoknak szerezni.

Politikai rokonszenvei nem mindig hangzottak ugyan össze a közvéleménynyel, mely egy nemzeti uralkodót, a török védhatalom gyűlölt istápolása mellett is inkább szeretett a trónon látni, mint Ferdinándot, ha ez által a polgárháború és az ország kétfelé szakítása is megszüntethetnék, de Turgovicsnak a bécsi udvarhoz szítása csak azért sem látszott a nép előtt veszélyesnek, mert köztudomás szerint Izabella királyné kegyeltebb emberei közé tartozott. Hizelgett a polgárok hiuságának az is, hogy oly férfiu, ki nemesi levéllel nincs ellátva, s egy fillér nélkül jött Budára, a fontosabb kérdésekben csak úgy kihallgattatik az udvarban, mint országzászlós. Megnyerte az önérzőbbek szivét az is, hogy Turgovics nem követi

a régi példát, mely szerint minden magát csak valamennyire kitüntetett polgár nemesség és czimer után vágyik.

Az érdemes városbiró tekintélye kétségkivül nagy csorbát szenvedett akkor, midőn fölfedezték azon összeesküvést, mely a Boldogasszony templomának czintermén át késő éjjel a várba vezetett kétszáz német katonát, kik a békétlenekkel egyesültek volna, ha egy őr a merényt észre nem veszi és zajt nem üt. György frater tüstént befogatott minden gyanus egyént. Ezek közül a kisbíró, Palczán Péter, az összeesküvés indítójának Turgovicsot állította; de minthogy a királynét is vallomásában emlegeté, ez okból őt György frater, mint istentelen rágalmazót, rögtön kivégeztette. A hadi törvényszék Turgovicsot sem foghatta tehát kereset alá oly vádért, mely egy rágalom miatt elitélt egyén szájából eredt. Történetesen Atádin kívül, kit tetten érték, s ki még a kínpadon sem akart senkit fölfedezni, Bornemisza is, néhány tekintélyes polgárral együtt, csak Palczán vallomásai által voltak terhelve. Turgovics a többi gyanuba vetteknél még annyiban is szerencsésebb volt, mert az egész város tudta, hogy az elkövetett árulás előtt már egy héttel ágyban fekvő beteg volt. Igaz ugyan, hogy Bornemisza tegnapi megsarczoltatása alatt a csőcselék nép ismét föl volt izgatva a város főbírája, mint a németekhez szitó egyén ellen; de miután kiki látta, hogy mily nyugodt arczczal lovagol a küldöttség élén, s miután kiki azt képzelte, hogy ha vétkezett is Turgovics, a magistra-

tusból többen voltak százszor inkább bemártva, mint épen ő, nem lehetett csodálkozni azon, ha a részvét és szánalom, mely iránta mutatkozott, mindinkább a török elleni gyülölettel kezdett összeolvadni.

Eleget mondták a magistratus tagjai, hogy ők nem tudják, miért tartóztatták le a főbíró ő kegyelmét; de azt látták, hogy senki vasra nem verte, s hogy még a basák is majdnem túlságos tisztelettel beszélgettek vele.

A nép csóválta fejét az ily nyilatkozatokra, képtelenségnek tartotta Turgovics barátságát a kontyosokkal, inkább hitt azon rebesgetni kezdett hírben, hogy a basák Magyarország fővárosának első hivatalnokát zsineggel végzik ki. S midőn Szolimán császár hadainak előcsapatjai a budai határt átlépték, midőn hajós serege a pesti partoknál horgonyt kezdett vetni, már akkor minden vagyonos budai polgár a koldusbotot a kezében tartani vélte, minden anya fölserdült leányát elrejté szem elől, minden kereskedő a legértékesebb kelméket boltjából eltávolította, minden bűnös fogadást tett Istenhez térni, s minden ártatlan, tiszta lelkiismerete mellett sem hitte szükségfölöttinek, magát és szeretetének többi tárgyait az általa ismert nevű szentek és vértanuk különösebb pártfogásába ajánlani.

III.

György barát és Török Bálint rendeletéből szünni nem akaró ágyudörejek üdvözlék Szolimánt, a nagy szövetségest, midőn a Duna jobb partján vezeté óriás seregét az ó-budai magaslatokra, honnan Esztergom és Nyitra vidékének földulására tüstént csapatokat indított.

A királyi udvarba pedig megérkezett a csauz-basa, ki már egyszer Izabella férje halála után, nyilvánosan Szolimán sajnálkozásának kifejezése, de titkon a végett volt küldve, hogy pontos tudósítást szerezzen, vajjon Zápolya özvegye csakugyan anya-e, vagy pedig egy becsempészett gyereket ad ki saját magzatának. Mert az Erdélyből Stambulba szökött elégületlenek ezt erősítették, s a hódító párt, melynek élén a belgrádi és anatoliai basa állottak, a váradi békekötés miatt neheztelő szultánt már félig rá is bírta, hogy a Zápolya-családot kihaltnak, a magyar trónt megürültnek, s az országot fegyverrel szerzett török tartománynak hirdesse ki. A csauz-basa titkon nyomozott, kutatott s vizsgált, s minthogy az elégületlenekhez volt utasítva, hamar meggyőződött arról, hogy János Zsigmond, a csecsemő magyar király, csakugyan fölvett gyermek. E közben valaki Izabellának elárulta a csauzbasa által szőtt ármányt s ő valami ürügy alatt magához hivatta a csauzt.

A királyné rendkívüli szépségét talán soha anynyira ingerlővé nem tette a finomabb érzéssel választott, de egy kevéssé kaczér öltözék, melylyel

a renegát törököt fogadta, beszélgetvén vele olasz nyelven, mert a csauz-basa születésére nézve dalmata volt, fontos és igen bonyolult politikai kérdésekről. A csauzt elbódította a szellem és bűbáj, melyet sovár szemei szívtak be a csodaszép alak minden vonásairól, minden mozdulatáról. Fonák feleleteket adott, összecserélte a szavakat, a királyné zengzetes hangját hallá csak, s a gondolatok, mielőtt értelmöket fölfogta volna, elpárologtak meggyuladt képzelődése hevénél. Oly állapotban volt, mintha mákonytól ittasan, a földi élet és a paradicsom jelenetei szeszélyes káprázatokban egyesülnének körüle, hogy mámoros érzékeit a valódi tárgyak és a képzelődés csalódásai közt ringassák.

A csöngetyű hangja idézé vissza merengő elfogultságából.

E jelre a dajka behozta a csecsemőt és távozott.

A királyné folytatva beszélgetését, kibontotta mellfátyolát, s mintha senki sem volna a teremben, szoptatni kezdé gyermekét.

— Allahnak hatalma nagy, — kiáltott a csauzbasa elragadtatással. — Allah elméje teremté a mennyet és a földet; de csodatevő hatalmát akkor emelte legmagasabbra, midőn szépségedet gondolta ki. Engedd meg, felséges királyné, hogy lábait csókolhassam meg Zápolya utódjának, a győzhetetlen padisah fogadott fiának és Magyarország királyának.

E jelenet mentette meg Buda ostroma előtt néhány hónappal Magyarországot, s most ugyanazon

csauz-basa vezéttetett be számos kiserettől környezve az ünnepélyes elfogadásokra szánt nagy terembe, épen midőn a hanyatló nap végsugarai a halottakkal födött mezőkön és a palota festett ablaküvegeinek csataképein csillogtak.

A kiséret átadta a gazdag ajándékot, a csauzbasa pedig jól betanult beszédben fejezte ki a szultán sajnálkozását azon, hogy az ozmánok régi hagyományai tiltják a fejedelmeknek idegen nőkhöz tett látogatását, neki sem szabad a királynét személyesen fölkeresni. A magas helyzetű nők legféltékenyebben őrzendő kincse a szemérem s ezért lehetetlen a szultánnak kivánnia, hogy ő felsége a táborba hozzá menve, annyi férfi szemének legyen kitéve. A legszigorúbb rabnő érzése is sértve van, ha arczfátyolára idegen tekintet téved, kémlelvén az eltakart vonásokat. A szultán tehát csak arra kéri a királynét, küldje el hozzá az ő jó barátja örökösét, a kis Zsigmondot, az ország tanácsosainak kiséretében, hogy szíve óhajtása szerint láthassa, megölelhesse, megcsókolhassa, s fiainak, Szelimnek és Bajazetnek bemutatván, azok testvéri szeretetébe ajánlhassa.

Izabella a váratlan kivánsággal zavarba hozatva s nagy szerencsétlenséget sejtve, haladékot kért, míg minisztereit tanácskozásra egybegyűjtheti.

*

Közelgett az éjfél, s még a királyné nem jelent meg, pedig már egy órája, hogy tanácsosai várnak reá.

— Udvarmesternője könnyekbe borulva találta, — szólt a késést magyarázólag Petrovics, egy zömök, s már hajlott korú államférfi és hadvezér, kinél a személyes bátorságon kívül csak a becsületes jellem s az uralkodó családdal való rokonság volt a magas polczra emelkedésre jogczím.

— S vajon mi hozhatta ő felségét ily megindulásba? — tudakolá Podmaniczky aggódó kiváncsisággal.

Petrovics vállat vont.

— Annyit hallottam, — tevé hozzá, — hogy ő felsége a csauz-basát kegyeskedett zárt audientián fogadni. De mi járatban van a csauz-basa? arról, valamint uralkodónőnk könnyeiről, talán a váradi püspök, kincstárnok és kormányzó úr adhatna fölvilágosítást.

A kire Petrovics nem minden fullánk nélkül czélzott, épen lefüggő al-ajakkal s majdnem egészen behunyt szemekkel nézte olvasóját, szőrruhájának egyetlen ékességét, s míg ujjaival a hosszú füzér sötét gránátgyöngyeit számlálni látszott, erős vonalai, magas s domború homloka és sötétsárga arczszíne épen semmi érzést, semmi gondolatot nem fejeztek ki.

— Kegyelmes uram! — szólt Podmaniczky, a karszékhez, melyben György frater ült, tisztelettel közeledvén. — Nem sziveskednék-e urasága minket fölvilágosítani összegyülésünk okáról?

— A királyné parancsolt velünk, ez az oka.

— Hallom, a csauz-basa itt volt.

— Magam is láttam . . . a lovászát, — jegyzé meg szárazon György barát.

— Ezzel nincs mit beszélni, — gondolá Podmaniczky, s Werbőczihez fordult, az ország kanczellárjához, ki egy asztalon heverő breviariumban lapozgatott.

— Tisztelt barátom, hivatalánál fogva leginkább lehet azon tárgy mivoltára nézve avatott, mely iránt ő felsége véleményünket fogja megkérdezni. Nem volna-e szives egy kevés inviatiót adni iránta, hogy előre megállapíthassuk nézeteinket?

A kanczellár sebten fölkelt ülőhelyéről, s barátságosan szorongatva Podmaniczky kezét, így szólott:

— Régen a kanczellárok, mint az udvar első iródeákjai, minden elfogadáskor jelen voltak, hogy alázatos véleményeiket közölhessék és a netalán szükségelt okiratokat fogalmazván, aláírás alá terjeszthessék. E jó szokásnak az a hasznos oldala volt, hogy az uralkodó, midőn tenni vagy vélekednie kellett, sohasem hagyatott magára, s mindig volt oldala mellett egy alkotmányos tanácsadó, ki a nemzet óhajtásaira és érdekeire figyelmeztesse. Most én csak alkalom szerint vagyok kanczellár, mert valódi hivatalom, mint tudni méltóztatik, csak a belső tanácsosság. Egyedül magánvéleményemet fejezem ki tehát, ha azt mondom, hogy a ma éjjeli értekezlet valószínüleg a hatalmas szultánnak küldendő ajándékokért hivatott össze.

— De miért könnyez tehát a királyné, ha csak ajándékoznia kell?

— Oly érzékeny szív, a minő ő felségeé, hogyan ne volna megindulva, — válaszolta Werbőczi, a szónoklatba átcsapó hangon, — hogyan ne volna az öröm és fájdalomtól áthatva e dicső és gyászos pillanatokban, midőn az ellenség legyőzetett, s midőn azok, a kik le vannak győzve, legalább egy részben a haza eltévedt, de azért ki nem tagadott gyermekei, kiket mi teljes bűnbocsánat mellett fogadánk vala sorainkba, ámbár átalkodottságukban imádott édes anyánk, a közös haza ellen fordíták gyilkoló fegyvereiket. Azután, drága barátom, oly buzgó katholikus nőnek, minőt mi Magyarország trónján üdvözlünk, a diadal örömrivalgásai közt is a megöletett ellenségben sajnálni kell a szerencsétlenül kimult keresztyént. Mi a felséges szultán védszárnyai alatt megtartottuk nemzeti királyainkat és alkotmányos szabadságunkat; de csodálkozhatunk-e, ha királynénk, ki gyöngéd nő és szive sugallatait követi, némi irtózással gondol arra, hogy tőle, ki a kereszt előtt imádkozik, alig háromezer lépésnyi távolságra százötvenezer pogány vakbuzgósággal említi Allah nevét. Mert mi tagadás, tisztelt barátom, a mi hatalmas védelmezőnk, a dicső Szolimán császár, minden nagy tudománya s mély belátása mellett is, egész népestül a pogány hit mocsarában fetreng.

Podmaniczky e csinos szónoklatból sem tájékozhatta magát. Azonban megköszönte a nagyhírű férfiu fölvilágosításait, mintha azok hihetetlen tisztasággal derítették volna föl Izabella könnyeinek és az éjjeli értekezletnek tárgyait.

— Én azt gondolom, — említé szerényen Frangepán Orbán, — kogy ő felségét talán az is aggasztá, vajon nem fog-e országunknak az a része, mely a német megtámadásoknak leginkább ki van téve, török tartománynyá alakíttatni, s ez által hazánk három részre daraboltatni?

György frater e szavakra nyugtalanul vakarta tonsuráját és elkomorodott.

Frangepán eddig az udvartól távol élt, s épen most lépett be a belső tanácsba, vagyis most soroztatott azok közé, kiktől a korona a magas politikához s főleg a diplomatiához tartozó kérdésekben véleményt szokott kérni.

A széles műveltségű és hódító külsejü ifjunak első föllépése kedvezőtlen benyomást tett Werbőczire.

— S nagyságod esküszegőnek és közönséges birtokrablónak tartja-e Szolimán császárt? — kérdé ez őszinte csodálkozással.

— Én mint újoncz, csak találgatni akartam értekezletünk tárgyát, a nélkül, hogy legkevesebb súlyt is helyezzek nézeteimre, — mentegetődzék Frangepán.

Török Bálint, a fővezér, egy élet- és erőteljes férfiu, valódi typusa a magyar huszártisztnek, kit a szám nem ijeszt el, s a lehetetlenség gondolkozóvá nem tesz; a vakmerő harczok és regényes vállalatok által hiressé vált Török Bálint, kezét Frangepán vállára tevén, kétes mosolylyal tudakolá:

— Hiszed-e öcsém, hogy Szolimán, kinek vezéri

tehetségét nem vonom kétségbe, a keztyűt a magyar nemzeten kívül még az egész keresztyén világ szemébe is merné dobni, az által, hogy a félholdat például Budavárra kitüzetné?

— Konstantinápoly elfoglalása után kétségkívül ez volna a legrémítőbb tény, mely beláthatatlan küzdelmek korszakát nyitná meg s talán az ozmán hatalom megtörésével végződnék. De én mégsem tudnám kiczirkalmazni a vonalat, melyen túl nem terjeszkedhetnék egy három földrészen nagy győzedelmeket nyert uralkodó dicsszomja, — válaszolá Frangepán szerény hangon s méla borongással.

— Épen ez a kérdés! — sohajtá egy halk s mégis kiható hang. — De a német elfoglalta volna Budát, a török csak elfoglalhatja.

A kik a tanácsosok közül e sohajt és a kisérő suttogást hallák, megrezzenve tekintettek a karszék felé, melyen György frater ült behúnyt szemekkel és hosszú száraz ujjaival még mindig számlálva olvasójának gyöngyeit.

Ekkor lépett a terembe Izabella királyné mély gyászba öltözve.

Gondolatait az eshetőségek felől ruhájának színével fejezte ki, s a leküzdött fájdalom után nem maradt arczán más, mint a méltóság és szépségnek, a bánat által megszentelt s leírhatlan varázsa.

Előadta a csauz-basa küldetésének tartalmát. — Midőn a szultán, tevé hozzá, gyermekemet és az ország tanácsát parancsolja magához, egyenlő veszélyben látszik lenni a haza és az uralkodó család. Határozzatok, uraim, a király és saját sorso-

Ekkor lépett a terembe Izabella királyné mély gyászba öltözve.

tok fölött. Nincs most ideje a kölcsönös szemrehányásoknak. Én semmi áron sem akartam nyakunkra hozni a törököt, de a ti nézetetek más volt. A szultán táborostul kapunk előtt van. Vigyétek, ha tetszik, gyermekemet és uralkodótokat hozzá; de legyetek arról meggyőződve, hogy ha őt baj éri, semmi rábeszélés, semmi tekintet, semmi erőszak nem tartóztat vissza attól, hogy a trónról tüstént ne lépjek a legelső kolostorba, melynek egy oltára van, hol imádkozzam, egy czellája, melyben fáradt tagjaimat nyugalomnak engedhessem át, s egy kriptája, mely koporsómnak helyt adjon.

A belső tanács — György frateren kívül, ki csak azt az érzést szokta elárulni, melyre a körülmények szerint szükség van — palástolhatatlan megütközéssel hallá a királyné értesítését.

— Mindig mondám én, — mormogá Török Bálint, — hogy szabdald a németet, de aprítsd a törököt. Azonban a váradi püspök és a kanczellár más nézetben voltak. Az egyik a bibliával kezében, a másik a magyar törvénykönyvvel mindig Stambulra mutatott, mintha onnan kellene elhozni a Sion és szabadságunk kulcsát. Győzedelmeimért épen most akartam jutalmat kérni felségedtől, imel azt hallom, menjek a törökhöz, majd megfizet az nekem.

— Budán-e vagy a héttoronyban? — kérdezé mosolyogva György frater.

— Akarom, — közbeszólt a királyné, — hogy semmi versengés ne támadjon kegyelmetek közt és az én színem előtt. Támadják meg egymást, ha

közülünk eltávozott a szultán, de most tartsák magokat szigorúan az elejökbe terjesztett kérdéshez.

— Úgy hiszem, — jegyzé meg Podmaniczky, — legczélszerűbb volna, ha felséged azt izenné a mi hatalmas védelmezőnknek, Szolimán császárnak, hogy a kisded király ő felsége beteg, például a foga nő, vagy gyomorláza van.

— S hát aztán? — tudakolá Martinuzzi.

— Aztán, — folytatá Podmaniczky, — közülünk deputálnánk valakit, ki nevünkben és felhatalmazásunkból intézze el a szultánnal a szükségeseket.

— Például kegyelmedet, — jegyzé meg György frater.

— Vannak nálamnál okosabbak is, például a püspök úr.

— A mit Podmaniczky ő nagysága tanácsol, — szólt Petrovics, — az igen helyes volna s ő felsége óhajtásával is találkoznék, föltéve, hogy a török seregen át tudjuk magunkat vágni s megmenthetjük a kis Zsigmond királyt és a belső tanácsot attól, hogy erővel hurczoltassanak a szultán elébe.

— Én meg merném kisérteni az áttörést, — hozta föl Török Bálint.

— S ha sikerülne? — kérdé György frater.

— Akkor ez volna a magyar haditörténet egyik legfényesebb fegyverténye.

— Kétségkívül, — szólt György frater, — de győzedelmünket három nevezetes eredmény koszorúzná. A királyné hozományát és férje örökségét,

a kis király koronáját vesztené el, a magára hagyott ország pedig önként átalakulna török tartománynyá.

— Felséges asszonyom s nagytekintélyű belső titkos tanács! engedtessék meg nekem is alázatos véleményemet az előterjesztett nagyfontosságú kérdés felett elmondani.

Martinuzzin kívül, ki ismét olvasója gyöngyeit kezdé számlálni, minden szem a nyirott fehér szakállú, hegyesre pödrött bajuszú, apró redőkkel elborított arczú, élénk öreg felé fordult, kinek egykor csengő, zengzetes s most sem ércz nélküli hangja ezreket hozott lelkesedésbe, országgyűlések megállapított véleményeit és egész osztályok politikai befolyását döntötte meg.

A népszónokból, a kisebb nemesség szenvedélyes pártvezéréből, ki az eszmék vakmerő fegyverével hódított, utóbb csendes és békeszerető diplomata lett, s optimismusát, mely a jelen kúszált viszonyaival is megelégedett, csak áhitatossága szárnyalta túl.

A régi név azonban még gyakorolt némi varázst az új nemzedékre is, míg a megható visszaemlékezések által nem engedé egészen kialudni a hajlott korú férfiak tiszteletét.

— Hallom az aggodalmakat, — folytatá szónoklatát Werbőczi, — látom a gondokba merült homlokokat, s az éj kísértetes csendje a rossz sejtelmektől elfogult szívek éles dobbanásait csaknem fülemig hozza.

Felséges királyné és nagytiszteletű belső titkos

tanács! oly hangulatban vagyunk, mintha Szent István összeroskadt trónjának deszkadarabjaiból kellene koporsót készítenünk egy kis gyermek számára, ki az utolsó nemzeti király, s mintha a szeretett, de elvesztett haza földjéből az ellenség csak annyit akarna nekünk visszaajándékozni, a mennyibe magunkat eltemettethessük.

De, kérdem én, hol van az ellenség? s hol az a veszély, melytől sáppadoz arczunk, s már meg is tört a gondviselésbe vetett hitünk?

A képzelődésben, uraim! csak a lázas képzelődésben, mely eltorzítja a legegyszerűbb tények alakját.

Buda előtt van Szolimán; tehát a maga számára elfoglalja azt.

Azonban nem volt-e már kétszer benn a várban, s mit tőn?

Tán elfoglalta, s nekünk kellett-e véres harczokkal kicsikarni tőle?

Uraim! visszaadta önként.

S mert visszaadta, ebből következtetik-e kegyelmetek, hogy most nem fogja visszaadni?

Hódolok a logikának; de kérem, világosítsanak fel arról, hogy e tétel előzményéből miként foly okvetlenül a belőle levont következtetés?

Magam is megdöbbentem, midőn hallám, hogy a szultán a csecsemő királyt és a tanácsosokat magához hívja, mert a szokatlanban többnyire van valami elidegenítő és talányos, s mert a királyné gyászruhája, a szenvedés, melyet a küzdelem óráiban kiállott, izgató hatást gyakorolt kedélyemre.

Azonban az első percz behatásai után kérdezem magamtól, kérdezem a rideg megfontolástól, mely a politika egyedüli irányadója, s kérdezem a történettől, mely az élet mestere, hogy hát tulajdonkép van-e abban valami félelmes és gyanút gerjesztő, ha a védelmező védettjét személyesen akarja ismerni? Épen tizenegy évvel ezelőtt Szolimán császár János királyt a mohácsi mezőre hivatta, hol tábort ütött. S minő izenettel hivatá? Azzal, hogy védenczét ismerni és megölelni óhajtja. Felséged férje csak tizennégy ember kíséretében jelent meg, és Szolimán megismerkedvén vele, s átölelvén őt, nagy tisztességgel bocsátotta haza.

Ebből azt következtessük-e tehát, hogy most Szolimán ki akarja végeztetni Zsigmond királyt, mert szintén magához hivatja, szintén azt izeni, kogy megismerni és megölelni óhajtja?

Vagy tán azon ütközünk meg, abból merítünk gyanút, mivel minket is táborába szólít? De jusson eszünkbe, hogy Ferdinánd és V-ik Károly még nem kötött békét, még a háború folyamatban van, még a magyar seregnek támogatni kell a nagyurat, még a szultánnak sok elintézni valója lehet felséged hű tanácsosaival, mielőtt Bécs, mely e hadjárat czélpontja, bevétetnék. S ha a török császár a magyar tanácsosokat eddig egyedül csak a közös hadjáratokra vonatkozó kérdések iránt hallgatta ki: a multból azon meggyőződést merítsük-e, hogy midőn most velünk szintén értekezni akar, ennek nem lehet más tárgya, mint hazánknak török tartománynyá átalakítása?

De a pogányok igéretének, sőt esküjének sem lehet hitelt adni. Jégre épít, a ki egy pogány adott szavára épít, — ezt vethetik ellenem nagyságtok.

Tudom én, hogy valamint az idvesség, úgy az igazság egyedüli tiszta kútforrása a keresztyén hit, kivált ha szakadások és eretnekség fertője által meg nem zavartatik. Azonban az Isten különös irgalma úgy alkotta az emberi szívet, hogy még a bálványimádás sem vetkeztetheti ki minden nemes tulajdonaiból. Sokrates pogány volt, s mégis bízhattunk volna az ő szavában; Aristides pogány volt, s mégis átallottuk volna igazságszeretetét kétségbe vonni.

És vajon mikor csalt meg minket Szolimán? mikor szegte meg szentül fogadott igéreteit, s ha eddig szavának embere volt, bizton következtethetjük-e, hogy már most szükségkép hazudni, ámítani és minket rá fog szedni?

Kétszer valék nála követségben, s mindkét alkalomkor azt tapasztaltam, hogy a Zápolya-család iránt ragaszkodással viseltetik, s politikája érdekében sem fekszik a magyar nemzet törvényes és százados önállóságának megsemmisítésével a török birodalom közvetlen határait Németországig terjeszteni, hogy kelet és nyugat közt minden korlát elvétetvén, az összetalálkozás az élethalálra küzdést mellőzhetlenné tegye.

Felséges királyné! Ezen nézetekre támaszkodva, az aggodalom legkisebb árnya nélkül javasolhatom a hatalmas szultán kívánságának betöltését.

Reggel mi tanácsosok és az ország többi nagyjai, kik királyunkkal együtt akarunk élni, halni, körülveszszük a díszhintót, s gyalog kisérjük el Szolimán császár ó-budai táborába.

Werbőczi szavai szembetünő hatást gyakoroltak tiszttársaira, sőt még Izabella aggodalmait is csökkenteni látszottak.

— Azt csak meg kell vallani, hogy Werbőczi nem hasonlít a vén muzsikusokhoz, kik a közmondás szerint minden nap egy nótát felednek.

E szavakat Petrovics halkan intézé György fraterhez, ki szintén halkan válaszolá: — Valóban, a mi tudós kanczellárunk akkora logikával bizonyította be holnapi tisztelgésünk veszélytelenségét, hogy már most magam is valami szerencsétlenségtől kezdek tartani.

Podmaniczky közel állott Martinuzzi karszékéhez. Az ő fülét is megütötte a csipős észrevétel. — Szent igaz! szólt Markoshoz fordulva. — Az élet kineveti a logikát, és a történetírók vastag könyvei a következetlenségek adataitól puffadoznak.

Markos helybenhagyólag bólintott, noha nem hallván az előzményeket, semmit sem érthetett a czélzatból.

A királyné, midőn Werbőczi bevégezte szónoklatát, egy perczig várt, de látván, hogy a vita megszakadt, előbb Markosra, s aztán Frangepán Orbánra veté tekintetét.

Markos, bár értelmes férfi volt, inkább szeretett szavazni, mint tárgyalni. Az eszmék oczeánján

a parthajóshoz hasonlított, kik töredékeny naszádaikkal nem vágynak a sík tengerre menni. Biztatólag int tehát Frangepánnak, ki a királyné ráfordított figyelme által zavarba látszott jönni.

Frangepánt, Zápolya halála előtt néhány héttel, Petrovics Lengyelországba küldé a királyi család magán ügyeiben, s onnan Bora királyné, Izabella anyja, rokonaihoz, a Sforza herczegekhez Olaszországba. Ezektől ajánló levelekkel ellátva tért vissza, midőn már Buda ostrom alá vétetett. Saját pénzén toborzott csapattal rontott a várba, Roggendorf táborán át, s e merész tette bámulatra ragadta még az ellenséget is.

Ennyit tudott róla Izabella: személyesen alig ismeré.

— Ha választanunk kellene a menés és maradás közt, — szólt Frangepán — akkor nem fognék nagy előnyökért is olyast javasolni, mi felséged anyai szívében aggodalmakat gerjeszthetne. De vannak helyzetek, melyeket, ha elfogadtunk, következményeit sem elhárítani, sem kijátszani többé nem sikerülhet. Én, midőn a szultán akaratának teljesítését szomorú kénytelenségnek tartom, nem féltem felséged gyermekét veszélytől, ámbár Magyarország királya; azonban hazám sorsa iránt mély és legyőzhetetlen aggodalmaim vannak. Miután saját erőnkből nem tudtuk jogainkat és határainkat megvédeni, a török császár tizenkét év óta már háromszor jött Konstantinápolyból segítségünkre, s mindig akkora sereggel, minőt Európa hatalmasságai soha még háborúba nem vezettek.

S vajon nem mondhatja-e most már, hogy nehéz neki oly messziről, oly gyakran és annyi áldozattal megmenteni minket a bukástól? Nem mondhatja-e, hogy épen azért, mert sikeresen akar védelmezni, kénytelen saját érdekünkben várainkat őrizettel rakni meg, sőt tán az ország egy részét, bár ideiglenesen, elfoglalva tartani? Nem mondhatja-e, hogy a fölött is őrködnie kell, nehogy mi a szükségtől kényszerítve, az ő tudta nélkül és ellenére kössünk békét, mint már egyszer Nagy-Váradon tettük is? Engem még a keresztyén uralkodók esküje sem nyugtat meg, ha az érdekök ellen történt; mert oly országból jöttem, hol a templomban az erényt magasztalják, a közéletben pedig a sikert. De visszaélés volna a hely méltóságával, visszaélés ez ünnepélyes perczczel, ha hosszasan fejtegetném azt, hogy a kanczellár ő nagysága indokai meg nem nyugtattak ugyan, azonban javaslatát, bár mennyire fájjon, lehetetlen visszautasítanom.

— Ha rémeket akarunk a falra festeni, — jegyzé meg Werbőczi, — képzelődésünk az ecsetre elég fekete színt tud szerezni. Miért ne gyilkolhatná meg Szolimán Budaváros minden lakosát? Hisz ereje van rá, s jellemével, ha egy keveset elveszünk belőle, s ha egy keveset hozzáteszünk, igen könnyen összeegyeztethető is. Látszatra nincs nagy ellentét a közt, a mit rossznak és jónak nevezünk, s mégis oly erős sorompó választja el egymástól, a minőt semmi dialektika nem bonthat szét, valameddig az Isten mindenhatósága külön határokat

szab a mennynek és pokolnak. Szolimán még eddig irányunkban soha kétszínű nem volt, s ha valaki ezentúlra ellenkezőt hisz felőle, vallja azt be következtetés helyett jóslatnak, s akkor mi meg fogjuk vizsgálni: hogy csakugyan próféta-e, kinek szavát emberfeletti erő sugallja, s ki után a nép kérdezősködés nélkül indulhat? Az én fiatal barátom fenyeget minket az általunk sokáig titkolt váradi békével, melyet egyébiránt Ferdinánd követei siettek a szultánnal szintén titkon közleni. Megvallom, magam is féltem ennek a fulánkjától, de a mérget levettem róla az által, hogy őszintén bevallottam, mindazon körülményekkel együtt, melyek néhai urunkat és tanácsosait arra kényszerítették. A nagylelkű szultán mosolylyal fogadta fölleplezéseinket és még csak arczszíne sem változott.

— De hát miért nem mondta nekem e föllepplezést és e mosolyt? — tudakolá György frater karszékéről indulatosan emelkedve föl. — Ha én ezt tudom... akkor... esdeklem felségednek, szólt visszatartóztatva gondolatját és haragját, alázatosan esdeklem, hogy vitánknak véget szakítva, legmagasabb akaratját velünk tudatni kegyeskedjék.

Izabella összpontosítá lelke minden erejét, s bár lélekzete akadozott, feje szédült s érzé, hogy arczának csak halálsápadt színe lehet, mégis hangjának észrevehető reszketegsége nélkül mondá: — Hű tanácsosaim véleménye szerint Szolimán császárnak a csauz-basa által előmbe terjesztett kívánatait teljesítenem kell. Megnyugszom benne, s

térdre borulva fogok könyörögni az Istennek, kinek szent akaratja a koronás fők és népek sorsát intézi, hogy kegyelmeteknek sem eddigi eljárása, sem az abból folyó mostani elhatározás, ne forduljon a király trónja, a haza épsége és függetlensége ellen.

A végszavaknál térde reszketni kezdett, s karját az asztalra támasztá, fedni akarván gyöngeségét. Majd körültekinte, vajon nem vették-e észre azt tanácsosai, kik előtt szégyelte volna. De nem is kelle rá az ő éles és beható nézése, hogy meggyőződhessék, miként mindenik közülök most sokkal inkább volt saját magával elfoglalva, hogysem elég figyelemmel birhasson, uralkodónőjében a királyi tulajdonok e hiányát fölfedezni. Csak midőn szeme Frangepán arczán suhant el, a férfias, de gyönyörű vonalakon, látni vélt — egy könycseppet.

— A király reggel kilencz órakor fog a szultánhoz indulni, tanácsosai, s kik a többi főurak közül csatlakozni akarnának, kísérjék ő felségét!

Ezzel a gyülés eloszlott, s Izabella belső termeibe vonúlt.

— Érdemes jó uram! — szólt a hátrább maradt Markoshoz Podmaniczky, — kegyelmed elmegy-e a szultánhoz?

— Természetesen.

— Én nem, — mond Podmaniczky, pálczáját indulatosan ütögetve a palota márvány lépcsőjéhez.

— De midőn a szultán kívánja, s mi elhatároztuk.

— A rókának is ilyen feleletet adtak a többi állatok, midőn az oroszlán barlangjába voltak híva, s közértelemmel elfogadták a kegyelmes meghivást. Jó éjtszakát, tisztelt barátom! Tehát a váradi béke körülményeinek fölleplezésén mosolygott a szultán; e szerint ő alkalmasint még együgyűbb, mint a mi nagy tudósunk Werbőczi István ... Jó éjt, drága barátom! Köszvényes lábaim vannak... itt a kocsim. Kérem, holnap beszélje el nekem a császári kitüntetés minden részleteit ... ha találkoznánk.

— No! de ne vonja ki magát kegyelmed közülünk.

— Majd meggondolom, vele fogok aludni, mint tanácsolja a fontos szándékokra nézve a közmondás. Szívesen közleném Turgovicscsal, a városi főbiróval, az én régi barátommal is, az igen és nemre tartozó okokat; de ő megszerette a szultán fényes sátorát, s még nem jött vissza onnan ... jó éjt!

IV.

A palotában hamar elterjedt a miniszteri értekezlet híre és oka. Elébb a kamarások sugták meg a palotahölgyeknek s az apródok fecsegték el a belső nőcselédeknek; utóbb a királyné rendeletei semmi kétséget nem hagytak fenn a bekövetkezendő nagy esemény fontossága és részletei iránt. Az udvarmesternő kapkodott, futott, nyitá és csapta be az ajtókat. Sem Madridban, sem

Nápolyban, sem Bécsben ilyes czeremonia még nem fordult elő. Honnan vegyen rá előzményeket? Ha a király serdült korú volna, akkor az udvarmestert és az első kamarást illetné meg a gondolkodás kötelessége; de minthogy csecsemő, neki, az udvarmesternőnek kell eszmét keresni e sajátszerű szertartásra. S kit rendeljen a király mellé? A dajka nem mellőztethetik, pedig nincs kiképzett modora, s az illem szorosabb szabályait nem tanulmányozta. Aztán micsoda illem uralkodik a török udvarban, ez is nagy kérdés. Ha a szép palotahölgyeket küldi a király kiséretéül, vajjon hány jön közülök vissza? ha a rútakat küldi, nem fogják-e ezt a basák ellenökben bizalmatlansági szavazatnak tekinteni? Ha férjhezmenteket küld, nem gerjeszt-e féltékenységet? ha hajadonokat küld, nem rontja-e ezek társasági helyzetét? S aztán, hogy viseljék magokat? miként öltözködjenek? keresztbe tegyék-e a kezöket, ha köszönnek, vagy csak térdöket hajtsák meg? S ha valamelyik galant török basa csalogató szavakat intézne hozzájok, hogyan fejezzék ki tagmozdulattal ezt a szót: nem. A magyar nógatja fejét, s azon nem-et ért; de a török, midőn fejét nógatja, azzal a beleegyezést, az igent adja tudtul. Tehát az udvarlókkal szemközt magyar vagy török értelemben nógassák-e a palotahölgyek fejöket, hogy épen semmi félreértés ne támadjon? ez nagy kérdés vala, melyért a szegény udvarmesternő vonakodott bármi felelősséget magára vállalni.

Hasonló aggodalmakban voltak a palotahölgyek

is. Az egyik állítá, hogy ő, ha szerecsent lát, sikoltani fog, a másik azért tiltakozott a meneteltől, mert az ő renegát férje okvetetlenül letartóztatja; a harmadik követelte, hogy, ha csakugyan őt küldik, adjon neki egy tőrt az udvarmesternő, melylyel a basát, ha szükség lesz rá, szíven döfhesse; a negyedik erősíté, hogy ő, az illem megsértésével is, vonakodni fog sorbettet enni, mert abba szerelemital lehet vegyítve; az ötödik negédesen mondá, hogy ha őt küldik el, a szultánnál csupa kiváncsiságból fel fogja emelni arczáról a fátylat, s az ebből következhető minden szerencsétlenségért az udvarmesternőt teszi felelőssé.

A komornák, kik úrnőiknél a kisegítő eszközök fellelésében lelékenyebbek szoktak lenni, összedugták többnyire csinos fejecskéiket, s a legérdekesebb csevegés után abban állapodtak meg, hogy igen czélszerű volna, ha a nagyságos asszonyok és kisasszonyok, miután úgy félnek a töröktől, őket öltöztetnék át palotahölgyekké. A törökök bizonyosan észre nem vennék e cselt, s különben is tudatik, hogy a rangra nézve nincs finnyás ízlésök, mert még a császár háremébe is rabnőket visznek.

Ez elmés javaslatot megbuktatá György barát, ki szertelen tevékenységénél fogva, még az udvari háztartás ügyeibe is be szokott avatkozni.

Rendeletet készített tudniillik az ünnepélyes menet minden részleteiről, s annak tizennyolczadik pontja, mely az udvarmesternőnek épen éjfélkor kézbesíttetett, így hangzék: «Kudrahiczky asszo-

nyom pedig hármat az idősebb és nem tetszetős arczú nők közül válaszszon ki, s azokat rendelje kiséretül Zsigmond király ő felsége mellé.»

Az udvarmesternő, hogy hamarább végezhessen, hangosan olvasá fel a rendeletet, mely a fiatal osztály által nagy nevetéssel, de a többiektől még nagyobb visszatetszéssel fogadtatott.

— Látszik, hogy a kegyelmes úr még azt sem tudja, hogy már a harmincz éves asszonynak sincs esztendeje, — szólt dévajon az a kisasszony, ki a szultán sátorában okvetetlenül fel akarta emelni a fátylát.

— S ugyan melyiknek nincs közülünk tetszetős arcza? kérdé kevély önérzettel az, ki semmi esetre nem akart sorbettet enni.

— Meg kell gondolnunk azt is, hogy kedvelt udvarmesternőnk távozása által, mint a tévedező juhok pásztor és őr nélkül maradnának, — jegyzé meg hamis czélzással az a fiatal nő, ki renegát férje általi letartóztatástól remegett.

Az udvarmesternő haragos tekintetet vetvén az egész társaságra s különösen a renegát feleségére, ki, fájdalom, még a fiatal kor virágjában volt, s nem-tetszetős arczot sem lehetett rátukmálni, ismételjük, az udvarmesternő méltóságának teljes érzetére emelkedvén, ekként szólott: — Nemes hölgyek! hivatalos kötelességem a királyi palota nőszemélyzete közt a rendet és fegyelmet a hatalmamban álló minden eszköz szigorú alkalmazása által is fentartani. Itt, mint látom, zendülés akar kiütni, s a királyné tekintélye az én személyemben

vakmerő kifejezések által sértetik meg. Ez a honárulás és az uralkodás elleni pártütés egyik legborzasztóbb neme.

— Nem! — tiltakoztak a palotahölgyek.

— Sőt épen a legborzasztóbb neme, melyet Werbőczi István ő nagysága csak azért nem említett meg a felségsértés esetei között, mert létezését lehtetlennek tartá, mint a bölcs Solon az apagyilkosságot.

— Kérdjük meg Werbőczitől, küldjünk hozzá egy deputatiót, — zajgottak a fiatalabb hölgyek.

— Mit? hát kegyetek éjjelnek idején akarnak a várból kirontani, mely azonkívül, hogy vár, a palotahölgyekre nézve a kolostor természetével is bir.

— Nem tudunk arról semmit!

— Igen, a kolostor természetével is bir, — folytatá hangnyomattal az udvarmesternő — s én holnap reggel jelentést fogok tenni ő felségénél, hogy kegyetek desertálni akarnak, mint a katona, és elszökni, mint az apácza.

— Mi csak azt mondtuk — válaszolá meglehetős vakmerőséggel az a kisasszony, ki a szerecsen miatt a szultán szeme előtt sikoltani akart — mi csak azt mondtuk, hogy nagyságod nincs veszélynek kitéve, ha Zsigmond ő felségét a törökökhöz kiséri; mihelyt azonban nagyságod az ellenkezőjét nyilatkoztatja ki, mi töredezett szívvel fogunk tévedésünkért bocsánatot kérni.

— Hallatlan romlottság! — sóhajtá az udvarmesternő. Ki kell tisztítani az egész palotát. Én

nem tudom többé köztetek a rendet fentartani. A hosszas ostrom kivetkőztetett előbbi természetetekből. Ha püspök uram nem elegyedik bele, fölbomlik az egész udvar. Még holnap jelentést fogok tenni.

E fenyegetés egy kevéssé meghökkentette a hölgyeket.

— Igen, holnap jelentést fogok neki tenni. Most pedig ezennel rendelem és parancsolom, hogy a fiatalság tüstént távozzék innen, s csak azok maradjanak benn, a kik közül ő felsége kiséretét kell kiválasztanom.

Az udvarmesternő rendeletét hallván, az ajtó felé tolongtak az éltesebbek, s csak utánok vonulhatott ki a fiatalság.

Percz alatt üres lett a terem.

Csak a renegát neje, kit Martinuzzi már egy versen ki akart az udvarból tiltani, s ki az udvarmesternő hiúságát legélesebben sértette meg, választá a távozás helyett a karszéket, melyre kényelmesen letelepedett.

— Menjen kegyed is, menjen a többiek után, — nógatta az elkeseredett udvarmesternő. — Csak nem hiszi, hogy vén asszony?

— Minket szegény németeket a szenvedések és csalódások inkább vénítenek, mint az évek, — válaszolá a renegát neje áhitatos arczczal. — Egyébiránt azért maradtam itt, hogy ha nagysád rám bízná, félóra alatt tiszteletre méltóbb kiséretet állítsak össze, mint a minő a jelen körülmények közt a palotahölgyekből kitelik. Ezek, mint

nagysád nálamnál is jobban tudja, többnyire oly kisasszonyok, kik fényes házasságra számítanak, vagy oly nők, kik az udvarban lakás által férjök befolyását akarják megszilárdítani. Miként juthatna nekik eszökbe, hogy a szultánok a nagy fogadtatások alkalmával zsákkal szórják az aranyakat, s hogy az Ó-Budára kirándulás ötven jobbágytelket is megérhet? Ne volna csak a férjem a szultánnál, örömest elmennék én.

— S csakugyan oly jövedelmező volna? — tudakolá az udvarmesternő, kinek mind a renegát neje iránti haragját, mind pedig saját arcza és évei körüli jogtalan hiúságát ellensúlyozni látszott a vagyonszomj.

— Főleg a mostani szultán bőkezűsége mesével határos.

— Meg kell vallani, — szólt nem csekély nagyítással az udvarmesternő, — hogy én a madridi és nápolyi udvar körében nyervén kiképzésemet, e barbár népség szokásairól kevéssé értesülhettem. A «romanzerok» és a «trovatorok» a holdvilágos éjeken folyvást pengették ugyan a lantot ablakaim alatt, s ha kifogytak a legújabb szerelmi versekből, változtatás kedveért daloltak a pogányok borzasztó vérengzéseiről is, kiket a romanzerok állandólag moreskoknak, a trovatorok pedig araboknak neveztek; de sohasem hozták fel azoknak bőkezűségét.

— Roppant hiba volt tőlök, nagyságos asszonyom! — válaszolá a renegátné hamis komolysággal.

— Kit gondol kegyed Zsigmond király kiséretéhez megszerezni?

— Boldoggá teszem vele a várnagynét.

— Azt a rossznyelvű asszonyt?

— Ott nem használhatja nyelvét, minthogy egy szót sem tud törökül. Aztán másodiknak jó lesz a családi levéltárnok felesége, kinek nyolcz élő gyermeke van.

— S férje negyven aranynyal tartozik nekem, — egészíté ki a küldetésre szükséges indokokat az udvarmesternő.

— Harmadik nőnek, ki a kocsi elején ülne, czélszerű volna a mi fodrásznőnk, úgyis cserbe hagyta a szeretője, s vigasztalásra van szüksége.

— És számomra ritka becsű színes hajpomádét készít, gondolá az udvarmesternő, de nem említé, hanem a helyett leereszkedő nyájassággal mondá: — Köszönöm kegyelmed szíves figyelmeztetését, s a királyné ő felségével is fogom közleni.

— De remélem, nagyságod nem fogja felhozni azt a csekély versengést, mely a palotahölgyek közt kiütött.

— Mindig nagylelkű és elnéző voltam, de kötelességem hozza magával, hogy a történtekről legalább általános tudósítást tegyek.

— De minek elegyíteni be az asszonyok dolgába a papokat; értesítse nagysád egyenesen ő felségét.

— Azt igérem ... Azonban a várnagynét, e csípős nyelvű asszonyt nem fogom ő felségének a kiküldetésre ajánlani.

Ezzel távozott.

A renegát neje pedig, ujjaival pattogva, kezdve a szobában tánczolni. — Szép mulatságunk lesz holnap egész napra van mit nevessünk. Fösvénységével megcsalja a vén asszony hiúságát. Fogadni merném, hogy az utasítás tizennyolczadik pontja értelmében maga áll a satnya és kellemetlen pofájú nők élére. Csitt! hallgatok, nehogy barátnőim csevegése miatt felhagyjon nevetséges szándékával.

*

A palotai viszályoknak, a miniszteri értekezleteknek, a királyné mély aggodalmainak s a szultán nagy és titkos politikai terveinek tárgya, a kis Zsigmond, míg sorsa fölött ezrek virrasztottak, csendesen alvék bölcsőjében és még azt sem sejté, hogy a dajka helyét az anya foglalta el.

Pedig most oly kedves, oly átengedő, oly mindenre figyelő dajka vala Izabella, mintha a trón és uralkodás egy hamar elröppenő álom, de az anyai gond a valóság, az egyedüli hivatás lett volna, melyhez ő ért, s mely a végzet által osztályrészűl jutott.

Szemeitől végkép eltávozott a szender, és megjelentek a könnyek, majd az ivor feszületre, melyet ima közt nyomott ajkaihoz, majd az elringatott csecsemő pólyáira, fürteire peregve. Ha fohászai, ha zokogása, ha szeretetének hőbb kitörése néha nyugtalanítanák kisdedét, tüstént zöngött,

énekelt dajkadalokat, és sonatákat, a mint épen eszébe jutottak.

E közben az éj csillagszemeivel, fellegtelen láthatárával, meleg lehével, s a távolból hozott rejtelmes, bár egyenlő morajával mindinkább izgatá a királyné idegeit és lágyítá érzéseit.

Visszagondolt multjára, a rövid, de ragyogó hajadonkorra, midőn Krakkóban és Rómában ünnepelték. A pártát a korona váltotta föl egy éltes s megtört férfiú oldalánál. Hamar jött rá az özvegygyász, a vérontások, szenvedések, megaláztatások, uralkodás s alárendeltség változó jeleneteivel. S most az alig huszonhárom éves királyné sem fiatalságában, sem szépségében, sem a rangban, sem a tevékenységében nem találja fel azt, a mit boldogságnak neveznek, s melyek létezését sokan tán csak azért hiszik oly makacsul, a miért hiszi némely czímerkészítő a griffmadarat vagy egyszarvút, mert már sokszor lerajzolta.

— Csak gyermekemben békültem ki helyzetemmel — sóhajtá — s ki tudja, holnap nem kell-e megtudnom, hogy az özvegy bánatát mennyivel mulja felül a gyermekét vesztett anya kétségbeesése! . . . Aludjál kedvesem! Őrködjenek fölötted családom, nemzetem védszentjei, s Magyarország nagyasszonya! . . . Két éve már, hogy e földet, mely a testvérvért issza, kötelességem és hajlamom szerint második hazámnak tekintem, s ma láttam először egy könnycseppet, mely érettem omlott. Annyi nap alatt egy könny! Zord férfiak laknak itt, kiknek szívét a köz- és magánveszteségek meg-

fagylalták, még mielőtt Izabella szenvedni tanulhatott volna. Miért kivánjak részvétet tőlök?... Aludjál, kedves gyermekem! Fejlődjenek lassan érzéseid, nyíljék föl későn kebeled és értelmed, hogy midőn ragaszkodni akarsz, e kipusztított földön már találhass egy lényt, kire támaszkodni lehet. Oh! hogy az anyának azt kell áldásként kérni, a mit máskor átoknak vélne!... Aludjál kedvesem! Sokáig tartsák a pólyakötelékek lefoglalva azt, a mi benned szellemi, hogy a midőn a hosszú gyermekkor az első belátásnak helyet enged, tisztultabb legyen az erkölcsi élet láthatára, s midőn első érzésed felébred, ne találkozzék okvetetlenül az első undorító csalatkozással... Miért vetett föl a véletlen a trónra, mint a sziklára azon növényt, mely ott csak féltáplálékot szívhat, míg a völgyben dúsan tenyészhetett volna! Sokan irigylik hazug szerencsémet, s valódi szerencsétlenségemért csak egy könnycseppet ismerek. Frangepánt is talán csak a közveszély hatotta meg. Talán a trónt sajnálta, melyen ülök, képviselve egy elvet, egy törekvést, egy véráztatott zsámolyát a nagyravágyásnak, mely úgy ingadozik, mint térdeim reszkettek, midőn, hogy gyengeségemet el ne áruljam és tanácsosaim gúnyos észrevételeire ki ne tegyem, kénytelen valék az asztalhoz támaszkodni... Aludjál, aludjál gyermekem! ne vegyűljenek álmaid közé azon torzalakok, melyektől reggel rettegni és sírni fogsz! Mily zaj a síri csendben! Mintha hallanám a török minden mozdulatát, mintha álmos kezek szítanák a hamvadó tábortüzet, mely körül

guggadozva aggok beszélik azon régibb bűnök történetét, melyeket ők dicsőségnek neveznek, hogy új dúlásokra ingereljék a fiatalokat, kik még kevés keresztyén falvat égettek föl, s kevés nőt fűztek rabszíjra. És ezek a mi szövetségeseink! Ezekhez küldöm fiamat, s midőn a vádteljes segély miatt Frangepán nézete szerint az ország egy része áldozatul eshetik, fiam életéért legfelebb az a tapasztalás kezeskedik, hogy a földön heverő erőtlen csecsemőt az elefánt sem szokta eltaposni.

Az udvarmesternő lépett halkan a szobába, s az általa félrevont kárpit lassú suhogása az üvegdarabok éles pengéseként hatott a királyné izgatott idegeire.

Említé általunk már ismert tervét. Kérte a királynét, menjen pihenni, kímélje drága egészségét, bízza a gyermeket minden uralkodónő, sőt általában az anyák bevett szokása szerint, a száraz dajkára, figyelmezteté a közelgő hajnalszürkületre, kért, csevegett, tanácsolt, míg ki nem utasíttatott.

*

Reggel az egész város talpon volt, s fő fejet érve, a tömeg elfoglalva tartott a Szent-Györgytértől kezdve, melyre a királyi palota nyugoti oldala nézett, egész a Vizi-kapuig minden zúgot.

Az ablakok tömve voltak kitekintő arczokkal, sőt a padlások és Boldogasszony temploma tornyának nyilásai is.

A kik pedig a Vizi-kapun belül helyre nem tehettek szert, s a munkájokat elhagyott napszámosok nagy része, a Vizi-város főutczáját szállották meg és egészen a mostani Bomba-térig terjeszkedtek ki; mert tovább hatolni, kivált a közönség legkiváncsiabb része, a nővilág, a török tábor szélső örseinek közelsége miatt már nem tartá tanácsosnak.

Pontban kilencz órakor hirdeté egy ágyúlövés Zsigmond király indulását.

A Szent-György-térre vezető híd leeresztetett, s elől a hirnök phantastikus öltözékben, nyomban utána néhány díszruhás levente jelent meg, az előfedezetet alkotva. Midőn ezek a híd túlsó széléhez értek, már a kaput áthaladá a nyolcz fehér ló által vont arany pántos, arany czímeres ezüst lépcsőjű díszkocsi.

Harsogott az «éljen!»

A kocsi hátülésében látható volt az udvarmesternő, a királyt tartva ölében; vele szemben hárman foglalva helyet: a még fiatal dajka, az ódon kinézésű levéltárnokné és még nem egészen koros, de kellemetlen arcz teljes minősítésével biró udvari fodrásznő.

A kocsi jobb oldalánál gyalog ment elől György frater, a belső tanácsosok és a csatlakozó mágnások egy részétől követve; a kocsi bal oldalánál a többi gyalogló tanácsosok és főurakat Petrovics vezette, a királyi rokon, s az ő oldala körül találjuk Werbőczit és Török Bálintot is; míg a deli termetével a közfigyelmet magára vont Frangepán,

Pontban kilencz órakor hirdeté egy ágyulövés Zsigmond király indulását.

Br. Kemény Zs.: Zord idők I.

222. lap.

György barát mellett van, csak fél lépéssel hátrább.

A díszkocsit kivont karddal követte tizenkét testőr.

Az éljen újra harsogott, midőn a díszkocsi a hidon áthaladt. — A lelkem király beh szépen sír, s aranyos picziny száját mint kitátja, soha ilyen kedves hangot még nem hallottam! Könnyei omlanak, soha ilyen nagy könnyeket nem láttam! . . . Csak kitetszik, hogy más fajú emberek a királyok — sopánkodék áhitatos szívvel Istókné asszonyom, a kefekötőné.

— Bizony nénémasszony, még az én porontyom is tud úgy ríni, kivált ha a kása megégeti a száját. Királyunk könnyei igaz, hogy nagyok, de az azért van, mert szempillái hosszak, mint a királyné ő felségeéi, s a mint a mi városbirónénkéi — szólt egy tűzről pattant menyecske, kinek férje városi hajdu.

Istókné illő megvetéssel mondá:

— Hugomasszonynak kár úgy büszkélkedni gyermekével, mert a fölfuvalkodást bukás szokta követni. Aztán míg a kend beczéje a meleg kása miatt sír, a kis király ő felsége alkalmasint a haza veszedelmén kesereg; mert az tudni való, hogy az uralkodók magzatjai hamarább érnek meg, mint a közönséges emberekéi; azok az Istentől előbb kapják ki eszöket.

— De hát miért kapnák előbb nénémasszony? holott nekik kevesebb szükségök van rá, lévén bölcs tanácsadóik: míg nekünk saját eszünkkel kell

gondolkozni. Aztán a kis király nem is a haza veszedelme miatt sír, hanem azért, mert megijedt az ágyútól és a harsány éljenezésektől.

E komolylyá válható vitának a sekrestyésné adott más irányt, sopánkodva mondván:

— Hogy is tudja az a királyné egyetlen gyermekét a török cerberus torkába vetni!.. Csak igaz, hogy a magas állásúak szívét megkeményíti az Isten s a szeretet rongyba takarózik!

— Mi az a cerberus? — kérdé agyarkodón Istókné.

— Többnyire fenevad; néha azonban vén aszszony is.

— Ez a fehérszemély bizonyosan beste német, ki férjestül a várkaput lanszkeneteknek elárulta; ne beszüljünk vele — sugá Istókné a városhajdu feleségének.

De a hajduné, ha sora volt rá, nem könnyen hallgatott.

— S kend a királyné helyébe mit cselekednék? tudakolá csattanósan a sekrestyésnétől. Talán valamelyik szegény asszony gyerekét öltöztette volna királyfivá, hogy azt nyelje el a fenevad?

— Egy kukkal se' mondom, hogy nem.

— Hát, azért hallja meg kend előbb a harangszót mint mi, azért szívja be a templomban előbb a tömjénfüstöt mint mi, azért sepri naponként meg az oltár lépcsőjét, hogy ne tudja, miként az Isten szine előtt mindnyájan egyenlők vagyunk, s ennélfogva a királynénak sem lehet a maga magzatja megmentéseért a másét vetni a fenevad torkába.

A tolongó nép különszakította a vitatkozó nőket, kik különben könnyen egymás hajába kaptak volna az élénk eszmecsere miatt.

— Itt megy a nagy Werbőczi! legyintsd fiam a süvegedet! — nógatta serdülő fiát egy sujtásos dolmányú s hajlott korú megyei nemes, maga is követve az ajánlott példát. Ez a roppant hazafi csapatta ki a nádorságból a vén Báthorit, kinek, midőn lovára emelkedett, a kengyelét oly úrfiak tarták, kik közül a legszegényebb is több uradalommal birt, mint mi jobbágytelekkel. Ez a bátor férfiú szökött fel a Rákos mezején egy hordóra, melyet épen az ő egészségére ürítének ki, és szónokolni kezdett a főrendűek ellen, kik szemtelen gőggel tőlünk különválva tanácskoztak, mintha nem is volnánk az igazi magyar nemzet, míg ők csak fattyú hajtásai azon élőfának, melynek törzsét alkotjuk. Így mondá a nagy Werbőczi, mert még jól emlékszem kifejezésére, s midőn beszédét bevégezte, felszólítván az aranyruhás urakat, hogy jőjjenek közénk, a nép közé, tüstént rettenve szálltak le a várból ő kegyelmek a zászlós és szoknyás urak, mind a világi, mind pedig a papi rendek; holott nekik volt ám elég katonájok, míg Werbőczi István fegyver nélkül és magára hagyatva vala, csak mi vettük közbe, tizennyolczezer párthívei. Éljen, fiam, Werbőczi István!

— Talán azért, hogy a törököt János királylyal nyakunkra hozatá? — kérdé gúnyosan egy másik táblabiró, ki ugyanakkor a váradi püspököt éltette.

— De hát nem szövetségesünk-e a török?

— Mint az egérnek a macska. Most is Werbőczi vette rá a királynét, hogy a kis királyt a szultánhoz küldje, talán azért, hogy láb alól eltegyék — vádaskodék a Martinuzzit pártoló nemes.

— Tagadom a kegyelmed állítását, rivalgott a Werbőczi híve. A csecsemő-királyt a váradi püspök küldi a török császárhoz azon titkos utasítással, hogy ott körülmetéltessék. Ezt én orrontom azért is, mert saját füleimmel hallottam Buda ostromakor a püspök uram e szavait: inkább törökké leszek, mintsem a várat Roggendorfnak feladjam. Nem elég indicium-e ez arra, hogy a püspök küldi a királyt a törökhöz?

— Bizonyosan a püspök küldi. Hisz ő tartóztatta le a mi kedvelt városbiránkat is, Turgovics Miklós uramat, — jegyzé meg egy tisztes helyzetű polgár.

— Ellenkezőleg, barátom! — fogta fel a szót, háta megett, a Boldogasszony templomának káplánja. — A püspök ő nagysága örömmel hirdetne keresztes háborút is a pogányok ellen; de Werbőczi István uram azt tanácsolja a királynénak, hogy csak fogózzék egész erővel a szultán palástjába.

A perpatvar mind szélesebb körbe terjedt s akkora zajjal vádolta a kisebbség Werbőczit, a többség Martinuzzit, hogy a díszkocsi mellett haladó tanácsosok is meghallották egyes töredékeit a rájok nézve nem kedvező nyilatkozatoknak.

— Rossz jel, hogy Podmaniczky ő nagyságát nem látom Zsigmond király kiséretében — szólt a

Vizi-városba lejtő díszkocsi környezetén szemlét tartva János diák, a városrész legmélyebb elméjű politikusa.

— Pedig én szolgáltattam neki a szükséges vendéghajat, — említé a borbély, ki szerencsés vala a híres diák mellé tolakodhatni.

— S miért volt szüksége ő nagyságának vendéghajra?

— Mint mondá, kérem alásan, azért, hogy ha a tisztelgéskor üstökön ragadná a jancsáraga, hát ott hagyhassa üstökét.

— Mily előrelátás! — kiáltott fel János diák.

— S miután kegyelmetek az előrelátásról beszélnek, világosítsanak fel engem Török Bálint uram iránt, kit én az operenczián túl képzeltem és ime! a király kocsija mellett találok; — e kérdést intézé nem annyira a borbélyhoz, mint János diákhoz egy jól öltözött úr, kit általában senki sem ismert, s ki, idegen kiejtéséről itélve, rácz eredetű magyar lehetett.

— És miért ne járhatna a királyi kocsi mellett a mezei hadak fővezére, ki a trón legerősebb támasza s Roggendorfon oly fényes győzelmeket nyert, — mondá a diák.

— Való igaz, — válaszolta az idegen — de, ha nem csalódom, ő nagysága szintoly fényes, azonban még vérengzőbb ütközeteket vívott a törökök ellen is.

— De akkor Ferdinánd generálisa volt, most pedig Zsigmondé, — czáfolá meg az ellenvetést a diák.

— Ez szintén való igaz, azonban régen meg szokta öletni a foglyokat. S vajon kemény természetét elhozta-e új urához?

— Szigorú, derék katona most is. De nálunk nem a pogányok ellen harczolt, ennél fogva szerette volna ejtett foglyait magánál tartani, hogy kiválthassák, de az istentelen Mahomed basa, kivel együtt nyerte meg a főcsatát, a foglyokat mind a szultánhoz viteté.

— Hallatlan szemtelenség! Tudom, haragudott is érette Török Bálint.

— Mérgében a bajuszát rágta, — jegyzé meg a diák. Aztán nevetve folytatá: — emberül is visszafizette a kölcsönt a kutyaszivű Mahomed basának.

— S hogyan? — tudakolta az idegen.

— Hát csak úgy, hogy Perényit, a Ferdinánd magyar seregének vezérét, kéz alatt figyelmezteté: vonuljon ki íziben Pestről, mert máskép háta mögé kerül Mahomed basa s elmetszi a visszavonulást.

A mély elméjü diák e felvilágosítására az idegen mosolyogva jegyzé meg: — E tett igen hazafias volt ugyan, de a török császár oly elfogult ember, hogy aligha tudná eléggé méltányolni.

— Csak képzelje kegyelmed, mit nem tud kigondolni a török? — szólítá meg János diákot Bornemisza, a Martinuzzi által megsarczolt városi tanácsos rokona, ki biztos kútfőből szokta híreit meríteni. — Épen most hallom kapitányunktól, hogy a szultán magyar ruhába öltözött renegátokkal árasztotta el a várost, kik a hangulatot kémlik

s minden rossz hírt fölszednek. Van közöttük basa is. Mit tegyünk? Ki merészelné őket elfogni? És ha el nem fogják, melyikünk lehet biztos árulkodásaiktól? Majláthot, az erdélyi vajdát, lánczra verték s ha a főurakkal így bánnak, mi történik velünk csekély helyzetüekkel? Legalább is karóba vonnak.

A diák elsápadt, körültekinte, homályos aggodalom szállotta meg, keresé szemeivel a jól öltözött idegent, kivel Török Bálint felől eszméket cserélt, de az nem vala már sehol látható.

A díszhintó e közben a Bombatérhez ért s ott a tömeg kiabálni kezdett az ország tanácsosai felé: Isten éltesse ő felségét! Isten éltesse nagyságtokat! kérjük, hozza vissza nekünk a mi városbiránkat. Turgovics Miklóst, kit a szultán magánál tartóztat. Mi jót állunk érette fejünkkel, egész vagyonunkkal. Ha hibázott, hadd itéljék el a haza törvényei! Kezeskedünk arról, hogy meg nem szökik.

Werbőczi csendesíté a tömeget, szólván: — Tudtunkkal Turgovics nincs sem elfogva, sem letartóztatva. Hogy miért késik, magunk sem foghatjuk meg. Majd megmondjuk, jőjön hamar haza. Kendtek pedig csendesedjenek le s oszoljanak szét.

A tömeg engedelmeskedik, de néhány izgató még mindig tamáskodott. — Nem jön Turgovics többé vissza! jóslá az egyik. Bemártották ellenségei, erősítette a másik s a királyi kiséret csak akkor kezdette kényelmesebben érezni magát, midőn Hévizhez közeledett s a tartózkodás a török előörsöktől elapasztotta a kiváncsi népet.

Szolimán táborának végső őrhelye majdnem addig terjedt, hol most a császárfürdő.

Mihelyt az őr meglátta a díszhintót, jelt adott s egyszerre nagy mozgás támadt; porfelhő emelkedett a Dunaparton és az ó-budai hegyek lejtőin s a mének dobogása, a növekedő táborzaj eléggé elárulták a hatást, melyet Zápolya ivadékának jövetele előidézett.

Csakhamar fényes s többnyire basák- és főméltóságú urakból alakult csapat vált ki, és drágakövekkel behintett szerszámú s nyeregtakarójú lovakon, igazi ázsiai pompával, mind megannyi király közelített a magyar királyhoz. Midőn a fogattól tíz ölnyire lehettek, leszállottak lovaikról, mellökre font kezekkel, mélyen meghajolva, gyalog mentek a tanácsosokig, kik szintén nagy tisztelettel állottak sorba s mély bókok közt hajlongának, mind a két fél legyőzni akarván a másikat az udvariasság szabályainak teljesítésében.

A basák az udvarmesternő nem csekély ijedtségére a kocsiajtóhoz vezettetve, egyenként bemutatták magokat a királynak, ki épen akkor ébredt föl szendereből s ennélfogva savanyú arczczal tekintett a hosszú szakálú, kontyos, tarka és óriás bábokra, kikhez hasonlókat látott ugyan otthon is, de csak arasznyi nagyságban.

A bemutatást rövid, azonban szives szónoklat követte, melyben egy őszbeborult három lófarkas basa a hatalmas szultán nevében kéri a magyar királyt, a fényes kapu hű szövetségesét, hogy látogassa meg őt a császári sátorban.

E szónoklatot kicziffrázva tolmácsolá Zsigmond ő felségének a csauz-basa, mire a váradi püspök szintén megható és ékes szónoklattal köszönte meg uralkodója nevében a ritka s majdnem példátlan kitüntetést.

A csauz-basa a püspök beszédét is tolmácsolá a török főméltóságoknak, megpótolván az ázsiai hiuságnak hizelgő éktelen bókokkal.

Ezzel a menet tovább folytatta útját, a basák és török főméltóságok vezetése mellett.

— Úgy látszik, a törökök sem minket felkonczolni, sem a kis királyt fogolylyá tenni, sem az országot megszállani s annál kevésbbé mohamedán tartománynyá átalakítani nem szándékoznak, mondá Werbőczi Frangepánnak nem minden elégtétel, sőt gúny nélkül.

— Igen fogok örvendeni, ha nem csak fogadtatásunk, de elbocsáttatásunk is egészen nagyságod óhajtása szerint történik, — válaszolta Frangepán udvarias, de nem egészen fullánktalan mosolylyal.

A csauz-basa pár lépéssel hátrább maradván, súgá Martinuzzinak: — A belgrádi és anatoli basák nagy párttal birnak a divánban s igen haragszanak a magyar nemzetre. Óvakodni kell tőlük!

György fráter alig észrevehetőleg bólint fejével, jeléül, hogy a halk szavakat értette s ezzel a csauzbasa, hogy hátramaradása észre ne vétessék, gyorsabb lépteket tőn előre.

A dob pörgött, harsogott a trombita, csattogtak a réztányérok s e török muzsika minden harczias

erejét kifejtette, midőn a díszkocsi a tábor első sánczaihoz ért.

*

Izabella királyné gyermekétől elszakítva, a szorongás és bánat martalékául volt kitéve hat egész óranegyedig.

Ekkor hallá meg az ágyúdörgést, mely fiának a szultán sátorába lépését adta jelül.

A várt és rettegett jelre karszékébe hanyatlék, sápadt arcza a halottéhoz hasonlított, de ajkai mozogtak. Hihetőleg imádkozott féleszmélettel, mintha álmodná, hogy oltár előtt áll s az Istennel beszél gyermekéről.

V.

Elemértől és Barnabás diáktól ott váltunk el, a hol több heti barangolás után szemökbe tűnt Budavár távoli körrajza s Elemér éles, gyakorlott szeme az ó-budai magaslatokon a török tábort fölfedezte.

A nap még mindig hőn sütött s lovaik lába magasan verte fel a port.

Rákos rónáját a nagy események sem ébresztették fel álmatag és néma csendjéből. Csak egy nyúl ugrott ki a buczka közül, csak egy héja keringése verte fel az árva csárda baromfiait, csak egy kuvasz ugatott ki a lécz-kapun, képviselve az őrködést a gazdátlan majorban, csak néhány, a csapattól elszakított katona tévelygett még a síkságon, méregetve elméjében a házi tűzhelyhez vagy a

táborba visszatérést. A mezei munka javában szakadt félbe; mert ha a várbeliek nem, akkor az ellenség vett igénybe minden fuvart és a török császár közelgésének híre elég volt arra, hogy azt a nép a portyázat és dúlás vérjeleneteivel kösse össze. A kinek barma volt, tova szállítá, a kit szegénysége nem kötött a röghöz, a háború nem foglalkoztatott, talált csendesebb vidéket, hová elvonulhasson, és a sok földvár, palánka s kerített város hazánk sík földén is elég menhelyet nyujtott a csekélyebb vagyonu családok nőtagjainak és gyermekeinek.

Utasaink tehát mentől közelebb értek, annál lehangolóbb vala a benyomás, melyet az elhagyatott és néptelen tájkép gyakorolt képzelődésökre, mit utóbb Buda rongált kőfalainak már tisztábban kivehető részletei is fokoztak.

— Elemér úrfi! — szólt jókora szünet után Barnabás, ajkain ferde mosolylyal — a csonka torony is eléggé meg van alázva. Nem hordja fejét felül az emberek házain, pedig templom. Vajon minő?

— Természetesen keresztyén templom.

— Tudok én Budán oly tornyot, melynek tetejére jól illenék a félhold, vagy a veres kakas; de ne haragudjék kegyelmed, nem akartam én bántani, hiszen! együtt kell emelkednünk, hogy lábunk alatt lássuk a sok czifra és rongyos népet, kiknek ruháit egymással csak azért cseréltetі fel a vak szerencse és balsors, hogy mi nevethessünk a furcsa átöltöztetésen... Nem mondhatná-e meg nekem

Elemér úrfi, hogy melyik a Boldogságos Szűz német egyháza?

— S miért kérdi?

— Mert olyan kezdőbetűket szeretnék számára rajzolni, melytől ijedve forduljon el, a ki imádkozni akar. Atyám árnyéka a legiszonyúbb éjeken vádolta be ezen egyháznak oltárát, padjait, minden követ, csak a harangokról nem beszélt.

— S mégis a harangokat száműzné kegyelmed a félholddal, melyet a toronyra óhajtana tűzni — szólt tréfásan Elemér, látván, hogy Barnabásnak a lélek látás s a halottakkal társalgásból merített düh oly kedélybetegsége, melyet a szerencsétlenség fejtett ki s csak a nyugalom és jóllét, nem pedig az okoskodás gyógyíthatnak meg.

— Maradjunk tehát a vörös kakasnál, — mondá fontolgatás közt a diák.

— De Werbőczi István uram ő nagysága nem fogad szolgálatjába a veres kakast kedvelő embereket. Ő, mint hallom, a gyujtogatás ellen szigorú törvényeket írt.

— Csak tán nem akar az úrfi engem feladásai által a szolgálatból kitúrni?

— Jegyezze meg kegyelmed, — válaszolta Elemér a legkimértebb szigorral — hogy még nincs szolgálatban s tehát ki sem lehet túrni, s hogy a ki engem feladónak mond, azt én érdeme szerint meg szoktam büntetni.

Barnabás leemelte fejéről érczsisakját s őszinte, de ferde alázattal esdeklék: — Ne vegye, kérem, rossz néven megfontolatlan beszédemet! hiszen

tudja, hogy nekünk okvetlenül együtt kell emelkedni. Külön válnunk nem lehet nagy veszély nélkül.

A végszavakban az alázat mellett volt valami fenyegető is, de a lantos vagy nem vette észre, vagy nem akarta.

A kellemetlen érintkezésből támadt hallgatást Elemér figyelmeztetése törte meg: — Ni! ott alkalmasint törökök jönnek! Ezzel ujjával a Margit-sziget innenső oldala felé mutat, honnan egy dereglye, fegyveresekkel rakva, siet a Duna jobb partjára, míg felülről szintén spahiknak látszó alakok tüntek elő s csakhamar pár száz lovas és gyalog volt együtt.

— Most már próbára tehetjük vitézségünket, — szólt Barnabás diák.

— De a törökök szövetségeseink.

— Úgy hát folytassuk csendesen utunkat.

— Nem tanácsolnám, mert ha velünk találkoznak, okvetlenül elveszik lovainkat, sőt minket is elárvereznek.

— Hogy árvereznek?

— Dobszóval, a rabszolgavásáron, — jegyzé meg Elemér.

— No úrfi, ezek élelmes szövetségesek. Nem lehet nálok rossz pálya a katonáskodás.

E társalgás alatt legalább negyven díszruhás magyart vettek észre a Dunaparton, a királyi palota átellenében, kik valószinűleg hajóra vártak, mely őket átszállítsa.

A törökök pedig csendesen kezdettek a díszruhák felé huzódni.

— Fordítsuk utunkat Pestnek, — szólt Elemér.

— Lássuk előbb, mi lesz ebből, — tanácsolta Barnabás.

Lantosunk nem akart tiltakozni oly javaslat ellen, mely a távolság daczára is némi bátorságot föltételezett.

A következő jelenet tanui voltak tehát, melyet Barnabás diák előbb csak figyelemmel, utóbb azonban a káröröm bizonyos izgatottságával szemlélt.

A törökök óvatosan haladtak a parton, zajt nem ütve, de nem is rejtőzve. Valószinűnek látszott, hogy a magyarok észrevették őket, de vagy rosszat nem gyanítottak, vagy talán még szives fogadtatást is vártak. Midőn azonban a spahik három vagy négyszáz lépésre valának, hirtelen szétbomlottak s félkörre alakulva és a gyalogságot, mely többnyire lándzsásokból állott, előre bocsátva, oly támadó állást foglaltak, mely a díszruhás urakat a Dunába is szoríthatta volna.

Ekkor a törökök közül valaki előlépett s elég udvarias magatartással beszélt, — mint a jelek után itélve Elemér és Barnabás képzelé.

Midőn a török ismét a sorba állt, azonnal a magyar részről vált ki valaki, és szintén csendes magatartással látszott szónokolni.

Mihelyt pedig a magyar bevégezvén mondandóját, a sorba hátra vonult, megint előlépett a török s e sajátságos jelenet többször ismételtetik azon különbséggel, hogy a szónokok magatartása mindig

szenvedélyesebbé lett s hogy a magyarok egyszerre fölemelték kezöket, mintha fenyegetőznének.

Barnabás diák nagy reményt is csatolt a fenntartott kezekhez s épen javasolni akarta Elemérnek, hogy megsarkantyúzva lovaikat, sorakozzanak... az erősebb félhez; de nagy bámulatára azt vevé észre, mikép a sokat igérő verekedés helyett a törökök által vont félkör megnyilt s azon, mint a feltárt kapun kivonulván a magyarok, előbb lassú lépésben, utóbb ügetve mentek arra felé, hol most Kőbánya fekszik.

— Úgy veszem észre, a törökök, bár szövetségeseink, nem szeretik, ha Budavár őrizete új erővel szaporíttatik.

Elemér, ki ezen észrevételt koczkáztatá, meglehetősen hozzávetett a távolban eljátszott jelenethez.

A pesti ütközet után a szultán közelgésének híre elterjedvén, az ingadozók közül azokat, kik a királyné földjén laktak, de Ferdinándhoz szítottak, aggódóvá tevé eddig folytatott politikájok kimenetele iránt Eszökbe jutott György barát fölkelést parancsoló rendelete, melynek különböző ürügyek alatt nem engedelmeskedtek s most már a mértéken túl is eljöttnek hitték az időt, hűségök és vitézségök kitüntetésére. Öltözékök és fegyvereik díszével is akarták betakarni a szennyfoltot, mely késedelmezésökből ragadt jellemökre. Bátorságukban nem volt hiány és Szolimán hihetetlenül gyors megérkezésének tulajdoníthatni, hogy a harcz babérjai leszaggatásától elkéstek. Ők azonban legalább

a királynénál bejelenteni és kimenteni akarták magokat; de a szultán már rendeletet adott, hogy portyázó csapatai szép módjával gátolják meg az úri rend Budára tódulását. A késön jött díszruhások tehát illő óvás és tiltakozás után háztűzhelyeikhez visszaindultak.

— Vonuljunk Pestre, úrfi, ha nincs kedvünk töröknek fölcsapni, — szólt Barnabás diák, észrevevén, hogy a spahik az egész rónán rajlani kezdenek.

Balra tartva, tíz percz alatt halk ügetéssel is e kis kerített városban lehettek.

Elemér helyeslé útitársa nézetét.

— Együttal ott fogunk hálni s hajnal hasadtával csolnakot keresünk, mely Budára szállítson.

Pest nem épen gyarló, de nem is erős falakkal kerített város volt s Buda ostroma alatt Roggendorfhoz szított. Kiterjedése csekély. Utczái keskenyek. Házai magasak, de aránylag karcsúk, emeletenként legfölebb hat ablakkal. S hogy a környékre, mely annyi csaták szinhelye volt, az aggódó polgár gyakran tekinthessen, nem mulasztá el épületét legalább két ablakú padlásszobával befejezni.

E várost főbírája és a várnagy Fotiscus Ottó vitézsége sok galibába keverte. A főbíró Budavár megvívásakor első akart lenni a falakon s e miatt maga is sebet kapott, magistratusa is György barát golyói által megtizedeltetett. Később Roggendorf, bár rövid időre, egyik fő hadállási pontul választá Pestet, mi a lakosok kamaráját és zsebét meglehetősen kiüríté. Midőn Mahomed basa és Török

Bálint Roggendorfon győzedelmeskedtek, Perényi huszárai a kivonuláskor féktelenül raboltak és feltörték a boltokat s e miatt elkésvén, a török csapatokat nyakukra hozták s javában vagy kardra hányatták, vagy fogságba estek. A polgárok Isten büntetésének tekinték háládatlan bajtársaiknak e szerencsétlenségét; de a Perényi-huszárok iránti új gyűlöletökkel nem csillapíthaták le Mahomed pasa vagyonszomjas haragját, ki mihelyt főhadiszállását Pestre tevé át, Izabella nevében, de saját katonái számára roppant sarczot csikartatott föl a rebellis polgárságon. Végre Szolimán császár egész táborát a budai magaslatokra vezetvén, Pest, melynek alig volt már őrizni valója, őrizet nélkül hagyatott s a polgárok tüstént föltárták kapuikat, főleg azon meggyőződéstől buzdítva, hogy sem barátnak, sem ellenségnek nincs mit többé elrabolni.

E mogorva városba lépett be Elemér és Barnabás, a legkecsegtetőbb reményekkel a puha kenyérre, friss pecsenyére, jó borra és tiszta ágyra.

— Van-e közel vendéglő vagy kitünő csapszék, hol ló és ember megférhessen? — kérdé Elemér az Üllői-kapun berohanva.

— Úri egy van, az utczának majdnem túlsó végén, jobbra. Könnyen megismerhetni a természeti nagyságban lefestett vörös griff-madárról, mely homlokán lóg.

Ezt a kovácslegény válaszolá, ki a várkapu melletti műhely előtt épen egy megnyilazott ló körmét vagdalta.

— Nem verhetne-e föl hirtelen egy patkót? — kérdé Elemér s Barnabás diákhoz fordulva, hozzá tevé: holnap úgy is hajnalszürkület előtt indulunk.

— Addig én megszállok a Griffbe, — szólt a diák, lassan tovább léptetve s a magas épületekre hülye tekintetet vetve.

A kovács vasalás közben tudakolá: — Nem Perényi-lovas-e az, ki az úrfival jött?

— Nem.

— Szerencséje!

— Miért? — kérdezte Elemér.

— A Perényi-huszárok tőlem is egy lovat raboltak, — említé válasz helyett a kovács... Pedig szakasztott olyan, mint a Perényi-huszár — tért vissza Barnabás diákra, ki körül már csoportosodni kezdtek.

Ekkor Elemér hallá mindenfelől «Perényi-huszár!»

Omlott a nép a kapun és boltajtókon.

Elemér sejté már, hogy útitársát a tömeg nemcsak megbámulni akarja.

Kifizetvén a kovácsot, sarkantyút ad lovának; de a keskeny utcza rakva, tömve lett részint bámuló, részint káromkodó néppel. — Üssétek agyon! verjétek le lováról! — hallá köröskörül a Barnabásra czélzó nógatást.

— Nem Perényi-huszár az! A királyné zsoldosa! ne merjék bántani! — kiabált kiméletlenül terelve maga elől a tömeget, hogy a diákhoz csatlakozhassék.

Ennek helyzete valóban nehéz volt.

Lobogós lándzsáját, melylyel bánni különben

sem tudott, dorongként használta, óriás paizsát, mely bal kezének szabad mozgását gátolta, önvédelem helyett, megtámadói fejére csapdosta.

A nép füstökökkel, buzogányokkal volt ellátva s egy pár közülök karddal is.

— Húzzátok le a lóról! — tanácsolták ismét a távolabb esők a közelállóknak.

— Verjétek főbe, szúrjátok le! — lett a másik jelszó, melylyel küzdelemre voltak nógatva azok, kik még beütött fővel, tört kézzel, fuldokló mellel visszavonulva, földre veretve, a tizenhat markos lótól és társaiktól tapodva nem valának.

Viszont Barnabásnak is csengett, pengett a sisakja és domború mellvértje. Narancssárga arczbőre szederjessé lett, szája tajtékzott a dühtől s nyirott bajuszát és állát vérfoltok lepték.

Az éktelen lármától és ütlegektől zaklatott mén — melyet Barnabás a hosszú út és Elemér oktatása alatt már megtanult vezetni — végtére kifogy türelméből s urának bősz természetét egészen elsajátítván, rúgni, ágaskodni kezd és a lerészegített elefánthoz hasonlón tiporta az előtte állókat.

Elemér kardot rántva tört rést magának s messzeható hangon kiabálá: — Oszoljatok el! az nem Perényi-huszár, az Izabella királyné zsoldjában van. A ki bántani meri, főbe lövetik. Én az egész várost holnap megtizedeltetem!

Elemér úrias külsője különben is könnyen vezethette a népet arra a gondolatra, hogy főrangú osztályhoz tartozik.

Fenyegető szavai pedig azt hagyták sejteni,

miként legalább is a dandárvezérek közé tartozik s deli almásszürke paripája szintén megtette a kellő hatást.

Sokan kitértek előle, sokan megijedve a következményektől, vele együtt kezdték kiabálni: — Nem Perényi katonája! Bocsássátok szabadon!

Elemér néhány hozzá csatlakozó polgártól kisérve, épen a legsürgetőbb perczben érkezett Barnabáshoz; a midőn tudniillik egy utczasuhancz a ló mellé lopózva kaczrával, annak lábinát vágta meg a térdhajlásnál. A sebzett állat a mint hátra zökkent, gazdája, ki a lándzsával a suhancz felé szúrt, igen megrántotta a zablyát s e kettős hatás miatt a szerencsétlen ló hanyatt esett.

A diák pánczélos és lemezes termetének roppant súlyával a földre koppant. Szemei elhomályosultak s öntudata, mint az elfújt mécs, kialudt.

Elemér kardjával szabdalva riasztotta szét a martalékjára rohant tömeget.

E közbe harsogott háta megett: — Félre, ha mondom! én Fotiscus Ottó vagyok!

Fotiscus híres vívó s a pesti őrség várnagya volt. A törökök megszállása alatt az őt bámuló nép által elrejteték s most igazságot osztani jelent meg.

— A ki a földön fekszik, — mondá — lehet Perényi-huszár, de lehet nem is az; miután Erdélyben vannak így öltözött vértesek. S nagy esztelenség volt tőletek, hebe-hurgyán megtámadni.

Midőn Ottó úr e rövid rendreutasítást bevégzé, már Barnabás kábultságából fölébredve, talpon volt és harczias állást foglalván, új támadásra várt.

— De a mi kegyelmed fenyegetését illeti, — folytatá Fotiscus Ottó, Elemérhez fordulva — arra csak azt jegyzem meg, hogy Buda ostroma alatt alkalmam volt a vár védelmezői közül minden valamire valót ismerni, azonban fogadni mernék, hogy egymással mostanig nem találkoztunk.

— Használjuk föl tehát a perczet a megismerkedésre.

Ezzel Elemér hüvelybe dugott kardját ismét kirántotta.

A nép az utcza szélén sort formált, Barnabás nem tudta, ébren van-e vagy álmodik, midőn látta, hogy helyette útitársa sodortatott be a küzdelembe, még pedig a legudvariasabb módon, minden düh és agyarkodás nélkül.

Ritka látványt nydjtott közönségének a két vívó. Fotiscus Ottót a bálványzásig szerették; az idegen lovagot merészségeért elveszettnek tartották. Pengett a kard, élénk mozdulatok és ellenmozdulatok váltották föl egymást s az első menetből már kitetszik, hogy Ottó rég ismert ügyességét ragyogó fényben tünteti ki, de vetélytársa szintén művészi vívó.

Később a küzdő feleknek alapos oka lévén egymástól tartani, oly fogásokhoz nyúltak, melyek a híres vívómesterek saját titkai, hogy cselvágások által félrevezetve a figyelmet, biztosan megsebezhessék ellenfeleiket; de mind Ottó, mind Elemér hamar átlátták, mennyire nehéz titkos czéljaik iránt ámítani egymást. Mindenik kerülte tehát azon álczás mozzanatot, mely, ha sikerül, okvetlenül

sebet ejt; de ha elháríttatik, kétségtelen előnyt ad a versenytársnak.

Midőn a második pihenés állott be, Ottó homlokát törölvén, megjegyzi: — Én Castruzzótól tanultam, ki a condottierik leghíresebbje és egész Olaszországban első vívómester volt; de azt képzelni sem tudom, honnan ismeri kedves, barátom, a nagy mæstro titkait?

— Engem Ben-Nusiremir gyakorolt be álczás mozzanataiba s ő egész keleten tekintély a kardhordozásban; de nem titkolhatom bámulatomat azon, hogy kedves barátom a keleti vívművészet rejtelmeibe is oly mélyen behathatott.

— Kezdjük meg a harmadik menetet, de cseréljük ki elébb neveinket, hogy emlékezetünkben maradjon.

Ez megtörténvén, folyt a küzdelem.

A nép feledve az életveszélyt, melynek bálványozott várnagya ki van téve, egyenlő rokonszenvvel és bámulattal kisérte a felek tusáját.

Barnabás diák számítgatván, hogy hány polgárt vert le lándzsájával, öklével és paizsával, melyet védelem helyett, mintha mosogató teknő volna, egyik végén megragadva, szintén ütlegekre használt, és számítgatva azt is, hogy ellenségei közül hánynak törhette be fejét, nyomorékíthatá meg karját, zúzhatta be mellét s ferdítheté el vállpereczét, meg volt győződve, miként Elemér ügyessége kevés gyakorlati érdemmel bír. Ezenkívül a diák nagy elégtételeül szolgált, hogy most először jutott a rég áhított szerencséhez: embertársainak jelen-

tékeny kárt okozhatni és a gyűlölt világban az emelkedésre jogigényt formálni.

De a lélek csodálatos rejtélyei közé tartozott az is, hogy midőn a diák sötét kedélye a gyűlölet élvezetébe merült, ugyanakkor támadt keblében bizonyos, bár még elmosódott és határozatlan érzés Elemér iránt, mely némileg hasonlított a vonzalomhoz.

Fotiscus és vetélytársa a harmadik menetet is bevégezték s újra eredmény nélkül s már éppen a negyedikhez akartak fogni, midőn egyszerre hangzott: jön a török!

Félbehagyták a tusát s a várnagy menhelyébe készült vonulni; de elébb lelkiismeretes kötelességének tartotta Elemért és Barnabást megnyugtatni a pesti polgárok irányában.

— A város sajnálja a kellemetlen tévedést. A vértes katona úrnak testén és lován szenvedett kárát duplán fogja megtéríteni. Erről kezeskedik Fotiscus Ottó... Hejh! — kiáltott egy ácsorgóhoz, vidd e lovat a baromorvoshoz. Sajnálom, hogy kegyelmednek gyalog kell Budára menni, — mondá Barnabásnak — de a baromorvos lakása a Szent-Antal-utczában van, a legkisebb gyerek is megmutatja. Ha a ló döggé lesz is, az sem baj, okvetlenül duplán megtérül a kár.

— Kedves barátom, megengedi, hogy szintén itt hagyhassam lovamat, — szólt Elemér Barnabás iránti gyöngéd figyelemből.

— Vezesd e lovat a városbíró aklába, — rendelé Fotiscus annak, ki legelőször szemébe ötlött

s ez bár a város mestere volt s hosszú talárt hordott, példás készséggel ragadta meg az almásszürke kantárszárát.

— S most Isten vezesse kegyelmedet, kedves barátom! — szólt a történelmi hírű várnagy, megölelve és megcsókolva Elemért. — Minél lejebb mennek a Dunaparton, annál könnyebben lehet csónakra vagy dereglyére találni. De tartok tőle, hogy pár mértföldet kell gyalogolniok.

— Jön a török! — hangzik megint.

Fotiscus eltűnt s utasaink is gyorsan távozának. Mellékesen említjük, hogy a török Pestre most nem jött sem harácsért, sem rablás végett.

Czélja ugyanaz volt, mi a díszruhás csapatnak. Kikutatta: vannak-e a vidékről urak, kik a hadjárat miatt, vagy egyéb okból ide csődültek s Budára szándékoznak. A kevés számú vendéget, kikre a nemesi osztályból akadt, összegyűjté, a Margitszigetről levezett dereglyére rakatta s a budai partra szállítván, ideiglenesen a Mátyás király istállójába, arra a helyre, hol most az északkeleti vasút palotája van, záratá. A pesti polgárok a várból nagy rémüléssel nézték az idegenszerű jelenet s aggodalmuk még inkább fokozódott, midőn az istálló kapujához török őrök rendeltettek.

*

Barnabás diák elpotyolt testéhez képest elég fürgén, sőt majdnem jó kedvvel követé Elemért.

— Emlékszik-e a hortobágyi gulya bikájára, mely

megrohanta? Akkor én távolból csendesen néztem, mi történik. Sem a bikát, sem kegyelmedet nem pártoltam. Igazságos, részrehajlatlan tanuja valék a szemem előtt lefolyt egész ügynek. Az úrfi, mint gondolom, ma irányomban más rendszert követett, és szájával, sőt karjával is támogatott. Nem akarom eldönteni, a két eljárás közül melyik jobb. Az ember egymást falva hízik s alkalmasint csak az nem keres mentül táplálóbb eledelt, a kinek gyomra elromlott és nem bír könnyen emészteni. De mint már említém, nincs szándékom különböző eljárásainkat becslés alá vetni. Egyedül azt akartam kijelenteni, hogy kölcsön fejében egyszer, de csak egyszer, én is határozottan fogok kegyelmed részére állani, ha veszély fenyegetné. Ezt fölírom a rovásra.

— Számolok is rá, — szólt nevetve Elemér.

— A mit állítottam, komoly.

— Annál jobb, — válaszolá Elemér, — de térjünk ki az útból, mert nem szeretném, ha még ma este kellene a kölcsönt kegyelmedtől megkérnem.

Valóban lódobogás hallatszék a Dunaparton, s a háború alatt letaposott gabona közt hátrább húzódó vándoraink az alkony szürkületében is följismerték a török portyázókat, kik a Duna révein a közlekedést gátlani jöttek.

— Ha ez így tart, megtörténhetik, hogy a budai oldalra Kalocsán, vagy talán épen a Fekete-tengernél kelhetünk át, — szólt Elemér helyzetökön nevetve.

Beszéd és gyaloglás közt már mélyen behalad-

tak az éjbe, s midőn Soroksárra érvén, a korcsma kemény padjaira heveredtek, eleget álmodozhattak arról, mily zamatos bort, mely derék pecsenyét, s mily puha ágyat hagytak Pesten, még pedig csupán azért, mert egyiköknek öltözéke hasonlított a Perényi-huszárokéhoz. De vigasztalásul szolgált, hogy az említett élvezetek közt a török meglephette és Mátyás király aklába zárhatta volna őket, mi a Budára költözés nem a legkellemesb nemei közé tartozhatik.

VI.

Még mielőtt pitymallott, csolnakkeresés után láttak, mert Elemér a Csepel-szigetet, melyet a Duna átkarol, nem vélte oly helynek, mely élénk közlekedést tartana rendes időben is.

Óvatosan haladtak fölfelé, s még nem voltak a szigetfoknál, midőn egy sajátságos jelenet tanuivá váltak.

Négy tisztességesen öltözött sajkás szállított a Duna balpartjára egy hosszú sárga hajú, kopott szűrű parasztot, ki hátán nagy puttont hord. A paraszttal öt koldus folytat élénk, de halk társalgást; az egyik kintornát tart kezével, a másik térdmankóval van ellátva, a harmadik koldus ronda hegedűjén, melyről a húr fele már lepattant, a szegény Lázárról szóló nótát próbálgatja; a negyedik drótos tótnak látszik, az ötödik pedig visító malaczot hoz, melyet talán a jobb parton fizetés nélkül szerzett meg, mert a testét fedő rongyok aligha vezették

volna bíráit oly gyanura, hogy az még jogos tulajdona is lehet.

Midőn a naszád kikötött, a matrózok megcsókolták a puttonos kezét, a koldusok átölelték őt, s egyenként mondák: — Mihelyt dolgainkat intézzük, meglátogatunk Palotán.

Az öreg paraszt a partra lépve, ledobta a puttont s egy épen érkező hintóba ült.

Elemér Barnabást, ki röhögni kezdett, hátrább vonta a part fűzei közé.

Alig foglalták el meglehetősen fedett álláspontjokat, midőn lódobogás hallatszott, s egy huszár érkezett két fölnyergelt paripát kötőféken hozva. Ekkor a drótos tótnak és a kintornás koldusnak kezét megcsókolták a matrózok, arczát pedig koldus pajtásai. A partra lépve a tót a drótot, s társa a kintornát a vízbe dobta, s lóra pattanván, a huszár kiséretében tova vágtattak.

Most jött egy öreg szolga, s jelenté: — Nagyságos uraim! a városbiró uram fogata a soroksári kapu előtt vár.

Ekkor a matrózok részéről megint nem maradt el a tiszteletteljes kézcsók. Az egyik koldus hegedűjét, a másik a malaczot átadá a matrózoknak, a harmadik pedig lábmankóját a Dunába dobta, s a parton vizsga szemeket vetve a környékre, gyors léptekkel útnak indultak.

Elemér csak azt várta, míg eltávoznak, hogy a sajkásokat megszólítsa; de íme! a parthoz vágtat egy fakó szekér, arra gyorsan fölugráltak a matrózok, s a kocsis szünet nélkül csapkodva lovait,

elnyargalt épen azon soroksári úton, melyen Elemérék érkeztek a Csepel-sziget fokáig.

Most már van csolnakunk; de ki visz át? — kérdé szájtátva Barnabás diák.

— Magunk, — válaszolta Elemér.

— Párszor próbálkoztam ugyan a Szamoson; de nem igérhetek kegyelmednek sok segélyt.

— Valahová csak kikötünk, — buzdítá útitársát Elemér, megragadva az evezőt.

Valóban ki is kötöttek, de jóval alább, mint remélheték. A csolnakot azon gondviselésnek, mely a balpartra alkalmas perczben küldé, további oltalmába ajánlván, s Promontoron áthaladva, minden baj vagy kaland nélkül közelítének Budavárhoz.

A mint pedig utazásuk végczélja szemeik elébe lépett rombolt falaival, sérült homlokú márványpalotájával, magas, csorba épületeivel és templomaival: legott versenyzeni kezdének egymással a nagy Werbőczi lakása, háztartása és viszonyai iránt, mindenik saját fogalmai és érdekei szerint rajzolván le az ismeretlent, a még hírből sem hallottat.

Elemér tág, de egyszerű palotának képzelte Werbőczi lakását, melyben a bőség és kényelem pótolja a fényűzést. Szerinte a háziúr számos cselédsége hű szolgálatban megőszült férfiakból, s a műveltséget kedvelő magas családok gyermekeiből áll, kik szerencséjöknek tartják, hogy magzataik a bölcs és tapasztalt államférfiu szeme előtt, s oktató felügyelete alatt serdülnek fel. — Megvallom, nem hiszem, szólt Elemér, hogy szeretett pártfogónknak sok fegyverese legyen. Ő az eszmék, nem pedig

a csatatér vezére. Igaz ugyan, hogy több pogány fogságba jutott ifjú az ő irgalmasságának köszönheti szabadságát; de nem merem remélni, hogy közülök a többség harczfiakból állana, s alkalmasint kevés kilátásuk van a katonai pályán tündöklésre. Azonban a tudománynak is kell időt szentelnünk, hogy majd midőn a Török Bálint és Petrovics zászlói alatt kell a haza ellenségeivel harczolnunk, ne csak a nyers erő vonja ránk elöljáróink figyelmét.

— Nem szeretnék megint kezdőbetűket festeni, s oly tudományokra vetni fejemet, melyekben minden szerzetes barát legyőzhet. Werbőczi, mint Deák uraimék beszélték, nádorispán, s ennélfogva az ország főhadvezére is volt. Nem hihetem tehát, hogy lakása ne hasonlítson inkább egy várhoz, mint a rőfös kereskedők, vagy a pénzváltó Fuggerek, vagy a pernyúzó hivatalnokok épületeihez. Meg vagyok győződve, hogy ha sandalog is a lépcsőn föl egy-egy diák a hónalja alatt iratokkal, s egy-egy pap áhitatos pofával; de nagyjában mégis a vitézek sarkantyúja és kardja fog pengeni a tornácz-lépcsőkön, s a teremben a hosszú sorban felállított könyvekkel szemben még számosabb paizsok, pánczélok, alabárdok, buzogányok, szablyák és puskák lógnak a falakon. Vagy nem volt-e Deák uraiméknak is elég öldöklő eszközük, s miért hiányoznának azok Werbőczi ő nagyságánál, ki magas polczra emelkedett és oly hatalmas, hogy kedve szerint bánik el a világgal, s ha orrunk nem tetszik, azt is levághatja.

— Kegyelmed, — szólt Elemér, a nagyságot úgy nem képzeli szelídséggel párosulva, mint a kigyót méregtartó hólyaggal ellátott fog nélkül.

Ily beszélgetés közt érkeztek a székesfehérvári kapun Budavárába, melynek első perczben romjai, a másodikban még fönmaradt szépségei hatottak Elemér kedélyére.

Barnabás némi elégtétellel nézte a díszes épületek homlokába fúrt lyukakat. — No! ennek is befizettek a golyók, röhögé. S ha nagy és pompás palotákra talált, vagy a Werbőcziének gondolta, vagy ronda őszinteséggel sóhajtá: Miért akkora akol egy disznó számára!

— Nem tetszik-e tudni, hol van a kanczellár úr ő nagysága háza? tudakolá Elemér egy gondolatokba merült kis férfiútól.

— Rossz jel, hogy még semmi hír nem jön! mondá János diák, a vízi-város legbelátóbb politikusa, mintegy gondolatait szőve tovább. Aztán bocsánatot kérvén szórakozottságáért, így szólt: — Kövessenek vitéz uraimék engemet csak húsz lépésre a várfalig, s ott megmutatom Werbőczi István házát, mely voltaképen nem a Werbőczi, hanem Istenben boldogult János király atyjáé, Zápolya Istváné, a bécsi helytartóé volt, s a kanczellár úr csak érdemei elismeréseül birja a felséges családtól, még pedig élethossziglan. A nagy Werbőczi úr bölcs és tudós férfiú, azonban Podmaniczky előrelátó. Nem tetszett nekem, hogy ő hiányzott a kis király kiséretében... Ime! — s ekkor a várfalról ujjával a külváros egy távoli pontjára muta-

Barnabás némi elégtétellel nézte a diszes épületek homlokába furt lyukakat.

tott, — íme! itt van a Zápolya- vagy respective Werbőczi-ház.

— A templommal szemben? — tudakolá Elemér.

— Igen, a mezítlábos barátok kolostorának átellenében.

Az épület tág, de ódon alakú volt, s csaknem kolostorszerű. A város ostroma alatt megrongálódott, s bár széles falain aránylag nem sok sérülés történt, de födele bomladozik és leroskadással fenyeget.

— Nem adnám érte Deák István uram refectoriumát, szólt mogorván Barnabás.

Elemér is fedezett fel a roncsolt épületben valami hasonlatosságot azon paradicsomhoz, melyből kiűzetett, s míg szívében megsajdult a rég néma fájdalom, ajkairól egy sohaj röppent el, és szemeiből egy köny szivárgott ki.

— Mennyi pusztulás! — sóhajtá hangosabban, hogy Barnabás elől palástolhassa fölindulásának valódi okát.

— E ház, — közbe szólt János diák, — tele volt cselédekkel s török rabságból megváltott úrfiakkal, mert Werbőczi abban keresi a fényűzést, hogy számos szolgával és védenczczel jelenjen meg a közhelyeken. E szokást a római szónokoktól tanulta, kiknek cliensei a forumot meglepték, hogy éljenezhessék pártfogójuk szép körmondatait. Most bezzeg nincs kivel magát kisértesse. Az ostrom kezdetekor cselédeit és pártfogoltjait mind elbocsátotta; mert a várban nem volt hová telepítse. Többnyire katonának szegődtek; a vénebbek pedig

a vidéken tévelyegnek, mint pásztor nélküli juhok. Werbőczi uram még mindig egy ötvösnél lakik a várban, s csak három szobája és két cseléde van.

— Oda hát mi nem férünk be, — mormogá Barnabás diák.

— S kegyelmetek Werbőczi szolgálatában vannak? — kérdé János.

— Rokonaitól jövénk hozzá, — válaszolta kitérőleg Elemér.

— Nagy férfiú, valóban nagy férfiú ő, s tegnap meg is rendelte a ház kitatarozását, úgy, hogy két hét alatt minden kész legyen. Csak az ország sérveit is oly hamar reperáltathatná; de sehogy sem tetszik nekem a szultán táborába menetel. Podmaniczky okosabb volt, mert mint a borbélyától tudom, hosszú sárga vendéghajat készíttetett magának, hogy a basák ne a saját üstökén ragadhassák meg, s még e vendéghajjal sem ment Ó-Budára; hanem, ha nem lappang köztünk, akkor alkalmasint útban van Palotára.

— Puttonnal a hátán találtuk paraszt ruhában, — válaszolá János diáknak Elemér. — S több koldus ment vele Palotára. Alkalmasint Podmaniczky látott el minket is csolnakkal.

— A koldusok nem kétlem, főrendűek voltak, kik jobban gondoskodtak magokról, mint a nagy Werbőczi.

— S mi történt vele? — kérdé Elemér, ki semmit sem tudhatott arról, hogy míg ők Soroksárról Budára jöttek, a gyermek király tanácsosaitól kisérve a szultán táborába ment.

— Ha nincs ellenökre, Werbőczi szállására vezetem kegyelmeteket, s addig elbeszélem a mai nap örök emlékű eseményeit.

Midőn az ötvös kapujához értek, János diák elbucsúzott az idegenektől.

— Nekünk, míg pártfogónk saját házába beköltözhetnénk, okvetlenül szállást kell keresnünk, — mondá Barnabásnak Elemér. Most felfutok egy perczre, hogy jelentsem megérkezésünket, addig kegyelmed várjon rám e kőpadon.

Barnabás karon fogta Elemért, s aggódó gyanús arczczal szólt: — De ne feledkezzék meg az én nevemről is.

— A cselédnek nem szólhatok kegyelmedről, mert még Werbőczinek be nem jelenthettük; de becsületemet kötöm le, hogy ha urunk nem fogadja be, akkor én sem lépek szolgálatába, s együtt keresünk magunknak új gazdát.

— Úgy-e az adott szó szent? — kérdé Barnabás.

— Természetesen.

— Megnyugszom benne, — jegyezte meg Barnabás a kőpadra ülve.

Összefogott karral ült mereven, s maga elébe nézett.

— Nem csal meg! mormogá... De minek bízom az emberekbe? Miért gyűlölném kevésbbé most, mint régen?... Nem csal meg... S ha mégis kedve jönne szavát be nem váltani, ha befolyását arra használná, hogy Dorát bírja s engem a világba kidobjon!! .. Hisz, csak úgy nem kaphatja meg

Dorát, mint én. Mindkettőnket ebrúdon vetettek ki Deákék. Nem szegi meg esküjét.

Barnabás könnyült lélekkel emelte föl a porból szemeit s végig tekintett az utczán hullámzó tömegen, melyet valami ok erős mozgásba hozott.

A sok nép kivétel nélkül a Szent-Györgytér felé haladt, s a mint Barnabás e mozgó, eleven életet, e tolongást tekinté, szemei egy templomon akadtak meg. — Csodálatos! mintha már láttam volna! s hol? ah! tán azon iszonyatos álmokban, azon vérfagylaló jelenetek alkalmával, midőn a sír kiveti árnyait, hogy lelkemet elsötétítsék!... Hejh! nem mondhatná-e meg kend nekem, hogy hívják azt a templomot?

— A Boldogasszony német egyházának, — válaszolá a megszólított.

Barnabás visszahanyatlék a kőpadra.

S midőn Elemér Werbőczi lakásából kijött, útitársát halálsárgán, merev szemekkel, feldúlt vonásokkal, s reszketve találta.

— Az Istenért, mi baja! — kiálta, kezeivel rázva őt, hogy magához térjen merengéséből, mely ájuláshoz, vagy nehéz-kórhoz hasonlónak látszott.

— Semmi, épen semmi! nyöszörgé Barnabás dörzsölve szemeit. Győzedelmeskedtem a sátánon. Harczom erős volt. Ugy-e Elemér! ön nem hagy el engem?

S a durva, mogorva, bősz férfiú most könnyezni kezdett, és különben zárt, rideg vonásain olyan kinyomat látszott, mely a nemes eltökéléshez ha-

sonlított, s fényével besugárzá és megszelidíté az egész arczot.

— Keressünk gazdánk átköltözéséig szállást magunknak, s aztán keressük együtt a szerencsét, s vívjunk együtt a rossz sors ellen.

— Amen! szólt Barnabás csaknem szertartásos hangon, csaknem kedélymelegséggel.

*

E közben a nép közé, melynek csődületét a királyi kiséret visszaérkezéséről terjesztett álhír okozá, janicsárok vegyültek, mintegy látni óhajtván a vár és város belsejét.

Eleinte alig vették észre, de csakhamar kisebb csoportozatokká alakultak s oly gyanús szemmel néztek az ötvösök, fegyverkovácsok s az olasz kereskedők selyem- és posztó-árúira, hogy a boltok egyszerre becsukattak, s a közönség egymást lökve s akadályozva, sietett volna házába zárkózni, ha a tömkelegből, mely ide-oda sodrá, kibontakozhatnék.

Nem telt el egy óranegyed, s már a Mindszent, az Olasz-, a Szentpál-, a Zsidó- s az Ötvös-utczán hemzsegett a janicsár, s a székesfehérvári, bécsi és vízivárosi kaput rajként lepte meg.

— Rosszul állnak itt a dolgok, — szólt Barnabás diák.

— Félek, szállásra nem lesz szükségünk.

— Csak ne váljunk el egymástól, védelmezzük elszántan magunkat, s a ki túléli a másikat, álljon

érette boszút — sürgeté vad lelkesedéssel Barnabás.

— Megfoghatatlan, hogy a törököket a várba bebocsátják. Vak, a ki nem látja a veszélyt, mely ily meggondolatlan szívességből eredhet. A vezérek a szultán táborában vannak, s az őrség önfejűleg nem mer semmit tenni. És ha ezen janicsárok a kínálkozó alkalmat felhasználva, minden vérontás nélkül hatalmokba ejtenék a várost: vajon akkor a szultán kieresztené-e körmei közül e drága martalékot, ámbár előre megtudva, talán betiltani, sőt megbüntetni is kész lett volna a becsületét ekként sértő eljárást?

Elemér alig koczkáztatá e megjegyzést, s már Barnabás diák kész volt fegyverét a janicsárok ellen fordítani. — Szabadítsuk meg a várost, — mondá; — ez halhatatlan hírű tett lesz. Most alkalom nyílt a gyors emelkedésre.

— Ketten csak nem verhetünk ki ennyi embert.

— Szerezzünk társakat.

— Vezér nélkül nem megy.

— Legyünk hát vezérekké, — kiáltá Barnabás.

— Ezek minket akarnak megtámadni — szólt törökül egy renegát.

— Tartsd rajtok a szemedet, el ne téveszszed vonásaikat, — mondá, a kihez a jelentés intézve volt.

Csak a nép békétlensége nevekedhetett gyorsabban, mint a város szépségeit és gazdag boltjait bámuló janicsárok száma.

— A kis király még nem küldetett vissza.

— A tanácsosok a sátorban hevernek.

— Turgovics fogoly.

— Sem a városnak, sem az országnak nincs helyben az elöljárósága.

S ezek a janicsárok utoljára mindnyájunkat kifosztogatnak.

— Már is legalább háromezren szivárogtak be.

A közingerültségnek ilyen nyilatkozatait hallá köröskörül Elemér és Barnabás, midőn a vizikapuhoz kanyarodtak, hogy a janicsárok sűrű falkáján át a külvárosba tolakodhassanak, hol szállást reméltek találhatni.

A Dunaparthoz érve Barnabás, kit a kitüntetési vágy folyvást ingerlett, a romokra mutatva szólt:

— Csak e kődarabokkal is minden más fegyver nélkül tönkre lehetne őket tenni!

— De Ó-Budáról százezer lép helyökbe. Vezér és parancs nélkül csak nehezítjük a helyzetet.

— Parancsoljunk mi. Fogadni mernék, annyi engedelmeskedőre találunk, mintha a királyné nevezett volna ki.

— De te, — jegyzé meg Elemér, most először használván a bizodalmas megszólítást, — te mindaddig nem tudtad elhatározni, hogy a némettel, a törökkel vagy királynénkkal tarts-e? Miként változtathattad meg nézeteid oly gyorsan?

Barnabás lesüté szemét, s merengőn szólt: — Iszonyú küzdést állottam ki a kőpadon. A sátán szemem elébe hozott egy tornyot, melyhez hasonlót láttam álmaimban, még akkor, midőn atyám árnyéka boszúra hívott föl. Mily dicső tett volna égő ka-

nóczot vetni ez épület szentélyébe, hogy az oltárképekkel s papi öltözetekkel együtt minden kezdőbetűi megégjenek azon imádságoknak, melyekből az emberiség a közínség alatt vígasztalást, vagy a vezeklés által bűnbocsánatot merít, mondá nekem a kísértés lelke és folytatván csábításait, megint így szólt: Ne bízzál a boszun kívül más ösztönben! Senki sem támogathat az élet meredek ösvényén, csak a szívós gyűlölet! Ha a toronyra a kereszt helyébe tűzöd a félholdat, — e kulcs örökre bezárja a sírokat, s koporsójából egy halott sem vegyül álmaidhoz!... Mint láthatod, — folytatá Barnabás, Eleméren nyugtatva szemeit, — a kísértő szellem nagy ékesszólással bír. De nekem eszembe jutott, hogy te, ámbár érdekeddel és irántad tanusított közönyömmel ellenkezett, segítségemre jöttél, midőn életem veszélyben volt. Azt sem feledém, hogy Dora miatt, a családjokra büszke Deák-testvérek csak úgy űztek ki házukból, mint engemet, hogy a háborúban elpusztulj, s te mégis boszútervek nélkül haladsz a végzet ismeretlen útain. Gondolám, nem lesz-e jobb, ha az erkölcsi fogalmak szerint emelkedünk magasra, s boszúnk az írigyeltetés lesz . . . Ha! ha! ha! röhögött a gonosz szellem, téged el fog lökni magától Elemér s Dora karjain neveti ki hóbortjaidat! . . . Agyam megint meggyuladt, s hevétől szívem hajlani kezdett már a kísértés felé. Ekkor léptél ki Werbőczi szállásából, s elűzvén bősz álmaimat, szentül igéréd, hogy soha sem fogsz elhagyni; ekkor mondád meggyőző tekintettel, rábeszélő hangon: — keres-

sük együtt a szerencsét, vívjunk együtt a rossz sors ellen. A kísértő szellem a levegőbe oszlott szét, én állhatatosan követlek téged s küzdök azon zászló mellett, melynek színét magadénak vallod.

Elemér szeméből könny csordult ki, de fölindulásába önvád is vegyült.

Érzé, mennyire kötelessége hallgatni arról, hogy eltávolítása nem Deákék, hanem Dorka műve volt. Tisztán látta, mikép e titok Barnabás irányában még fonák helyzetbe hozhatja, s ennél fogva nem kellett volna naponként szorosabbra fűznie oly egybeköttetést, melynek egyik főindoka hamis feltevésre épült.

Kedvetlen hangulatából a víziváros legelőrelátóbb politikusa, János diák emelte ki.

— Már öt óra és Zsigmond János ő felsége minden országtanácsossal, minden hadvezérrel együtt a szultán sátorában mulat; míg a várost janicsárok sáskahada szállotta meg. Csak Podmaniczky ismeri a töröknek még a fehér máját is, mintha üvegen át vizsgálta volna. Werbőczi esküdözött, hogy az nem fogja hitét megszegni és szabadságunkat tiszteletben tartandja. Szép jövendölés! Látjuk, hogyan teljesedik.

— Talán a császár nem is tudja, mi történik itt, — menté Elemér leendő védurát, Werbőczit.

— Emlékszik-e kegyelmed a jól öltözött ismeretlen úrra, ki a reggeli díszmenet alatt hátunk megett állott, s Török Bálint felől tudakozódott?

E kérdést János diák régi ismerőse, a borbély intézé hozzá.

— Emlékszem, — válaszolta János úr. — Egy kissé idegen kiejtése volt.

— Ráczos, — mondá a borbély. — Épen most láttam őt török ruhában.

— Hogyan? Tehát csakugyan kém volt.

— Az ám. Most úgy néz ki, mintha három lófarkas basa volna. A janicsárok mind az ő szemjárását lesik.

— Oda Buda, veszve vagyunk! — sóhajta János diák.

— De ne hagyjuk el magunkat! — szólt nógatólag Barnabás.

— Én egyszerű borbély vagyok, s mesterségem csak nyerhetne azzal, ha a magyar szakálla helyett a török fejét beretválnám. Nem önérdekből, de hazaszeretetből és városunk iránti részvétből tanácslom tehát, hogy az érdemes magistratust szólítsuk fel a janicsárok eltávolítása végett.

— Szólítsuk fel! — viszhangozták a körülállók.

— Annál is szükségesebb a felszólítás, mert az éjjelre is kell gondolnunk. Nőink, leányaink, különféle portékáink vannak. S mire nem lehet kitéve városunk, ha a janicsárok közöttünk alszanak. Mi örömmel prédikáltunk volna a törökök ellen keresztes hadat . . . azaz prédikálták volna elöljáróim, mert én csak sekrestyés vagyok, de a főurak a félholddal czimboráltak, s most szövetségeseik a mi polgári nyakunkra hágnak. Menjünk tehát a magistratushoz, s közakarattal bízzuk meg ő kegyelmeket városunknak a janicsároktól gyors kitisztítására.

A csoportozat, mindig gyarapodva új egyénekkel, a városháznak tartott.

Az előrelátó János diák Elemért, minden tiltakozása mellett, karon fogva vitte, Barnabás diák pedig önként csatlakozott a sekrestyéshez.

A helyhez, hol tanakodtak, valamivel közelebb esvén a bécsi kapu, azon mentek be, a janicsárok sűrű, de nem fenyegető csődülete közt hatolván tovább.

A tanácsházban, épen a rendkívüli helyzet miatt, állandó gyűlés tartatott.

János diák hatalmas szónoklattal tolmácsolá a polgárság érzületét.

Bornemisza Tamás, mint ideiglenes elnök, tudatá a rögtönzött deputatióval, hogy épen e fontos kérdés foglalkoztatja az eszélyes és körültekintő várostanács figyelmét, s egyszersmind a balkonra lépvén, inté a népet türelemre, higgadtságra és szétoszlásra.

A tanács, mint az egész város, két pártból állott. Egyik rész befolyt a török szövetség előidézésére, a másik pedig Ferdinándhoz szított.

A törökbarátok nem merték védeni, a Bécs felé tekintők pedig nem merték megtámadni a janicsárok eljárását, mert mindkét fél félreértéstől tartott.

Nagy volt tehát a határozatlanság, a tétova és kapkodás.

Végre Bornemisza harmadmagával kiküldetett, kérdezze meg, miért lepték el a város kapuit a janicsárok, s miért nem térnek vissza már a táborba.

Bornemisza mindenik kapunál ugyanezen választ hallá: ide vagyunk rendelve, miglen a magyar király visszatér.

Ily homályos és kétértelmű válasz nagy ijedséget okozott. Mert nem értelmeztetheték-e úgy, hogy a királyt a szultán Konstantinápolyba viszi s janicsárait Budán hagyja? s viszont nem lehet-e arra magyarázni, hogy a janicsárok néhány óráig a rend fentartására, s az érkező királynak, mint a fényes kapu szövetségesének tiszteletére vannak fölállítva, s mihelyt e parancsot teljesítik, a táborba visszatérnek.

Mindkét esetben a tanács szükségesnek tartá, hogy a lakosok részéről rendetlenség, ingerkedés ne tegye nehezebbé a különben is nehéz helyzetet.

A kapitány tehát utasíttatott, hogy egész erélylyel gátoljon minden féktelenséget és zavargást.

Ha a gyors föllépés miatt a városi hatóság alá nem tartozó egyén is elfogatnék, vagy sérelmet szenvedne, ezért a tanács a kivételes helyzetre támaszkodva, a felelősséget, bárminő teher lesz, nem vonakodik elvállalni.

VII.

Míg Budán a lakosok ingerültsége fokonként emelkedett; míg a hivatalhatóság régi aggodalmakból újakba sodortatott; míg a janicsárok, kik csak mulatni mentek, jól szervezett összeköttetésbe hozzák magokat egymással: addig a szultán főhadi-

szállásán szintén elbeszélni való dolgok történtek.

A kit annyi basa kísért a nagy sátorba, a csecsemő király, meg látszott elégedve a fogadtatással; mert vígan kiáltozott, midőn a császár a tisztelet miatt reszkető dajka kezéből kivette és megszemlélé, hogy rágalmazóknak bélyegezhesse azokat, kik a csauz-basa ellenében leánynak állíták. Ezután ismételten megcsókolá, hogy kegyelméről biztosítván, védhatalma jelét homlokára nyomja, az udvarmesternőnek, mint tisztes matrónának, karjaiba tevé, s bekísérte legbelsőbb sátorába, hol Szelim és Bajazeth fiainak is megmutatá, mondván nekik: öleljék és csókolják meg fogadott testvéröket: mit ezek oly illedelmes modorban teljesítettek, hogy az udvarmesternő nézete szerint e czeremoniát még a spanyol király fia sem hajthatta volna végre nagyobb szabatossággal és illemmel, noha korosabb lévén, több eszének is kell lennie. Egyébiránt az udvarmesternőre a nyájas öreg úr — érté Szolimán császárt — szintén jó benyomást tett, úgyannyira, hogy ámbár rettenetes hatalmú potentator és szeme hunyorítására három földrész reszket, ő mégis az udvari bálban el merne vele járni egy csendes palotást, a félelem vagy ájuldozás minden veszélye nélkül.

A basák, kik János Zsigmond elhozatalától más eredményt vártak, nem mulasztták el alázatos meghajlással fogadni azon rájok nézve keserű örömhírt, hogy a világbiró szultán a királyi gyermek arczát meglepőleg hasonlónak találja a Zápolya

Jánoséhoz, az ő védenczéhez, ki iránti kegyelmét most már a törvényes fiúra és trónutódra is kiterjeszteni hajlandó.

Természetesen a legfelsőbb nyilatkozat Magyarországnak török tartományokká darabolásáról táplált reményeket meghiúsítá ugyan, de azért nem zárt el minden kilátást arra, hogy a mit a leigázást áhító basák a vámon elvesztettek, azt a harminczadon vissza ne nyerhessék. Eltökélék tehát, hogy Izabella tanácsosain töltik ki boszújokat.

E tanácsosok fényben a nagyvezérét is felülmuló sátorba voltak beszállítva, s tekintélyök emelésére rendkívül hatott az, hogy számos őrizet rendeltetett melléjök.

A császár az ünnepélyes fogadtatáson leereszkedő nyájassággal társalgott velök, s midőn Werbőczy István kézalatt arról értesülést szerze, hogy a híres jogtudor és városbíró Turgovics Mihály rabbilincs helyett kitüntetésekkel terheltetik, meg volt győződve azon gyanúk alaptalanságáról, jogtalanságáról és esztelenségéről, melyekkel a szultán szándékai a mult éjjeli értekezlet alatt behomályosíttattak.

A nyájas fogadtatást díszebéd követte, hol a császár személyét Rusztán basa, Szolimán kegyelt veje képviselte, s a török főméltóságúak a túlságig osztogatták még Török Bálintnak is, ki őket gyakran megkergette vala, a tömjént s bókot.

Az aranytálakban fölhordott étkek pompásan néztek ki ugyan, de végre is kiérzett belőlök a fagygyú. S hasonlóan idegen, émelyítő ízet fede-

zett föl György frater s Frangepán Orbán a basák udvariasságában is. Azonban nem akarák a többiek gustusát elrontani.

Délután a táborban diván tartatott, melybe a magyar urak is meghivattak. Tudtokra adatott, hogy a szultán elhatározta Budavárát egyenesen a maga hatalma alá venni, s török kapitány és őrség védelmére bízni, mert ily várost nem lehet női kézen hagyni: a nők változékonyok, mint a szél, s majd egy-, majd másfelé hajolnak. Egyébiránt — tevé hozzá Rusztán basa enyhítőleg — a legyőzhetetlen padisah, mihelyt kipihente magát, egyenesen Bécs ellen indul, azt megvívja s tüstént átadja János Zsigmond ő felségének Budavárával együtt. Tehát a főváros megszállása csak ideiglenes természetű, s a hadviselet tervével áll összefüggésben.

György frater ez áruláson mélyen megindulva, előadá, hogy a vár biztonsága végett nem szükséges abba török őrség. Eddig magok is megtettek mindent, mit tőlök a hatalmas császár szolgálata kívánt; ezt szándékuk tenni a jövőben is. De ellenzeniök kell, hogy a várba török kapitány hozassék; mert ez által Ferdinánd pártja a haza sorsa miatt kétségbeesett magyarok átszegődése által óriás erőt nyerne.

Werbőczi a rögtöni kiábrándulás terhe alatt összezúzott kedélylyel sem megható eszmékhez, sem gondolatit kellőn kifejező szavakhoz jutni nem; birt. Csak azt ismétlé, hogy ily roppant horderejű skérdésben nincsenek jogosítva határozatot hozni, mert Magyarország alkotmányos állam s a szultán

maga sem tekinté soha meghódítottnak. Hívassék tehát egybe az országgyűlés, terjesztessék elébe a kérdés, s ha elfogadtatik, készíttessék arról a maga rendje szerint megerősített, szentesített, kihirdetett és beczikkelyezett törvény.

Frangepán Orbán élénken ecsetelé a veszélyt, mely Buda elfoglalásával az ozmán birodalmat fenyegetné. Ferdinánddal és V-dik Károlylyal egyesülne az egész keresztyén világ, fegyvert ragadna Európa a Szent-Vinczent foktól kezdve a meggyalázott Magyarország legszélső végváráig, s a keresztes háborúk hosszú sora örökké megújuló, s végre győzedelmes harczot vívna Budáért Buda falainál.

A török basák erre megjegyzék, hogy a szultán a magyarokat, ha lázonganak, meg fogja fékezni, az európai hatalmasságoktól együttvéve sem fél, s azután ezek Buda miatt egyesülni nem fognak, mert a sokkal nagyobb Konstantinápolyért sem tették, s mert közöttük is olyan vallásos szakadás van, minő a szunnitáké és siitáké, mi elfoglalja minden idejöket.

Frangepán után Török Bálint akart szót emelni; de ekkor Rustán basa a tanácsosoknak értésül adá, hogy időpazarlás volna minden további vita, miután a szultán változhatlan akarata Budát elfoglalni.

Az urak ezután a divánból kivezettetvén, őrizet alá vétettek.

A basák pedig folytatták a tanácskozást.

*

Budán a janicsárok sátort emeltek a Szent-György terére, s onnan rendes őrjáratok küldettek az utczákra, s a három várkapu egészen megszállatott általok.

Különben a közlekedést nem gátolták, senkit sem támadtak meg, és az apró ingerkedést, sőt a szenvedélyes nyilatkozatokat is békével tűrték.

Úgy látszott, mintha magokénak tekintenék a holnapi napot, s elnézésök csak az előkészületek bevégzetlenségét árulná el.

Minden percz gyarapítható erejöket, s a mi most talán csak a közvélemény kikémlésére tett kisérlet, utóbb a siker kezességeivel ellátva, megállapított szándékká változnék át.

Valamint Gritti megöletésekor Szolimán elfoglalja Erdélyt, ha János király 80,000 emberrel védelemre készen nem áll: úgy Buda szenvedőleges magatartása felbátorításúl szolgálhat oly merényre, mely különben vagy meg sem kisértetett, vagy elnapoltatott volna.

Így okoskodtak a bátrabbak.

A kevésbbé harczias hajlamúakat is szertelen ingerültségbe hozták a török táborból elterjedt álhírek, melyek a gyermek-király Konstantinápolyba vitetéséről és a tanácsosok legyilkoltatásáról regéltek.

Nem csoda tehát, ha a polgárság dühét a magistratus csillapító törekvései sem bírták biztos határok közé szorítani.

Ide járult még, hogy az ostrom alatt számos magyar katona hozatott be őrizetül, s a vidék föld-

birtokosai közül a legtöbb családostul itt keresett menedéket és nagy részben még most sem tartá czélszerűnek falura költözni.

Ennélfogva tehát pezsgőbb, mozgékonyabb elemek is vegyültek a városi lakosok közé.

Volt azonban a vízi-város legdíszesebb pontján, majdnem egyenlő távolságra a bécsi s vízikaputól egy történeti nevezetességű vendégfogadó, mely alapkövének letételétől kezdve két nagy pártra szakította a polgárokat, s nevezetes villongásokra szolgáltatott jelszavakat.

A város tudniillik a regálék jövedelmének emelésével akart üres pénztárán segíteni. E végett a tervkészítők sokat törték fejöket és sok szép megoldást gondoltak ki. A többek közt egy ide telepedett nürnbergi kereskedő nagy hátránynak tekinté, hogy mind a bel-, mind pedig a külvárosban léteznek ugyan számos csapszékek, melyek az utasok kényelmére elegendő szobákkal s istállókkal vannak ellátva; de nincs egyetlen helyiség is, melyben az üzlet és foglalkozás közt kifáradt valódi polgárság pihenést és mulatságot találhasson, akár ünnepnapokon, akár pedig a hétköznap azon részében, midőn már dolgát elvégezte, s óhajtana beszélgetni, mulatni, társaival eszmét cserélni, s aztán lámpás mellett magát hazakisértetni.

A városbíró, ki sor szerint magyar s hajlamainál fogva az újítások barátja volt, megragadta e jó gondolatot, vásárlott egy telket, melynek régi s kis épülete, de csinos kertje volt.

Tüstént lerontatá a házat, s annyira föllelkesíté

a közönséget, hogy egy tág és kényelmes vendéglő alapjaihoz a követ és meszet ingyen adták a vagyonos polgárok, s ingyen hordották s rakták a napszámosok, kik valósziníűleg a kész épületben nem sok bort és pecsenyét reméltek fogyasztani.

Fájdalom, a példás összhangzást megzavarta a vendéglő elnevezése fölötti kora vita.

A németek *Vörösbegyű pinty*nek, *Tüskés disznó*nak, *Liliomos kert*nek, *Fiait vérével tápláló pelikán*nak, vagy *Hét sváb*nak akarták nevezni.

A *Pelikán*, mint eretnekségre szóló eszme, általok is hamar elvettetett. Hasonló sorsban részesült a *Tüskés disznó* is; de a *Pinty*et kedvelték az idősebb német polgárok, a *Liliomos kert*et fiatal feleségeik, a *Hét sváb*nak pedig hatalmas felekezete volt a vegyes közönségben.

Ellenben a magyar polgárok egyértelműleg nyilatkoztak a *Hét vezér* mellett; mi a másik pártot hosszas vita után szintén egyértelműségre birta, s elvetvén a többi neveket, megállapodtak a *Hét sváb*ban.

A vita kényessé vált a két hét szembetételével. A magyar kinyilatkoztatta, hogy oda nem megyen, a hová a hét svábot lefestik; a német hasonlólag nyilatkozott a hét vezér ellen.

De az erélyes városbiró nem törődve a pörpatvarral, kölcsön vett pénzen is gyorsan építtette a vendégfogadót. Azonban az erőfeszítésnek, bár mekkora, szintén van határa. S így történt, hogy midőn az épület fedeléhez kezdettek,

az év lejárt, s a sor szerint német városbiró választatott.

Hogy döntse el a nagy pört az új előljáró? Ez vala a főkérdés, melynek azért volt politikai fontossága, mert minden befolyását fenyegette a közönség fele része.

Általában az új városbiró mérsékelt indulatú és leleményes eszű férfiúnak tartatott, s e dicséretes tulajdonai most tűzpróbára tétettek.

Gyorsan fölemelteté a házfödelet, bevakoltatta, kimeszelteté a falakat, s a két párt interpellátióira ugyanezen szavakkal válaszolt: — Kérem alásan, legyenek türelemmel, mert kivánságok teljesül.

Egy szép reggelen pedig a czég-képre szánt fülkébe befesteté a nagy tableau-t, s az ünnepélyes lakomára meghívta a város minden tekintélyét.

Az aggódóknak mondá: — Jőjjenek csak el, mert mind a hét ott van.

— Melyik hét?

— A kegyelmed hétje, — válaszolta.

Ily kétszínü biztatás felingerlé a kiváncsiságot, s a vendégek siettek azon helyiség megtekintésére, hol lakomázni fognak.

A kik pedig legelőbb oda érkeztek, láttak a fülkében hét szép és férfias alakot egészen eszményi öltözékben. A festvény alá pedig nagy betűkkel ez vala írva: A hét magyar vezérhez és a hét német electorhoz:

— Ni, ni! mondá az egyik, — csakugyan ott van az úr hét svábja!

— És az úr hét vezére, — válaszolta a másik.

— Remek ötlet, — jegyzé meg a magyar.

— Okos megoldás, — szólt a német.

A később érkezők kikeresték a rajzon saját embereiket. Így például, a kit a német saxoniai electornak tartott, azt a magyar Örsnek hitte; a ki pedig a német képzelődés szerint a brandenburgi elector volt, abban a magyar Tuhutumot fedezte fel.

A nevek mind a két részről hagyományi hűséggel őriztettek és szállottak át a régi vendégekről az újakra.

— Menjünk a *Hét vezér*hez egy pohár borra! — szólt János diák, kinek Elemér, míg szállást szerezhet, vendége volt, tudniillik azon egyetlen szobában, melyet a legelőrelátóbb, de fájdalom, lapos erszényü politikus lakásának mondhatott.

Átellenben a borbély saját ideiglenes vendégének, Barnabás diáknak azon ajánlatot tevé: — Menjünk a *Hét elector*hoz, együnk meg frissiben egy rántott csibét, aztán egy darab sertéshúst hajdúkáposztával, igyunk rá egy pint vörös bort, szedjünk fel egy nyaláb friss hírt, elmélkedjünk egy parányit a haza sorsáról, aztán keljünk fel frissiben, menjünk haza, s feküdjünk le frissiben a puha ágyba, s holnap aztán friss erővel fölkelve, verjük szét, ha lehet, a janicsárokat, kik ellen egyébiránt nekem semmi kifogásom sincs, mert fejöket borotváltatják, a nagyasszonyomat el nem rabolják, s a köpölyözésre és érvágásra csak annyi szükségök van, mint kegyelmednek s más becsületes hazafinak. Én tehát szívemből gyűlölöm őket;

de nem haszonlesésből, hanem tiszta magyar jóindulatból.

— A janicsárokat, — válaszolá Barnabás, — előbb kellene kiverni, s aztán rá lakomázni; azonban megfordítva sem árt. Szóljunk be János diák uramhoz, s hívjuk el őket is vacsorára.

A különböző név alatt egy czélra törekvők az utczán találkoztak, s csakhamar a híres vendéglő kertjében alkalmok lőn nevezetes adatokkal szaporítani mind tapasztalásaikat, mind pedig élettörténetöket.

VIII.

A *Hét vezér* közönsége most nem a régi józan, komoly és hallgatag polgárokból állott, kik egy meszely bor mellett az ágostai ötvösek műveiről, a nürnbergi posztóról, a linczi hamar foszló kelmékről, a török szattyánról, a novográdi prémekről, az erdélyi szűrt mézről, a nagybányai aszalt szilváról, a Fuggerek üzérkedéseiről, a Thurzók pénzcsikarásairól, a felső vidéki várurak rablásairól, a marhavásárról, a hús limitatiójáról, a czéhmesterek szabadalmairól, az eretnekek vakmerő prédikáczióiról, a magistratus választásáról, a Ferdinánd és Izabella közt kiütött háború indokairól, folyamáról, s az a miatt támadt éhségről, döghalálról, jövedelmező szállítmányokról és irtózatos harácsolásokról beszélgettek.

Ezek a derék, rendszerető polgárok ma naplementekor már bezárták boltjaikat, műhelyeiket,

raktáraikat és irodáikat. Kitelhető pontossággal állították össze vagyonaik és adósságaik mérlegét, mintha tüstént számot kellene adniok, az örökkévaló birószéke előtt, hol semmi igazságtalan fillért nem lehet zsebre dugni, semmi csalfa csődöt nem lehet elpalástolni. Miután pedig vagyonukkal s lelkiismeretökkel tisztába jöttek, s ha az arkangyal trombitájától rettegtek is, semmit többé jóvá nem tehetének, gondolkodó arczczal vonultak lakásaikba, megparancsolták leányaiknak, hogy az ablakon, ha megvirrad is, ki ne nézzenek, megcsókolták nejeiket, kiket idegen ölelésektől már nem féltettek, s karszékeikre leülve, mint a római senatorok a gallusokat, nagy elszántsággal várták azt, a mit török-tatár rablásnak neveznek, csakhogy bereteszelt ajtókkal.

A *Hét elector*nál vagy *Vezér*nél üres helyeiket részint fiatal polgárok, kik az óvatosság és körültekintés mesterségét ezután tanulják meg, részint katonaviselt egyének, részint pattogó megyei nemesek, részint hírterjesztő és hírszomjas egyéniségek, részint pedig kémek s megvásárlott izgatók foglalták el.

János diák, mint a külváros legnagyobb politikusa, a közönség közt hamar tért tudott nyitni, s épen a kert kellő közepébe vezette tisztelt vendégeit s egy kis külön asztalt diadalmasan el is foglalt.

A nagyszámú közönség nem működtette oly szorgalommal a kést és villát, mint életerős kinézésétől várni lehetett volna. A helyett csupa rossz

hírekkel táplálkozott, s egyik a másiknak látszott étvágyát elrontani akarni.

Ellenben a borbély, ki mióta princzipálisának özvegyét nőül vette, s az officinát tulajdonának vallja, mindig kötelességének tartá a tekintélyes polgár szerepét játszani, ha tudniillik elég néző-közönsége volt, most nagy lármával szólítá magához a vendéglő szolgáit, s frissiben megrendelt minden kész ételt, minden drágább bort, s az asztal csakhamar terhelve lőn tányérokkal, poharakkal, tálakkal és kupákkal.

Barnabás hatalmasan ivott; Elemér a reggeli gyaloglás és elmulasztott ebéd miatt éhes volt; János diák, ismert mértékletessége mellett sem akará megbántani a borbélyt, ki mind evésben, mind az ivásban jó példával járt elől. E miatt nem is kisérhetik figyelemmel a nagy napi kérdéseket, a melyek a szomszéd asztalok borozó közönségét szellemi eledellel táplálták.

De egyszerre az éktelen zaj közt megpendült a lant.

Elemér arra tekintett, s egy külön kis asztalnál látá a szikár, öreg egyént, kinek ajkai s hihetetlen sokaságú vékony arczredői élénken mozogtak a költői lelkesedés miatt.

A lant pengett, a dalnok vékony hangját kísérve; de a közönség érzéketlen maradt s folytatá vitatkozásait.

— Ki ez a szegény vén ember? — kérdé Elemér részvéttel.

— Csak annyit tudok róla, — szólt János diák, —

A lantos le sem szállott az asztalról, midőn mély csend lett.

hogy még az ostrom előtt jött Egerből ide, s kedvelt lantos vala; de egyszer eszébe jutott a török ellen dúdolni, s minthogy épen akkor Szolimán császár nekünk segítséget igért, a közönség kidobta a korcsmákból, s végre György fráter ő nagysága börtönbe záratta, honnan alkalmasint nem rég menekült ki, mert két hó óta ma látom először.

Míg Elemér szivéből sajnálta a dalnokot, mind a szenvedett fogságért, mind a tapasztalt részvétlenségért, ez új nótához kezd, mely Lehel kürtjének történetéről regél, de minden siker nélkül.

Elemér a Dorka néne még megmaradt kevés pénzdarabjai közül egyet kivett, s a lantos asztalára tevé, ki azt könnybe lábadt szemmel köszöné meg.

János deák, a külváros legelőrelátóbb politikusa, a lantoshoz sompolygott, s fülébe sugá: — Most kell a török nótákkal előállani.

— Lovagok, vitézlő várőrök, tekintetes rendek, különösen tisztelt polgárok! — szólt a lantos, agg kora ellenére is élénken pattanva fel az asztalra. — Jó uraim! már a török rabságba hurczolt magyar fogoly bús nótájára került a sor. Hallgassák meg, a kiknek kezökön még nincs bilincs, a kik azt hiszik, hogy ma csendesen fogják fejeiket ágyvánkosaikra hajtani, ámbár a holnap már többé nem biztos.

A lantos le sem szállott az asztalról, midőn mély csend lett.

A TÖROK RAB NÓTÁJA.

Szeretem sugarát a nap világának,
Illatos virágát iratos rónának,
Szeretem a vigan lejtő, zengő eret,
Mely a sötét erdő kebelében ered,
S míg a mély völgynek tart, hogy nyugtát találja
Testvér patakokkal szövetkezik árja.
Oh kies természet, oh mosolygó Éden,
Engedj szenderegni puha szőnyegeden!

Szárnyára a solymot! him szarvas legelt ott
Nedves partba' hagyá az áruló nyomot.
S hol a zöld fenyűket szürke köd takarja,
S piros folyondárnak öleli a karja,
Az avar haraszt közt medve csörge, zörge,
S magas szirttetőkről tekint le a zerge,
Szeretek vadászni, mig a rengetegnek
Dörgő fellegei kürtömre felelnek!

Csillagos éjeken, hogy ha minden pihen,
Te vezetsz, szerelem, titkos ösvényeden.
A hold sejtő arcza biztatva lép elő,
Balzsamot lehellő ekkor a lágy szellő,
S ég, föld rezgi velem azt a kéjt, izgalmat,
A mit szivem érez, s miről ajkam hallgat.
Szeretlek! s az élet mi is volna nekem,
Ha te nem szeretnél, édes egyetlenem!

Megharsan a rézkürt, buzdítva csatára,
Idegen hódító rontott a hazára.
Kezünkre bilincset, földünkre vet sarczot.
Adjátok a kardot! Szeretem a harczot!
Szeretem, dicsőség, babérkoszorudat,
S vándor kehely s dal közt nevem ha fenmarad;
Szeretem, szabadság, ha szent mezőiden
Testem a legyőzött ellenséggel pihen!

Oh, hiu ábrándok! Békóban sorvadok.
Sötét a börtönöm, szultán rabja vagyok.
A napok folyását, évek haladását
Csak az számlálja meg, ki reggelt, estét lát.
Ifju vagyok-e még, öreg lettem-e már,
Ki tudná? Vendégem csak egy halálmadár.
A toronypárkányról néha sivit, visit;
Tán nekem beszéli bokros szenvedésit!

Elemér úgy emlékezett, hogy e románcz ugyanaz, melyet ő török rabsága alatt írt Ujlaki herczeg fiatal apródjáról, kit e főúr Dobse László királylyal folyt czivakodásai közt elfeledett kiváltani, s ennélfogva legalább húsz évi szenvedés után, mint megaggott és őrült dobatott ki a toronyból, mely értékesebb foglyok számára vétetett igénybe.

Elemér dalai a magyar rabok közt nem valának egészen ismeretlenek, s e körülmény azon hozzátevést ébreszté föl benne, hogy a vén lantos alkalmasint ízlelte már a török fogházak kényelmeit.

Ez Elemérben iránta rokonszenvet keltett.

Meg volt tehát elégedve, látván, hogy a közönség is tapsol, éljenez, s hogy különösen Barnabás diák elragadtatásában úgy döngeti öklével az asztalt, hogy az majd széthasad.

— Szép dal! — mondá Barnabáshoz fordulva a borbély.

— Azt nem tudom; de jó alkalmat szerezhet magunkat kitüntetni.

A borbély nem érté ugyan derék vendégének czélzását, azonban mégsem mulasztá el csupa tiszteletből megjegyezni: — Szent igaz, pompás al-

kalmat szerez mindenre, legkülönösebben pedig a kitüntetésre.

A vén lantos a közönség tetszését íziben föl akarta használni. Fölpattant tehát az asztalra s mondá: — Lovagok, vitézlő várőrök, tekintetes rendek, különösen tisztelt polgárok! Én a haza iránti szeretetből s törökgyűlölet miatt ingyen énekeltem el e verset; de az, a ki szerzette, még mindig rabságban sínylik és ősz szakálla már legalább egy német rőf hosszúságú. Adakozzék tehát minden irgalmas keresztyén az ő kiváltására!

Ezzel süvegét a bőkezű közönség közt végig hordá, s Elemér is dobott be néhány fillért.

— Énekeljen a lantos megint a törökről, — kiabálták.

Az öreg szivesen engedett a közkivánatnak, de előbb a szokásos módon szólott: — Lovagok, vitézlő várőrök, tekintetes rendek, különösen tisztelt polgárok! Olyan verset énekelek most, melyről a tudósok azt mondanák, hogy satyrico-allegoricus, mi magyarul annyit tesz, hogy tréfás ugyan, de a tréfát nem minden érti meg. Mi azonban jól fogjuk érteni, ha mindig szemünk előtt tartjuk, hogy e versezetben a kard alatt oly derék fővezért kell képzelni, ki Magyarországból a törököt ki tudná verni.

Taps és utána mély csend következék.

HUNYADIAK KARDJÁNAK HITELES TÖRTÉNETE TÖBB SZAKASZBAN ELŐADVA.

I.

Oda van már Mátyás, magyarok királya!
A halállal nehéz harczát alig állja,
Még csak egy ütközet, csak egy kicsiny csata,
S erős büszke szive ellankad alatta,
Keze lehanyatlik, szemére éj borul,
Földi koronája fejéről lehull.

S vajh, ki veszi azt fel? Ágya körül vannak
Zápolya, Báthori, Perényik, Drágfiak,
A lindvai Bánfi, a pelsőczi Bebek.
S mindenkinek szive hatalomért remeg.
A királyné pedig halk imáját mondja,
Szeme a férjén függ, a koronán gondja.

S vajh, ki veszi azt fel? találgatja Drugeth:
Szentgyörgyi a trónon csak németet tűrhet;
Az Enyingieknek Miksa kell, az osztrák;
Kanizsai s Ujlak az országot osztják;
Telegdi Prágára, Krakkóra néz Pethő,
S hát ha Kinizsinek minden elérhető?

«Jere elé fiam! Im! kardom itt vagyon.
(Az asztalra mutat.) A királynak adom.
Bűbájos a fénye és aczélja éle,
Atyám örök nevét szerezte meg véle.
Csak a török ellen forgattam igazán,
Csapása szelid volt, pártütőkkel viván.»

«Jere ide fiam! Késő már a bánat!
A hol nem gondoltam, a vész onnan támad.»
Corvin János enged atyja parancsának.
«Lehet e kard üdve s átka a hazának.
A királyé legyen, de ha rossz kézbe jut,
Éle minket sebez, fénye ránk hoz borut.

Mátyás király meghalt, a szemfedőt varrják,
  Ezalatt az urak egymást káromolják.
Forrnak temetésén, a tor alatt küzdnek.
  Szeme kérőkön jár a sovár özvegynek.
S törpe nagyravágyók, tervökre támasznak
  Hármával, négyével trónkeresőt hoznak.

«Éle minket sebez a hős fegyverének,
  Ha egymás romlásán zeng diadalének,
Ha minden kardcsapás a haza új sebe,
  S harácsolt kincsekkel tel rablóink zsebe,
S mert az álbaráttól ejtett seb oly fájó,
  A rossz akaratnak fegyver csak tompán jó.»
Szólt Corvin, s míg könnyét busan eregette,
  Hunyadiak kardját Dunába ejtette.

II.

Dobse László ezt nem bánja, magyarok királya!
  Versenytársival a harczot tölt kupánál állja.
Rongyollik bár a palástja, s török foszlagatja,
  Hol Kinizsi, hol Zápolya megint összevarrja.
Ha a pénze el-kisiklik, zsidótól vesz kölcsön,
  Hogy Szerencsés, a kincstárnok, kedve szerint költsön,
És ha Zsarnón a török győz, s nincs hitel otthon már,
  S ha kiszakad az országból Szabács és Nándorvár:
Mit törődnék? Minek nőne érte ősz szakálla?
  A szerencse forog, s bukik, a ki tegnap álla.
S ha neki a balesetet gallérához varrnák,
  Rendületlen nyugodalmát azért nem zavarnák.
És a szakács hogyha mondja: «üres kamarája»,
  Majd szolgál fris pecsenyével a Laczi konyhája.

III.

Lajos már aggódik Hunyadiak kardján.
  Méla boru jár kel szép fiatal arczán,
És ha bánatának árnya sötétebb lesz,
  Fellegén sejtelem villáma tévedez.
Merről száll az átok ifju életére?
  Szemét a gond viszi kelet vidékére.

«Napkelet határa, nagy veszélyek tára!
  Mely csapást indítasz a magyar hazára?
Sáskasereg jön-e? vagy ragályok árja
  Duna, Tisza terét pusztítva bejárja?
Szárnyra miért kelted a halál angyalát?
  Bölcsőt keres-e vagy menyasszony-nyoszolyát?

«Nálad van a pestis, nálad készül a szer,
  Mely a lelket öli, s testet bilincsre ver.
Döntöd a keresztet, vakhited terjeszted,
  A törököt, tatárt vesztünkre ereszted.
Melyik ostorodhoz lesz szivednek kedve?
  Találgatja Lajos, sajditva, révedve.

Hadat gyűjt Szolimán: gyors futár ezt hozza.
  «Országgyűlés legyen! Hadd szóljon az hozza.
Nándoron Szolimán: Alapi ezt irja.
  «Nemesi felkelés majd futásra birja.»
Elveszett Ujvidék: Tomori izeni.
  «Véres kard hordása fog tán segíteni.»

Búcsuzik a király Buda szép várától,
  S könnyezve, zokogva szebb Máriájától.
«A halál kiszemelt, kedves feleségem,
  Martaléka vagyok, közel is van végem.
Homlokomon jegye! A nemzet bűnéért
  Illő, hogy ki első, vegye az első bért.»

Bátorítja neje. «Nem félek kedvesem!
  Aggaszt, hogy a sírba babér nélkül essem.
Tartok, hogy tán folt lesz sisakomon, s a vérten,
  Hadam vezér nélkül szétoszlik megverten.
Pedig ha Hunyadi kardja volna vélünk,
  Egy új Szent-Imrévé lenne csatatérünk!»

Mária a kardot keresteti szörnyen,
  Esztergomon, Váczon, Palotán és Szőnyen.
A Dunának árja hömpölyög sötéten,
  Iszapjával titkát takargatja mélyen,
«Mese tán az egéez! Erre Mohács utja!
  Ütközetet álljunk. Vivja ki hogy tudja.»

IV.

Vivta ki mint tudta! Elveszett az ország.
Oda a szabadság s nyakunkra török hág.
Ferdinánd is búsul, Zápolya is érte;
Mindenik a harczhoz imigy, amugy érte.
S ha Hunyadi kardját véletlen megkapná.
Mert pörös tárgy volna, biró kézbe adná,

S mig a két fél között foly a nagy kereset,
S egyik a másiknak álnokul szór leset.
S a mit nem győz szóval, intézi ágyuval:
Addig a török faj minket elnyel, felfal.
Várainkat vívja, Végeket megszállja,
Ferdinánd adót küld, Zápolya szolgálja.

Duló csapatokat pusztitni szétereszt,
S lángokba borítják a takarmányt s ereszt.
Ez a magyar embert lóról leszállatja,
Amaz fürge kézzel tanyáját kutatja,
S ha gyermeke puja, nejét ejti rabul,
A mentét, fringiát hordja ráadásul.

Magyar ember pedig törölgeti szemét,
Ügyre hogy jól vegye kárát, veszedelmét.
Pedri a bajuszát, csóválgatja fejét,
Szavába elegyit egy-két «terengettét».
Szomszédja megpezsdül ezen nagy ujságra,
S ujjával mutat a feldult csűrre, házra:

Szép gyermekim, szolgám! török világ volt ott.
Egyik szántott, vetett, a másik aratott.
Ej! de nem így lenne, ha Hunyadi élne!
A beste törökkel magyarán beszélne.
S ne volnánk csak árván, s lelnők meg csak kardját,
Majd leszedegetnők a tar fejnek kontyát.
Háremét bedöntnők, kivetnők porontyát.
Országból elűznők egész pereputtyát.

V.

A dalnok, ki hallja ezt,
  S rimekben leirja,
Lantja gyönge hurjait
  Mért feszitné újra?
Atyja nem volt Tyrtæus,
  Sparta nem hazája.
S harczra kit buzditna most
  Vére, könnye, szája?

S mig a bajnok a segélyt
  Csak az égtől várja;
Lantosa a «riadót»
  Tarsolyába zárja.
A sutba ül, énekel,
  Hogy az időt tolja,
S ha regéje véget ér,
  Álmosan dudolja;

«Beh kár, hogy a nemzetnek
  Csak egy kardja van,
S azt sem tudja, hol hever
  A mély Dunában!»

*

— Igaz, igaz! nincs vezérünk, s azért van veszélyben a haza, — sohajták az idősebb várőrök, könnyeiket törölvén.

Mások meg mondák: — Török Bálint is csak úgy megverné a szultánt, mint Hunyadi, ha egyesek volnánk; de fele az országnak Ferdinánddal, a másik Zápolyával tart, s a pártviszályok miatt a janicsárok maholnap Budavárába befészkelik magokat.

— Lovagok, vitézlő várőrök, tekintetes rendek, különösen tisztelt polgárok! — szólt a vén lantos,

megragadván a kinálkozó alkalmat. — Az a fogoly, ki Hunyadi kardjának historiáját versbe szedte, egy volt azon ritka fiatalok közül, kiket a természet már serdülő korukban a seregvezérlés rendkívüli tehetségével ajándékozott meg. Ő egész tervet készített arról, hogy a magyar rabok miként szökjenek ki börtöneikből, s egy kis, de vitéz csapattá alakulva, mily csodálatos utakon érkezzenek vissza, Bolgár- és Ráczországon át, saját szülőföldjökre. Valóban nagyszerű volt a szerencsétlen fiatal ember terve, de egy gonosztevő elárulta a töröknek. Miért beszéljem tovább a gyászos történetet, hisz könnyü kitalálni, hogy a mi ifjunk kegyetlenül megöletett, s régi tisztelői maholnap még a sírhelyét sem fogják megmutatni tudni. Én ugyan a haza iránti szeretetből s törökgyűlölet miatt ingyen énekeltem el a szép verset; de szerzője hamvainak megőrzéseért adakozzanak nagyságtok, tekintetességtek és vitézlőségtek annyit, hogy ha nem is kőből, de legalább fából emléket emelhessünk az Istenben boldogult sírja fölébe.

Ily hatásos szónoklat után a vén lantos fövegével ismét körútnak indult, s történetesen Elemérnél kezdé meg a sort.

Ez jól emlékezett a Hunyadi kardja történetére, mert a költeményt török fogsága alatt ő írta, sőt később Dorának be is tanítá; de azért még sem mulasztá el csupa szeszélyből néhány fillért adományozni saját síremlékére.

S a lantos a közczélra szánt második adót még

fényesebb eredménynyel hajtaná be, ha történetesen nem veti szemét egy kerekarczú, köpczös egyénre, ki mellén keresztbe font kezekkel várta a dolgok további fejlését.

A kerek arcz miatt egyszerre sompolygóvá lett a lantos. A kert szélsőbb részeiben kezdé keresni a síremlék pártolóit, s midőn leginkább vártak rá a dalbarátok, már láb alól eltünt és a közönséget, mely a török ellen lévén hangolva, új éneket követelt, kielégítetlen hagyá.

— Hová bujt az öreg? álljon elé! — követelték sokan, nem sejtvén a befolyást, melyet egy arcz gyakorolhat arra, kinek már egyszer miatta meggyűlt a baja.

— A lantos elment, — szólt a vendéglős egyik szolgája, kinek, a sietség miatt, a bor árával is adós maradt.

— De itt hagyta lantját, — mondá Elemér, — s ha meghallgatják, helyette eléneklem azt a dalt, melyet ő harmadiknak szemelt ki.

Elemért megnyerő mosolya, deli termete, nemes mozdulata, emelkedett homloka, szép férfias arcza, finom, de erélyes vonásai, gyönyörű metszetü kék szemei és sárga fürtei, melyek gazdag gyűrűzetekben érinték erős vállait, — oly felötlő s majdnem kiváltságos egyéniséggé tették, minőt a világ inkább képzelhet a magas rangúak osztályában, mint a szerény származásuak közt.

Ez az érzés uralkodott a *Hét vezér* vendégeinél is, s nem csoda, ha a nép abban a korban, melyben nálunk csak a kard volt az úri rend kezébe

való, a hegedőst és koldust ugyanazon helyzet különböző kifejezésének tartották.

A *Hét vezér* vendégei tehát megütközésöket alig palástolhatták a fiatal úr szeszélyén, ki közhelyen, mint komédiás akarja őket mulattatni.

De előitéletöket hamar feledteté a gyönyörű hang, melylyel Elemér a költeményt lantkíséret mellett inkább szavalta, mint énekelte.

A dal szövege sem téveszté el a czélzott hatást. Izgató volt, a nélkül, hogy épen nyilt harczra ösztönözne. Ostromolta a gyávaságot, mely idegentől, mely a véletlentől, a rendkívülitől várt segélyt, a helyett, hogy saját magára támaszkodnék s életét egy nagy törekvésért koczkáztatni merné. A török a dalban meg se volt említve, de a *Hét vezér* minden vendége érté a czélzatot s hogy a lelkesedés túláradva, nem tört ki tettleges föllépésekbe, annak Szolimán roppant táborának közelségén kívül még az az oka is volt, mert a figyelmesebbek nagy meglepetésökre tapasztalni kezdették, mily sok idegen és gyanus arcz férkőzött közikbe.

Néhol fegyveres hajduk valának láthatók, kik a rendet föntartani jöttek a vigadók közé; néhol pedig oly alakokra tévedt a szem, kik a város nevezetességeit bámuló janicsárokhoz hasonlítottak s a kert homályosabb részeiben phantastikus csoportokat alkottak és majd összefolyni, majd szétterjedni látszottak.

Elemér, ki csendes és óvakodó vérmérséke ellenére a napi benyomások után, melyek boszantották, egy költői benyomásnak nem állhatott ellen,

mihelyt a hangszert az asztalra visszatevé, érzett valami olyast, mely az önmagával elégületlenséghez hasonlít. S bár a janicsárok rakonczátlanságait, ha azok a nép által komolyan visszautasíttatnának, a szultán által is, mint akaratja ellen történteket, megrovandónak remélte; mégis kezdé sejteni, hogy a nagy szenvedélyekre hivatkozás, midőn eredmény nélkül hangzik el, az izgatókra a vakmerőség helyett a hegykélkedés színét veti. Saját magával elégületlenül kezdett rést keresni, hogy asztaltársaihoz visszavonulhasson.

— Követem alásan! — szólt ekkor az a kerek arcz, mely a vén lantost megszökésre birta s a köztaps és «veszszen a török» kiabálások alatt észrevétlenül tolult Elemér háta megé — követem alásan az ifjú urat s ne tessék reám neheztelni, ha kardját ezennel elkérem s kegyelmedet a *Hét vezér* kapuja előtt álló hajdukkal a börtönbe vitetem. Ez az én kellemetlen, de szigorú kötelességem.

Barnabás diák meghallá a kerek arcz közleményének lényegesb részét s a pesti segélyért a kölcsönt az által hitte lelkiismeretes pontossággal megfizethetni, ha a kerek arczot viselő egyént úgy nyakon üti, hogy az nem megvetendő termetének egész súlyával Elemér lába elébe bukjék, mi pontosan meg is történt.

— Az Istenért, mit tevél? — kiálta Elemér, a bukott egyént a földről emelgetve, s Barnabást csillapítva.

— Levertem az ebet s ha morogni mer, ismét

kap nyelni valót, — válaszolá Barnabás a végzett munka sikere miatt teljes és ártatlan önérzettel.

— De ez, midőn engem el akar fogni, hivatalos kötelessége szerint vél eljárni s ily esetben nem szabad erőszakhoz folyamodnunk, — mondá Elemér oktatólag, míg a földről fölemelé a kábult egyént, ki Barnabás vitézsége miatt tág mellébe a levegőt még most is alig tudja szájával és orrával beszivattyúzni.

— Minden a megkülönböztetéstől függ, — szólt közbe János diák. — Kegyelmedet tudniillik a város kapitánya akarta elfogni, holott ily merényre a szent korona tagjai irányában nincs földjogosítva. Ha tehát Barnabás kollegám fültőn ütötte őt, ezzel röviden és velősen magyarázta meg a partis primæ articulust nonust.

A fölüdült alkapitány dühe csodálatos szökellés-sel rögtön János diák ellen fordult. — Az egész világ bizonyságot tehet arról, — szólt indulattól reszketve, hogy kend a város elhirhedt izgatói közé tartozik s a magistratustól ma különös utasítást kaptam, minden mozdulatainak szemmel tartására.

— Fittyet vetek én, uram! az egész magistratusnak, miután indubitatus nemes ember vagyok, — szólt hegykén János diák.

A közönség is kezdé észrevenni, hogy mi történik a közlelkesedéssel megtapsolt fiatal lantos környezetében. Az «űzzük ki Budavárból a janicsárokat!» és «a városi tisztviselők a töröknek akarják a várost elárulni!» oly jelszavakká váltak,

melyek egymásután indultak versenyfutásra s majd az egyik járt elől, majd a másik.

Ily döntő perczben a borbély sem tartotta reputatiójával megférhetőnek az óvatosságot s politikai nézetei leplezgetését.

— Én azt tanácslom, kérjen bocsánatot az alkapitány uram, hogy közöttünk a csendet fölzavarta s mi megszelidülve kezet nyujtunk neki s együtt ürítünk poharat a török nemzet vesztére és a haza javára.

— Hát még ez a pimasz is pattogni mer! — szitkozódott az alkapitány.

— Én pesti polgár vagyok. Műhelyem, házam is van. Kikérem tehát az ilyen titulust. Az atyám mészáros volt, a kegyelmedé szintén. Együtt ültünk az iskolában, de a szamarak padján. Nem illik kegyelmednek úgy felfuvalkodni, minthogy emlékezhetik rá, hogy én s a hozzám hasonlók tettük városkapitánynyá.

— Fogja be a száját, mikor a magistratussal beszél. Ezek az emberek velem jönnek. Maga meg kotródjék haza a szappanos tányérhoz.

— Jól meggondolja, a ki rám teszi a kezét, — dörmögte Barnabás diák, látván, hogy míg a borbély az alkapitánynyal perel, azalatt a közönség gyérül s az üresen maradt tért városi hajdúk s fegyveres várőrök foglalták el és a kertkapunál ácsorgó janicsárok szemtelen kiváncsisággal tekintgetnek be.

A heves és verekedésre kész közönség takarodásának oka pedig a fegyveres várőrök megjele-

nése volt, kik a legelszántabb részt, tudniillik pajtásaikat és a többi zsoldos katonát a fegyelem varázsa által hallgatásra és visszavonulásra bírták.

— Szívesen felelek a törvényszék előtt tetteimért, — mondá Elemér — s Barnabás barátomnak sincs szándéka az erőszaknak ellenállani. Ő követni fog engemet a városházba, hol a történteket mind mi, mind az alkapitány úr előadhatjuk.

— Én is megyek, — mondá János diák, — és ünnepélyes elégtételt kívánok azért, hogy nemes ember létemre egy polgártól bántalmaztattam. Majd lesz ebbből akkora processus, mint az ország útja. Járhat a városbíró tyúkkal, kalácscsal utánam s még sem dughatja be a számat.

— Nekem meg volt parancsolva, hogy a nemest is elfogjam — állítá daczczal az alkapitány.

— Annál rosszabb! Menjünk! — Ezzel János diák indult a kertkapu felé.

— Várjanak be engem is! — kiáltá bővebb megfontolás után a borbély. — Akár mint bűntárs, akár mint tanu e nevezetes esetnél jelen akarok lenni. Nekem ugyan semmi érdekem nincs benne, mert alkalmasint nélkülöznöm kell nagyasszonyom, azaz feleségem kellemes esti társalgását, de a barátságért és a hazáért rég megtanultam áldozatot hozni.

Ezzel csatlakozott Elemérhez, ki Barnabás diákot hosszas rábeszélés után végre megmozdulásra bírta.

Az alkapitány, ki híres fogdosó volt, azonban hivatala természeténél fogva csak a nép alsóbb kö-

rében, most először jutott oly helyzetbe, hogy tekintélyes egyéniségek szabadságát támadja meg. Míg tehát maga elől ment s hat hajdu töltött puskával a fedezetet alkotá, fontolás alá vette az esélyeket, mikre a mai nap viszontagságai által ő is ki lehet téve. — A fővezér — gondolá — a lantos, ki énekkel lázította a népet, nagyrangú úr lehet, de elfogatásáért a magistratus, melynek én engedelmességgel tartozom, hordozza a felelősséget. A katona, ki a Perényi-huszárokhoz hasonlít, felakasztatik, ha az. Ellenben, mihelyt világosságra jön, hogy a királyné szolgálatában van, gyilkolási merényleteért a katonai törvények szerint fog büntettetni. János diák nemes ember, de én őt nem fogtam el s ha mocskolódtunk, kiki annál marad, a mi rá ragadt. A hitvány borbélyt, ki úrhatnék s minden lében kanál akar lenni, letartóztatjuk azon esetben, ha a többit ki kell bocsátanunk. Így legalább rosszakaróink nem vethetik szemünkre, hogy a rend fentartását szívünkön nem hordoztuk.

Az alkapitányt komoly elmélkedéséből fölrázta az a körülmény, hogy a foglyokat vivő fedezet után janicsárok kezdtek tolulni, mintha ők is a budai csend és rend fentartása iránt érdekelve lennének.

— Hátha ezek velünk jönnek a tanácsházba? gondolá — s a bőre borsózni kezdett az iszonyú lehetségtől, hogy a janicsárok személyében rendőrtársak akadtak, kik majd törökösen bánnak el vele, polgártársaival s az egész okos és körültekintő magistratussal.

Ha a janicsárok társalgását értette volna, mint Elemér, akkor talán kevesebb rémképeket lát vala.

Az egyik ugyanis azt kérdé társától, Barnabásra mutatva: — Úgy-e ez szeretett volna minket megtámadni?

— Igen, ma délben az Ötvös-utczában arról beszélt, de úgy látszik, nincs sok ismerőse, kivel czimboráljon.

— A másik meg a szultánt gúnyolta, nemde?

— Verseket énekelt, de homályosak voltak, nem birtam értelmöket kivenni.

— Hát a másik kettő?

— Az egyik sokat evett és ivott; a másik azzal, ki őt börtönbe viszi, vetélkedett a nyelv gyorsaságával.

— Hagyjuk hát őket magokra, — szól a janicsár altiszt, ki a foglyokat követő csoport vezére látszott lenni.

Az alkapitány nagy megnyugtatására a városház előtt a janicsárok a zsidó-utcza felé fordultak.

Bornemisza volt azon szomorú kötelességgel terhelve, hogy a városházban ébren töltve az éjt, egyfelől ügyeltessen a janicsárok minden lépéseire; másfelől a polgárok közt a rendet föntartsa s ha befogatások történnek, a szükséges intézkedéseket megtegye.

Ő, ki pár nappal előbb a németttel való rokonszenv vádja miatt saját vagyona nagy részével volt kénytelen a török basa megajándékozásához járulni, most már Turgovics helyett azért virraszt,

nehogy valamelyik töröknek, ha garázdálkodnék is, meggyűljön a baja.

A jámbor öregnek feje zúgott már a sok kellemetlen hírtől s csak azzal vigasztalta magát, hogy szép sorban mind feljegyzi ő ezeket a posteritás számára, épületes tanúság végett.

Az alkapitány belépett s meglehetős hűséggel elbeszélte a történteket.

Erre a két fogoly s annak két melléklete hozattak be.

— Kegyelmeteket ismerem, — szólt Bornemisza nyájasan János diákhoz és a borbélyhoz; gondolván, hogy azalatt talál oly módot, mely eljárását kielégítővé teendi, mind a vádlottak, mind pedig a gorombán megsértett alkapitány és ez által a tekintélyében csorbát szenvedő városi hatóság irányában.

— Mi is ismerjük kegyelmedet, — szónokolt János diák s csodálkozunk, hogy az alkapitány oly okos és óvatos férfiútól vett utasítások szerint mert velünk paczkázni.

— Én nem annyira panaszolni, mint tanutétel végett jöttem ide, — említé a borbély, János diák magas hangját inkább a kard vagy toll, mint a beretva és köpöly emberéhez szabottnak tartván.

— Helyesen cselekszik és szól kegyelmed, — mondá szelid mosolylyal Bornemisza. — Nincs szebb s fontosabb a hű tanuskodásnál. Ennek köszöni a különben vak igazság az ő szemvilágát s a különben csak tapogató történetírás az ő fáklyáját, melylyel a sötét multba világít, hogy a késő

ivadék a homályból kivehesse a régi események körrajzait. Be kellene zárni a törvényszékeket s a mesék alacsony osztályába sorozni a magasabb rangú érdemes történetet, ha egyszerre a világból kifogynának a szemtanuk s mikor baj történik, senki sem volna jelen.

— Tökéletesen igaz, tanácsos úr! — mondá az alkapitány. — De a befogott embereket most examinálni kell, hogy a további eljárást intézhessük.

Ez emlékeztetés a jámbor Bornemiszát a percz valódi kivánalmára téríté vissza.

— Szabad-e becses nevét tudnom? — e szavakat intézé Elemérhez, kiben tekintélyes helyzetű egyént sejtett.

— Komjáti Elemér vagyok.

Sokféle Komjátik voltak s közülök a legelőkelőbbek Palota vára körül pár falvat birtak. Bornemisza tehát a második kérdést, melyet Elemér talán sértésnek vehetne, hogy tudniillik: nemes ember-e? kikerülni akarván, így szólott: — Viszontagságos időket élünk; ha elzárjuk kapunkat egyik ellenség elől, nem vagyunk biztosak, hogy saját szövetségeseink nem törik-e be azt. Megvallom, mindig nagy tisztelője voltam Werbőczi ő nagyságának, ki a szultán palástjába fogózik, de nem tudom kárhoztatni azokat is, kik Podmaniczky ő nagyságával tartanak s azt hiszik, sokkal jobb a veszélyt kikerülni, mint meglepetni általa. Ő nagysága, mint épen most hallom, eltávozott Budáról.

— Ma reggel öt órakor, az ő naszádján jöttünk a budai partra, — mondá Elemér.

— S vajon hová vonult Podmaniczky hatalmas szövetségesünk protectiója elől?

— Palotára.

— A legjobbféle Komjátit fogta el a szerencsétlen alkapitány, — gondolá Bornemisza s előleges vallatását tovább folytatandólag Barnabás diákra veté szemét:

— Minek hívják?

— Barnabás vagyok.

— S vezetékneve?

— Az titok, — szólt mogorván a kérdezett.

— De, jegyzé meg Bornemisza, a vallatásoknál nem lehet a nevet titkolni.

— Ahhoz semmi közöm, ha lehet-e vagy nem?

— Ne nehezteljen vitézlő uram! de kénytelen vagyok neve után tudakolni.

— Tessék.

— Számos okiratban láttam a keresztnév mellett csak ezt a szót: diák vagy literati, — jegyzé meg Elemér.

Engedékeny készséggel mondá Bornemisza: — Tehát a régibb esetekre támaszkodva, mi is a vitézló Barnabás úr keresztneve mellé a vezetéknév helyettesítéseül ezen melléknevet fogjuk tenni: diák ... De nemes ember-e? — kérdé megint a vallatotthoz fordulva.

— Mi köze hozzá? — szólt Barnabás.

— Úgy látom, a fegyver nemes mesterségével foglalkozók nem ismeretesek a polgári ügyek menetével; megmagyarázom tehát ...

— Soha se fáraszsza kegyelmed magát a magyarázattal, — vágott közbe Barnabás.

— De a jurisdictio tekintetéből szükséges megtudnom: ha nemes-e vagy nem?

— Pedig az, ismétlem, titok.

— De hát hol pöröljünk az alkapitány megütéseért?

— A hol tetszik.

— Nem a tetszésünktől függ. E kérdésben a törvényszék illetékessége határoz s ha kegyelmed elhallgatja, kitől kérdezzem meg méltó rangját?

— Kérdje meg a Boldogasszony német egyházának köveitől — szólt sötéten Barnabás. — A kövek hallák, mennyit tanácskozott atyám miatt az országgyűlés s minthogy nem sülyedtek a föld alá szégyenökben, tehát még mindig beszélhetnek atyám felől, saját módjok szerint.

Bornemisza legalább is országnagynak képzelte azt, kinek atyja az országgyűlést foglalatoskodtatá s ennélfogva eldöntöttnek hitte a nemességre vonatkozó pontot.

A mi magát a tényt illeti, arról nagyjában ugyanazt mondták a felek, a mit az alkapitány. Elemér csak annyi megjegyzést tevén, hogy ámbár sajnálná és szégyelné, ha a magyarok a török igát mintegy önként vennék nyakokra, az általa előadott romántczban nem volt közvetlen felhívás a janicsárok kiverésére.

— A rendkívüli idők kényszeríték a budai tanácsot rendkívüli szabályokra, — szólt Bornemisza. — A kormány a szultán táborában van, s míg

ott mulat, egy verekedés a polgárok és a tolakodó janicsárok közt Buda megszállását vonhatná maga után. Nem a hazából egy várost kell nekünk oltalmazni a végromlástól, hanem e város által a hazát. Ily nézetnek hódolt ő felsége a királyné, midőn tettleg nem létezvén kormány, azon talán még ma éjjel megszünendő időköz alatt, a várost a csend fentartásáért rendkívüli hatósággal ruházta föl. Mi jámbor polgárok, kik vagyonosodásunkat is a nemességnek köszönjük, nem vagyunk oly büszkék, hogy a főbb rendűeket törvényszékünk elébe hurczolni kedvünk lehetne. Kegyelmed Komjáti Elemér úrfi beláthatja, hogy mielőtt csak jegyzőkönyvre vehetnők a *Hét vezér*ben történteket, már vagy a janicsárok kimennek a városból s ekkor az egész kereset önként megszünt; vagy pedig a kormány visszajön a táborból s ekkor ő veszi át tőlünk az ügyet. Ne neheztel̥jen tehát rám, ha azt a javaslasot teszem: töltse az éjt és a holnapi napot a tanácsháznak a letartóztatott tekintélyesebb polgárok számára kijelölt szobájában. Ne tekintse azt börtönnek, mely valóban inkább csak védhely, mely elvonja kegyelmedet a lehető utczai zavargások és az azzal együtt kifejlődhető török rakonczátlanságok veszélyeitől. — A mi pedig a nemzetes és vitézlő Barnabás diákot illeti, mély fájdalommal kell neki kijelentenem, hogy általa az egész város sértetett meg. Míg tehát a királyné ő felségének jelentést tenni alkalmam leend, kötelességem tudtul adni, hogy szintén le van tartóztatva. Egyébiránt, ha a jegyző-

könyvet fölveszszük, kezességen kibocsáttathatik, még mielőtt az ügy a törvényszéknek be is jelentetnék.

— Ez ellen én tiltakozom, — szólt az alkapitány.

— Kérem azt akkorra halasztani, midőn a tanács együtt lesz, — válaszolá csillapítólag Bornemisza. Kegyelmeteket pedig — folytatta János diákhoz és a borbélyhoz fordulva — Isten oltalmába ajánlom! Menjenek haza, feküdjenek le s ha egy tapasztalt öreg tanácsát követni akarják, ne menjenek holnap este a *Hét vezér*be.

— Nem úgy van az, tanácsos uram! — pattogott János diák. — Nemes ember vagyok s nem tűrhetem a nemesi rend lealacsonyítása nélkül, ha annyira nő a polgárok szarva, hogy az alkapitány is mer fogsággal fenyegetni s nyilvános helyen izgatónak czímez. Ezért én elégtételt kérek.

— Panaszolja be holnap, ha tetszik, — szólt szárazon Bornemisza.

— Mit panaszoljon? Köszönje meg, ha le nem tartóztatjuk, hisz be tudom bizonyítani, hogy ő volt minden rendetlenség okozója. Az egri vén lantost, ki börtönünkből a mult héten szabadult ki, ő vette rá, hogy a török ellen lázítsa a polgárokat. Komjáti Elemér úr nem énekelt volna, ha János diák bérencz lantosa hajdúim elől meg nem szökik. Még ma hurokra kerítem e kópét s holnap vallatni fogjuk. Majd kiderül minden.

— Jól van tehát! — szólt dühvel a külváros előrelátó politikusa. — Egy tappot sem mozdulok

innen, míg kend rágalmait be nem bizonyítja, vagy elégtételt nem ad.

— Én nem fogtam el kendet, — válaszolá hegykén az alkapitány, — de ha tetszik barátjaival a börtönt megosztani, annak ellent nem szegülünk.

— Kend szemtelen, — kiáltá János diák.

— Épen azon szót vette ki a számból, melylyel kendet akartam érdeme szerint megczímezni.

— Kegyelmed János diák lázítással vádoltatik, — szól most Bornemisza — s miután önként akar fogságba menni s ránk nézve hasznos, ha mielőtt indulatoskodását folytatná, egyet alszik, ennélfogva szándékát helyeseljük s a porkolábra bízzuk végrehajtását.

— Hét országra hangzó pör támad ebből! Ne felejtsék el, hét ország fogja meghallani, a mi rövid időn be fog következni. Megyek a börtönbe, igenis oda megyek s óhajtanám ha a pincze fenekén volna az s ha csepegne a víz falairól s varangyos békák szökdelnének kövein.

— Fájdalom, — mond Bornemisza, — mindezen rémségekből semmivel sem szolgálhatunk. A szoba, melybe a három vádlott beszállásoltatik — s mint remélem, csak pár napra — tágabb, világosabb s tán tisztább is kegyelmednek, János diák uram, a lakásánál s hogy szükséges kényelem benne ne hiányozzék, a negyedik delinquens vagy tulajdonképen az egyetlen tanu gondoskodni fog elégséges ágyneműről. Ez leend büntetése azért, mert mesterségén felül eső dolgokba elegyedett s az

egész török birodalom vesztére akart az alkapitánynyal poharat üríttetni.

— Nem fogom felebbezni az itéletet, — szólt a hiú borbély s boldog volt, hogy ily nagyfontosságú politikai ügyben ő is főszerepet játszhatik, tudniillik ágyvánkosai és szalmazsákjai által.

— Szívemből örvendek, — folytatá Bornemisza, midőn az alkapitány intézkedések végett távozott — szívemből örvendek, hogy kegyelmeteket Komjáti Elemér és Barnabás diák uraimék kellemetlen esetlegektől menthettem meg. Vagyonom feldulatott, családom a török táborba küldetett hűségem kezességéül, de nem a személyes érdekek ösztönzének arra, hogy a törökök iránti minden kikeléseket gátolni törekedjem. El van veszve az, a ki most ez óriás fenevaddal küzdeni mer. Míg Roggendorf serege tönkre nem tétetett, más volt a helyzet. Tudom, hogy a janicsárok nem jöttek ide csupán szórakozás kedveért. Hogy komoly czéljok van, elég bizonyság rá a híres renegátnak s magyarellenségnek, az anatoli basának jelenléte, kit a török rabságból kiváltott egyének hol polgári öltözékben, hol janicsár ruhában láttak.

— Alkalmasint ő tudakolt tőlünk Török Bálintról is, — mondá János diák, feláldozván duzzogási vágyát az országos dolgokról való fecsegésnek.

— Midőn ma reggel a kis király Szolimán táborába indult, a basa, mint értesítve vagyunk, a csoportozatban láttatott s ez oly rossz előjel, mint az üstökös megjelenése, mely a vérontások és döghalál hirdetője szokott lenni. A janicsárok alkal-

Elemérék szobája tág és kényelmes volt.

masint azért vannak Budán, mert a császárt környező basák a királynét ijesztés által akarják rávenni, hogy a váradi szerződést nyilvánosan tagadja meg, Ferdinánddal többé semmi kialkuvást ne merjen megkisérteni s egész seregét a Bécs elleni hadjáratra feltétlenül engedje át. Mentül több ürügyet találhat a szultán panaszra, annál szertelenebbekké lesznek követelései ... Ah! az óra tizenegyet üt s még a király és az országtanácsosok nem érkeztek vissza. — Súlyos megpróbáltatások napja a mai ... De nem tartóztatom már tovább kegyelmeteket. Szobájok rendezve van ... foghely ugyan, de melyik zuga a hazának nem hasonlít hozzá?

A jámbor és fecsegő Bornemisza egészen a börtönajtóig kisérte vendégeit.

Elemérék szobája valóban tág és kényelmes volt, de noha bezáratásuknak — János diákon kívül — fontosságot nem tulajdonítottak, hangulatjok nem volt rózsaszínű.

Barnabás a fogságot az emelkedés kezdetének nem tekintheté s a Boldogasszony német templomának körvonalai, a halottak árnyaival s a bősz és idétlen káprázatokkal megint megjelenni fenyegetőztek, mint sülyedt kedélye s egy pontra szegzett merev szemei gyaníttaták.

Elemér pedig önmagával volt elégületlen.

— A duló és perzselő török csapatok családomat kiirtották, — szólt részint magával vetve számot, részint János diákot, ki már ágyban feküdt, értesítve mai szerepének indokairól. Nem kell-e

gyűlölnöm a törököt? Mint gyermek fogságba estem és Dzsemil aga vásárolt meg. Igaz, hogy ő atyám volt s nem uram. Gondjainak köszönöm a kard és a lant mesterségét. Áldás legyen pályáján, vagy ha már meghalt, sírján De ha egy török a rab gyermek iránt több mint keresztyén volt, behunyhatám-e szememet, siket lehetett-e fülem a hajmeresztő szenvedések iránt, melyekre annyi ezer magyar rab van kitéve? Nem az együttérzés emel-e föl a porból s győz meg az emberiség magasabb hivatásáról? A ki a részvétet nem ismeri, vagy hideg bölcseségében felül áll az embereken, vagy aljas indulataival alább sülyedt az állatoknál. Egyébiránt még ebből nem következik, hogy helyesen tettem, midőn a *Hét vezér*ben izgató verseket danoltam.

— Pohár közt a római pápáról is énekelünk. Aztán ki bízta a budai polgárokra, hogy a nemes embert móresre tanítsák — válaszolá János diák álomtól nehéz szemekkel.

Barnabás, midőn merengéséből kibontakozott, a nála szokatlan szelídséggel mondá: — Jó éjt Elemér! Nem hagyjuk el egymást ugy-e?

KÉPJEGYZÉK.